

veditepe Fatih

KÜLTÜR SANAT YAŞAM DERGİSİ

SES
Lİ
DERGİ

O C A K
Ş U B A T
M A R T
2 0 2 1

AYASOFYA-İ KEBİR CAMİ-İ ŞERİFİ

YAŞAYAN İNSAN HAZİNESİ:
FUAT BAŞAR

SALGINLA GELEN

50 YILDIR HABERCİ:
COŞKUN ARAL

SONSUZ KÜTÜPHANE

CERRAHPAŞA'DA
BİR İYİLİK HAREKETİ

AYA YORGİ KİLİSESİ
RESTORASYONU

AMATÖRLERİN BAŞKENTİ

Kütüphaneleri, spor salonları,
yüzme havuzları, parkları,
oyun alanları, kültür sanat,
bilim ve eğitim merkezleri;
yenilenen evleri, doğası, tarihi,
can dostları ve güzel insanlarıyla
Fatih'e yepyeni bir hayat geldi...

Tarihin en eski yerleşim yerlerinden olan Fatih, coğrafi, sosyal, kültürel ve ticari açıdan İstanbul'un gözdesi, ünlü sanat tarihçimiz Semavi Eyice'nin tabiriyle yıldızlar kümesi içinde âdeta bir "kutup yıldızı"dır...

Farklı kültürlerin bir arada yaşamasına imkân sağlayan kentleşme anlayışı sayesinde her görüş ve inanıştan şairin, yazarın, düşünürün, tarihçinin, sanatçının yolculuğu ya Fatih'te başlamış ya da yolu Fatih'ten geçmiştir. Yüzyıllar boyunca seyyahları, tarihçileri, diplomatları, kral ve kraliçeleri âdetâ bir mîknâts gibi kendine çeken Fatih, nice şaire, yazara, edibe, ressamâ ilham kaynağı olmuştur.

İstanbul'da yaşamak Fatih'i yaşamaktır
aslında. "Fatih'te yaşamak" denilince;
Fatih Camisi'nin avlusunda
soluklanmak, Vefa'da boza içmek,
Tahtakale'de alışveriş yapmak,
Sultanahmet'te Ramazan'la buluşmak,
Süleymaniye'de bayram sabahını
karşılama, Eminönü'nde denizin
mavisıyla kucaklaşmak canlanır
zihinlerde...

Geçmişten bugüne sahip olduğumuz kültürel derinliği, entelektüel birikimi ve sanatsal zenginliği geleceğe yön verecek birer ilham kaynağı olarak görüyor, zihin dünyamızı şekillendiren değerlerle yoğrulmuş bir Fatih için sokak sokak iz sürüyoruz. Bu noktada,

"Fatih İstanbul'dur, İstanbul Fatih'tir"
felsefesini temel alan kültür-sanat
çalışmalarımızı farklı bir boyuta taşımak
istedik ve Fatih Belediyesi olarak
herkesin kendinden bir şeyler bulacağı
"Yeditepe Fatih" dergimizin ilk sayısını
yayına hazırladık.

"Yedi tepeli şehir" olarak adlandırılan İstanbul'un 7 tepesine işaret eden tarihi ve mimari açıdan eşsiz eserlerin tamamının Fatih'te yer alması, derginin "Yeditepe Fatih" ismine de mülhem olmuştur. Birbirinden değerli ismin ve farklı görüşün gönül birliği içerisinde incelikle bir araya getirildiği dergide, sahip olduğumuz kültürel ve tarihsel bilincin gelecek nesillere aktarılması noktasında da ortak bir dil oluştuğunu görüyoruz.

Yakın zamanda yeniden cami hüviyetine kavuşmasına sevinçle şahitlik ettiğimiz Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi'nin 1500 yıla yayılan tarihi serüvenini anlatan müstesna bir dosya konusuyla temelleri atılan "Yeditepe Fatih Dergisi", kültür-sanat-yaşam konseptinde farklı bir soluk olarak kurgulanan içeriğiyle Fatihlilere ve İstanbullulara uzun yıllar hizmet edecektir.

2021 yılının başta ülkemiz olmak üzere tüm dünyaya ve insanlığa sağlık, huzur ve mutluluk getirmesini temenni ediyor, saygılarımı sunuyorum. ||

M.ERGÜN TURAN
FATİH BELEDİYE BAŞKANI

İçindekiler

AYASOFYA	4
İSTANBUL'UN 7 TEPEİ	34
SALGINLA GELEN	36
EBRU SANATÇISI FUAT BAŞAR	44
SANATLA YAŞA	52
SÜHEYL ÜNVER'İN HAYATINDAN KISA ÇİZGİLER	54
HER ŞEY FEVKALADE	59

COŞKUN ARAL: 50 YILDIR HABERCİ	62
SONSUZ KÜTÜPHANE	72

BÂB-I ÂLİ VE TARİHİ YARIMADA	80
BİR İYİLİK HAREKETİ	84
ÇOK YAŞA KARAGÜMRÜK	88
AMATÖRLERİN BAŞKENTİ	92
HER DÖNEMİN İZİ ZEYREK'TE	100
KARASURLARI DÜNYA MİRAS ALANI İÇİNDE EDİRNEKAPI	108
ESKİ ESER BİR YAPININ RESTORASYONU EDİRNEKAPI AYA YORGİ KİLİSESİ	116

SEYHAHLARIN GÖZÜNDEN FATİH	124
FATİH'TE GEÇEN YILLAR	130
DİVANYOLU: KÜLTÜR YOLU	136
SARI SİYAH BİR EĞİTİM OCAĞI İSTANBUL ERKEK LİSESİ	144
BİR İSTANBUL EFENDİSİ İBNÜLEMİN MAHMUT KEMAL İNAL	152
AŞK OLMADAN MEŞK OLMAZ	156
ASIRLARI AŞAN BİR LEZZET MİRASI: BOZA	162

MEKÂNIN ÇOCUKLAR İÇİN DE BİR DİLİ VAR	166
KUM TEPİSİ TERAPİSİ	172
FOTOĞRAFİN GÖR DEDİĞİ	176
KEYİFLİ OKUMALAR	182
SURİÇİ'NDE BİR GÜN	184

yeditepe
Fatih

KÜLTÜR
SANAT
YAŞAM
DERGİSİ

OCAK
ŞUBAT
MART
2021

İmtiyaz Sahibi
T.C. Fatih Belediyesi adına
M. Ergün Turan

Yayın Danışmanı
İhsan İlze

Yayın Koordinatörü
Mahmut Ekşi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdullah Kargılı

Editör
Tuba Karaçorlu

Katkıda Bulunanlar
Çiçe Kan
İbrahim Akkurt
Merve Gögsu
Merve Şerbetçi
Pelin Avcı
Sadı Sözen

Sümeyye Koç
Sümeyye Meryem Arslan

Grafik Tasarım
Emine Kocaman

Seslendirme
Nur Haktan

Baskı
BBAS Ofset Matbaacılık San.
ve Tic. Ltd. Şti.
Cevizlik Mh. Muhasebeci Sk.
No: 21/A Bakırköy/İstanbul
T. 0(212) 583 27 60

Yönetim Yeri
Akşemsettin Mahallesi
Adnan Menderes Vatan Bulvarı
No:54 Fatih / İstanbul
T. 0 (212) 453 1453
www.fatih.bel.tr
www.yeditepefatih.com

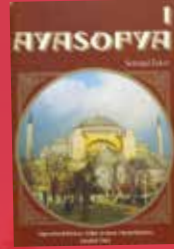
© Her hakkı saklıdır.
Sürelî Yayın

ISSN: 2757-7368

AYASOFYA'NIN YAPILIŞ VE TARİHÇESİ

BİZANTOLOG VE SANAT TARİHÇİSİ
PROF. DR. SEMAVİ EYİCE'NİN ANISINA
AYASOFYA- 1 KİTABINDAN BİREBİR ALINTIDIR.

*Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve
Sanat Hizmetlerinden, İstanbul 1984*

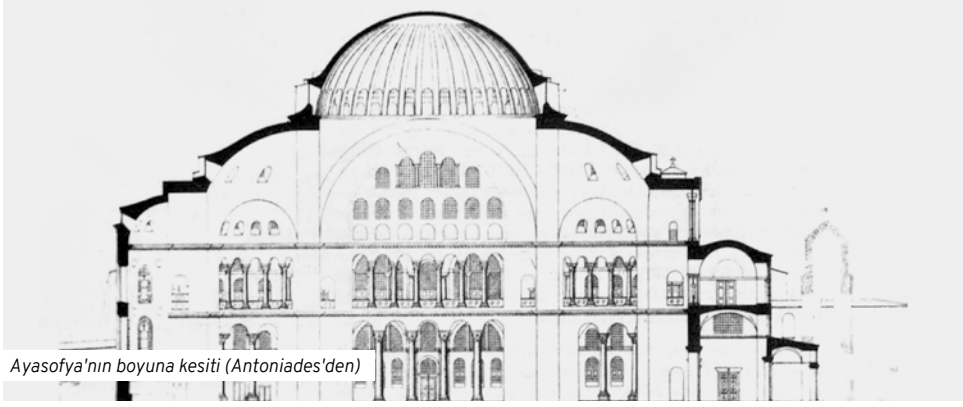

AYASOFYA'NIN ADI VE İNANÇ ÂLEMİNDEKİ YERİ

Dünya sanat tarihinin en başta gelen anıtlarından olan Ayasofya, İstanbul'un da görünümüne damgasını vurmuş olan bir eski eserdir. İlk yapıldığında bu kilise, **Büyük Kilise (Megale Ekklesia)** olarak adlandırılmıştı. Ancak V. yüzyılda buraya sadece **Sophia** denilmeye başlanmıştı. Burası bazen yanlış olarak sanıldığı gibi **Sophia** adında bir azizeye sunulmuş olmayıp, **Theia Sophia**'ya yani Hristiyan üçlemesinin ikinci unsuru olan **Kutsal Hikmet**'e adanmıştır. Fakat uzun süre Bizans halkı Ayasofya'ya Büyük Kilise demeye devam etmiştir. Fetihden sonra da, adı **Ayasofya** biçimini alarak günümüze kadar yaşamıştır.

Apsis ve doğu yarım kubbesi
1710'da (Loos'un desenlerinden).

Ayasofya'nın boyuna kesiti (Antoniades'den)

Ayasofya'nın iç süslemesinin ihtişamı, ölçülerinin bir kilise için alışılmamış büyüklükte oluşu ve hepsinin üstünde, orta mekânına hâkim olan kubbenin yükseklik ve genişliği, her çağda seyircilerini şaşırtmış ve hayranlık duymalarına yol açmıştır. Hristiyan dünyası bu cüretli kubbenin yapımını insan üstü güçlere bağlamış ve bu durum, dini inanç ile birleşince, Ayasofya Orta Çağ mistizmasının eşine erişilmez bir sembolü olmuştur. Ortodoks inancında semavi âlemi temsil eden kubbe, burada en yüceleştirilmiş görünümüne kavuşmuş, bu kubbenin, "sanki boşlukta yüzdüğüne" inanılmıştır. Böylece Hristiyanlar için Ayasofya, adının maddeleşmiş bir belirtisi olarak kabul edilegelmiştir. Orta Çağ insanının bu görüşü, günümüze kadar insanları aynı güçle tesiri altında bırakabilmiş ve Ayasofya'yı inceleyen yabancı ilim adamları da çok defa bu görüşleri paylaşmaktan kendilerini alamamışlardır.

AYASOFYA'NIN MİMARİSİ

Erken Hristiyan döneminin ibadet yerleri, bazen çok büyük ölçülerde olan basilika tipi yapılarıdır. Bunlar genellikle uzunlamasına iki sütun dizisi ile ayrılmış üç nef, bazen ise beş neften meydana gelmiş binalar olup üstleri çifte meyilli ahşap bir çatı ile örtülü oluyordu. İstanbul'da bu yapı tipinin 461 yılında yapılmış güzel bir örneği Yedikule'de İmrahor İlyas Bey Camii olan eski Studios Manastırı Kilisesi'dir. Dinî mimaride Erken Hristiyan sanatı ikinci bir yapı tipini daha

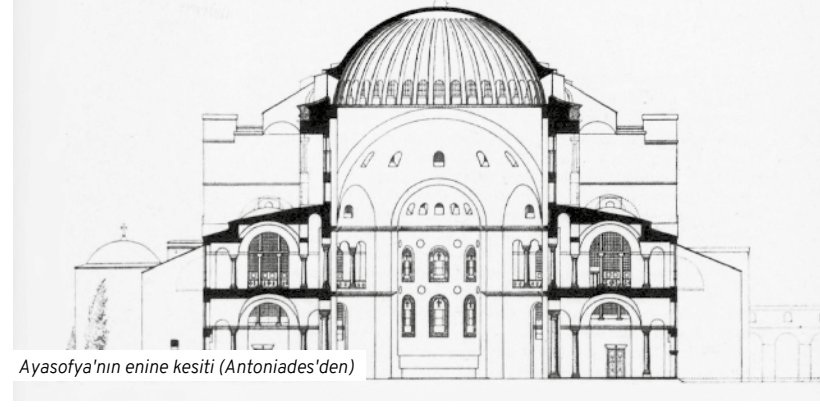
benimsemişti. Bunlar İlk Çağ Mimarisinin hamamlarının bazı mekânları ile mezar yapılarından (**mausoleum**) ilham alınan merkezi planlı yapılarıdır.

Bu tip yapıları Hristiyan mimarisi vaftizhane ve **martyrium**'larda kullanmıştı. Merkezi planlı yapılar bir merkez etrafında toplanan yuvarlak veya kare bir mekândan ibaret olup, üstü, binanın bütününe hakim olan bir kubbe ile örtülü oluyordu. Bu tip yapıların İstanbul'da güzel bir örneği de 530 yılına doğru yapılmış olan ve Fetih'ten az sonra Küçük Ayasofya Cami olan Sergios ve Bakkhos Kilisesi'dir. Bu biri uzun diğeri merkezi, birbirinin zıttı iki ayrı mekân anlayışını Hristiyan mimarlığın tek yapıda kaynaştırmayı düşünerek, basilikaların, mihraba (apsis) komşu bölümünde bir kubbe yapmayı denemişti. Zemin planı bir basilika biçiminde tasarlanmış, fakat orta mekânına hakim bir kubbe yapılmış kiliselerin ilk denemeleri Anadolu'da meydana getirilmişti. Bu denemelerin en büyüğü ve iddialısı ise iki Batı Anadolu mimarın eseri olan Ayasofya oldu. Bu yapı narthex ve apsis hariç içten 73 m 50 uzunluğunda ve 69 m 50 genişliğindedir. Apsis ise dıştan 6m dışarı taşar. İçten, dış narthex'ten apsisin ucuna kadar uzunluk 92 m 25'i bulmaktadır. Bunlara ayrıca ortalama 1 m kadar olan duvar kalınlıkları da eklenebilir. Böylece Ayasofya Hristiyan âleminin uzun süre en büyük ölçülü ibadet yeri olarak kalmıştır.

Ayasofya'nın XI. yüzyıldaki Mühürünün
Birinci Yüzü. (F. Lenormani, Revue
Numismatique, N.S. IX (1864) pl XII).

ORTODOKS İNANCINDA
SEMAVİ ÂLEMİ
TEMSİL EDEN
KUBBE, BURADA EN
YÜCELEŞTİRİLMİŞ
GÖRÜNÜMÜNE
KAVUŞMUŞ, BU
KUBBENİN,
"SANKİ BOŞLUKTA
YÜZDÜĞÜNE"
İNANILMIŞTIR.

Ayasofya'nın enine kesiti (Antoniades'den)

Kuzey ve güney galerilerden kubbe baskısını
karşılayan, tonoz, kemer ve sütunlar

AYASOFYA BİZANS
SANATININ HENÜZ
BAŞLANGICINDA
YARATILMIŞ
BİR ESER OLUP, AYNI
ÖLÇÜLERDE SÜRÜP
GİDEN
BİR GELİŞMENİN
HALKASI OLMADAN
KALMIŞTIR.

AYASOFYA VE BÜYÜK CAMİLER

Ayasofya, Roma İmparatorluk Mimarisinin dev ölçülerinin, Doğu'nun göz alıcı ihtişamının, Hristiyan mistisizmasının karışımının yarattığı ve dünya mimarlık tarihinin en büyük ve önemli anıtlarındandır. Aynı zamanda bugün bütünüyle ayakta duran eski anıtların en başında gelmektedir. Bu eserin günümüze kadar ayakta kalmasını sağlayan ise, hiç şüphesiz onun beş yüzyıl cami olarak kullanılması ve dolayısıyla itinalı bakım görmesidir.

Bütün büyük Osmanlı Devri Türk camilerinin Ayasofya'nın bir "taklidi" olduğu yolunda, Batılı sanat tarihçileri arasında yaygın olan görüş ise acele verilmiş bir hükümdür. İstanbul'da Bayezid ve Süleymaniye Camilerinde, Ayasofya'nın mimarisini andıran bir yapı düzeni olmakla beraber, bu benzerlik oldukça değişik vasıtalar ve unsurlara sahiptir. Ayasofya'nın basilika şemasından gelen planında görülen sütun dizileri, bunlarda yoktur. Yan neflerin Ayasofya'da kapalı olmasına karşılık, bunların yan mekânları, ortadaki kubbealtı mekânını tamamlayan ve ona açık olan yardımcılarıdır. Ayrıca üzerinde önemle durulması gerekli bir husus da şudur: Ayasofya Bizans sanatının henüz başlangıcında yaratılmış bir eser olup, aynı ölçülerde sürüp giden bir gelişmenin halkası olmadan kalmıştır. Gerçek Bizans sanatı, çok daha sınırlı ölçüler içinde ve

Ayasofya'nın içten bir yan tarafı, 1710'da (Loos'un desenlerinden)

değişik planları kullanarak yaşamıştır. Bizans Ayasofya'ya hayranlık duymuş, onun erişilemeyecek bir mimariye sahip olduğuna inanmış ve onu geçmeğe hiçbir vakit çalışmamıştır.

Halbuki Osmanlı Devri Türk Mimarisi, enine uzanan ve mihrap önü bölümü (**maksûre**) kubbe ile örtülü ulu cami tipini hızla geliştirerek, bu kubbeyi İstanbul'un fethinden önce Edirne Üç Şerefeli Camii'nde 24 m 10 çapı ile bir mekân örtüsü olacak derecede büyütmüş ve sonra yanlardaki yardımcı mekânlara, yeni biçimler vererek Ayasofya'ninkine benzer bir yapı biçimine ulaşmış ve Edirne Selimiye Camii ile de ideal merkezi planlı cami planını yaratmak suretiyle onu aşmıştır. Bütün bu gelişmeler iki yüzyıla sığan dar bir süre içinde olabilmıştır. Ayasofya bu hızlı gelişme içinde, Türk mimarlarına "didaktik" bir örnek olmuştur. Ayasofya'da taşıyıcı unsurlar renkli mermerler ve mozaikler ile kaplanarak bunların gerçek malzemeleri örtülmüş, taşıyıcılık görevleri âdeta gözlerden gizlenmiştir. Büyük Türk camilerinde ise bütün statik düzen apaçık ortadadır. Ayrıca Türk mimarisinin, dış cephelerde hareketli ve dışarıya bağlanan bir görünüm kazanmasına karşılık, Ayasofya yalnız iç mimarisinin ihtişamına önem vermiştir. Burada kısaca belirtilen bu ve bunun gibi başka hususlar iki değişik âlemin eseri olan bu yapıları birbirinden farklı yapmaktadır.

SİNAN'IN AYASOFYA'SI

◆ **PROF. DR. SUPHİ SAATÇİ**
Y. MİMAR-RESTORATÖR

Tarihi yarımada'nın en prestijli tepesinde yer alan Ayasofya, İstanbul'un her yerinden kolayca görülebilmektedir. İstanbul'un en çok ilgi çeken anıtı olarak Ayasofya, her devirde üstünde durulan ve değişik yanlarıyla tartışma konusu olan bir mabettir. Ayasofya'nın ilk yapılışının günümüzdeki binayla ilgisi yoktur. Bugüne gelene kadar üç defa inşa edilen Ayasofya, değişik dönemlerde farklı statülere sahip bir yapı olmuştur. İstanbul'da ayakta kalmış en eski anıtlardan biri olan Ayasofya, dünya mimarlık ve sanat tarihi açısından da önemli bir yapı sayılır.

Ayasofya'nın tarihi ve yapılışı hakkında tarihçiler arasında farklı görüşler vardır. Mabedin Büyük Konstantin'in (1. Konstantin) eseri olduğu ileri sürülmüştür. Fakat yapı ancak oğlu 2. Konstantin zamanında tamamlanmış ve 25 Şubat veya 15 Mayıs 360 yılında açılmıştır.

Bir pagan mabedi üzerine IV. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen ilk Ayasofya hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Bundan yüz yıl sonra inşa edilen ikinci Ayasofya da yangınlar sonucu yıkılarak harap olmuştur. Üçüncü Ayasofya ise VI. yüzyılda yapılan bugünkü mabettir. İstanbul'da en eski kültür mirası

olarak günümüze ulaşan Ayasofya, Osmanlı dönemine kadar birçok onarım geçirmiştir. Osmanlı'nın 1453 yılında devraldığı Ayasofya altı yüzyıla yakın bir süreden beri Türklerin elinde bulunuyor. Ayasofya mabedi Cami-i Kebir yani Ulu Cami olarak fetihten beri büyük bir özen ve dikkatle korunmaktadır. Fatih devrinden itibaren Ayasofya'nın kullanım biçimi değişmiş ve buna göre onarımlar yapılmıştır. Daha sonra gelen Osmanlı padişahları II. Bayezid'den II. Abdülhamid dönemlerine kadar bazen geniş, bazen sınırlı olmak üzere onarımlar geçirmiştir. Ayasofya Cumhuriyet döneminde geniş çapta olmasa bile kısmi biçimde onarım ve bakım görerek günümüze gelmiştir.

Osmanlı dönemindeki en kapsamlı onarım XVI. yüzyılda Mimar Sinan tarafından II. Selim döneminde gerçekleştirilmiş ve Ayasofya bugünkü hâlini almıştır. Sinan'ın Ayasofya'da uyguladığı restorasyon çalışmaları, strüktürel açıdan büyük önem taşımaktadır. Osmanlı döneminde Ayasofya'ya medrese, minareler, türbeler, şadırvan, sıbyan mektebi, imaret, kütüphane, hünkâr sofası, hünkâr mahfili ve muvakkithane eklenmiştir. Günümüzdeki durumuyla Ayasofya bir Osmanlı Külliyesi kimliğine kavuşmuştur.

OSMANLI DÖNEMİNDEKİ
EN KAPSAMLI ONARIM
XVI. YÜZYILDA MİMAR
SİNAN TARAFINDAN
II. SELİM DÖNEMİNDE
GERÇEKLEŞMİŞ VE
AYASOFYA BUGÜNKÜ
HÂLİNİ ALMIŞTIR.

SİNAN VE AYASOFYA

Sinan'ın yarım kubbeli camileri arasında en başanlısı, hiç kuşkusuz Süleymaniye'dir. İki yarım kubbeli olan cami, aynı zamanda İstanbul'un en büyük külliyelerinden birinin parçasıdır. Kible aksı üzerindeki yarım kubbeler ana kubbeye destek veriyor, bu da öte yanda küçük kubbeler ve kemerlerden oluşan bir sistemle dengeleniyor. Bu şema, Ayasofya modelini akla getiriyor. Ama Sinan, Ayasofya'da hiçbir zaman sağlamamış olan statik dengeyi, Süleymaniye'de en olumlu biçimde çözmüştür. Bu arada Süleymaniye Camii büyük depremler geçirmesine rağmen hiçbir önemli hasara uğramamış, oysa Ayasofya'nın kubbesinde zaman zaman çökmeler ve büyük çatlamalar meydana gelmiştir.

1573'TE AYASOFYA'NIN
ONARIM ÇALIŞMALARINI
BAŞLATAN II. SELİM,
SELİMİYE'NİN
TAMAMLANMASINI
GÖREMEDİĞİ GİBİ
AYASOFYA ONARIMININ
DA BİTİŞİNE TANIK
OLAMAMIŞTIR.

çevresindeki bütün evler yıktırılmış ve Sinan tarafından öncelikle masif taş payandalarla Ayasofya berkitilmiştir.

Sinan'ın onarımları bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Ayasofya'nın yaşadığı zaafı gidermek için Sinan yapının birçok ayrıntılarına da müdahale etmiştir. Daha öncekilere ek olarak Ayasofya'ya 2 minare de ilave eden Sinan, o tarihte Selimiye Camii hariç yapıyı 4 minareli yapmıştır. ¹

Çıkardığı ferman ile 1573 yılında Ayasofya'nın geniş ve kapsamlı onarım çalışmalarını başlatan II. Selim, Selimiye'nin tamamlanmasını göremediği gibi Ayasofya onarımının da bitişine tanık olamamıştır. Ayasofya'nın onarım çalışmaları 1576 yılında Sultan III. Murad döneminde tamamlanmıştır. Sinan, restorasyon devam ettiği sırada vefat eden II. Selim'in türbesini, Ayasofya avlusunda inşa etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman türbesinden sonra Sinan'ın en özgün tasarımı türbesi olan bu yapı, Ayasofya külliyesinin en nitelikli yapısı sayılır.

Doğrusunu söylemek gerekirse Ayasofya Sinan'ın geniş kapsamlı restorasyonu sayesinde günümüze gelebilmiştir. Bu açıdan bu mabede **Sinan'ın Ayasofya'sı** demek yanlış değildir.

¹ Ayasofya'nın kapsamlı Mimar Sinan onarımı için bkz: Hasan Fırat Diker (2016), Ayasofya ve Onarımları, İstanbul, s. 66-76.

AYASOFYA'YA MÜZE DÖNEMİNDE YAPILAN RESTORASYONLAR

◆ HAYRULLAH CENGİZ

İSTANBUL KÜLTÜR VE TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ ŞUBE MÜDÜRÜ
(AYASOFYA MÜZESİ SON MÜDÜRÜ)

Yedi tepeli İstanbul'un bir numaralı tepesinden şehre tüm ihtişamı ile bakan Ayasofya, yaklaşık 1500 yaşındadır ve onun görüp geçirdiklerini bu şehirde ayakta duran neredeyse hiçbir varlık görmemiştir. Bugün bulunduğu yerde kendisinden önce inşa edilen iki mabet, şehirde çıkan isyanlarla yanmış ve yıkılmıştır. Bu felaketi tahminimizce göz önüne alan yeni mabedin banisi İmparator Jüstinyen ve mimarlar, Ayasofya'da yok denecek ölçüde ahşap kullanmışlardır. Ancak bu dahi Ayasofya'nın zaman zaman yıkılmasına kısmen mani olamamıştır. Çünkü İstanbul'da her 100-120 senede bir meydana gelen büyük depremler mabede birçok kez zarar vermiş ve mabet her defasında yeniden onarılmıştır.

Fethe müteakip yapılan hazırlıkla ilk cuma gününe denk gelen 1 Haziran

1453 tarihinden sonra kiliseden camiye tahavvül edilen Ayasofya, 24 Kasım 1934 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile müzeye dönüştürülmüştür. Bu kararla Ayasofya'nın tüm bakım-onarım ve diğer giderleri Vakıflar Umum Müdürlüğü'nden Maarif Vekâletine intikal etmiştir. 1935 yılının Şubat ayının ilk günleri itibarıyla müze olarak hizmet vermeye başlayan mabet, 24 Temmuz 2020 yine bir cuma günü tekrar cami hüviyetine kavuşmuştur.

Konstantiyye Latin işgalinden (1204-1261) gördüğü zararlar bir daha belini doğrultamamış, 1346 yılında meydana gelen depremden sonra imparatorluğun iktisadi durumu iyi olmadığı için halktan toplanan özel bir vergiyle Ayasofya, Doğu Roma döneminde son kez büyük bir şekilde onarılmıştır (1353).

Ayasofya Galerî Katı Onarımları

FETİHTEN SONRAKİ ÇALIŞMALAR

Sultan Fatih Mehmet Han, fetihten sonra Ayasofya için ülkenin en büyük vakfını kurmuş, bu mabetle birlikte zaman zaman 40 kadar çıkan cami ve medresenin giderleri bu kurumdan karşılanmıştır. Birçok padişah Ayasofya'ya önemli katkılar sunmuş, onarımlar ve eklemeler yaptırmıştır. Sultan II. Selim döneminde başlayıp evladı Sultan III. Murad zamanında tamamlanan ve tarihe adını altın harflerle yazdıran Mimar Sinan'a yaptırılan onarım ve eklemeler bugün dahi büyük oranda hâlâ önemini korumaktadır. Sultan I. Mahmud ise mabedi külliye hâline getiren Osmanlı hakanıdır. Osmanlı Devleti döneminde son büyük onarım Sultan Abdülmecid tarafından İtalyan asıllı İsviçre vatandaşı Fossati'ye yaptırılmıştır. (1847-1851)

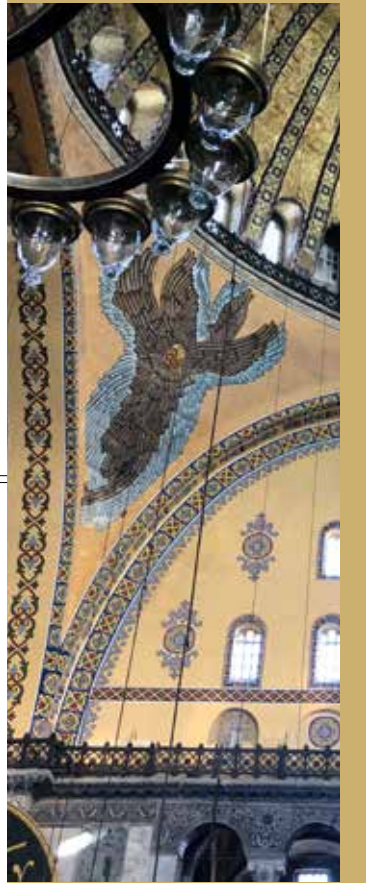
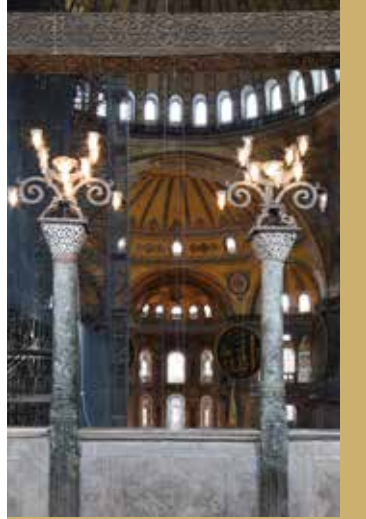
CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk senelerinde öncelikleri çok farklı oldu. 20. asrın başından beri savaştan savaşa koşan, insan ve toprak kaybeden, ülke ekonomisi hiçbir şekilde yeterli olmayan Osmanlı Devleti toprakları üzerine kurulan yeni devletin; eğitim, sanayi, ulaşım, tarım ve her türlü üretim ile nüfus artırımı üzerine kurduğu stratejisini ancak, gücü yettiği nispetle diğer alanlara sarf ettiğini müşahade etmekteyiz.

Bundan tevellüt uzun bir dönem Ayasofya'da yapılan onarımların ancak dış tesirlere karşı kurşun, sıva, derz işlerinin yerine getirildiği, bundan da korumaya öncelik verildiğini anlamaktayız. Bunun istisnası Ayasofya'nın tarihinde önemli bir yer tutan Harvard Üniversitesi Bizans Enstitüsü adına Thomas Whittemore ve ekibinin yapmış olduğu onarımlardır. 1931-1958 yılları arasında Ayasofya'daki mozaikleri tekrar ortaya çıkartmış ve restore ederken aynı zamanda koruma amaçlı acil bazı uygulamaları da yerine getirmiştir.

1950 yıllarının ortalarına kadar Ayasofya'da ufak çaplı ve koruma amaçlı onarımların yapıldığına şahit olmaktayız. II. Dünya Savaşı öncesi, dönemi ve sonrası her şeyin idareli kullanıldığı, mecbur kalınan işlere daha çok ağırlık verildiğini bu arada hatırlatmak isteriz. Ancak Ayasofya'nın yine de göz önünde bulunduğunu ve imkânlar çerçevesinde işler yapıldığını da bilmek gerekmektedir.

1955-1982 yılları arasında Ayasofya ve külliyesinde onarımların arttığı ancak bunların yine yapıyı dış tesirlere karşı korumayı amaçladığı, yıpranan ve değişmesi gereken minarelerin kurşun külahlarının da değiştirildiği görülmektedir. 1960'ların sonuna doğru Cyril Mango, Rowland J. Mainstone ve Robert L. Van Nice gibi yabancı şahıslar gelen talepler doğrultusunda Ayasofya hakkında Maarif Vekâletine

Ayasofya Kuzey İç Cephe Onarımları

Ayasofya Sultan I. Mahmud Kütüphanesi

Ayasofya kubbesi onarımları

Ayasofya Sultan I. Mahmud Şadırvanı onarımları

raporlar sunmuş ve zikredilenler daha sonra yapmış oldukları bu çalışmalarını geliştirerek kitaplar hâline getirmişlerdir. Bugün dahi bu çalışmalar uluslararası bilimsel literatürde önemli bir yere sahiptir.

1982-88 yılları arasında ana kubbe ve yarım kubbelerin kurşunları değiştirilmiş, çatlaklar onarılmış ve galeriye iniş ve çıkışı sağlayan rampalar yeniden tanzim edilmiş; ana kubbe kasnağının bordür taşları ve kalem işleri onarılmıştır. Kilise döneminde vaftizhane, cami döneminde kandil yağhanesi ve sonrasında türbe olarak kullanılan mekânın döşemeleri ve ahşap saçağı yenilenmiştir. 1985 yılında, müzeye dönüştürüldükten hemen sonra yıkılan Ayasofya Medresesi'nin, yapılan kazılarda temelleri bulunmuştur.

UNESCO İŞ BİRLİĞİNDE ONARIM

1992'de Ayasofya ana kubbesi ve pandantifleri için UNESCO ile Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı tarafından desteklenen

uluslararası bir ekip, restorasyon ve sağlamlaştırma çalışmalarına başlamıştır. Fasılalarla 17 sene süren bu çalışmadan sonra Türkiye, artık kendi yetişmiş uzmanlarından istifade etmeye başlamıştır.

2000'de Ayasofya güneybatı cephesi restorasyonu yapılmış, 2004'te İmparator Kapısı üzerindeki VI. Leo figürlü mozaik bezemesinin (10. yy ait) koruma ve onarımı yerine getirilmiştir. 2006- 2008 arasında mabedin 5 bin 122 metrekarelik kurşun örtüsü yenilenmiş, minarelerin şerefe ve külahlarında onarım yapılmıştır. 2008-2009 arasında iç narteksin (son cemaat yeri) bezemeli yüzeyleri restore edilmiş, ayrıca batı cephesi mermer pencereleri onarılmıştır.

Ayasofya'daki padişah türbelerinin restorasyon çalışmalarına 1979'da kısmi olarak başlanmış, aralıklarla devam ederek 1987'de tamamlanarak müze çıkışı türbeler kapısından verilmiştir. Bir süre türbeler ziyarete açık bırakıldıktan

sonra kapatılmıştır. Sultan II. Selim, Sultan III. Murad, Sultan III. Mehmed, Sultan Mustafa ve Sultan İbrahim (eski vaftizhane) ile şehzade türbelerinin onarımına 2006 yılında tekrar başlanmış, 18 Eylül 2009'da açılışı yapılmıştır. 2010 yılında ise Ayasofya'nın hat levhalarının restorasyon ve konservasyonu yapıp kandillikleri yenilenmiştir.

Türkiye'nin en büyük ve en gösterişli şadırvanı olan I. Mahmud Şadırvanı, 2011-2013 yılları arasında inşa edildikten sonraki bilinen en büyük restorasyonunu görmüştür. Yine şehrin en güzel cami kütüphanesi olan Sultan I. Mahmud Kütüphanesi, Eylül 2012-Ocak 2014 tarihleri arasında çok kapsamlı bir restorasyona tabi tutulmuş, yapı ile beraber gül ağacından mamul kitaplığı ile mevcut Kur'an-ı Kerim rahleleri ve muhafazaları ile tarihi saatler de onarılmıştır.

Ayasofya'nın en problemli dış cephesi olan batı dış cephesinin restorasyonu ise 2012- 2018 yılları arasında yapılmıştır. Buradaki çalışma bazı sebeplerden dolayı ara kesitlere uğramış bu arada

diğer cephelerde yapılacak onarımlar için büyük veriler elde edilmiştir. Ayasofya'da ilk yapılan payandaların da bulunduğu bu cephede elde edilen sonuçların, diğer dış cephe onarımları için büyük kolaylık sağlayacağı umulmaktadır.

Ayasofya Galeri Katı, Güneybatı Atrium İniş Rampası, Depolar Acil Müdahale ve Proje Yapım İşine Temmuz 2014 tarihinde başlanmıştır. Kısaca anlatmak gerekirse, ilk olarak galeri katı zemin rölöveleri, döşeme müdahale projesi ve dönem analizi projesi hazırlanmıştır. Onarım çalışmaları öncesinde galeri katına ziyaretçi gezi güzergâhı oluşturularak, çok hasarlı alanlar gezi güzergâhı dışında bırakılıp zemin onarım çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmalarda galeri katı ziyaretçi geçişlerine kısmi olarak kapatılarak etap etap ilerlenmiştir. Galeri katı iç mekân tavan ve duvar yüzeylerinin rölöve, müdahale ve dönem analizi projeleri hazırlanarak ilgili Kurul tarafından onaylandıktan sonra, batı galeri sıvalı duvar yüzeylerinde raspa ve kalem işi çalışmaları yapılmıştır. Çalışma 2020

yılına Ekim ayında tamamlanmıştır. Bu restorasyon çalışmasında da bir çok yeni bulgu ve tespitlere ulaşılmış ve bunların hepsi belgelenmiştir.

Ayasofya Ana Mekân İç Yüzeylerin Acil Müdahale ve Proje Yapım İşine Kasım 2012 tarihinde başlanmıştır. Bu çalışmada hem Ayasofya zemininin hem de kuzey iç cephesinin proje ve restorasyonu yapılmıştır. Yürütülen restorasyon çalışmaları, günde 15-20 bin arasında ziyaretçi alan ve tatil günü olmayan yapının ana mekânı, ziyaretçi geçişlerine kısmi olarak kapatılarak etap etap devam etmiş ve tüm süreç Kasım 2020'de nihayete erdirilmiştir.

Ayasofya Fatih Medresesi Rekonstrüksiyon inşaatında yer teslimi Ocak 2014 tarihinde yapıp ilk etabı tamamlanmış, ancak çeşitli nedenlerle faaliyete başlanamamış, sonrasında yeniden inşaatına başlanıp, ilk etap işi bitmiştir. Bunun yanında Ayasofya çevre düzenlemesi ise Kasım 2017 tarihinden itibaren devam etmekle beraber, birçok

ara kesitlere uğramıştır.

Ayasofya'da hâlen projeleri tamamlanmış ve restorasyonunu bekleyen işler de vardır. Kuzey, Güney ve Doğu Dış Cepheleri Projeleri ile Ayasofya Minarelerinin Koruma Projeleri yeni tamamlanmış olup, Ayasofya Muvakkithane ve Mütevelli Heyeti Reis (eski müze müdürü odası) Binası Projeleri ile Ayasofya Sıbyan Mektebi Projesi Ekim 2011 tarihinde bitirilmiştir.

537 tarihinde inşa edildikten yaklaşık 20 yıl sonra meydana gelen büyük depremle zarar görüp onarılmaya başlanan Ayasofya'nın, bugün dahi mecburi gerekçelerle hâlen devam etmekte olan onarımları, Ayasofya-i Kebir Camii ayakta durduğu sürece devam edecektir.

AYASOFYA YER ALTI YAPILARININ ÜÇ BOYUTLU GÖRÜNTÜLENMESİ

◆ DOÇ. DR. HASAN FIRAT DİKER
Y.MİMAR-KONSERVATÖR-RESTORATÖR

Ayasofya kendi bünyesindeki izlerle bize sadece yaşadıklarını değil, İstanbul'un tarihini de anlatır. Dolayısıyla onu anlamının yolu, görünür olduğu kadar görünmeyen kısımlarını da anlamayı elzem kılmaktadır. Bir kültür varlığının sorunlarına çözüm getirmek, onu altyapısı ve üst yapısıyla birlikte bütüncül bir şekilde ele alınmasını gerektirir. 2019 yılında Ayasofya İdaresinin iç mekânın rutubet sorunlarının anlaşılmasına yönelik yapının yer altı yapılarının araştırılmasına dair istemi medyaya yansıtmıştı. Biz de arkadaşlarımızla bu durumdan vazife çıkardık ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi olarak bu çalışmaya gönüllü talip olduk.

Sahada yaptığımız ön araştırmada yöntemlerimizi belirledikten sonra, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden aldığımız izinle Ayasofya yer altı yapılarının üç boyutlu görüntüleme çalışmalarına başladık.

Ayasofya Müdürlüğü iş birliğiyle yaptığımız saha çalışması 29 Haziran-16 Temmuz 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Bu araştırma projesi, başkanlığında, FSMVÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mine Esmer ve Dr. Öğr. Üyesi Alidost Ertuğrul ile İTÜ Güzel Sanatlar Bölümü'nden Öğr. Gör. Arkeolog Ali Hakan Eğilmez yürütücülüğünde gerçekleştirilmiştir.

Zorlu koşullarda gerçekleşen bu çalışmayla, yeni keşiflerle toplam uzunluğu yaklaşık 936 metreyi bulan Ayasofya ve çevresindeki yer altı menfezleri ve yapıları ile kuyularının üç boyutlu taraması yapılmıştır. Böylece Ayasofya'nın zemin altında hava sirkülasyonunu sağlayan altyapının gizemli mekânlarının görselleştirilmesi ve bu projenin ardından yer altı yapılarında yer yer hava sirkülasyonunu engelleyen yıkıntıların ve çamur birikintisinin uzaklaştırılması yönünde

ZORLU KOŞULLARDA
GERÇEKLEŞEN
ÇALIŞMAYLA, TOPLAM
UZUNLUĞU 936 METREYİ
BULAN AYASOFYA VE
ÇEVRESİNDEKİ YER
ALTI MENFEZLERİ
VE YAPILARI İLE
KUYULARININ ÜÇ
BOYUTLU TARAMASI
YAPILDI.

AYASOFYA'DA
YAPTIĞIMIZ
ÇALIŞMADA ORTAYA
ÇIKAN SONUÇLAR,
İSTANBUL'UN
GENELİNDE BUNA
BENZER DAHA
NİCE KEŞİFLER
YAPILABİLECEĞİNİ
GÖSTERMEKTEDİR.

öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma kapsamında Ayasofya manzumesinin pek çok yer altı yapısı görüntülenmiş ve sayısal veriler üç boyutlu nokta bulutu olarak dijital ortamda işlenmiştir. Böylece Geç Antik dönemde inşa edilmiş Ayasofya'nın sürdürülebilir korunmasına yönelik, altyapısına dair mimari rölöveler oluşturulmuştur. Çalışmamıza, başta son Ayasofya Müzesi Müdürü Hayrullah Cengiz ve değerli personeli çok önemli katkılar sunmuştur. Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlar 24-25 Eylül tarihleri arasında üniversitemizin düzenlediği Uluslararası Ayasofya Sempozyumu'nda sunulmuştur. İlgilileri üniversitemizin web ortamında yayınladığımız bu bildiriye inceleyebilir.

Araştırma projemizin Ayasofya'nın nefes almasına imkân tanıyacak yer altı yapılarının temizlenmesine yönelik yeni bir projeye devam etmesi, olağanüstü evrensel değere sahip bu anıtın korunması ve sonraki nesillere aktarılması adına büyük önem arz etmektedir. Ayasofya yer altı yapılarını binanın ihtiyaç duyduğu hava ve su döngüsünü sağlayan damarları gibi düşünülürse, bunların kullanılmayıp temizlenmedikleri takdirde zamanla tıkanmaları da anlaşılabilir. Kültürel mirasımız hem altyapı hem de üst yapılarıyla sürekli periyodik olarak bakıma tabi tutulmalı, temizlenmeli ve diğer bağlı yapılarla ilişkileri irdelenmelidir.

Kültür varlıklarında yaşanan en büyük sorun, basit periyodik bakımların yapılmamasından

ötürü, sürekli bakıma muhtaç bu mekânların orta ve uzun vadede daha büyük restorasyonlara mecbur bırakılmış olmasıdır. Ayasofya'ya tümdengelim yaklaşımlarla yapılan yüzeysel koruma müdahaleleri etkili bir sonuç veremeyeceği gibi, kısa vadeli tekrarları da olağan hâle getirmektedir. Yaptığımız bu mimari belgeleme çalışması da, mitleştirilmek suretiyle Ayasofya'nın yapısal gündeminden uzaklaştırılmış yer altı yapılarının işlev ve sorunlarını anlamaya yöneliktir.

Ayasofya'da yaptığımız çalışmada ortaya çıkan sonuçlar, İstanbul'un genelinde buna benzer daha nice keşifler yapılabileceğini göstermektedir. Zaten bu tür yer altı yapılarını önceden bulgulamak, şehir içindeki imar faaliyetleri için de belirleyici ve düzenleyici olacaktır. Ne yazık ki, bu tür yapıların ortaya çıkması özel bir araştırma konusu olmaktan öte, yol ya da temel hafriyatı gibi bir imar faaliyeti vasıtasıyla mümkün olmaktadır. Oysa İstanbul'un çok katmanlı yapısı bizler için çok renkli bir kültürel ve turistik kazanımdır. İstanbul'un zengin tarihine yabancılaştıracak üstyapı projelerinden ziyade, kendi katmanlarını var eden dönemlerini anlamaya yönelik bu tür çalışmalara ihtiyacı vardır. İstanbul'un yer altı yapıları idrak edilip görselleştirildiği takdirde bu şehrin ne kadar korunmaya ve sevilmeye değer olduğu daha çok anlaşılabilir. Ayasofya özelinde yapılan bu çalışma, İstanbul'un yer altı silüetinin görselleştirilmesine ilişkin bize yeni umutlar vermektedir.

KARTPOSTALLAR VE AYASOFYA CAMİİ

◆ **DR. ZEYNEP EMEL EKİM**
SANAT TARİHİ UZMANI

AYASOFYA CAMİSİ'NİN FARKLI CEPHELERİNDEN
DIŞ GÖRÜNÜMLERİ, İÇ MEKÂN GÖRÜNÜMLERİ,
KARTPOSTALLARA, FOTOĞRAFLARA VE FOTOKARTLARA
KONU OLARAK YANSIMIŞTIR. BU DURUM CAMİNİN
ÖZELLİKLE SULTANAHMET MEYDANI'NDAKİ SOSYAL
HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ GÖSTERMEKTEDİR.

İstanbul'un fethiyle birlikte Ayasofya'nın camiye çevrilmesinden sonra, Fatih Sultan Mehmet, Ayasofya Camii için bir vakfiye hazırlatmıştır. Ayasofya Camii, eklenen şadırvan, türbeler, sıbyan mektebi, imaret, muvakkithane, sebil ve medrese gibi ek yapılarla külliye hâline getirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in ardından gelen padişahlar, Ayasofya Camisi'ne hat levhalarını bağışlayarak, caminin onarımlarını yaptırarak, külliye birtakım yapılar ekleyerek hizmet etmişlerdir.

Ayasofya Camisi'nin farklı cephelerinden dış görünüşleri, iç mekân görünüşleri, kartpostallara, fotoğraflara ve fotokartlara konu olarak yansımıştır. Bu durum caminin

özellikle Sultanahmet Meydanı'ndaki sosyal hayat üzerindeki etkisini göstermektedir. Özellikle 19. yüzyılın sonlarında, 20. yüzyılın başlarında bu kartpostalların yaygınlık kazandığı görülür. Bu kartpostallarda özellikle Ayasofya Camii; Örne Sütun, Yılanlı Sütun ve Dikilitaş, II. Wilhelm Çeşmesi, Sultanahmet Camii ve Topkapı Sarayı gibi etrafındaki anıt eserlerle birlikte ele alınırken, bazen de Ayasofya Camii meydanındaki tenteler altındaki tezgâhlar, küfeli hamallar, kahvehane, yayalar, atlılar, seyyar satıcılar, güvercinler, sokak köpekleri gibi gündelik hayat sahnelerinden kesitler konu olarak ele alınmıştır. Bunların dışında Ayasofya Camisi'nin iç mekânını gösteren, etrafındaki külliye yapılarını gösteren kartpostallar da bulunmaktadır¹.

Genelde Ayasofya konulu kartpostal basan editörler içinde, E. Frederic Rochat (1874-1958), Jacques Ludwigsohn, Moise J. Israilovitch, Isaac M. Ahitouv, Moise Azikri, Joseph Matalon&Fils, Georges Papantoine, Max Fruchtermann yer almaktadır. Ali Eniss ve Foto Türk gibi değerli

Türk fotoğrafçıların da Ayasofya konulu fotoğrafları bulunmaktadır².

Örneğini sunduğum kartpostallar İtalya'da basılan kartpostallardandır. Ayasofya Camii önünde yer alan Sultan İbrahim Türbesi ve arkasından diğer türbeler, şadırvan, sıbyan mektebi ve muvakkithane fotoğrafta görülmektedir (Resim 1). Aynı fotoğrafın renklendirilmiş kartpostalında Ayasofya Camii önündeki kestane ağaçları altındaki satıcılar, meydanda yürüyen şemsiyeli kadınlar yer almaktadır (Resim 2).

Bir diğer kartpostal Ayasofya Camisi'nin iç kısmının renklendirilmiş fotoğrafıdır ve caminin galerilerinden mihrap kısmına bir bakıştır. Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin, kubbeyi taşıyan kemerlerin bitiminde yer alan sekiz büyük levhasından birisi sütunların arasından gözükmektedir. Minber arkasından mihrap sofasının sağ tarafındaki hat levhalardan Sultan II. Mahmud'un "Kelime-i Tevhid" levhası ve minber önünde Sultan IV. Murad tarafından yaptırılan vâiz kürsüsü gözükmektedir (Resim 3).

¹ Zeynep Emel Ekim (2020). "Kartpostallar Üzerinden Ayasofya'nın Değerlendirilmesine Dair Tespitler". Uluslararası Ayasofya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 24-25 Eylül 2020, s.339, 343, 344.
² Ekim, a.g.e., s.348-349.

(Resim 1) 20. yüzyıl başlarına ait Ayasofya Camii ve önündeki meydanın fotoğrafı

(Resim 2) 20. yüzyıl başlarına ait Ayasofya Camii ve önündeki meydan, renklendirilmiş kartpostal

(Resim 3) 20. yüzyıl başlarına ait Ayasofya Camii iç mekân görünümü kartpostalı

AYASOFYA GÜNEŞ SAATLERİ VE MUVAKKİTHANESİ

◆ DR. TAHA YASİN ARSLAN
BİLİM TARİHİ UZMANI

Milattan sonra 8. yüzyılın sonları ile dokuzuncu yüzyılın başlarında İslam medeniyetinde Pers, Hint ve Grek bilim eserlerinin Arapçaya tercümesiyle başlayan bir bilimsel hareketlilik olmuştur. Özellikle matematiksel ilimler alanında yaşanan bu hareketlilik, astronomi, geometri ve trigonometri gibi bilim dallarının İslam'a hizmet edecek konuları ele alacak şekilde kullanılması sayesinde yüzyıllar boyunca sürmüştür. Namaz vakitlerinin günlük

olarak tespiti, Ramazan ayının başlangıç ve bitişinin belirlenmesi veya kible yönünün ölçümü gibi hususlar, matematiksel bilginin gelişimine paralel olarak yüksek hassasiyetle gerçekleştirilmeye başlamıştır.

Vakit tayini ile ilgili problemler ve bunlarla ilişkili olarak tasarlanan astronomi gözlem ve hesap aletlerinin imalatı ve kullanımına dair meseleler, 13. yüzyılda Memlukler zamanında

mikât ilmi çatısı altında toplanmıştır. Mikât ilmi, ibadetlerin üst düzey hassasiyetle yerine getirilebilmesi için yapılan bütün matematik hesapları, astronomi gözlemleri ve bu hesap ve gözlemlere imkân veren astronomi aletlerine dair çalışmaları konu alan astronominin bir dalıdır. Memlukler zamanında zirveye çıkan mikât ilmi çalışmaları, yine bu devirde muvakkitlik makamının oluşturulması ve Memluk idaresindeki Mısır, Filistin ve Suriye'deki camilerde muvakkithanelerin kurulmasıyla süreklilik kazanmıştır.

Genellikle bir astronomun 'muvakkit' olarak çalıştığı bu yapılarda gündüzleri güneş ve geceleri yıldız gözlemleri yapmaya yarayan ve Türkiye'de Rubu Tahtası olarak bilinen çeyrek daire biçimindeki rub'u'd-dâ'ireler, usturlaplar ve güneş saatleri bulunurdu. Bu yapıların içinde konuyla ilgili matematik ve astronomi eserlerinin muhafaza edildiği bir kütüphane de olurdu. Memlukler, muvakkitlik makamını 16. yüzyılın başına kadar ciddiyetle ve aralıksız olarak sürdürmüş ve sonraki nesillere taşımıştır.

15. yüzyılda Osmanlılarda, özellikle Fatih Sultan Mehmet ve oğlu Sultan II. Bayezid zamanında, her türlü ilmi çalışmaya olağanüstü ilgi gösterilmiş ve ilmi çalışmalar bizzat sultanlar ve saray tebaası tarafından hürmetle desteklenmiştir. Bu durum, siyasi kargaşalar, ekonomik sıkıntılar ve savaşlarla boğuşan İslam medeniyetinin diğer bölgelerindeki bilginlerin ve İslam medeniyetinde üretilen bilgi birikiminin İstanbul'a taşınmasına vesile olmuştur. Bu yönelişin bir parçası olarak Memluk mikât ilmi geleneğinin ve muvakkitlik makamı fikrinin Fatih döneminde Osmanlılara ulaştığını söylemek mümkündür. Böylece Osmanlılar aralıksız devam eden mikât ilmi çalışmalarının sancağını üstlenmiş ve bu sancağı 20. yüzyıla kadar aralıksız taşımışlardır.

Namaz vakitleri hesapları için yapılan sistematik günlük gözlemler, insanlık tarihinin

en uzun süreli astronomi gözlem çalışmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte muvakkitlik makamı Baş Muvakkitlik adı altında sürdürülmüştür. Osmanlı Devleti'nin son müneccimbaşı Hilmi Efendi'nin öğrencisi olan ve 1920'den itibaren Eyüp Camii muvakkitliği yapan Ahmet Ziya Akbulut (ö.1938), 1925'te Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Baş Muvakkiti olmuştur. Baş Muvakkitlik makamı, 20 Eylül 1952'ye kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Büyük Ayasofya Camii, Fatih Camii ve Yavuz Sultan Selim Camii ile birlikte vakit tayini konusunda Osmanlı Devletinin önemli mercilerinden biri olmuştur. Maalesef, Ayasofya'da erken dönem mikât çalışmalarına dair bilgimiz çok azdır. Bununla beraber, 19. yüzyılda kurulan muvakkithaneden önce, İstanbul'daki en eski güneş saatlerinden ikisinin Ayasofya Camisi'nde imal edilip kullanılmış olması, buradaki mikât faaliyetlerinin çok uzun soluklu olduğuna işaret eder. Bu saatlerden biri dikey, diğeri yataydır.

AYASOFYA GÜNEŞ SAATLERİ

Dikey güneş saati, Büyük Ayasofya Camisi'nin güneybatı cephesindeki kapının sol tarafındaki şadırvanın yukarısında, yerden sekiz metre yüksekte caminin taşıyıcı kemerine yerleştirilmiştir. Beyaz mermerden tek parça imal edilen saat, duvara metal kemerlerle tutturulmuştur. Yaklaşık 5 cm kalınlığındaki mermerin ölçüleri 54 cm en ve 83,4 cm boy olarak ölçülür. Saati imal edenin imzasını taşıyan kitabe şöyledir:

[Bu saati] Muhammed b. Kâsım Ebû 'Amr el-Endelusi, [Hicrî] 933 yılında Cemâziye'l-âhîr [ayının] sonlarında yerleştirdi.

قامه محمد ابن قاسم أبو عمرو الأندلسي
أواخر جمادى الآخر سنة ٩٣٣

Güneş Saati

Buna göre saatin cami duvarına miladi 1527 yılının Mart-Nisan ayları civarında yerleştirildiği anlaşılır. Mermer üzerine iki farklı saat türü birlikte çizilmiştir. Bunların ilki, dış kısımda çerçeve gibi görünen öğle saati, diğeri de iç kısımda bulunan bir dizi yaydan oluşan ikindi saatidir. Mermer üzerindeki iki demir çubuğun her biri, bu saatlerden biri içindir. Öğle saatinin çubuğundan saatin merkez noktasına uzanan bir ip bulunur. Bu ipin oluşturduğu gölge, çerçevedeki öğle saatinin çizgilerinin üzerine düşer. Gölgenin üzerine geldiği derece, gözlemin yapıldığı anda öğleye ne kadar zaman kaldığını ya da öğleden sonra ne kadar zaman geçtiğini saat ve dakika olarak gösterir. İkindi saatinin tespitinde ip yoktur, sadece çubuğun gölgesi kullanılır. Buna göre çubuğun gölgesinin tam uç noktası, “ikindi” yazısıyla işaretlenmiş yayın üzerine geldiğinde, o günün ikindi vakti gelmiş demektir. Bu yaya paralel olarak çizilmiş diğer yaylar, ikindiye kadar kalan zamanı göstermek için kullanılır. Böylece saate bakan kişi, namaz vaktine ne kadar kaldığını görebilir. Saatin günümüze ulaşan orijinali Prof. Dr. Atilla Bir, Prof. Dr. Mustafa Kaçar ve Dr. Öğr. Üyesi Burat Barutçu tarafından aslına uygun olarak restore edilmiştir.

Büyük Ayasofya Camisi’ndeki yatay güneş saati, ana girişin solunda şadırvanla su deposu arasındaki alana yerleştirilmiştir. Mermer bir kaide üzerinde yine mermerden imal edilen saatin orijinal çizgileri, yüzyıllar süren aşınma nedeniyle kaybolmuştur. Aynı şekilde gölge oluşturmak için kullanılan iki demir çubuk da günümüze ulaşmamıştır. Bununla beraber saatin şekli, boyutu ve çubukları dikmek için oyulmuş delikler, saat hakkında genel bilgi oluşturmayı mümkün kılar. Bu bağlamda yatay güneş saatinin 15. yüzyıl sonlarında ya da 16. yüzyıl başlarında yapılmış olduğu düşünülmektedir. Yapısına bakılarak İslam medeniyetinde geliştirilen güneş saat yapım tekniklerinin Osmanlı güneş saati geleneğine dönüşmesinde yer edinen nadide örneklerden biri olduğu da söylenebilir. Nitekim Prof. Dr. Atilla Bir, Prof. Dr. Mustafa Kaçar ve Dr. Öğr. Üyesi Burat Barutçu araştırmalarında benzer bir sonuca varmış ve saatin restorasyonu için Topkapı Sarayı bahçesinde bulunan aynı dönemde yapılmış güneş saatini esas almışlardır. Cam panel üzerine işlenen yeni saat, zarar vermeyecek şekilde mermer zemin üzerine yerleştirilmiştir. Bu saat de dikey güneş saati gibi iki farklı saat türünü içinde barındırır. Bunlardan ilki yine çerçeve

**ÇUBUĞUN GÖLGESİNİN
TAM UÇ NOKTASI,
“İKİNDİ” YAZISIYLA
İŞARETLENMİŞ
YAYIN ÜZERİNE
GELDİĞİNDE, O GÜNÜN
İKİNDİ
VAKTİ GELMİŞ
DEMEKTİR.**

**MEKANİK SAATLERİN
YAYGINLAŞTIĞI
18. VE 19.
YÜZYILLARA KADAR
MUVAKKİTLERİN
KENDİ İMAL ETTİĞİ
GÖZLEM VE HESAP
ALETLERİNİ
KULLANARAK
YAPTIKLARI
ASTRONOMİ
HESAPLARI, VAKİT
TAYİNİNİN YEGÂNE
KAYNAĞI OLMUŞTUR.**

biçimindeki öğle saati ve ikincisi panelin ortasında yer alan gurûbî saattir. Gurûbî saat, güneş doğuşundan itibaren ne kadar zaman geçtiğini ve gün batımına ne kadar zaman kaldığını gösteren eğrilere sahiptir. Gölge çubuğunun gölgesinin uç kısmı, istenilen zamanı gösterir.

Ayasofya saatlerinin işlevi, muvakkidin namaz vaktini tespit edip müezzine ezanı okumasını söylemesinden ibaret değildir. Saatlerin halkın erişebileceği konumlara yerleştirilmesinden de anlaşılacağı üzere, bu saatler herhangi bir düzeyde astronomi bilmeyen kimselerin de gündelik hayatlarını düzene sokabilmeleri için saati takip etmelerine yarayan başlıca araçlar olmuştur. Günümüzdeki gibi kol saatleri ya da telefon ve bilgisayarlarda yer alan tüm dünya ile eşleştirilmiş saatlerin olmadığı bir dönemde, insanlara gündüzü daha planlı geçirebilme imkânı sunmuştur. Bu durum bilimin hayat ile ne kadar iç içe geçtiğini ve bilimsel bilginin topluma faydalarını göstermesi bakımından önem taşır. Bu saatler aynı zamanda Osmanlılarda saat çizim ve yapım bilgi ve tekniğinin ne kadar hassas düzeye ulaştığını

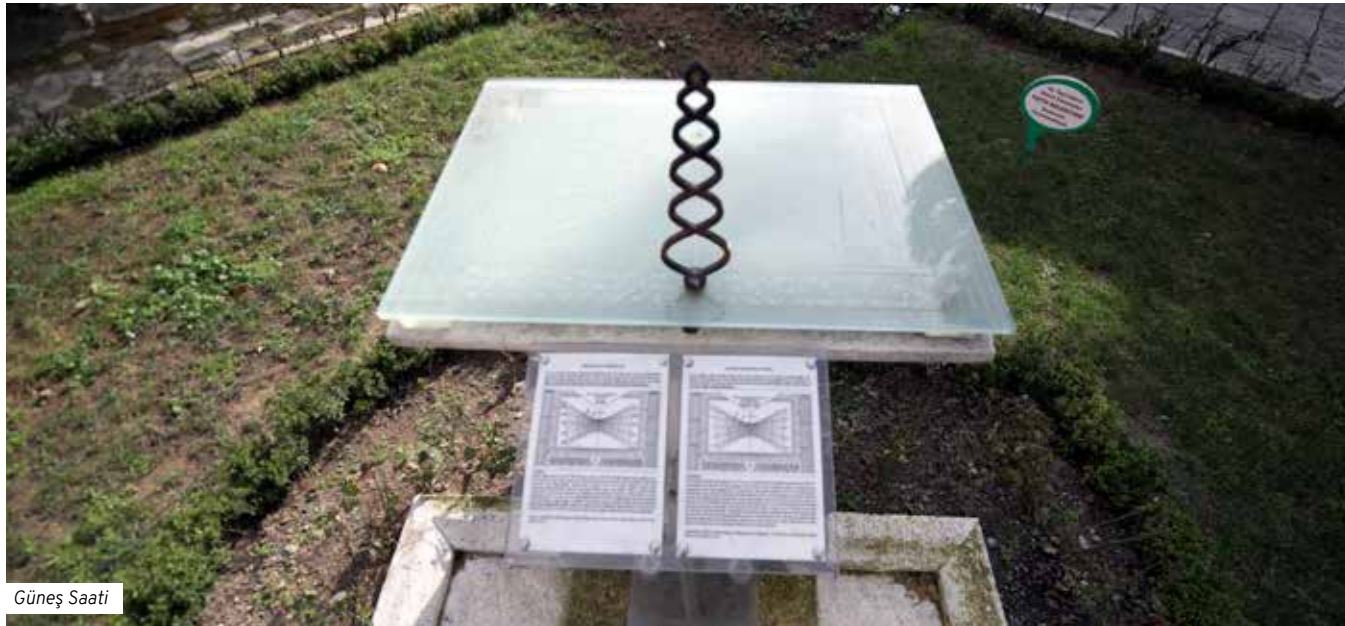
göstermesi bakımından da incelenmeyi hak eden tarihi mirasımızdır. Bu saatler, İstanbul'daki diğer camilerde bulunan onlarca güneş saati ile birlikte yüzyıllar boyunca toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamıştır.

AYASOFYA MUVAKKİTHANESİ

Muvakkithaneler, Osmanlı Türkiye'sinde namaz vakitlerinin, Ramazan ayının başlangıç ve bitişinin, sahur vakitlerinin ve zaman ile ilgili benzer dini ihtiyaçların hassas ölçümlerle hesaplandığı kurumlar olmuştur. İlk muvakkithane 1470'lerde faaliyete geçen Fatih Camii muvakkithanesidir.

Mekanik saatlerin yaygınlaştığı 18. ve 19. yüzyıllara kadar muvakkitlerin kendi imal ettiği gözlem ve hesap aletlerini kullanarak yaptıkları astronomi hesapları, vakit tayininin yegâne kaynağı olmuştur. Mekanik saatlerle birlikte vakit ölçümlerine bağımlılık azalmıştır. Bu süreçte mekanik saatlerin doğru zamanı gösterip göstermediğinin denetlenmesi, muvakkitlerin görevleri arasına girmiştir. Ayrıca muvakkitlerin namaz vakitleri için yaptığı hesaplamalar da sürmüştür. Zira mekanik saatler, zamanı doğru gösteriyorsa da namaz vakitleri için takvim oluşturma zorunluluğu devam etmiştir. Bu nedenle 18. yüzyıldan itibaren Osmanlılarda muvakkithaneler daha önce olmadığı kadar popüler hâle gelmiştir ve bu yüzyıllarda hemen her semte birden fazla muvakkithane yapılmıştır.

Büyük Ayasofya Camii müstemilatında daha önce bir muvakkithane olup olmadığı bilinmemektedir. Medreselere nazaran muvakkithanelerin ve buralarda çalışan muvakkitlerin kayıtlarının daha nadir olması araştırmayı güçleştirir. Ayasofya'da inşa edilen ve günümüze ulaşan muvakkithanenin, Sultan Abdülmecid zamanında Ayasofya'da Fossati Kardeşler tarafından 1846-49 yılları arasında gerçekleştirilen geniş çaplı tamir sonrasında inşa edildiği bilinir. Nitekim 1853 tarihli bir vesikada muvakkithanenin yapımına Mısırlı Yâni Kahyâ'nın nezaret ettiği bildirilmiştir.

Güneş Saati

Muvakkithane

Muvakkithanenin bir cephesi meydana bakar. Kare biçimindeki kâgır yapının girişi, camiye bakan yüzündedir. Kapının olduğu cephe penceresiz ve sade olsa da diğer üç cephede üçer adet parmaklıklı ve dekoratif pencere bulunur. Bina içinde ortada daire biçiminde dizilmiş sekiz adet sütun yer alır. Kayıtların bildirdiğine göre, iç yapının tam ortasında mermer ayak üzerinde kalın ve yekpare mermerden yuvarlak bir masa bulunurdu. Maalesef caminin müzelik sürecinde muvakkithanenin müze ofisi olarak kullanıldığı ve yapıya mimariyi bozan bölümler eklendiği görülmüştür.

Muvakkithane envanteri bilinmese de hemen bütün muvakkithanelerde demirbaş olarak bulunan usturlap, rubu tahtası, pergeller ve cetveller gibi gözlem, hesap ve çizim aletlerinin bulunduğunu var saymak yanlış olmayacaktır. Ayrıca günümüzde cami içinde yer alan Londra yapımı ihtişamlı aynalı ve çerçeveli iki saatin eskiden muvakkithanede

bulunduğu bildirilmiştir. Süheyl Ünver, Sultan Abdülmecid'in burada iftar yaptığını da kaydeder. İstanbul muvakkithanelerinde âdet olduğu üzere burada da Ramazan imsakiyesinin dış duvara asıldığı ve civarda yaşayan ve çalışan insanların iftar ve sahur planlarını bu imsakiyelere göre yaptığı bilinir.

Ayasofya güneş saatleri ve muvakkithanesi, İslam medeniyetinde özgün biçimde ortaya çıkan ve ibadetlerin hassas biçimde yerine getirilebilmesini hedefleyen mikât ilmi geleneğinin Osmanlılar tarafından nasıl benimsendiğini ve Osmanlı günlük hayatının ortasına nasıl yerleştirdiklerini ve bilimsel bilginin toplumla nasıl paylaşıldığını gösteren çok önemli örnekler olarak görülmesi gereken unsurlardır. Günümüzde bu tarihi yapı ziyaret edildiğinde, bir insanın muvakkithane duvarındaki imsakiyeden iftar saatini okuyup sonra güneş saatine bakarak kaç saat daha oruçlu olacağını düşündüğünü hayal etmek hiç de zor olmasa gerek.

Kaynakça:

Mustafa Kaçar, Atilla Bir, Burak Barutçu, "Ayasofya Yatay Güneş Saati", Ayasofya Dergisi

Mustafa Kaçar, Atilla Bir, "Ayasofya Düşey Saati", Ayasofya Dergisi

A. Süheyl Ünver, "Osmanlı Türkleri İlimi Tarihinde Muvakkithaneler", Atatürk Konferansları V: 1971- 1972, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1975, s.217-257.

Semavi Eyice, "Ayasofya Muvakkithânesi", TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt:4, İstanbul 1991, s. 215-216.

Güneş Saati

" BİR ELİF ÇEKTİ YİNE SÎNEME CÂNÂN BU GECE "

DR. ALİ RIZA ÖZCAN
HAT SANATI UZMANI

"Bir Elif çekti yine sîneme canân bu gece" demiş şair. 19. asrın en büyük hattatlarından biri de ulu mabet Ayasofya'nın sinesine öyle bir Elif çekmiştir ki, boyu 5 metre 60 cm'dir. "Elif"i sîneye kim çekmiştir diye merak ederseniz, merakınızı 1 metre 70 santim ölçüsüyle dünyanın en büyük imzası giderir: "Ketebehu es-seyyid el-hâc Mustafa İzzet imâm-ı sanî el-emirü'l-mü'minîn Abdülmecid Hân 1265" (Bu yazıyı mü'minlerin emiri Abdülmecid Han'ın ikinci imamı Mustafa İzzet yazdı. 1849)

Ayasofya'nın iç mekânına bambaşka bir güzellik katan büyük levhaların yerinde daha önceleri, 17. yüzyıl hattatlarından Teknecizâde İbrahim Efendi tarafından yazılmış ve yine büyük boyda celi sülûs yazılar mevcuttu. Teknecizâde İbrahim Efendi'nin 1650 yılında yazdığı yazılar 1733'te elden geçirilerek tamir edilmişti. 1733 tarihinden sonra geçen 116 yıl içerisinde yazılar oldukça yıpranmışlardı. Ayasofya'nın 1847-49 yılları

arasında geçirdiği tamir ve restorasyon esnasında yazıların da devrin anlayışına göre yeniden yazılması gündeme gelmiş ve bu görev Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'ye verilmişti. Mustafa İzzet Efendi ana kubbede yer alan Nûr sûresinin 35. ayeti ile "Allah, Muhammed, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyin" isimlerinden oluşan cihâr-ı yâr-i güzîn takım levhalarını kendi anlayışına göre yeniden yazmıştı.

Çapları yedi buçuk metre olan levhalar 35 cm genişliğindeki kalem ağzı kalınlığı ve dairevî kasnağa gerilen brandaların üzerine altın ile yazılmıştır. Levhalardan "Hüseyin" isminde bulunan Kadiasker'in imzasının kalem ağzı genişliği de 3 cm'dir. Muhtemeldir ki dünya üzerinde böyle büyük ebatlarda sanatkârane ve istifi yazılmış başka bir imza yoktur. Yazıların zemin rengi ise nefti yeşildir. Bu levhalardan "Allah" lafzındaki Elif harfinin boyu 5 m 60 cm, Ebûbekir ismindeki Elif harfinin boyu da 5 m 10 cm'dir.

Muhammed Yazısı

Hüseyin Yazısı

Ömer Yazısı

Kubbeyi süsleyen dairevi "Nur Sûresi'nin 35. ayeti" 3 metre 15 cm genişliğindedir ve kubbeyi saracak şekilde yazılmıştır. Yazılan kalemin genişliği 14 cm'dir. Bu kalınlıktaki kalem ağzı ile yazılan "Elif"lerin boyları 2.20 m'dir.

Yazılar, Kadiasker Mustafa İzzet tarafından önce küçük boyda kâğıtlara yazılmış, sonra kareleme usulü ile büyütülerek yazı kalıpları hazırlanmıştır. Bu kalıplar, yine caminin içinde hazırlanan dairevi zeminlere iğneleme usulü ile aktarılmış, sonra altınla yazılmıştır. Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'nin meşhur öğrencilerinden Şefik Bey ve Haydarlı Ali Efendi, hocalarına yazı kalıplarının hazırlanması ve branda üzerine yazımı safhalarında yardımcı olmuşlardır. Bu yazılar, hâlâ yazı tarihi bakımından yazılmış en büyük sanat yazılarıdır. Levhaların çerçeveleri 20 cm kalınlığındadır ve Bahriye Marangozhanesi'nde yaptırılmıştır.

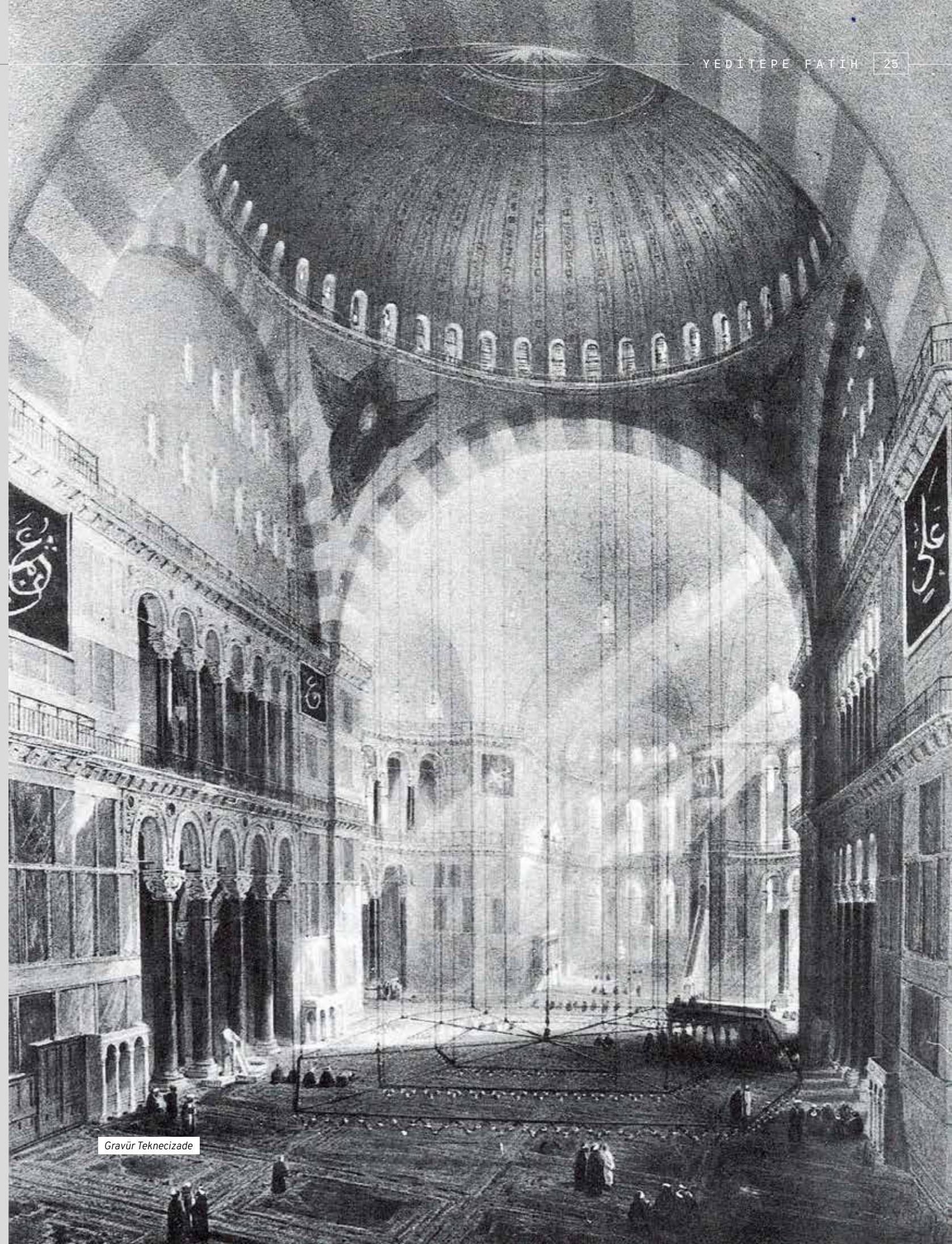
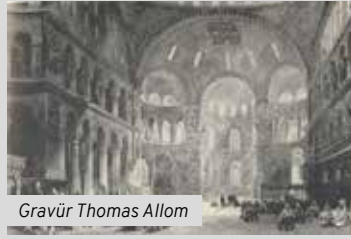
1931 yılında Amerikan Bizans Enstitüsü adına Ayasofya mozaiklerini meydana çıkarma izni alan Thomas Whittemore, Atatürk'ün isteği ve Bakanlar Kurulu kararıyla çalışmalara başlamıştır.

Bakanlar Kurulu'nun 24 Ekim 1934'te aldığı karar ile Ayasofya, 1 Şubat 1935'ten itibaren müzeye çevrilmiştir. Ayasofya müze olunca Whittemore'un mozaik araştırmaları sırasında yerlerinden indirilen Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'nin yazıları yapıdan dışarı çıkarılmak

istendiğinde büyüklükleri o zaman anlaşılmış ve levhalar hiçbir kapıdan çıkarılamamıştır.

Sonraki yıllarda levhaların yeniden yerlerine asılması gündeme gelmiştir. Bu husus da İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın "Son Hattatlar" adlı eserinde şu ifadelerle yer almaktadır:

"İsm-i Celâl'i, İsm-i Nebevî'yi, esâmî-i çahryâr ve Haseneyn'i ihtiva eden bu büyük levhalar, birtakım kıymet bilmez şahıslar tarafından indirilip bir kenara konulmuş ve bazılarının bazı yerleri zedelenmişti. Bu hâl bizimle beraber diğer erbâb-ı imânı müteessir ettiğinden tekrar asılması için uğraşıldıysa da muvaffak olamamıştık. Nihayet Ayasofya Müzesi Müdürü Muzaffer Ramazan Bey'i teşvik ettiğimde "Para yok, olsa asarım" demişti. Öteden beri benimle beraber bu işe sarf-ı zihin eden Yüksek Mühendis Ekrem Hakkı Ayverdi ve tüccardan Nazif Çelebi Bey, icap eden parayı hasbetenlillah vererek, Ekrem Hakkı Bey'in nezareti altında levhalar tamir edildi. Yine o cömert insanların yardımıyla 28 Ocak 1949'da elvâh-ı şerîfe yerlerine asıldı. Levhaları eski yerinde görünce ağlamaya başladım. Cenâb-ı ekremü'l-ekremîne hamd ü senâ ve Ekrem, Nazif ve Muzaffer'e teşekkür ve dua ettim." Levhalar, 28 Ocak 1949 tarihinde yerlerine asılmışlardır. Bu muhteşem levhaları yerinde görmek isterseniz, Ayasofya Camisi'nin sinesinde sizleri beklemektedirler.

AYASOFYA'NIN YAPISAL SİSTEMİ VE DEPREM DAVRANIŞI

◆ PROF. EMERİTUS DR. MUSTAFA ERDİK
İNŞAAT MÜHENDİSİ

Yaklaşık 15 yüzyıldır ayakta duran ve yapılışından itibaren 8 yüzyıl süreyle dünyanın en büyük kubbeli mekânı olan Ayasofya, tarihinde birçok depremde hasar görmüş, ana kubbesi bir defa tamamen ve iki defa kısmen yeniden inşa edilmiş ve taşıyıcı yapısı çeşitli dönemlerde yapılmış tamir ve takviyeler ile ayakta kalmayı başarmıştır. Yapıda malzeme özelliklerinden, inşaat hızından ve geçmiş depremlerin etkilerinden kaynaklanmış izleri ve büyük deformasyonları görmek mümkündür.

Ayasofya'da taşıyıcı elemanlar esas itibarıyla 4 ana ayak, 4 ikincil ayak, 4 ana kemer, ana kubbe ve 2 yarı-kubbeden oluşmaktadır. Bu esas elemanlara yardımcı olarak, yapıda istinat kuleleri, doğu ve batıdaki yarı-kubbelerin iki yanında yer alan 4 eksedra kubbesi ve bunları destekleyen kolonlar, doğu tarafındaki mihrap kubbesi ve kolonları

ile kuzey ve güney ana-kemerlerinin altındaki tempan duvarlarla bunları tutan kolonlar yer almaktadır.

Yapıda kullanılan malzemeler taş, tuğla ve harçtır. Ana, ikincil ve destek ayaklar kemerlerin başlangıç seviyesine kadar taş bloklardan oluşmaktadır. Tüm kemerler ve kubbeler tuğla ve harçtan inşa edilmiştir. Yapının deprem davranışı ve taşıma gücü gerilmeleri esasen harç tarafından kontrol edilmektedir.

Zati ağırlık altında doğu ve batı yarım kubbeleri doğu ve batı ana kemerlerinin üzerine yüklenmekte, ana kubbe ise kuzey ve güney ana kemerlerini dışarıya doğru itmektedir. Yapıda zati ağırlığı altında oluşan gerilmeler genelde önemli değildir. Ayasofya'nın yaklaşık 20 km güneyinde meydana gelecek aletsel büyüklüğü 7 olan bir deprem tanımına (Olası İstanbul

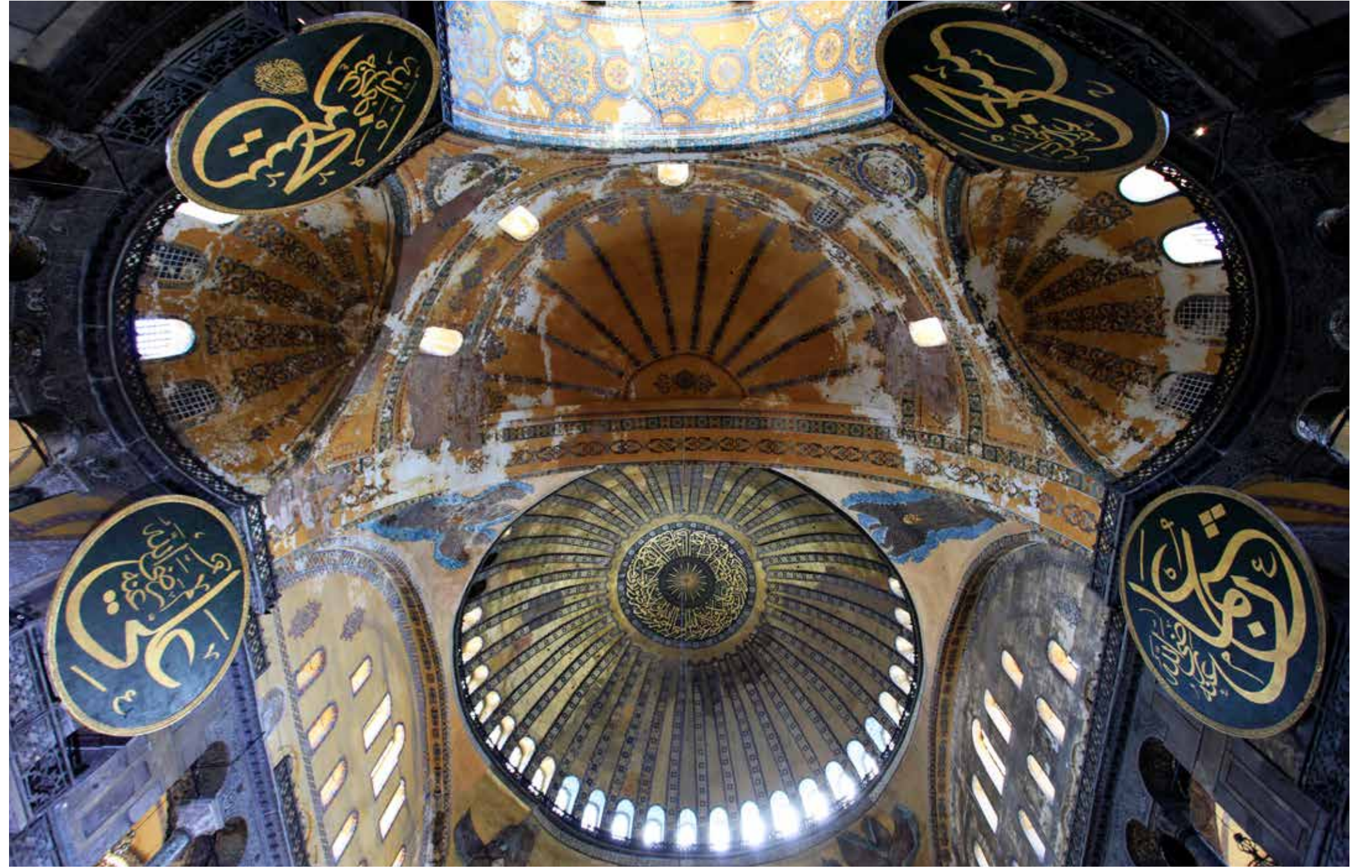
Depremi) dayalı olarak yapılan analizler sonucunda, ana kemerlerin üst kesitleri ve doğu ve batı yarım kubbelerinin ana kemerlere bakan kesimleri yapıda deprem açısından en kritik konumlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, deprem etkisinde doğu ve batı yarım kubbelerinin ana kemerlerden ayrılarak hasar görmesi ve ana kubbenin bu kemerlerle temasta olan konumlarında

da hasar meydana geleceği tahmin edilmektedir. İşbu hasarların önlenmesi amacıyla değişik güçlendirme önerileri geliştirilmiş bulunmaktadır.

Gerek yapının deprem analizinde kullanılan sonlu eleman modellerinin ve analitik yaklaşımların irdelenmesi ve gerek yapının deprem davranışının tespiti amacıyla, yapıya bir ivme-ölçer

ve eğim-ölçer şebekesi yerleştirilmiştir. Kritik noktalarda alınan deprem kayıtları Ayasofya'nın gerçek dinamik davranışının belirlenmesi hususunda önemli ipuçları vermiştir. Güney ve batı ana kemer mesnetlerinin birleşim noktasında alınan kayıtlar diğerlerinden daha yüksek olmaktadır. Benzer şekilde, güney ve batı ana kemer tepe noktalarındaki hareketler, kuzey

ve doğu ana kemer tepe noktalarına nazaran daha yüksektir. Bu farklılıkların güneybatı ana ayak ve temel yapısının diğerlerinden daha değişik olması durumuyla ilgili olabileceği düşünülebilir. Yapı inşasında kullanılan harcın niteliğine bağlı olarak, deprem hareketi sırasında yapıda kısmi bir rijitlik kaybı oluşmakta ancak deprem sonrasında yapı deprem öncesi rijitliğine kavuşmaktadır.

FATİH KÜLLİYESİ AYASOFYA-İ KEBİR CAMİİ VE VAKFI

DR. EYÜP SABRİ KALA
HUKUKÇU

Fetihle birlikte Fatih, İstanbul'u hızla yeniden yapılandırmaya başlamıştır. İstanbul nahiyeler ve bunların altında mahalleler şeklinde idari birimlere ayrılmıştır. Bu nahiye ve mahallelerin hemen tamamı vakıflar tarafından kurulan vakıf eserler etrafında şekillenmiştir. Bu durum, Fatih'in İstanbul'un yeniden yapılanmasını vakıflar üzerinden planladığının göstergesidir.

Fatih, kendi kurduğu Fatih Külliyesi ve Ayasofya-i Kebir Vakfı'yla Fatih, Ayasofya ve Vefa nahiyelerinin bîzatihi kurucusu olmuş, vakfın hayır müesseseleri bu nahiyelerin merkezini teşkil etmiştir. Surdışında Eyüp Sultan Vakfı'yla da Eyüp Sultan semtinin kurucusu olmuştur. Fatih, beylerine, paşalarına emir ve izin vererek her birinin İstanbul'un bir yerini belirleyip orada kendi adlarıyla vakıflarını ve mahallelerini kurmalarını teşvik etmiştir. Kurulan vakıf müesseseleri nahiye ve mahallelerin her tür sosyal hizmetlerini görecektir şekilde planlanmıştır. Bu faaliyetler neticesinde ve kurulan vakıf müesseseleri sayesinde İstanbul ilim, irfan, kültür, sanat, inanç,

sağlık, sosyal dayanışma ve yardımlaşma ve şehircilik alanlarında İslam medeniyetinin en önemli şehirlerinden biri hâline gelmiştir. Fatih Külliyesi ve Ayasofya-i Kebir Vakfı, Fatih'in kurduğu en büyük vakıftır. Vakfın mütevellisi bîzatihi Fatih Sultan Mehmet Han'dır. Kendisinden sonra vakfın yönetimini sultan olan evladına ve onların yine sultan olan evlatlarına bırakmıştır.

Vakıf iki ana eksen etrafında gruplandırılarak yapılandırılmıştır. İki grubun başına da, bulunduğu grubu idare etmek üzere birer mütevellî daha görevlendirilmiştir. Bu gruplardan birincisi, bîzatihi Fatih'in inşa etmiş olduğu hayır müesseselerinden oluşmaktadır. Fatih Külliyesi, Şeyh Ebu'l-Vefâ Camii, Rumeli Hisarı Camii bu grubun hayır müesseselerini oluşturmaktadır.

Vakfın ikinci eksenini oluşturan grup ise Fatih'in kiliseden cami, tekke, zaviye ve eğitim kurumuna çevirerek vakfettiği hayır müesseselerinden oluşmaktadır. Ayasofya grubu olarak nitelendirilen bu grup Ayasofya-i Kebir Camii, Zeyrek

Camii, Atık İmaret Camii, günümüzde Arap Camii olarak bilinen Karaköy'deki Galata Camii, fetihle büyük yararlılıklar gösteren Kalenderî dervişleri için zaviye olarak vakfedilen ve bilahare cami olarak kullanılan Vezneciler'deki Kalenderhane Camii ve Silivri Kalesi Camisi'nden oluşmaktadır.

Bu müesseseleri ayakta tutmak ve vakfın gelirini sağlamak üzere sayıları üç bini bulan çarşı, pazar, kapan, han, dükkân, hamam, ev, hücre, oda, menzil, arsa bahçe gibi yerler Fatih tarafından vakfedilmiştir.

Vakfa ait farklı vakfiye nüshaları bulunmaktadır. Nüshalar birlikte değerlendirildiğinde vakfın kuruluş tarihinin 1471 yılı olduğu görülmektedir. Fatih'in tuğrasının bulunduğu ilk nüshada hayır müessesesi olarak sadece Kalenderhane Camii bulunmaktadır. Vakıf büyüyüp genişledikçe, yeni hayır müesseseleri ve akarlar eklendikçe sonraki nüshalar ortaya çıkmıştır. Vakfın bu tekamül süreci II. Beyazıt dönemine kadar devam etmiş, II. Beyazıt döneminde istisnah nüshalar hazırlanmıştır.

Arapça olan vakıf nüshalarının bilahare Osmanlıca çevirisi de yapılmıştır.

Aslı Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 2202 (eski 666) numarada kayıtlı, 1472-1473 tarihli vakfiye nüshasında Ayasofya-i Kebir Camii ve Galata Camisi'yle ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“(Fatih Sultan Mehmet Han), kıymetli taşlarla süslü, müzeyyen, vasıflarıyla kemale ermiş, temizlik ve güzellikte misli ve benzeri görülmemiş, en güzel bahçelerden daha güzel, içinde sur gibi dikilen sütunlar bulunan iki kiliseyi vakfetti. Bunlardan birisi, İstanbul'un göbeğinde bulunan, Ayasofya ismiyle bilinen ve şöhretinden dolayı ayrıca sınırlarının belirlenmesi gerekmeyen kilisedir. Diğeri ise Galata'da bulunan, Samike (Samiko?) Manastırı diye bilinen, iki taraftan anayol ve diğer iki taraftan Efrenc Nikrus Kazi'nin evleriyle sınırlı olan kilisedir. Fatih bu iki kiliseyi cuma, bayram ve farz olan beş vakit namazın kılınması, Cenab-ı Hakk'ın oralarda tesbih olunup isminin zikir olunması için vakfedip camiye çevirdi”.

Adı geçen vakfiyenin 923-925. satırlarında Ayasofya-i Kebir Camisi'nde vazife yapacak görevliler ise şu şekilde belirlenmektedir:

Hatip: Fatih Camii hatibi için aranan

sıfatlara sahip 1 hatip görevlendirilip, hizmeti mukabilinde kendisine günlük 20 dirhem verilecektir.

İmam: Fatih Camii imamları için aranan sıfatlara sahip 1 imam görevlendirilecek, hizmeti karşılığında kendisine 5 dirhem ücret verilecektir.

Başhafız: Fatih Camisi'nde görev yapacak başhafızda aranan sıfatlara sahip 1 başhafız görevlendirilecek, görevi karşılığında günlük 7 dirhem ücret verilecektir.

Hafız: Fatih Camisi'nde görev yapacak hafızlarda aranan sıfatlara sahip 9 hafız görevlendirilecektir. Hizmetleri karşılığında her birine günlük 5'er dirhemden toplam 45 dirhem ücret verilecektir.

Hafız ve Ulemadan 20 Cüzhan: Hafızlardan ve salih âlimlerden 20 kişi görevlendirilecek, bunlar Ayasofya Camii'nde hazır olacaklar ve her biri Kur'an-ı Kerim'den günlük birer cüz okuyacaklardır. Hizmetleri karşılığında her birine günlük 2'şer dirhemden toplam 40 dirhem ücret ödenecektir.

Müsebbih ve Mühellil: Ayasofya Camisi'nde 14 kişi müsebbih (tesbih eden) ve mühellil (Kelime-i Tehlil getiren) görevlendirilecektir. Her biri günlük 5.000'er kere "Lâilâhe İllallah" diyerek günde 70.000 kere kelime-i tevhid okuyacaklardır. Her birine günlük 1'er dirhem, reislerine ise üç dirhem olmak üzere toplam 16 dirhem ücret ödenecektir.

Muarrif: Fatih Camii muarrifinde aranan sıfatlara sahip 1 muarriif Ayasofya'da görev yapacak ve vazifesi karşılığında kendisine günlük 7 dirhem ücret verilecektir.

Müezzin: Fatih Camii müezzinlerinde aranan şartlara sahip 6 müezzin görevlendirilip, her birine günlük 6'şar dirhemden toplam 36 dirhem ücret verilecektir.

Kandilci: Fatih Camii kandilcilerinde aranan özelliklere sahip 2 kandilci görevlendirilecek, her birine günlük 5'er dirhemden toplam 10 dirhem ödenecektir.

Saatçi: Camide bir saatçi görevlendirilecek, günlük 10 dirhem ücret ödenecektir.

Kayyim: Ayasofya Camisi'nde 4 kayyim görev yapacak, hizmetleri karşılığında her birine 5'er dirhemden toplam 20 dirhem ücret ödenecektir.

Meremmetçi: Tamir, bakım hizmetleri için görevlendirilecek 2 meremmetçiye günlük 5'er dirhem ücret verilecektir.

Muallim: Yetimleri okutmak üzere bir muallim görevlendirilecek ve günlük 6 dirhem ücret verilecektir. Bahsi geçen vakfiyede, Ayasofya Darü'ttâlimi'nden (sıbyan mektebi) bahis bulunmamakta, Ayasofya Camii görevlileri sayılırken yetim çocukları okutmak üzere 1 muallim görevlendirmesi yapılmaktadır. Sonraki vakfiye nüshalarında, Ayasofya Darü'ttâlimi'nin müstakil bir hayır müessesesi olarak vakfiyede yer aldığı görülmektedir.

Sakka: İki saka görev yapacak ve kendilerine günlük 2'şer dirhemden toplam 4 dirhem verilecektir.

Bezzazistan (Kapalıçarşı) İçin 4 Bekçi: Bezzazistanı muhafaza için 4 kişi bekçi olarak görevlendirilecek ve bu kişilerin her birine günlük 2'şer dirhem olmak üzere toplam 8 dirhem ücret ödenecektir.

Kandil Yağı ve Hasır Tahsisatı: Caminin kandil yağı ihtiyacı için günlük 5 dirhem, hasır ihtiyacı için ise günlük 5 dirhem ödeme yapılacaktır.

FETHİN SEMBOLÜ

❖ BÜNYAMİN TOPÇUOĞLU

AYASOFYA-İ KEBİR CAMİİ İMAM VE HATİBİ

لَتَفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلْنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلْنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

"Konstantiniyye (İstanbul) elbet bir gün fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden asker ne güzel askerdir."

Resullah (s.a.v) övgüsüne mazhar olmuş bir şehir, bir komutan, bir ordu. Bu kutlu müjdenin muhatabı olan ve fetihle birlikte "Fatih" unvanını alan Fatih Sultan Mehmet Han, fetihten sonraki ilk cuma olan 1 Haziran 1453'te cuma namazını Ayasofya'da kıldı. Bu mübarek caminin kıyamete kadar müminlerin secde, dua ve niyazlarıyla ihya olması için vasiyette bulundu.

Ayasofya'ya verilen değer, Osmanlı döneminde de artarak devam etti. Osmanlı döneminde padişahlar Ayasofya'ya çok kıymet verdiler, "Fethin Sembolü" olan

Ayasofya'nın korunup yaşatılması için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadılar. Çünkü biliyorlar ki camiler Yüce Allah'ın evleri, İslam'ın en belirgin sembolleridir. Bununla birlikte yüklendikleri eğitim fonksiyonuyla da yüzyıllardır Müslümanların dini, milli ve ahlaki eğitiminde çok önemli merkezler olmuşlardır. Ayasofya bu yönüyle de bünyesinde barındırdığı medreseleriyle, kütüphaneleriyle ilmin, eğitimin merkezi hâline gelmiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) bir hadisinde buyurduğu üzere, camiler Allah'ın en sevdiği mekânlardır. (Müslim, Salât, 53.) Böyle olunca bu mekânların inşasında, imarında ve her türlü hizmetinde bulunan Müslümanlar, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanma yolunda ilerleme kaydetmiş olacaklardır. Nitekim ayet ve hadislerde, camilerle

ilgilenen bu insanlara yönelik pek çok taltif ifadeleri görmekteyiz. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de, camileri imar edenlerin Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazını dosdoğru kılan, zekâtını veren, Allah'tan başka kimseden korkmayan kimseler olduğunu buyurmaktadır. (Tevbe, 9/18.) Bu ayette geçen camilerin imarı ifadesi, âlimlerimiz tarafından maddi ve manevi imar olmak üzere iki türlü anlaşılmıştır. Buna göre maddi imar, caminin inşası ve yapımı ile ilgili bütün çalışmaları kapsar. Manevi imar ise camilerin asrısaadette olduğu gibi canlı ve sürekli dini faaliyetlerle aktif olarak kullanılmasını ifade eder. Bu bağlamda manevi imarın kapsamında Ayasofya'da Kur'an, tefsir, hadis, fıkıh, akaid, ilmihi, siyer dersleri ve sohbet halkaları gibi faaliyetler yapılmış, imarethanesiyle nice gönülleri ihya etmiştir.

Fiziksel yapısı bakımından ne kadar gösterişli olursa olsun cemaati az olan camiler tam olarak mamur olmuş sayılmazlar. Bu sebeple ayette geçen camilerin imarı ifadesinde, manevi imara daha güçlü bir vurgu olduğu kabul edilmiştir. Toplumumuzda da camileri imar etmek samimi bir kulluğun tezahürü olarak görülmüş ve camilerle ilgilenen kimseler, iyi Müslümanlar olarak telakki edilmiştir.

Her caminin bir ruhaniyeti vardır... Bu Ruhani esinti -Müslümanda bıraktığı güzel tesir, Allah'ın kuluna orada verdiği huzur ve manevi duygu coşkunuğunu kapsayan bu lütuflar- kelimelerle tam olarak anlatılamaz. Ayasofya-i Kebîr Camisi'ne ibadet veya ziyaret için gelenlerde gözlemlediğimiz bu tarif edilmez duygulara, rükûların, secdelerin, gözyaşlarının içtenliğine, aynı zamanda Ayasofya Camisi'nin duvarları, çinileri, eşsiz mihrabı, minberi ve kürsüsü şahit olur. Yüzyıllardır yapılan tilavetlerin, duaların, zikirlerin maneviyatı bu mübarek caminin duvarlarına sinmiştir. Bu maneviyat camiye giren kişiyi hemen etkisi altına alır, onu sarıp sarmalar. Böylece kişi camide kendini iyi ve güvende hisseder. Ayasofya Camisi'nden

ayrılmak istemez. Hele ki bu camide vazifeli olarak bulunuyorsanız hiç ayrılmak istemezsiniz.

Rabbim bizleri Ayasofya-i Kebîr Camisi'ne kıyamete kadar hizmet edebilmeyi nasip eylesin.

İSTANBUL'UN 7 TEPEİNİ SAYABİLİR MİSİNİZ?

“Yedi Tepe İstanbul” diyerek bu güzel şehre atfettiğimiz tanımların sembolü olan tepeler, İstanbullular için yaşamlarının bir döneminde; okulda, evde ya da işte, mutlaka bir sohbetle, yedisini birden sayma maharetini göstermek için gizli bir iddia konusu olagelmıştır. Kimi sona kadar doğru sayar yedide Çamlıca Tepesi’ni ekler, kimi daha baştan Pierre Loti Tepesi diyerek hakkıyla yanıt veremeyeceğini açık eder.

İlk önemli bilgi: İstanbul’un yedi tepesinin tamamı Fatih’tedir.

Doğu Roma İmparatoru Konstantin’in 11 Mayıs 330 tarihinde kurduğu İstanbul, Roma gibi yedi tepe üzerine kurulduğu için, “Second Roma (İkinci Roma)” veya “New Roma (Yeni Roma)” olarak adlandırılır. Roma kültüründe bir şehir büyükşehir olarak görülüyor ve değer veriliyorsa, şehir surlarla çevrilir ve büyükşehir anlamında “Kastron” ya da Kale Kent denirdi. Konstantin de kurduğu şehri surlarla çevirerek, şehre verdiği önemi gösterir. İstanbul’un fethinden sonra Osmanlı Devleti surlarla çevrili olan şehre, Nefs-i İstanbul (İstanbul’un özü) der ve birçok eser kazandırır. Yüzyıllardır kentin simgesi olan ve yedisini de Fatih’te bulunan tepeler, medeniyetleri ağırlayan kadim şehrin mirasını geleceğe taşımaya devam ediyor.

İşte İstanbul’un yedi tepesi...

SARAYBURNU TEPEŚİ

Şehrin kalbi olarak anılabilecek bu tepede İstanbul’un geçmişten günümüze simgesi olmuş yapılar topluluğu yer alır. Hristiyan âleminin en eski yapılarından, fethin sembolü, Fatih’in emaneti ve şehrin Ulu Camii sayılan Ayasofya. Hemen yanı başında 1479’da Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan ve cihan padişahlarının mekânı Topkapı Sarayı, Sultan Birinci Ahmed’in Ayasofya karşısına İslam’ın ihtişamını ve azametini göstermek adına yaptırdığı Sultanahmet Camii, Sultanahmet Meydanı, Damat İbrahim Paşa Sarayı (Türk-İslam Eserleri Müzesi), İstanbul Arkeoloji Müzesi, Alman Çeşmesi ve “Dünyanın Ortası” olarak kabul edilen Million (Milyon) Taşı, Sarayburnu tepesinde yer alan eserlerdir.

NURUOSMANİYE TEPEŚİ

Şehrin kurucusu Kostantin’in kendi adına bir meydan ve anıtlı taçlandırdığı fakat 1204 Latin işgali sonrası sadece sütununun günümüze ulaştığı Çemberlitaş, bu tepenin en eski yapısı. Bölgeye ismini veren Sultan Birinci Mahmud’un başlatıp 1755’te Üçüncü Osman’ın açılışını yaptığı Nuruosmaniye Camii, dünyanın en büyük ve en eski çarşılarından Kapalıçarşı ve Divanyolu’ndaki külliye yapıları bu tepede bulunmaktadır.

FATİH TEPEŚİ

Bu tepeye ismini veren yapı, Bizans döneminde Havariyun Kilisesi, fetihten sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından 1467 yılında yaptırılan Fatih Külliyesi. Civarında bulunan Valens Su Kemer, Kız Taşı, Zeyrek Camii ve Kadınlar Pazarı’nın bulunduğu mevki yine Fatih Tepesi alanında yer alır.

YAVUZ SELİM TEPEŚİ

Sekiz yıllık saltanat devri, tarihçilerin ifadesiyle “vakti kısa gölgesi uzun ikinci güneşine” benzetilen Yavuz Sultan Selim adına yapılan cami tepenin merkezini teşkil eder. Fetihden sonra bir dönem Patrikhane’nin merkezi olan ve 1594’te Gürcistan’ın fethi anısına Fethiye Camii ismiyle kiliseden dönüştürülen mabed, Fener Rum Patrikhanesi ve Kırmızı Mektep olarak bilinen Rum Erkek Lisesi tepede yer alan eserlerdir.

SÜLEYMANİYE (BEYAZIT) TEPEŚİ

Şehre Türk-İslam mührünü vuran ve kimlik kazandıran yapılar burada yer alıyor. Türk mimarlık tarihinin en görkemli yapılarından biri olan ve sadece yedi senede Mimar Sinan’ın Kanuni Sultan Süleyman adına inşa ettiği Süleymaniye Külliyesi tepenin en önemli yapısı. Semte ismini veren İstanbul’un ikinci selâtin camisi Bayezid Külliyesi, geçmişte Eski Saray ve Harbiye Nezareti olarak kullanılan günümüzdeki İstanbul Üniversitesi’nin ana kampüsü, İstanbul’un ortası sayılan Şehzade Mehmed Külliyesi bu tepenin ziynetlerindendir.

EDİRNEKAPI TEPEŚİ

Şehirden çıkıldığında Edirne istikametine gidenlerin kullandığı yol olmasından dolayı buradaki sur kapısı Edirne Kapısı olarak isimlendirilen bölge, şehrin en yüksek tepesidir. Kanuni Sultan Süleyman’ın biricik kızı Mihrimah Sultan’ın ismini taşıyan 1565 inşa tarihli külliye, sahile doğru inildiğinde Tekfur Sarayı ve Kara Surları, Mihrimah Sultan Tepesi’nin kültürel miraslarıdır.

CERRAHPAŞA TEPEŚİ

Mimar Sinan’ın 1538’de Hürrem Sultan adına inşa ettiği ve kendisinin yaptığı ilk hanım sultan külliyesi olan yapı bu tepededir. 403 yılında yapılan Arkadius Sütunu ve Meydanı ise bölgede Bizans izleri taşıyan yapılardır. Bölgede ayrıca, 1594 yılında inşaa edilen Cerrah Mehmed Paşa Camii ve Bayrampaşa ilçesine ismini veren Bayram Paşa’nın külliyesi yer alır.

SALGINLA GELEN

◆ **PROF. DR. KEMAL SAYAR**
PSİKİYATRİST

OLUMSUZ OLANA ODAKLANMAK VE KORKUYU BÜYÜTMEK
YERİNE, BUGÜNLERDE KAHRAMANLARIN, BİLGİ SAĞLIK
ÇALIŞANLARININ HİKÂYESİNDEN İLHAM ALALIM...
BİZİ İNSAN KILAN ÖZE SAHİP ÇIKALIM, ZİRA ELİMİZDE
ÜMİTTEN, SEVGİDEN VE DOSTLUKTAN ÖZGE BİR İLAÇ YOK.

Yarattığımız uygarlık insanın insanla, insanın tabiatla bağıni kesti ve bizi boş, anlamsız bir evrende kazazedeler hâline getirdi. Kovid salgınından çok önce başlayan bir bencillik salgını bizi bir “Felaketler Çağı”nın eşğine getirip bırakmış bulunuyor. Virüs salgını bizi en çok yarattığı belirsizlikle vurdu. Benliklerimizin ölümsüz olduğuna dair o ebedi yanılsamanın, hakikatin aynasında parçalandığı bir andayız. Faniliğimiz karşısında savunmasız ve çırılçıplağız. Koronavirüs krizi bizi uykularımızdan sesliyor. Aşına ve güvenli olan, artık yabancı ve tehditkâr. Sevdiklerimize sarılamıyoruz bile.

Hayatın nereye gideceğini, nasıl akacağını bilmekle bir tür emniyet duygusu yaşarız. Sabah evimizden çıkarken akşam döneceğimizden neredeyse eminizdir. Psikoloji literatüründe bu duruma Pozitif İllüzyon denir, yani Olumlu Yanılsama. Onlar sayesinde hayatımıza devam edecek takati buluruz.

BU SALGININ BİZİ NASIL BİR İNSAN KILACAĞI ÇOK ÖNEMLİ. BİR YAZARIN SÖYLEDİĞİ GİBİ, ‘ASIL TRAJEDİ BU SALGINDAN DEĞİŞMEDEN ÇIKMAKTIR.’ ŞU AN NASIL BİR İNSANLIK PERFORMANSI SERGİLİYORSAK, SALGINDAN MUHTEMEL Kİ BU İNSANIN DAHA GELİŞMİŞ MODELİ OLARAK ÇIKACAĞIZ.

Şimdi görünmez bir düşman karşısındayız; küçücük bir mikroorganizma bütün dünyayı hizaya getiriyor.

Beşerin kumdan kaleleri yıkılıyor, kuvvetinden emin olduğumuz modern yapılar birer birer çöküyor. Evin dışındaki dünyanın hiç de tekin bir yer olmadığını öğreniyor, gönüllü bir tecrit yaşıyoruz. Sevdiklerimizin, dostlarımızın yüzlerinden mahrum kaldık. Bugün sokaklarda, ofislerimizde, yüzümüzü örten maskelerle dolaşıyoruz ve insani iletişimin en önemli veçhesi olan “yüz okuma sanatından” mahrum bulunuyoruz. İnsan yüzün kapısından girebilmek için onu bütün insicamı içinde müşahade etmek mecburiyetindedir. İnsan olmanın özünü sakatlayan bir durum bu. Artık hepimiz yersiz yurtsuz bir mülteci gibi varlığın tedirgin sularında yüzyoruz.

Koronavirüs krizini radikal bir tehlike olarak algılıyoruz zira radikal bir belirsizlik karşısındayız. Virüsün bizim için ölümcül bir tehdit olmasının yanında, geleceğimizi nasıl şekillendireceğini bilmiyoruz. Gerçekten yüzümüzü çevirmek gibi ezeli bir itiyadımız var. Gerçek karşısında büyükmek, “Bana bir şey olmaz!” demek tam bir kaçış stratejisidir. Acı ve endişeye karşı koymak için kendimizi dev aynasında görebilir,

yaralanmayacağımıza dair kendimize sahte güvenceler verebilir, kendimizi kandırmanın derin cehennemine yuvarlanabiliriz. Hayati uyarıları dikkate almamak, tedbirleri küçük görmek ve bu konularda lakayt davranmak, bizi hayatla ölüm arasındaki o gri bölgeye bırakabilir. Gerçekliği yadsımanın alternatifi çevremizde yeni bir kıvam almış bulunan bu yeni gerçekliği kabullenmek, sorumluluk almaktır. İnsanlar tam olarak göremedikleri, belirsiz bir tehdide karşı kendilerini ve ailelerini korumak istiyor. Bir yönüyle uyum sağlayıcı bir tepki, doğru önlemleri alarak kendimizi ve yakın çevremizi emniyete alabiliriz. Endişe bizi muhtemel tehditleri fark etmeye yöneltir. Ancak artmış endişe durumunda beynin rasyonel kısımları âdeta şalter indirir. Endişeli insanlar çevrelerinde sürekli olumsuz sinyalleri taradıklarından daha da endişeli hâle gelebilirler. Hastalığa yakalanma endişemizi gidermek için, koronavirüsün bulaşmasına engel olmak ya da hastalığın seyrinin niçin bazılarında çok daha ağır tabloda seyrederken, hatta ölüme neden olurken, bazılarında semptom dahi göstermeden geçip gitmesi hakkında salgının başlangıcında bildiğimizden fazla şey öğrenmedik aslında. Elimizden hiç düşürmediğimiz telefonlarımızın ekranından okuduğumuz haberler bizi bir duygudan diğerine hızla sürüklüyor. Sosyal medya, toplumumuzun yeni sinir sistemi hâline

geldi. Aşı çalışmalarının kaydettiği aşamaları merakla takip ederek çıkışa yaklaştığımız hissiyle ümidini besleyen pek çoğumuzun yanı sıra, topluma korku, kaygı ve paranoya pompalayarak türlü komplo teorileriyle ilgi odağı olmaya çalışanların peşine düşen pek çok insan da mevcut. Fesat kuramlara inanan insanlar bilimsel bulguları reddeder ve sahte bilimsel açıklamalara itibar eder. Bu, bir düşünmeme biçimi; başkalarının suret-i haktan görünerek kendisine karşı kötücül niyetlerle kumpas kurduğunu düşünmek, kendi içerisindeki hıncı dışarı yansıtmaya olduğu kadar, kendini önemli hissetmeye de yarayan bir mekanizmaya işaret ediyor. Komplo teorilerine inanma eğilimi birkaç dinamiğe sahiptir; insanın olan biteni anlama ihtiyacından, kendisini emniyette ve çevresini kontrol edebilir durumda hissetme ihtiyacından ve dahil olduğu mensubiyetin olumlu imgesini sürdürme ihtiyacından beslenir.

“Salgın zamanlarında” diye yazmıştı Camus Veba’da, “insanda yerilecek şeylerden çok takdir edilecek şeyler vardır.” İçimizde bir ürperti olarak gezinip duran ölüm, bu salgınla birlikte yerinden doğruldu ve varlığını bize hatırlattı. Halbuki günübürlük hayatın hayhuyu içinde dikkatlerimiz dağılmış, sahici ve halisane bir varoluştan uzakta, maddi nişanelerin peşi sıra koşup duruyorduk. Şimdi paranın satın alabileceği bir şey kalmadı. Unvanların sağlayabileceği bir emniyet yok artık. Büyük felaketler pek çok şeyi değiştirebilir. “Kaygı Çağı’nda yaşamının nadir lütuflarından biri, kendimizin farkına varmaya zorlanmamızdır” demişti Rollo May. Felaketler, empatinin büyümesine ve yayılmasına hizmet edebilir; sadece şahit olan, hiç hasar almamış birini bile yeni bir duygudaşlıkla önceden tanımadığı bir acıyı paylaşmaya yönlendirebilir. Ya da hiç aşına olmadığı yeni bir korku edinebilir insanlar.

Fakat kimi zaman içsel değişimi engellemek için bir felaketi kullanıyor olmamız da mümkündür. Paul Tillich “Nevroz yokluktan kaçmak için varlığı inkar etmektir” demişti. Koşan birisinin varmak istediği bir yer olduğunu düşünmemiz ne kadar isabetli bir tahminse de, kaçtığı bir yer olduğunu düşünmek de bir o kadar isabetlidir. O sebeple, salgının gölgesi altında yaşadığımız kaygının, yalnızca ona dair olmayabileceği, çok daha eski ve derindeki bir şeyin izini örtüyor olabileceğini de düşünmek gerekir.

Hayatını kaybeden insanlarımıza asla bir istatistik sayı olarak bakmamak durumundayız. Onlar dostlarımız veya birilerinin anne-babası, kardeşi, evladı. Şu dönemde bunun ehemmiyetine uygun bir şekilde davranmamız ve özgeciliği, fedakârlığı toplumun içinde yaygınlaştırmamız lazım. Aslında bir tür yas yaşıyoruz,

SALGININ
GÖLGESİ ALTINDA
YAŞADIĞIMIZ
KAYGININ,
YALNIZCA ONA DAİR
OLMAYABİLECEĞİ,
ÇOK DAHA ESKİ
VE DERİNDEKİ
BİR ŞEYİN
İZİNİ ÖRTÜYOR
OLABİLECEĞİNİ
DE DÜŞÜNMEK
GEREKİR.

eski alışkanlıklarımızı köklü bir biçimde değiştirmemiz gereken bir döneme girdik. Dostlarımızdan, sevdiklerimizden ayrı düştük, alışkanlıklarımızı terk ettik. Kübler-Ross’a göre inkar yasin ilk evresidir; kişi kaybettiğini kabul etmeye yanaşmaz. Komplo teorileriyle odadaki fil dışındaki her gölgede gözlerimizi oyalamak, tüm dikkatimizi salgın hakkındaki haberlere, gelişmelere hasrederek bu geniş yekpare vakti çok daha yaşamsal şeyler için kullanabilecek iken ziyan etmek de bir kaçış stratejisidir. Bir zorlukla yüzleşen kişi aynı kalmaz, değişir. Bu salgının bizi nasıl bir insan kılacağı çok önemli. Bir yazarın söylediği gibi, “Asıl trajedi bu salgından değişmeden çıkmaktır.” Şu an nasıl bir insanlık performansı sergiliyorsak, salgından muhtemel ki bu insanın daha gelişmiş modeli olarak çıkacağız. Maalesef pek çok insan hiç de gurur duyulacak bir davranış tarzı sergilemedi. Bizi onaracak olanı, daha az kutuplaşmaya, hayatın küçük zevklerini

ve araya saklanmış mutluluk anlarını daha fazla idrak edebilmeye yarayanı seçmemiz gerekiyor. Kendimizi merhamet ve iyilik yönünde eğitmeliyiz. Hakikat sonrası çağ geride kaldı artık, yalın hakikate ihtiyaç duyuyoruz.

Olumsuz olana odaklanmak ve korkuyu büyütme yerine, bugünlerde kahramanların, bilhassa sağlık çalışanlarının hikâyesinden ilham alalım, dayanışma ve yardımlaşma hikâyelerine koltuk çıkalım, ümidin neşidelerini terennüm edelim. Bizi insan kılan öze sahip çıkalım, zira elimizde ümitten, sevgiden ve dostluktan özge bir ilaç yok.

Yazar Arundhati Roy, “Önyargılarımızın ve nefretimizin enkazlarını, bütün cimriliklerimizi, veri tabanlarımızı ve ölü fikirlerimizi, ölü nehirlerimizi ve arkamızda beliren dumanlı gökyüzünü de peşimizden sürükleyerek bu geçide girmeyi seçebiliriz.

Ya da hafif bagajlarımızla, başka bir dünyayı hayal etmeye ve onun için savaşmaya hazır olarak, onun içinde yavaş yavaş yürüyebiliriz" diyor. Ağır bagajlarımızı artık aramızda bırakmak gerekiyor. Neyin ağırlık olduğunu, neyin varoluşumuzun özü için gerekli ve bizi yaşama bağlamak için vazgeçilmez olduğunu değerlendirmek için yeterince vaktimiz oldu. İster dünyanın doğal kaynakları, ister sosyal sermaye dinamiklerimiz, ister sanat ve entelektüel faaliyetlerimiz, ister dostlarımız, sevdiklerimiz, yarımız yarenimiz olsun, hayatımızda olup da bize yaşam şevki veren şeylere sarılalım, onları el üstünde tutalım. Ve özleyip de mahrum kaldıklarımızı hayatımıza daha çok katalım, onlara hak ettikleri değeri ve yeri verelim bundan sonra. Kalbin sesini geç olmadan işitmeliyiz... Kendimize, "Ben başkaları için neyi daha iyi yapabilirim?" sorusunu soralım. Sosyal mesafeyi artıralım ama duygusal mesafeyi, kalpten kalbe giden yolu kısaltalım.

EBRU SANATÇISI
FUAT BAŞAR

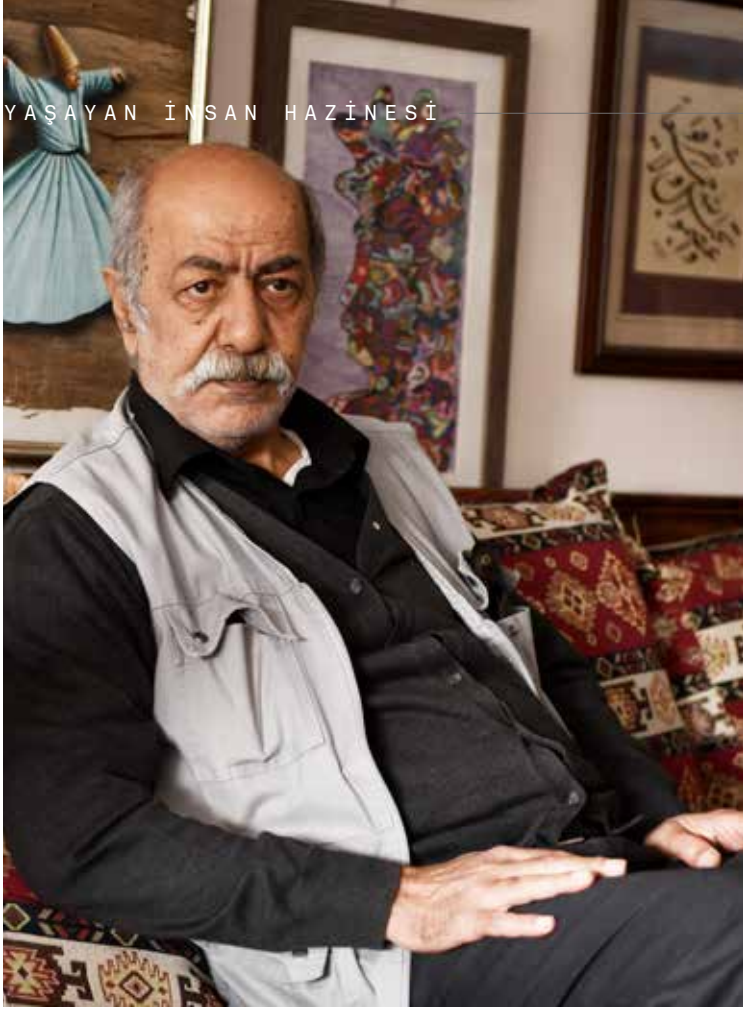
"SEVGİSİZ YAKLAŞTIĞINIZ HER ŞEY GAYRİMEŞRUDUR"

HAT VE EBRU SANATÇISI FUAT BAŞAR, ÖMRÜNÜ SANATA NAKŞETMİŞ USTALARDAN BİRİ... BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM) EĞİTİM BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ UNESCO'NUN "YAŞAYAN İNSAN HAZİNELERİ" ARASINDA YER ALAN CUMHURBAŞKANLIĞI KÜLTÜR VE SANAT BÜYÜK ÖDÜLÜ SAHİBİ BÜYÜK USTA, KENDİSİNİ "KIDEMLİ ÇIRAK" OLARAK TANIMLIYOR. KÜÇÜK AYASOFYA'DAKİ ATÖLYESİNDE EBRU SANATINDAN BAŞLAYIP BİLİMDEN TEOLOJİYE, TIPTAN EVRENE UÇSUZ BUCAKSIZ BİR DÜŞÜNCE DÜNYASINDA ARAYIŞLARINI SÜRDÜREN BAŞAR'IN ANLATTIKLARI, MERAK VE SEVGİYLE TASARLANMIŞ BİR HAYATIN ÖZETİ GİBİ...

🎧 PELİN AVCI
📷 EMİN BAŞAR - İHSAN İLZE

TAHMİNLE
SANAT OLMAZ.
BU NEDENLE
SANATA BİLİM
GÖZÜYLE,
BİRAZ MATEMATİK
GÖZÜYLE
BAKILMALIDIR.

Tıp fakültesinden hat ve ebruya uzanan ilginç bir süreç var yaşamınızda, nasıl karar verdiniz böyle bir değişime?

Ne olduysa 1976'da oldu. 1976 yılına gelinceye kadar Hüsn-i Hat nedir bilmezdim. Hele Türk Ebrusu hiç bilinmiyordu. Belki sadece İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi'nde ve Üsküdar'da Mustafa Düzgünman ve yakınları tarafından biliniyordu. Hat hakkında da bir kitap bulup Neyzen Emin Efendi'nin bir yazısına bakıp çarpıldım. Sonrasında yazmaya başladım ve hayatım değişti. Türkiye'de vatanına hizmet edecek çok sayıda hekim vardı. Ama unutulmaya yüz tutan hat ve ebru sanatımız üzerine çalışmalar çok azdı. O zamanlar son temsilcileri hayattaydı. Kültürümüzü devam ettirme arzusuyla tıp fakültesini son sınıf öğrencisiyken bıraktım.

Önceleri mektupla kendi kendime çalışarak bir şeyler yapmaya gayret ettim. Sonra bu iş mektupla olacak iş değil dedim. Sanat böyle bir eğitimle öğrenilemez. Şimdiki uzaktan eğitim gibi bir durum yaşadım. Hocanın dizinin dibine oturup, yüzüne bakıp, gönlünü

onun gönlüne vermedikten sonra ne ilim ne sanat ne dini bilgi, hiçbirini öğrenilmez. 1980 ihtilalinden 7 gün evvel İstanbul'a geldim ve macera başladı. O dönem mesleğimi bıraktığım için bana kızan arkadaşlarım çok oldu. Ama hiçbir zaman nasıl geçinirim ya da İstanbul'da nasıl yaşarım diye düşünmedim. Bugün için yaptığım işleri yeterli görmemekle beraber memleketime hizmet ettim; yedinci kuşak öğrencimi gördüm. İyi ki gözü kara davranmışım.

Eksik kalan, geriye dönsem yaparım dediğiniz şeyler oldu mu hayatınızda?

İlgi alanım lise yıllarından beri atom fiziği idi, ama olmadı. Hâlen o konuda okurum, ilgilenirim ve düşünürüm. Sanatla ilgilendiğim kadar bilimle de ilgilenmeye gayret ederim. Tıbbiyeden ayrıldım ama yine takip ediyorum. Saniye boş geçirmeksizin ya okurum ya da yazarım. İnsanın esas görevi budur.

“EVRENDE AYRILIK YOK”

Bilim ve sanatı aynı cümlede geçirmişken, ebru örneklerinde mikroskop altında görülen hücreler gibi formlar var...

25 SENE ÖNCE
“SANAT TERAPİSİ”
TABİRLERİ DAHA
KONUŞULMUYORKEN
DARÜLACEZE'DE
BİZLER DENEDİK.
ULUSLARARASI
TIP KONGRESİ'NDE
BİLDİRİ OLARAK DA
SUNULDU. TIBBEN
GERİYE DÖNÜŞÜMÜ
MÜMKÜN OLMAYAN
BAZI HASTALIKLARDA
İLERLEME KAYDETTİK.

Onu en çok nefti battal ebrularda görürsünüz. Ebru Sanatının Son 500 Yılı sergisinde de benzer ebrular vardı. Ebru öyle garip bir sanat ki insanın bedeninin işleyişiyle çok büyük benzerlikleri var.

Evrenin işleriyle birebir çakışan hadiseler teknede cereyan ediyor. Sanata bilim gözüyle de baksanız, din gözüyle de baksanız, her şeyin aslında bir olduğunu görüyorsunuz. Evrende ayrılık yok. Cahiller sayesinde her şey dallanıp budaklanıyor ve ayrılıyor.

HER ŞEYİN ÖLÇÜSÜ

Yaşayan Kültür Hazinesi seçilmenizden sonra hayatınızda bir değişim oldu mu?

Unvanlar bir şey değiştirmez. Allah sınırsız sayıda sanat yaratmıştır. Ben o güzelliğin kaidelerini, güzelliğin parametrelerini çıkartmak için neler yapabilirim, onun peşindeyim. Bir yere vardığımızda güzelliğin de, sanatın da, laboratuvar çalışmasının da parametrelerinin aynı olduğunu gördük.

“İlim bir nokta idi cahiller onu çoğalttı.” İlimin kapısı olarak bilinen Hz. Ali'nin bir sözüdür. Bunlar hayat prensibim ve felsefemdir. Sanat, dinden ve bilimden ayrı bir şey değildir. Tahminle sanat olmaz. Bu nedenle sanata bilim gözüyle, biraz matematik gözüyle bakılmalıdır. Estetik değiliz şey güzellik değildir. Ayet vardır: “Biz her şeyi ölçü ile yarattık.” Gramı metreyi bırakıp bilim olmaz, ölçsüz sanat da olmaz. Yazdığımız her yazıda her harfte bir ölçü var. Sanatçının ölçüsü kendi kalemidir. Ebruda boyaya koyacağımız ödüne belli bir ölçüsü var. Ölçüyü kaçırsak tekneden bir şey çıkmaz. Tezhip, minyatür, mimari, her birinde bahsettiğimiz bu ölçü ilahi ölçüye ne kadar yaklaşırsa o kadar güzelleşir.

“SANATIN ASLI, KÂİNATIN NASIL YARATILDIĞINI ANLAMA ÇABASIDIR”
Tarihte birçok sanatçının birden fazla alanla ilgilendiğine, astronomi, matematik, fizik gibi başka dallarla da uğraştığına tanık oluyoruz...
Sanatın aslı, kâinatın nasıl yaratıldığını

anlama çabasıdır. Onu anlamaya çalışırken birçok disipline başvurmamız gerekir. Bir şeyleri bilmek için, bildiğimiz manada kitap okuma şartı yok. Baktığınız her maddeyi okuyabilirsiniz. Ve öğrendiğim şu kadar malumatı tekne öğretmiştir bana. Çalışırken düşünürüm. Düşünerek çalışırsanız işin rengi de başka olur.

Sanatın terapi gücü hakkında neler söylersiniz?

Bunların hepsi “Meşguliyet Tedavisi” başlığı altında açıklanabiliyor. Bir hastayı kendi başına bırakın, hiçbir şeyle meşgul değilse daha çok hasta olur, ama sevdiği bir uğraşla hastalığını unuttur. Bünyesindeki iyileşme özellikleri kıpırdamaya başlar.

25 sene önce “Sanat Terapisi” tabirleri daha konuşulmuyorken Darülaceze’de bizler denedik. Uluslararası Tıp Kongresi’nde bildiri olarak da sunuldu. Tıbben geriye dönüşümü mümkün olmayan bazı hastalıklarda ilerleme kaydettik. Ondan sonra dünyanın dikkatini çekti. Unutkanlığı olan, zihni melekelerinden yoksun olan Darülaceze’de yatan kardeşlerimiz ebru yapıyor ve sonra kuruması için bırakıyorlardı. Ertesi gün veya iki gün sonra geldiğinde garip bir şekilde herkes kendi eserini alıyordu. Kendi ebrularını tanıyorlardı. Buradan dikkat çekmişti. Sanatın iyileştirici gücü muhakkak ki vardır. Düne kadar Osmanlı’da uygulanan teknikler bunlar; su sesi dinleterek, müzik dinleterek, meşgul edilerek tedavi vardı. Bugün kaybımız olan şeyleri bulmanın peşindeyiz.

“KÂİNATTA HER NE VAR İSE ASLI MUHABBETTİR”

Muhabbet ve sevgi bir sanat icra edebilmek için yeterli midir? Yetenek gerekmez mi?

Kâinatta her ne var ise aslı muhabbettir. Sevgiyle yaklaşacaksın. Sevgisiz yaklaştığın her şey gayrimeşrudur. Yazıda, kendi mürekkebimizi kendimiz yaparız. Arap zamkı alınız. Doğal is elde ederiz. Belli oranlarda karıştırıp havanda döveriz. Aynı şeyi yazıda da sık sık görmüşümdür.

YETENEK VEYA
KABİLİYET DEDİĞİMİZ
ŞEY TOPRAĞIN
ALTINDAKİ SU GİBİDİR.
YETENEĞİNİ NASIL
İŞLEYECEĞİNİ BİLMEDİĞİ
İÇİN "BENDE YETENEK
YOK" DERLER.

Birisi yazısını getirir, bunu canın sıkın olduğu bir anda niye yazdın derim. Kişinin içi neyse işi de odur.

Sanat için yeteneğe gerek var mı sorusuna rahmetli Süheyl Ünver güzel bir yanıt vermişti. "Ben yeteneksiz insan tipi diye bir tip kabul etmiyorum. Herkeste yetenek vardır. Allah insanı dünyaya en az 300 bin ayrı kabiliyetle göndermiştir. Bende kabiliyet yok demeyin kızarım" demişti.

Yetenek veya kabiliyet dediğimiz şey toprağın altındaki su gibidir. Yeteneğini nasıl işleyeceğini bilmediği için "bende yetenek yok" derler. Çelebi Hoca derdi ki: "Sanat yetenek işi olsa asla yapamazdım. Ama işi sevdim, yeteneğim açıldı." İş seyerek, aklını kullanarak, pratiğine yönelerek bir an evvel yol almak lazım. Yol almakta en önemli adım üstadı bulmaktır. 6 ayda bulunacak bir cümlelik bilgiyi, hocası öğrencisine 6 saniyede verebilir. İnsana zaman kazandırıp tecrübesini arttırdığı için hocalık önemlidir. Eğitimimizde en temel şart işi bilen, samimi, dürüst, hulus bir hocadan yüz yüze eğitim almaktır. Gönüllü ve sevgiye dayalı bir eğitim lazımdır. Onun dışında eğitim muhaldir.

"SÖZ, VÜCUT BULUR"

Sanatın insan üzerindeki gücü nedir?

İnsanın kendisi bir sanat eseridir, en büyük sanat eseri insandır. O eserin sahibi Allah'tır. Onun buyruğu "Çalışkan olun ve dürüst olun!" Yöneticiler bile işini sanat kafasıyla yapıyorsa başarılı olur; vatandaşın hakkına girmez, parmak ısırılarak işleri seyredilir, kavga bile etse imrenilir. Sanat gibi. Sanatın hayatımızdaki etkisi budur.

Tasavvufta bir cümle var: "Söz, vücut bulur." Birine sözü kötü söyleseniz, o da size söver. Ama tatlı dille, hoş sözle insanın gönlü açılır. Aynı şeyi suya, ağaca, çiçeğe, tavuğa söyleyin size yansır. Kâinat bir aynadır. Vadiye "Seni Seviyorum" diye bağırırsan, sana yankısı aynısı olur.

Sizi etkileyen eserler var mı?

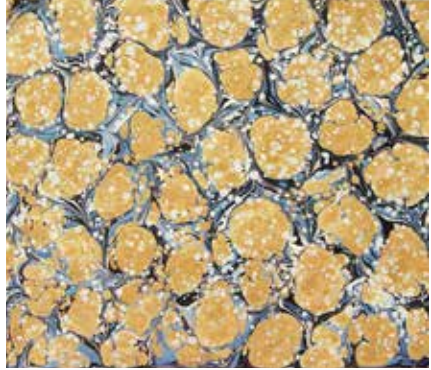
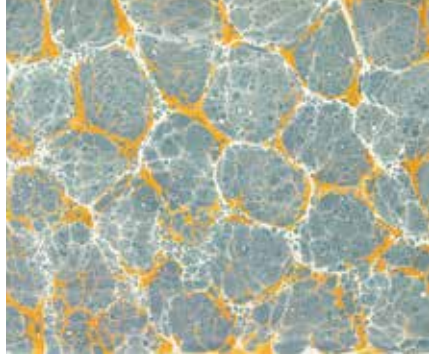
Tarih boyunca o kadar güzel yazı yazarlar olmuş ki, baskı olsun yazma olsun bir şeyler toplamaya çalıştım. Güzelini arıyorum.

Büyük bir albüm yaptım, bir müddet sonra yarısını çıkardım... En sonunda elimde üç dört tane eser kaldı. Bunların daha güzeli olmalı ama o ne, asla bilemeyeceğiz, sanat sonsuzdur. Bir insan adı ustaya çıkmış olsa bile, 500 yıllık ömrü olsa dahi çırak olarak kalmaya mahkûmdur. Ustalık olmaz, sanatın kıdemli çıraklığı vardır. El âlem usta der, işin aslını bilen kendine kıdemli çırak der.

Ebru Sanatının Son 500 Yılı Sergisi'nin araştırmacılara katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?

Yaklaşık 600 civarında ulusal ve uluslararası sergiye katıldım, gördüğüm en verimli, en faydalı sergilerimin ilk üçünden biridir. Bu kadar eserin bir araya toplanması, tarihlendirmek için çalışılması, bugüne kadar yapılmış bir şey değildi. Türünde ilk defa yapılan bir sergi bu, insanlar istifade etsin. Bizim de çalışmalarımız oldukça elbette yayınlayacağız.

BİR İNSAN ADI USTAYA ÇIKMIŞ OLSA BİLE, 500 YILLIK ÖMRÜ OLSA DAHİ ÇIRAK OLARAK KALMAYA MAHKÛMDUR. USTALIK OLMAZ, SANATIN KIDEMLİ ÇIRAKLIĞI VARDIR.

Batı dünyası her türlü sanatımızı başka ülkelere yamamaya çalışıyor, ebru konusunda bunu tutturamadılar. Onlar da özbeöz Türk sanatı olduğunu kabul ediyorlar. Büyük bir ihtimalle Türk-İslam taraflarından şimdiki Uygur Türklerinin yaşadığı bölgede bulunmuş, Çin-Hindistan üzerinden Anadolu'ya gelmiş gözüküyor. Bir yandan Japonya'ya da geçmiş. Her ülkenin kendine has ebru zihniyeti ve tavrı var. Ama bir iddia olsun veya tevazu göstermeksizin şunu söyleyebilirim, en güzel ebru Anadolu'da yapılmıştır. Ebru Sanatının Son 500 Yılı sergi kataloğunda gördüğümüz hatiplerin samimiyetini, dışarıda hiçbir ebruda görmemiz mümkün değildir. Çok usta gibi görünüp soğuk ebrular da, "Benlik sahibiyim" diye bağırın ebrular da gördük.

Bizim sanatımızda benlik olmaz. Bir ifade, bir samimiyet olmalı, en önemlisi masumiyet olmalı.

"EVRENDE HER ŞEYİN BİRBİRİNDEN HABERİ VARDIR"

Benlik olmadığı için mi eserlere imza atmaktan kaçınırdı sanatçılar?

Belki bir zanaat olarak da görüldüğü için çoğu imza atmamıştır. Düzgünman'dan ebru aldığımız zaman imza attırmayı istedik. Hoca derdi ki; "Azizim ebrunun kendisi imzadır. Bu esere imza gerekmez." Hatır gönül imza attırırız; 70'li yıllarda attığı imzalar var.

Boğaziçi Üniversitesinden Türk sanatlarına oldukça aşina bir profesör Tibet gezisine

gidiyor. Burada ebru ile uğraşan var mı diye araştırıyor, bir köy ismi veriyorlar, üşenmiyor gidiyor.

Bir adam ebru ile uğraşıyor orada. Birkaç tane ebrusunu satın alıyor. Sanatçısına da imza atmasını rica ediyor. "Ebrunun kendisi imzadır, buna imza gerekmez" diyor. Üsküdar'da söylenen bir cümle kilometrelerce uzakta Tibet'te tekrar etmiştir. Aklın yolu birdir. Evrende her şeyin birbirinden haberi vardır.

"HAYRET MAKAMI ÖNEMLİ BİR MERTEBEDİR"

1997 yılında Yıldız Teknik Üniversitesinde rahmetli Profesör Oktay Sinanoğlu ve Profesör Duru Ören Hoca ile bu işin

fizik-kimyasını biraz çalıştık. Laboratuvar çalışmalarında işin mekanizmasının nasıl cereyan ettiğini yavaş yavaş sezdiğimde ve gördüğümde nasıl muazzam bir işle uğraştığımı fark ettim. Hayret etmişim. Sanattan ürktüm.

Merak ilmin hocasıdır. Öğrendiğiniz şeyde merakınız yoksa boşadır. Hiç eksilmeyen bir merak gerekir. O merakla bir konuyu öğrendiğiniz sırada hayretle karşılaşacağınız hiçbir sahneyi unutmazsınız. Eski dervişler, sanat ve tasavvuf erbabı olanların birbirlerine her zaman söyledikleri bir söz vardır. "Allah hayretinizi arttırsın." Hayret makamı önemli bir mertebedir. Allah hepinizin hayretini arttırsın!

İSTANBUL FİLM FESTİVALİ ÇEVİRİMİÇİ GÖSTERİMLERİ

2020'de birçok yeniliğe ve başarıya imza atan İstanbul Film Festivali, yıl boyunca çevrimiçi ve fiziki olarak gerçekleştirdiği toplam 176 film gösterimiyle Türkiye'nin dört bir yanından 190 binin üzerinde izleyiciye ulaştı. Festival, 2021'de de izleyicisinden uzak kalmamak için filmonline.iksv.org adresinde çevrimiçi gösterimlerine devam ediyor. İstanbul Film Festivali 2021 Çevrimiçi Gösterim Programı kapsamında Nisan ayına kadar her hafta sonu üç farklı film gösterime girecek ve programlar yine saat 21.00'de başlayacak.

İSTANBUL MODERN'DE SELMA GÜRBÜZ SERGİSİ

Selma Gürbüz'ün İstanbul Modern'de gerçekleşen "Dünya Diye Bir Yer" adlı sergisi, sanatçının otuz beş yıldır devam eden sanatsal üretimine birtakım tematik duraklar çerçevesinde bakıyor. Selma Gürbüz'ün içinde yaşadığımız dünyadan beslenen, kendine özgü imge dağarcığıyla yarattığı gizemli ve renkli dünyasında, insanlığa, doğaya, yaşama dair semboller ve hikâyeler hayat buluyor. Sanatçının daha önce sergilenmemiş yapıtlarını odağa yerleştiren sergide, zaman ve mekândan bağımsız masallar, mitler, söylencelerle örülü, incelikle işlenmiş yapıtlar ziyaretçilerle paylaşıyor. Sergide, sanatçının resim, yerleştirme, desen, video ve heykel gibi farklı ifade araçlarıyla ortaya koyduğu yüzden fazla yapıt yer alıyor.

ÂSÂR ABDURRAHMAN KILIÇ KOLEKSİYONU

Koleksiyoner Abdurrahman Kılıç'ın yirmi yıla yakın zamanda bir araya getirdiği birbirinden güzel eserlerden oluşan koleksiyon, hat sanatının birçok dönemine ışık tutan ve seçkin hattatların nâdide eserlerini barındıran bir derleme niteliği taşıyor. Sergi 11 Mart - 22 Nisan tarihlerinde Kadırga Sanat Galerisi'nde sanatseverlerle buluşuyor. Kadırga Sanat Galerisi'nde ziyarete açılan sergiler online olarak www.kadirgasanat.com adresinden de gezilebiliyor.

PERA MÜZESİ'NDE KRİSTAL BERRAKLIĞI

Neredeyse kusursuz saydamlıktan tam matlığa kadar farklı özellikler taşıyan kristaller, teknoloji, sanat, şifacılık ve diğer pek çok alanda kullanılıyor. Bilim insanları, canlı olmasalar da kristallerin genellikle "büyüdüklerini" belirtir. Yaşayan pek çok organizma kristal üretebilir. Eski kültürlerde kristaller ve mineraller, duyuları olan varlıklar gibi görülmüş, canlı ve cansız, organik ve inorganik madde arasındaki geçirgen sınırlar için mükemmel bir metafor olmuştur. Kristalleri ve canlı maddelerini çıkış noktası olarak

alan Kristal Berraklığı isimli sergi, sembolik kullanımların ötesine geçiyor. Sergi, sanatsal, küratöryel ve kurumsal çalışmaların üretim, sergileme ve geri dönüşüm süreçlerindeki çok çeşitli ilişkilerle sınırlı bir ekosistem yaratmayı hedefliyor. Elena Sorokina küratörlüğünde düzenlenen sergi, Sammy Baloji, Minia Biabiany, Katinka Bock, Bianca Bondi, Gaelle Choisne, Kıymet Daştan, Elmas Deniz, Sinem Dişli, Gluklya (Natalia Pershina-Yakimanskaya), Deniz Gül, Ilana Halperin, Gülsün Karamustafa, Yazan Khalili, Paul Maheke, Şener Özmen, İz Öztat, Hale Tenger, Güneş Terkol, Berkay Tuncay ve Adrien Vescovi'nin eserlerine yer veriyor. Sergi 27 Mart 2021'e kadar görülebilir.

FATİH BELEDİYESİ KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİ ÇEVİRİMİÇİ

FATİH BELEDİYESİ KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİ ÇEVİRİMİÇİ

Fatih Belediyesi kültür etkinlikleri pandemi nedeniyle çevrimiçi platformlarda devam ediyor. Akademisyenlerden yazarlara, şairlerden müzisyenlere uzanan geniş bir konuk ağının yanı sıra, çeşitli söyleşiler ve anma programları Fatih Belediyesi'nin etkinlik takviminde yer alıyor. Detaylı program www.fatih.bel.tr/kultursanat adresinden, etkinlikler Fatih Belediyesi'ne ait Youtube ve Facebook adreslerinden takip edilebilir.

DEVLET TİYATROLARI EVİNİZE MİSAFİR OLUYOR

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, YouTube kanalında Opera ve Bale arşivinin yanı sıra Devlet Tiyatroları arşivini de izleyicilerin ilgisine sunuyor. Kanaldaki video playlistleri üzerinden Devlet Tiyatroları arşivine ulaşarak tiyatro oyunlarının video kayıtları izlenebilir.

MUSIC OF YEPREM VOL.1

Gitar sanatçısı Behzat Cem Günenç'in yeni albümü "Music of Yeprem Vol.1" dijital platformlarda yerini aldı. Prof. Safa Yeprem'e bir saygı niteliğinde hazırlanan albüm, Yeprem'e ait tüm

müzikal çalışmaları kayıt altına almayı hedefleyen projenin ilk serisi. Albümde Yeprem'in çeşitli oda müziği düzenlemelerinin yanı sıra klasik, latin, caz, funk, flamenko stillerinin birleşimi olan orijinal kompozisyonlar yer alıyor. Kusursuz bir müzik ziyafeti sunan albümde kendine has yorumuyla dikkat çeken Behzat Cem Günenç'e bazı eserlerde gitarist Onur Yılmaz eşlik ediyor.

GÜLDİYAR TANRIDAĞLI'NIN YENİ ALBÜMÜ "MÜLHEM" DİJİTAL PLATFORMLARDA

İlk albümü Rachmaninov Anatolian Project'in ardından "Kapı, Ekşi Elmalar, Kurşun, Babam, Koca Koca Yalanlar" gibi birçok dizi ve film müziğiyle adından söz ettiren Piyanist ve Besteci Güldiyar Tanrıdağlı'nın yeni albümü "Mülhem" tüm dijital platformlarda yerini aldı. Türkiye'nin kültürel zenginliklerinden ilham alarak halk müziğimizin dünyada yaygınlaşması ve evrenselleşmesine dikkat çekmek amacıyla projelendirilen Mülhem'de, çeşitli enstrümanların düzenlemelerinden oluşan üçü solo piyano için olmak üzere yedi türkü yer alıyor.

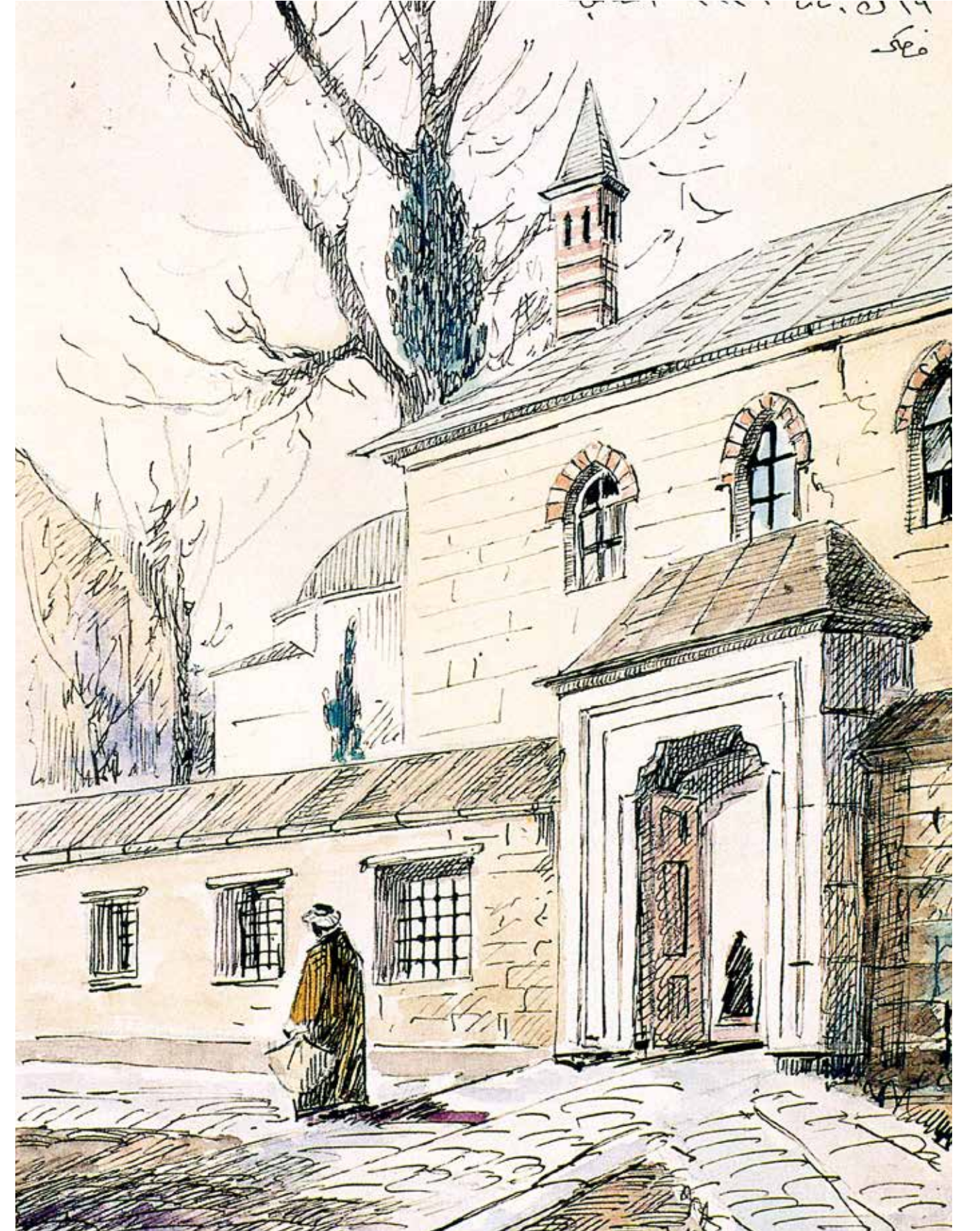

SÜHEYL ÜNVER'İN HAYATINDAN KISA ÇİZGİLER

♦ PROF. DR. AHMED GÜNER SAYAR

Ülkemizin kültür ve irfan hayatına yayınladığı eserleri, arşivi, hocalığı ve sohbetleri ile unutulmayacak katkılarda bulunan Ahmet Süheyl Ünver, doğumu itibarıyla Fatihlidir. Onun nazarında, Fatih semti ya da Suriçi, İstanbul'un gözbebeğidir. Aynı kapsama alanına sahip hiçbir yer, Fatih kadar sinesinde tarihi köşe taşlarına, cami, mescit, çeşme, “nimel ceys” mezarları (İstanbul'un fethinde, Suriçi'nde şehit düşen kutlu askerlerin mezarları), kabirler ve tekkelere sahip değildir. Yahya Kemal (Beyatlı) Bey'in “sende doğan” diye tavsif ettiği İstanbul'da, özellikle Suriçi'nde doğanlar, bir tarih madeninin üzerinde dünyaya geldikleri için ayrıcalıklıdır. İnsana kişisel tarihinin bir ikramı olan bu ayrıcalığın şuurunda olanları da birer has İstanbullu olarak görmek yanlış olmasa gerektir.

Yukarıda, kısa çizgilerin çerçevelediği bu Suriçi-Fatih tablosuna hakkıyla denk düşecek bir isim de, bir İstanbul efendisi olan A. Süheyl Ünver'dir. Ünver, 14 Şubat 1898 ramazanında Kadir gecesini, Davutpaşa'da, dedesi, 19. asrın en mühim iki hattatından biri olan Mehmet Şevki Efendi'nin-diğeri Kazasker Mustafa İzzet Efendi'dir-konağında dünyaya geldi. Doğduğu semt, tarihi güzellikleri sinesinde muhafaza eden, Davutpaşa Camii, Hekimoğlu Ali Paşa Camii ve Beşikçizade Dergâhı ile çevrilmişti. Süheyl Bey, diğer taraftan, sanatkar bir ailenin evladıdır.

Süheyl Ünver, aile çatısı altında atavik tesirleri geliştirme imkânına kavuştu. Yaşı ilerledikçe, tezhip ve resim yaparak sanata açık yanını tezyin etti. İstanbul sevdası ise evin etrafını çevreleyen tarihi köşe taşlarını inceleyerek başladı.

Yaptığı karakalem ve suluboya resimlerle, çektiği fotoğraflarla bugün eski çizgilerini kaybetmiş sokakları, ahşap mimarinin güzel örneklerini yansıtan eski Türk evlerini, camileri, mescitleri tespit etti. Aldığı notlarla bunları, hazırladığı el yapması defterlerine taşıdı.

Erken yaşlarından itibaren, çalışmalarından aldığı keyif ve tatla, hem sanat ve tarih çalışmalarını, hem de mesleki örgün tahsilini birlikte yürüttü. 1920 yılında, İstanbul Darülfünûnu Tıp Fakültesinden mezuniyetinin ardından Gureba ve Haseki Hastanelerinde dahiliye hekimliği ihtisası çalışmalarını sürdürdü. Hekimlik görevini yaparken, aynı zamanda, Medresetü'l Hattatin'de tezhip ve ebrudan icazetname aldı. Sanat faaliyetlerine resim boyutunu ekleyerek, Üsküdarlı Ressam Hoca Ali Rıza Bey'den, ru-be-ru dersler almadı. Bir baba-oğul yakınlığı içerisinde, zevk-i selim dünyasını ayakta tutan ressamın kalb-i selim ile kurduğu bağlantıyı öğrendi. Birlikte, Rıza Bey'in vefat tarihi olan 1930 yılına değin, daha güzellik uykusundan uyanmamış İstanbul'un pitoreskini yakaladı ve Üsküdar-Boğaziçi ekseninde yaptığı suluboya resimlerle, betona bulaşmamış bir güzelle bizleri tanıştırdı.

1933 ATATÜRK ÜNİVERSİTE REFORMU İLE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİNDE TÜRK TIP TARİHİ VE TIBBİ DEONTOLOJİ DERSLERİNİ VERDİ. ŞAHSİ GAYRETLERİYLE, TÜRK TIP TARİHİ ENSTİTÜSÜNÜ KURDU, BU ENSTİTÜNÜN YAYIN ORGANI OLAN TÜRK TIP TARİHİ ARŞİVİ'NİN YAYINLANMASINA ÖNAYAK OLDU.

“...MUAMMER BEYÇİÇİM! BİLİYOR MUSUNUZ NE OLDU? YOLDA AZRAİL'E RASTLADIM. BANA DEDİ Kİ: ‘SÜHEYL! SENİN CANINI ALACAĞIM AMA BOŞ VAKTİNİ BULAMIYORUM.” MİZAH YOLLU BU TAKILMA, SÜHEYL ÜNVER'İN FANİ ÖMRÜNÜN BİR ANINI DAHI BOŞA GEÇİRMEMİŞ OLUŞUNUN BİR DELİLİ OLSA GEREKTİR.

Süheyl Ünver'in ilk gençlik günlerinden itibaren kayda değer bir tutkusu da İstanbul'u yaya olarak sokak sokak dolaşmasıydı. Bu yürüyüşlerini Ünver şöyle açıklamıştı: “Allah, bize yürü ya kulum dedi. Biz de yürüyoruz.” O güne değin hiç girmedığı bir sokak karşısına çıkınca, civarından daha önce geçtiği sokağa girmez, o sokağa girerdi. Girmedığı o sokakta kendisini muhtemelen bekleyen ikramlara karşı hazırlıklı olurdu. Bu ikramlar, bir mescit, bir çeşme, ahşap bir Türk evi ya da bir nimel ceys mezarı olabilirdi. Var olan ikramı değerlendirir, ya resmini yapar, ya da fotoğrafını çeker, not almasını gerektiren bir mezar taşı varsa, hemen kalem kağıda sarılır, kaydederdi.

İlk gençlik günlerinde başlayan İstanbul'u keşfetme tutkusu, yaşı ilerledikçe, sıkıntı dolu o Mütareke günlerinde (1918 – 1922) bir başka çehre kazandı. Küçük bir yaran grubu ile Suriçi'nde, Türk mührünün mücessem

tapu tescil belgeleri, başta Sultanahmet, Süleymaniye, Fatih ve Yavuz Sultan Selim Camileri olmak üzere farklı yerlerde bulunan tarihi noktaları gezerler, sıkılan ruhları, mazi kayıtlarının tanıklığında inşirah bulurdu. Bu hal, onların istikbale umutla bakmalarını, Anadolu'da kopan fırtınanın zaferinin muhakkak olacağına dair imanlarını tazelerdi.

Süheyl Bey, İstanbul'un Fatih semtinden sonra Eyüp Sultan semtine yöneldi. Karyagdı Bayırı'ndaki mezar taşlarını kaydetti. Eyüp sokaklarının suluboya resmini yaptı, izlenimlerini de kaydettiği defterlerine taşıdı. Daha sonra Üsküdar'la ilgilenmeye başladı. Oradaki tarihi mekânları, bu arada, tapu tescil belgelerinin önemlilerinden Karacaahmet Mezarlığı'ndaki mezar taşlarını kaydetmeye geçti. Bu sırada, Karacaahmet civarındaki Miskinler Tekkesi ile sadaka taşlarını keşfetti. Bu yerler hakkında defterler ve müstakil yazılar yayınladı.

Tarih ve sanat çalışmalarını kesintisiz sürdürürken, mesleğinin gereklerini de yerine getiriyordu. Dahiliye uzmanı olarak Gureba ve Haseki Hastanelerinde çalıştı. Bu sırada, 1927–1929 yılları arasında, takriben iki yıl, yurt dışı hekimlik çalışmalarını sürdüreceği Paris'te Pitié Hastanesi'nde bulundu. Hekimlik çalışmalarını sürdürürken, mesaisinin dışındaki saatlerde Bibliotheque National'de Şark yazmalarını tetkik etti, notlar aldı.

1930 yılında, yapılan sınavla İstanbul Darülfünûnu Tıp Fakültesine Akil Muhtar (Özden) Bey'in kürsüsüne müderris muavini olarak atandı. 1933 Atatürk Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Türk Tıp Tarihi ve Tıbbi Deontoloji derslerini verdi. Şahsi gayretleriyle, Türk Tıp Tarihi Enstitüsünü kurdu, bu enstitünün yayın organı olan Türk Tıp Tarihi Arşivi'nin yayınlanmasına önayak oldu. Ayrıca, kurduğu enstitü kütüphanesi ile müzesine, 1951 yılında şahsi kitapları ile arşiv malzemesini bağışladı.

İnanılmaz bir çalışkanlığa sahipti. Çalışkanlığını, vefatına takaddüm eden günlere değin, hiç tatil yapmadan sürdürdü. 1980 itibarıyla haftada iki kez, pazartesi Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulundu. Burada kitap tetkiklerini yaparken, talebeleriyle de sohbet ederdi. Cuma günleri de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsünde tezhip derslerini yürüttü, odasında misafirlerini kabul etti, seminer salonunda da öğrencileri tezhip yaparken, onlarla olan sohbetine devam etti.

Ünver'in yayınlanmış kitap, makale, risale, broşür ve gazete yazıları ki 2000'e yakındır, bir cilt kitap oluşturacak çaptadır. Parmaklarının ucundan çıkan, tezhip, minyatür, ebru, karakalem-suluboya resim, kaatı, kısaca sanat çalışmalarının sayısı bilinmemektedir. Bölünmüş bir arşivi vardır. Bunlar, Süleymaniye Kütüphanesi'ne vakfettiği bin 500'e yakın el yapması defterlerle

sayısını tam olarak bilmediğimiz dosyalarıdır. Kandilli Rasathanesi'ne bağışladığı arşivinin muhtevası, ağırlıklı olarak pozitif bilimlere ait toplamalarıdır. Ankara'da Türk Tarih Kurumuna bağışları, ana hatları itibarıyla, şahıs ve konu başlıklı dosyaları, 400 kadar el yazması defterleri, 250'den fazla İstanbul'a dair belgesel nitelikli suluboya resimleridir. Ünver, tıp tarihi üzerine topladığı her şeyi İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi Enstitüsüne bağışlamıştır. Arşivinin kalan kısmı, Ünver'in kerimesi Gülbün Mesara Hanım'dadır.

Kısa çizgileri içerisinde sergilemeye çalıştığımız bu velûd ve bereketli hayat, A. Süheyl Ünver'in kesintiye uğramamış 70 yıllık bir çalışmanın semeresidir. Onun gıpta ile izlenecek çalışkanlığı, düşmanlarını dahi şaşkınlığa çeviren kozmik bir denge anlayışı içerisinde sürdürülmüştür. Süleymaniye Kütüphanesi müdürlerinden rahmetli Muammer Ülker Bey anlatmıştı. Süheyl

Hoca, her pazartesi günü, muntazam bir şekilde saat 11.00'de kütüphaneye gelir, çalışmalarını sürdürürdü.

Fakat bir hafta Süheyl Hoca'nın kütüphaneye geliş saati bir saat kadar aksar. Muammer Bey, telaşa kapılır, ancak yapacağı bir şey olmadığı için beklemeye devam eder. Nihayet Hoca gelir. Telaş içinde, daha Muammer Bey bir şey sormadan Süheyl Bey der ki:

"...Muammer Beyciğim! Biliyor musunuz ne oldu? Yolda Azrail'e rastladım. Bana dedi ki: 'Süheyl! Senin canını alacağım, ama boş vaktini bulamıyorum.'" Mizah yollu bu takılma, Süheyl Ünver'in fani ömrünün bir anını dahi boş geçirmemiş oluşunun bir delili olsa gerektir.

Aziz ve sevgili hocamızı rahmet ve minnet duygularıyla anıyoruz. ||

Görseller: Ahmet Ulu, Şaban Özdemir ve Ahmed Güner Sayar Arşivi

HER ŞEY FEVKALADE

ELİF KAHRAMAN BULUT

Resim yapan bir müzisyen, fotoğraf sergisi açan bir roman yazarı, seramik çalışan ünlü bir ressam, beste yapan bir mimar, mobilya tasarlayan bir tiyatro oyuncusu... Sanatın bir dalında şöhret sahibi olmuş veya belli bir alanda eser verdiği bilinen sanatçıları, sanatın başka bir kolunda üretim yaparken gördüğümüzde çoğunlukla şaşıyoruz. İster istemez yoğunlaştığı alanla kıyaslıyoruz. Halbuki sanatçılar bu yönelimleriyle, sanatın çok yönlülüğünü, disiplinlerarası çalışmalara elverişli olduğunu, dalların birbirini beslediğini ve tetiklediğini ortaya koymuş oluyor. Bu sanatçılardan biri de Faik Kırımlı.

Çini sanatında 'ustaların ustası' olarak bilinen, çini sanatını arşivlerin dehlizlerinden

çekip çıkaran ve yeniden hak ettiği itibarı geri kazandıran, 16. yüzyılda kullanılan İznik/ Mercan Kırmızısı'na en yakın tona uzun uğraşlar sonucu ulaşan Faik Kırımlı, aynı zamanda gravür sanatçısı ve ressam. Fatih Belediyesi ve Galerî Kalem Güzeli iş birliğiyle Kadırga Sanat Galerisi'nde sanatseverlere kapısını açan Faik Kırımlı Resim Sergisi, sanatçının çini sanatına kıyasla daha az bilinen tuval üzerine yağlı boya eserlerini bir araya getiriyor. Çeşitli koleksiyonlarda yaklaşık 37 adet resmi bulunan sanatçının 28 eseri bu sergide ziyaretçilerin beğenisine sunuluyor. Sanatçının 1958 tarihli 'İlk Resmi' adıyla sergilenen natürmort eser dışında tüm tablolar, İbrahim Hakkı Yiğit Koleksiyonu'na ait.

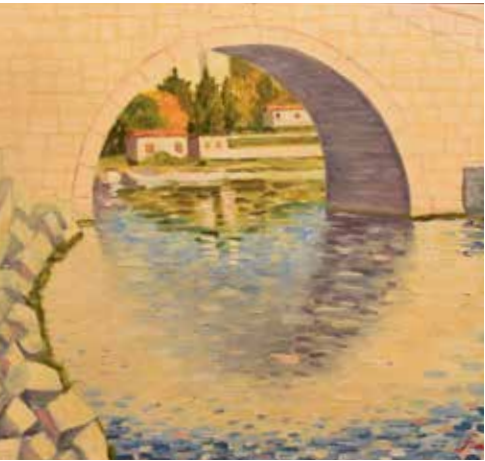

İZNİK ÇİNİSİNDE MERCAN KIRMIZISI'NIN SIRRI

1935 yılında İstanbul'da doğan Faik Kırımlı, gravür sanatçısı, antikacı ve koleksiyoner olarak başladığı sanat hayatına 1960'lı yıllarda çininin girmesiyle, bir ömür hemhal olacağı dalı bulur. Topkapı Sarayı ve Osmanlı arşivlerinde uzun zaman çininin izini sürer. Ardından çiniyle olan meşakkatli mesaisi başlar. Kırımlı, yıllarca İznik çinisinin asırlar önceki yöntemlerini ve malzemelerini tutturabilmek için uğraşır. Vazgeçtiği, fırınını atölyesini yıkıp gözden çıkardığı zaman da olur. Fakat o bıraksa da çini Kırımlı'yı bırakmaz ve sanatçı tekrar arayışlarına döner.

Faik Kırımlı, uzun yıllar, büyük uğraşlar ve maddi manevi fedakarlıkların sonunda İznik çinisinin Mercan Kırmızısı'nın sırrına erer. 16. yüzyılda kullanılan bu kırmızıya en yakın

tona ulaşan isim olarak çini sanatı tarihinde yerini alan Kırımlı, sanatın yaşaması için önce Kütahya'da daha sonra İznik'te kurduğu atölyelerde öğrenciler yetiştirir. İznik'te görevini tamamladığına kani olduktan sonra İstanbul'a dönerek atölyesinde çalışmalarına devam eder.

Ömrünü, vaktini ve kazancını Klasik İznik Çinisi'nin sırlarını çözmeye vakfeden, üç asır öncesinin tekniğini aynı yöntem ve malzemeleri kullanarak diriltmek ve sekteye uğramış kültürel ve sanatsal sürekliliğe yeniden hayat vermek için çabalayan Faik Kırımlı, resimle ve antika ile olan ilişkisini ve kazanımlarını, çini çalışmalarını finanse edebilmek için kullanır.

Vefatının 9. yıl dönümünde "Her Şey Fevkalade" isimli resim sergisiyle, daha az bilinen yönü olan ressamlığıyla anılan Faik Kırımlı; sebat, gayret, tutku, azim, sabır, emek ve fedakarlıkla örülen bir sanat yaşamı bırakır geride. Serginin ismi ise, yaşamı ve sanatı iç içe gören Kırımlı'ya hâli hatırı sorulduğundan her seferinde "Her Şey Fevkalade" cevabıyla mukabele etmesine yapılan bir atıf ve anmadır.

ÜSTADIN YAĞLIBOYA ESERLERİ

Yakınları Faik Kırımlı'nın yemek pişirmek, tatlı yapmak, ikramda bulunmak vb. gündelik işleri dahi sanatçı hassasiyeti ve estetik kaygı güderek yaptığından bahseder. Bir İstanbul beyefendisidir, entelektüeldir, nazık, zarif ve ince düşüncelidir. Sanatçının yağlıboya eserlerini derleyerek büyük bir koleksiyon oluşturan Mimar İbrahim Hakkı Yiğit, sanatçının eserlerini sıklıkla hediye ettiğini ya da maddi olarak darda olan yakınlarının ihtiyacını karşılamak üzere yine kendi çevresine, koleksiyon merakı ve istidadı bulunan tanıdıklarına sattığını belirtiyor.

Sergideki tablolarının büyük bölümünün tarihi net olarak kaydedilmemiş olmakla beraber, eserler 2007-2011 yılları arasında sanatçının bizzat kendisinden edinilmiş çalışmalardan oluşuyor.

ÇİNİDEN TUVALE

Çini sanatıyla iştigal etmek fiziksel olarak yorucu bir uğraştır ve Kırımlı'nın son dönemlerinde gücü buna yetmez. Sanatçı Asmalımescit'teki atölyesini kapattıktan sonra resim ve kitap çalışmalarına ağırlık verir. Çini ile irtibatını hiçbir zaman kaybetmeyen Kırımlı'nın yağlı boya eserlerinde de çinideki renk coşkunluğu gözlenir; tabloların içinde çini resmettiği natürmortların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Aynı yaklaşım Feyhaman Duran ve Selim Turan'ın hat levhalı natürmortlarında da görülür. İç içe geçen sanat pratikleri, sanatçıların farklı malzeme ve yöntemlerle ifade şekillerini sürekli diri tuttuklarının da ispatıdır.

Faik Kırımlı'nın yağlı boya eserleri üç kategoride incelenebilir; fovizm etkisinde üretilen canlı renklerin kullanıldığı natürmortlar, kübizm ve post-ekspresyonizm izleri barındıran soyut resimler ve yine post-ekspresyonizme yaklaşan manzara resimleri.

Çinide kullanılan mercan kırmızısı, lapis laciverdi, zümrüt yeşili, firuze mavisi hem çinili natürmortlarda hem de soyut resimlerde izleyiciyi çeker, avcuna alır. Soyut resimlerindeki sarının tonu ise Kovid 19 pandemisi gündeminden bunalan ziyaretçilere ilaç mahiyetinde...

Resim karşısında imgenin büyümesine kapılan izleyiciler çağrışımlara hazır olmalıdır: Van Gogh'un sarısı ve ayçiçekleri ile Kırımlı'nın sarısı ve ayçiçekleri arasında gidip gelmek serbest... Manzara resimlerinde çokça başvurduğu mavi ve beyaz tonları, yatay ve düşey çizgilerin bir arada ustalıkla kullanılması ferahlık, mekânda genişlik hissi yaşatıyor. Faik Kırımlı'nın nazarını ziyadesiyle belirleyen çini sanatı, resimlerinde daha çok renk arayışına dönüşüyor ancak sert ve bağırان değil tam tersi dingin, uyum ve ahenk içinde...

İbrahim Hakkı Yiğit'in anlatımıyla Faik Kırımlı, sanat ve edebiyat dünyasıyla sıkı bir ilişki içerisinde ve resim pratiğinde kendisini kasti olarak salt çini tasvirlerinden uzak tutup farklı ifade tarzlarına da yer vermek istemiştir.

Kadırga Sanat Galerisi Hoca Ali Rıza Salonu'nda ziyarete açılan "Her Şey Fevkalade" Faik Kırımlı Resim Sergisi, kadirgasanat.com adresinden online gezilebiliyor.

COŞKUN ARAL

YILDIR HABERCI

Dünya üzerinde neredeyse ayak basmadık toprak bırakmayan bir düş gezgini... Merak duygusunun peşinden gitmekle başlayan, bilgi edinip aktarmayla devam eden bir hayat hikâyesi... Farklı kültürlere, farklı yaşamlara ortak olan, insanın hayatta kalma mücadelesine, savaşımlara tanıklık eden belgeselci, fotoğrafçı ve haberci Coşkun Aral...

1977 yılında adını dünyaya duyurmaya başlayan Aral, kendisini yalnızca bir savaş muhabiri olarak değil, bilgi taşıyan meraklı bir gezgin olarak tanıtıyor. 50 yıla yaklaşan habercilik ve savaş fotoğrafçılığında edindiği tecrübeyi, farklı coğrafyalara dair anılarını, kişisel arşivinden özel görüntüleri ve ilginç bilgileri, kendi düşlerinin gezgini olmak isteyenlerle paylaşıyor.

Fatih'teki çocukluk anılarından savaşlarda yaşadığı unutulmaz olaylara, birkaç insan ömrüne sığacak yaşam serüvenini usta isimden dinledik.

🗒️ TUBA KARAÇORLU

KUZENİMİN ÜSTTEN
BAKILAN TEK
MERCEKLİ KODAK
BİR MAKİNESİ
VARDI. O MAKİNEYİ
ÇOK SEVERDİM, 6-7
YAŞLARINDAYKEN
KUZENİM ONU BANA
HEDİYE ETTİĞİNDE
6X6 FİLM ALIP İLK KEZ
ONUNLA İSTANBUL'DA
FOTOĞRAF ÇEKTİM.

**Nasıl bir ortamda çocukluğunuzu yaşadınız,
hatırladığınız en eski anı nedir?**

Siirt'te doğdum, büyüdüm. 4 yaşlarındayken çok sağlık sorunu olan bir çocuktum. 1950 yılları, Doğu o zamanlar çok daha yoksul... Mahrumiyet bölgesinde hayatta kalma mücadelem çok uzun sürmüştü. Anne tarafım daha müteedeyyin, baba tarafım daha seküler bir aileydi. Beni tedavi edecek bir hastane olmayınca hayatta kalmam için benim adıma bir kurban kesilsin diye 4,5 yaşında bir türbeye götürülmüşüm. O olay benim kendime ilişkin hatırladığım ilk olaydır. Gariptir ki, o sahnenin dejavu'sunu; âdeta bir tekrarını Afganistan'da yaşadım. Daha sonra anneme sorduğumda beni onayladı. Küçükken bir katır üzerinde, karanlık içerisinde dağlarda bir yerlere giderken katırın tökezleyip annemin uçurum gibi bir yerde düşmesi ve ayağını kırmasını çok net hatırlıyorum. O olay benim beynime işlemiş vaziyette. Türbenin bir tarafında tabutlar bir tarafında beşik... Bu kare benim beynimde bir fotoğraf gibiydi.

Savaşlara ve acılara tanıklık etmiş biri olarak kendinizi “düş gezgini” olarak tanımlıyorsunuz. Sizi düşlerinizin gezgini olmaya yönlendiren neydi?

Türbedeki adak olayını izleyen yıllarda kafamda hep şu vardı; her an hastalanacağım ve öleceğim korkusuyla ailemin endişeli olması, Siirt'te doktor olmaması... Tek doktor dayımdı ve ona görünmek isteyen insanlar dedemlerin evinin önünde kuyruk olurdu. Ben doktor olmayı arzu ettim. Bu arada eve gelen iki tane dergi vardı; biri Doğan Kardeş, diğeri Hayat dergisiydi. Günlük gazeteler Siirt'e 3-4 gün gecikmeli gelirdi, günlük haberleri sadece radyodan dinleyebiliyorduk. Fakat bu dergiler aylık olduğu için ay içinde herhangi bir gün geliyordu. Kafamda dünyaya açılan pencere olarak o dergiler vardı. Tüm bunların etkisiyle kafamda dünyaya açılmak, gezgin olmak ve doktor olmak vardı.

Fotoğrafların dünyasına nasıl girdiniz?

Kuzenimin üstten bakılan tek merceklili Kodak bir makinesi vardı. O makineyi çok severdim, 6-7 yaşlarındayken kuzenim onu bana hediye ettiğinde 6X6 film alıp ilk kez onunla İstanbul'da fotoğraf çektim. İstanbul'da çektiğim o fotoğrafları daha sonra bulamadım. Ama yazın Siirt'e gittiğimde babam beni Hasankeyf'e götürmüştü. O zamanlar Hasankeyf'in bir yakası Siirt bir yakası Mardin'di. İşte o makineyle çektiğim fotoğraflar hâlen arşivimde duruyor. O zamanlar gezgin, fotoğrafçı ve doktor olmayı kafama koymuştum. Siirt'te, 7-8 yaşlarına geldiğinde aileler el becerisi olsun diye yaz tatilinde çocuklarını yakın bir akrabanın yanına gönderirler. Beni de matbaacı olan bir akrabamın yanına gönderdiler. İlk kez mürekkeple orada temasım oldu ve hayatım değişti. Orada gazete hazırlandığını gördüm; gazetede fotoğraf yok ama gazetenin insanları etkilediğine şahit oldum. O gün gazetede yazılan bir yazı camide, kahvede, her yerde konuşulurdu. Gazeteci, fotoğrafçı ve doktorluk arasında gidip geliyordum.

Fatih çocukluğunuzdan beri tanıdığınız bir muhit... Farklı kültürlerin yüzyıllardır uyumla bir arada yaşadığı bir yer. Fatih'te geçirdiğiniz yılların yaşamınıza bir etkisi oldu mu?

1961-62 yıllarında sağlık sorunlarım nedeniyle ailem beni İstanbul'da yaşayan halamlara gönderdi. Halamlar, Fatih'te Sofular Mahallesi Ragıp Bey Sokağı'nın bir apartmanda otururlardı. Apartmanın karşısında bir fırın, köşede bir küt börekçisi vardı. Aksaray o zamanlar bambaşka idi... Hatta o meşhur depremlerin birini Vatan caddesinde geceyi geçirerek yaşamıştık. O dönem hayatımın en güzel günleriydi...

Sofular Mahallesi ve Horhor Çeşmesi çevresi benim mekânımdı. Halamların yanında kalıyordum ancak ekonomik açıdan kimseye yük olmamak için kendimce küçük işler yapmaya başlamıştım.

Fatih'i karış karış, sokak sokak bilirdim. Akdeniz Caddesi, Yavuz Selim Caddesi, Kadınlar Pazarı, Fatih Camisi'nin arka tarafı, Zeyrek... Karagümrük'e kadar giderdik çünkü akrabalarımız vardı. Fatih ve Vefa sadece bugün değil, 100 yılı aşkın süredir ağırlıklı olarak Siirtlilerin izleri olan mahallelerdir. Kendine has bir özgünlüğü vardı ve o özgünlüğü kokusuna kadar yansıyor. Fatih'te Arnavut kaldırımlarıyla kaplı, ahşap evlerin sıralandığı ara sokaklardaki sokak muhabbetlerini hatırlıyorum. Fırından yayılan mis gibi ekmek kokusu o sokakları sarardı... Şimdi o kokuyu İstanbul'da hiçbir yerde alamıyorum. Ragıp Bey Sokağı'nın başında bir manav vardı, sanki o manav bizim dükkânımız gibiydi. Çok güçlü bir komşuluk ilişkisi vardı. 1980'e kadar o mahallede yaşadık... Vatan Caddesi ile Sofular'ın kesiştiği yerde bir Arnavut turşucu vardı, oradaki turşuyu başka hiçbir yerde görmedim... Küt böreği yapılan bir yer vardı, ben şekersiz yemeyi severdim. Ona benzer bir böreğin birebir yapılışını da daha sonra Çin'de gördüm.

İstanbul'un o minik sokağında zenginlik vardı. Dayanışmayı, paylaşmayı, gastronomi dediğimiz yemek çeşitliliğini ve komşuluğu Fatih'te o sokak kültüründe gördüm. Fatih'in özgünlüğü, kokusu bile farklıydı. Çok kültürlülüğün kaynaşma yeri idi Fatih. Bazı bölgelerde yoğunlaşma olsa bile ortada bir yerde füzyon oluyor. O füzyonla buluşup dayanışma hâline geliyorsun.

İstanbul'un en kozmopolit mahallesiydi benim için. Birbirinden farklı bir Güneydoğu-Mezopotomya, Orta Doğu-Arap ve Balkan kültürünü görüyorsun. Biraz daha Haliç'e doğru indiğinde ise Bizans'ın Konstantiniyyesi, ondan önce Megara zamanını görüyorsun. Tarihle iç içe bir semt...Şimdilerde de Fatih'e giderim, özellikle de yemek yemeye Kadınlar Pazarı'na çok sık giderim.

Yüzlerce belgesel, sergiler, pek çok dalda aldığınız ödüller var. Fotoğrafçı, muhabir, belgesel yapımcısı, seyyah ve tüm bunları yaparken yaşadığınız yüzlerce farklı deneyim... Yine de yapmak isteyip de yapamadığınız bir şey var mı?

Dünyanın yüzde 90'ını dolaştım ve ayak basmadığım coğrafya kalmadı. Asya'nın neredeyse tümünü gezdim. Avrupa'da gitmediğim bazı küçük ülkeler var. Ama dünyanın 4'te 3'ünden fazlasını gezdim ve bazı bölgelerde köklere kadar indim. Mesela Filipinler'de yıllarca kaldım. Lübnan da yine öyle... Lübnan benim okulum gibidir. Bütün Orta Doğu'yu biliyorum. Bütün bunlar benim için zenginlik. Ama şu anda sağlığım iyi olsa ve imkân bulsam değişimleri görmek için aynı yerlere ikinci kez gitmek isterim.

Yayın hayatına girme hazırlığı içinde olan Habitat TV'de Haberci programını tekrar canlandırıyorum. Pakistan'ın kuzeyinde Afganistan sınırında Kafiristan diye bir bölge vardı. Buraya 1995-97 yılları arasında üç kere gittim. 2000 yıl önceki Büyük İskender zamanını canlandırır şekilde yaşamı olan bir toplum vardı orada. Bunlara "kalaş" deniyor, Müslümanlar da orayı Kafiristan diye tanıyor.

Ege'deki "Dionysos Şenlikleri" gibi yaşamları vardı. Ne değişti diye gittim tekrar ve o değişimi aktardım. Çünkü insanlar değişiyor, yaşam değişiyor, iletişim değişiyor... 2500 yıl boyunca bu insanlar kendi aralarında iç evlilikler yapmışlar. 25 yıl geçti benim ilk gidişimin üzerinden. Geçen yıl gittiğimde ise ilk kez Pakistanlılarla evlenmeye başlamış olduklarını gördüm. O değişimi görmek ve aktarmak istiyorum çünkü ben bilgi taşıyan bir insanım. Çocukluğumdan itibaren "niye, nasıl, niçin" sorularını sormaya başladığımda, bunu salt kendim için değil -ne yazık ki bilgiden nasibini almayan çok fazla insan var- onların da öğrenmeleri için bir şeyler yapıyorum. Çünkü eğer bir döneme ilişkin yaşamlarla hayatımızı sürdürürsek bu çok büyük bir kayıp olur bizim için. İbn Haldun "Coğrafyan kaderindir" der ama coğrafyanı değiştirdiğin ölçüde kaderini de değiştirirsin.

50 yıla yaklaşan habercilik serüveninizi anlattığınız ve çok ilgi gören bir YouTube kanalınız var. Üstelik farklı yaş gruplarından takipçileriniz var. Her dönemin "Coşkun Abisi" olabilmek nasıl bir duygu?

Ben aslında YouTube'a girme konusunda ısrarla direndim. Eskiden A Takımı'nda beraber çalıştığımız kameraman arkadaşım Timur Akkurt beni bu konuda teşvik etti.

FATİH'TE ARNAVUT KALDIRIMLARIYLA KAPLI, AHŞAP EVLERİN SIRALANDIĞI ARA SOKAKLARDAKİ SOKAK MUHABBETLERİNİ HATIRLIYORUM. FIRINDAN YAYILAN MİS GİBİ EKMEK KOKUSU O SOKAKLARI SARARDI... RAGİP BEY SOKAĞININ BAŞINDA BİR MANAV VARDI, SANKİ O MANAV BİZİM DÜKKÂNIMIZ GİBİYDİ...

Çünkü teknolojinin hakim olduğu bir mecra ve ben genelde başkalarının YouTube kanallarına konuk olarak katıldım. Ancak kendi kanalında böyle bir kitleyle karşılaşacağımı hiç bilmiyordum. O yüzden anlatış tarzım ve yayınladığımız içeriklerle farklı kuşaklara da ulaşıyor olabilmek ne kadar anlamlı bir iş yaptığımızın göstergesi. Algılardan ziyade ilgiye endekli ve bilgiye yönelik içerikler üretiyoruz. Farklı kuşaklarda ilgi ve merak uyandırabiliyorsam ne mutlu bana!

Yeme-içme kültürü, yaşam kültürü gibi farklı konular üzerine belgeseller de yaptınız... Savaş döneminden sonra bir soluk alma alanı mı oldu bu sizin için?

Her yaşadığın olayı bir araç gibi görmek gerekir. Geçenlerde arşivden bir görüntü arıyordum. Türkiye'den çalınmış ama tekrar Türkiye'ye dönmüş ve tarihte bize

bırakılmış olan miraslardan biri. Hitit döneminden kalma bir sfenks, yıllar önce yurt dışına kaçırılmıştı. Almanya'da bulundu ve tekrar Türkiye'ye geri getirildi. Şu andaki bakanlığımız onu Kybele Arkeoloji Müzesi'ne getirdi. Orada başka bir tarihçi ile belgesel yaparken aynı anda ne yapabiliriz diye düşünürken aklıma geldi ve arşive girdim. Ben o sfenksin Çorum'daki müzeye götürülüşünün videosunu çektiymiştim. İleride o sfenksin evine dönüş hikâyesiyle ilgili bir belgesel yaparken kullanacağımız görüntüler olsun istedim. O görüntüleri ararken, birçok yerde anlattığım ama görüntüsünü bulamadığım sahrada geçirdiğim 24 saatin filmini gördüm. Sahrada yapılacak bir ralliyi takip etmek için 2 gün boyunca sahrada geçirdiğim anların görüntüleri idi. O filmi buldum. Bir şey ararken başka bir şey çıkıyor karşına... Mesela bu Kovid-19 gündeme

**KAVUŞMALAR,
BULUŞMALAR,
HASRET GİDERME,
AÇLIKTAN
KURTULMA... ÇÖLDE
SUSUZ GEÇEN 3
GÜNÜN ARDINDAN
SUYA KAVUŞMAK
GİBİDİR.**

geldiğinde herkes yarasaları suçladı, ben yarasaların yaşadığı coğrafyada onlarla yaşadım hatta onları yedim. Çünkü onla besleniyorsun başka çaren yok. Yarasaların da ormanların kesilmesi nedeniyle mutasyona uğradığı bir dönem var. O ormanlar da patates kızartmasında kullandığımız yağ için kesiliyor. Bütün bu farklı belgeselleri yine bilgi aktarmak, insanlara bilgiyi ulaştırmak için yapıyorum.

Hatırladıkça yüzünüzde bir gülümseme oluşturan unutulmaz bir anınız var mı?

Var tabii ki... Kavuşmalar, buluşmalar, hasret giderme, açlıktan kurtulma... Çölde susuz geçen 3 günün ardından suya kavuşmak gibidir. Kaldığım mülteci kamplarında veyahut yoğun bombardıman altında güvenli bir yere gelmek. Kendim yaşadım bunları... 3 günlük korkunç bir bombardımandan veya bir katliamdan sıyrılıp özgürlüğe kavuştuğum an var. Toprağı öptüğüm çok zamanlar olmuştur. Hem de bir kere değil...

Savaşın ortasında yaşananları belgelerken mutlaka hayatta kalma kaygınız da oluyordu... O koşullara rağmen mesleği sürdürmenizde motivasyonunuz neydi?

Bir konuda inancım vardı. İçimde hep bir ses vardı, "Tamam, bundan da kurtulacaksın, sen devam et" diyen bir ses... Tabii bu tür olayları çok yaşadığınız zaman duyarlılığınız daha çok artıyor ama korkular da artıyor. Normal bir insandan daha fazla korkulara sahibim çünkü insanı çok olağanüstü koşullarda tanıdım...

Dünya tarihini değiştiren olaylara ve etkilenen binlerce yaşama şahit oldunuz. Savaşlar sürerken başka yaşam hikâyeleri de kendi gerçekliğiyle devam ediyor. O da mülteciler... İnsanlık mülteci sınavını verebilecek mi sizce?

O insanların bizim ülkemizde kalacağını düşünüp "entegrasyon" dediğimiz "uyum politikası" oluşturmamız, gençleri ve

FOTOĞRAF BİR İFADE
DİLİDİR. TEKNOLOJİ
İLERLEDİKÇE BU
İFADEYİ ARTIK BİR CEP
TELEFONUyla BİLE
YAPABİLİYORUZ... AMA
FOTOĞRAF DİLİNİ VE
ALFABESİNİ ÖĞRENMEDEN
İŞİ ŞANSA BIRAKMAK
DOĞRU DEĞİLDİR.

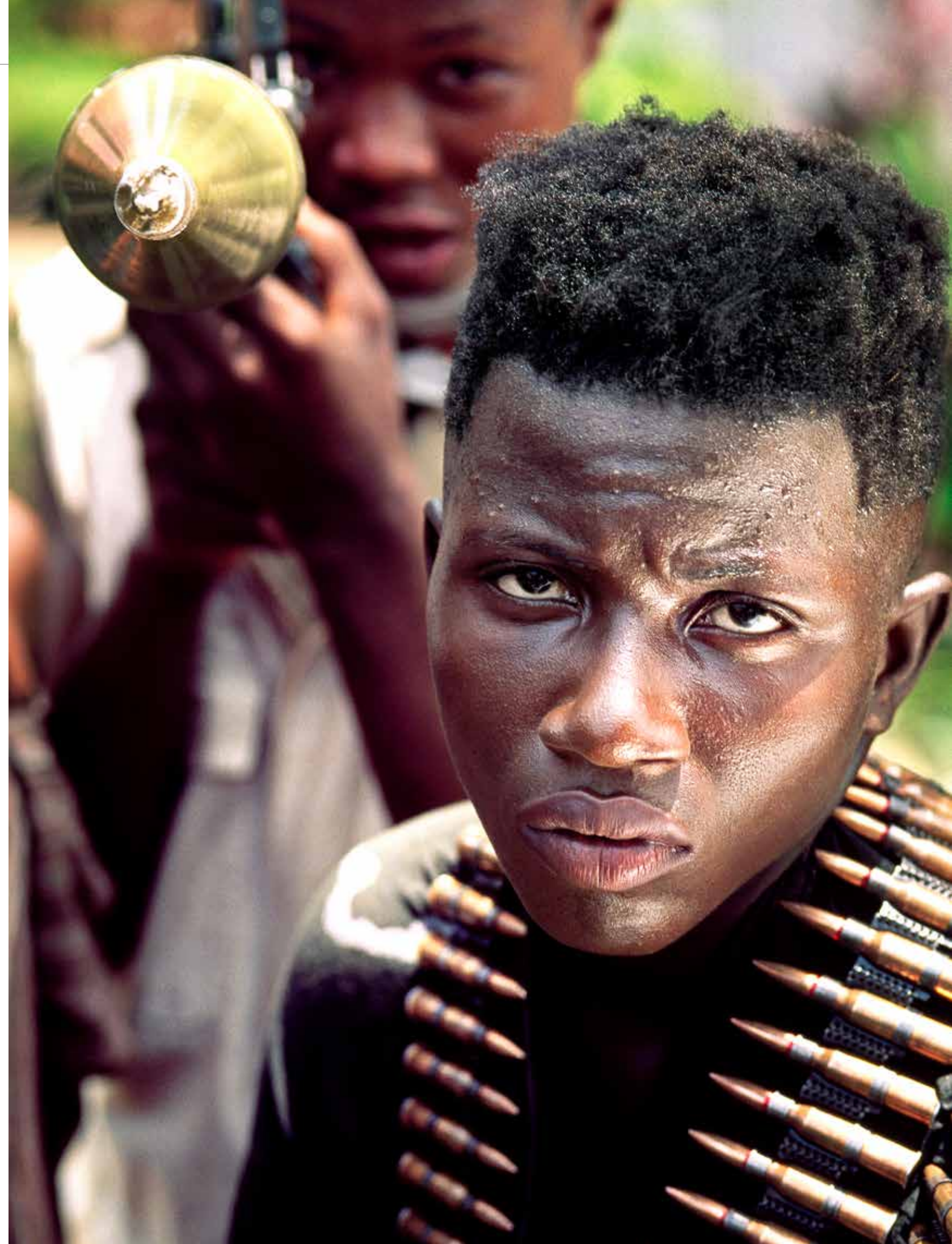
çocukları iyi eğitmek ve ana dillerini öğrenmelerine destek olmamız lazım... Önyargılarla ve yüzeyden yaklaşımlarla değil, onların bizim kadar bu ülkenin vatandaşı olacaklarını düşünüp çocuklarını eğitip ötekileştirmeden entegre olmalarını sağlamalıyız. Haklarını yemeden, hak konusu çok önemli... "Nasıl da bize mecburlar, daha az ücretlerle çalıştırılmaya razılar" diyerek olmaz. Razi olmazlar, aç kalmamak için razıymış gibi görünürler ama öyle değil. Unutmayalım ki 1910'da Balkanlar'dan

gelenler oldu, mübadele döneminde gelenler oldu. Kafkaslardan, Doğu Türkistan'dan, Kuzey Irak'tan geldiler. Ben Arakan'a, Doğu Timor'a, Papua'ya, Meksika'ya gittim...Sadece "ateş düştüğü yeri yakar" düşüncesiyle yaklaşıyoruz ama mültecilik evrensel bir olaydır. Bir sabah uyandığımızda biz de başka yere gitmek zorunda kalan mülteciler olabiliriz.

Fotoğraf yarışmasına jüri üyesi olarak katkı sunuyorsunuz. Fotoğraf yarışmalarının meslekte yükselmek isteyenler için motive edici olduğunu düşünüyor musunuz?

Fotoğraf bir ifade dilidir. Teknoloji ilerledikçe bu ifadeyi artık bir cep telefonuyla bile yapabiliyoruz. Ben belgesel fotoğrafçısıyım; konuştuğum konuya ve içeriğe dair bir belge olarak düşünüp fotoğraf çekiyorum. Ama fotoğraf dilini ve alfabesini öğrenmeden işi şansa bırakmak doğru değildir. Bu tarz yarışmaların, kişinin kendi çektiği fotoğrafları başkalarının çektiği fotoğraflarla kıyaslama yönüyle iyi bir öğretici tarafı var.

İkincisi ise bunu belediyelerin yapması çok önemli. Kişi kendi yaşadığı coğrafyayı bilmiyor, tanımıyor. Sokağını, sokakta bulunan çeşmesini bilmiyor. Orada bir adamı veya geçmekte olan çöp taşıyıcısını çektiğinde, birilerine anlatırken o çeşmeyi anlatma gereği duyuyor. Fotoğrafı bir kitapta gördüğü zaman orada bir çeşme olduğunu fark ediyor. Bu farkındalık bir anda böyle dalga dalga yayılıyor. "Orada bir çeşme olduğunu daha önce hiç fark etmemiştim" diyen bir kişi, bir sonraki yarışma için daha iyisini çekmeye çalışıyor. Ve inanılmaz bir network (iletişim ağı) oluşuyor. Önce kendisi tanıyor. O yüzden bunu belediyeler bazında yapmak gerekiyor. İstanbul'da doğup büyüdüğü, yaşadığı hâlde İstanbul'u tanımayan ve bilmeyen milyonlarca insan var.

Fotoğraf bir belgedir, bir tarihtir. Biz tarihe tanıklık yapıyoruz. Bunun yanı sıra ortak akıl oluşturulmasında da fotoğraf birleştirici bir unsurdur. Bir kişi bir objeyi farklı açıdan çekiyor, öteki bir başka açıdan çektiğinde ikisinin ifadesinde de bir zenginleşme oluyor.

“DÜNYAYI DEĞİŞTİREN BİLGİDİR”

Bilgi sırtta değil beyinde taşınan bir şey. Dünyayı da değiştiren bilgidir. Eğer bizden önceki insanların hayatlarını okursanız; “İlim Çin’de de olsa gidin” diyen var, “Bana bir harf öğretmenin kölesi olurum” diyen var, “Benimle Allah’ın dışında her şeyi tartışın” diyerek dünyanın her yerinden Mecusi, Budist, Hristiyan, Yahudi gruplarını getirip tartışan Fatih Sultan Mehmet var. Konuk

ettiği bilim adamlarıyla felsefe konuşuyor, kimya konuşuyor. Hindistan’da yaşayan bir fili de dert ediniyor, dünyanın başka yerinde bir zürafayı da dert ediniyor. Öte yandan yemeyi seven biri olduğu için deniz ürünlerini nasıl yiyeceğini de merak ediyor ve çoğu zaman mutfağa kendisi giriyor. Burada söylemek istediğim şey “meraklı olmak” önemlidir. Allah sana “oku” diyor, sen yaşadığın dünyayı okuduğun zaman anlam bulursun. Kâinatı yaratan Rabbülalemin bu dünyayı keşfetmen için yarattı. Ben çocuk yaşta bunu keşfettim. Dünyayı keşfetmenin bir görev olduğunu ve benim foto-muhabiri ve belgeselci olarak görevimin bunu aktarmak olduğunu öğrendim. Sonuna kadar da devam edeceğim.

HABİTAT TV İLE YEPYENİ BİR SOLUK

Dünyanın dört bir yanında yaşanan göçleri, savaşları, acı ve sevinçleri Haberci programıyla ekranlara taşıyan Coşkun Aral, 50 yılı yaklaşan habercilik, belgeselcilik ve fotoğrafçılık tecrübelerini Habitat TV ile izleyiciyle buluşturuyor.

Dünyanın tüm coğrafyalarındaki yaşamlara tanıklık eden usta isim, o bölgelerin bugünkü durumunu; siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerini yansıtarak yine keyif ve heyecan dolu anları belgeliyor, Haberci’yi yeniden canlandırıyor.

Birbirinden renkli yayın kuşaklarıyla yeni bir soluk olan Habitat TV’de tarih, sanat, müzik, kitap ve biyografik çalışmaların da aktarıldığı programlara yer veriliyor.

Coşkun Aral, Habitat TV’de genç iletişimcilere de özel bir kuşak ayrılarak, “yaptıkları işi kendi yaşam felsefesi olarak gören” yeni kuşaklara önemli bir yayın alanıyla katkı sunacak.

Fatih’e Yeni bir Hayat geldi

SONSUZ KÜTÜPHANE

◆ KÜBRA KURUALI YAŞAR

Fetihle birlikte Osmanlı bir cihan devletine dönüşmeye başlarken, İstanbul hem devletin idari merkezi hem de bir kültür merkezi olacak şekilde imar edilir. İşte o günlerde şehrin kültür müesseselerinin de temelleri atılır.

İlk olarak Pantokrator Manastırı'nın üst katındaki papaz odalarında Zeyrek Medresesi kurulur. Ardından Ayasofya'da öğretime başlanır. Beyazıt'taki Eski Saray aynı zamanda şehrin ilk kütüphanesini de barındırır. Fatih Sultan Mehmed, Manisa'dan Edirne Sarayı'na götürdüğü kitaplarını, Eski Saray'ın tamamlanmasıyla İstanbul'a naklettirir. Ayasofya'da, Mahmud Paşa Külliyesi'nde, derken Fatih Külliyesi ile birlikte Semâniye medreselerinde kütüphaneler açılır.

Detayları merak edenler Osmanlılarda kitap ve kitabın tarihi denildiğinde akla ilk gelen isim olan İsmail E. Erünsal'ın *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik* kitabına bakabilir. Fakat bu hatırlatmaların tam da bahsedeceğim hassasiyetle yakından bir

ilgisi var. Hassasiyet diyorum çünkü bir mahalleyi, bir semti, bir ilçeyi bir *kültür muhitine* dönüştürmek hassas ve önemli! Fetihden sonra Türkçe olarak kaleme alınan bir vakıfnâmede, şehrin imar faaliyetlerinin “büyük cihad” olarak adlandırılması da, bir şehri dönüştürmenin ne kadar önemli olduğunun en büyük kanıtı değil mi?

Bir dönüşüm çoğu zaman “basit bir soruyla” başlar. Mesela on yaşındaki Arda Çokkaynar, bir gün annesiyle alışverişe çıktığında, Fatih Belediye Başkanı M.Ergün Turan ile karşılaşır. Başkan ona önce ismini, sonra da kütüphaneyi merak edip etmediğini sorar. Evet, Arda kütüphaneyi merak eder. Orayı birlikte gezerler, çok sevdiğini ve abisi Miraç Emir ile geleceğini söyler. Aslında bu abi-kardeş o kütüphaneyi kullanmak için belirlenen yaş sınırının altındadır. “Yaşınız tutmasa bile abinle birlikte buraya gelebilirsin” yanıtını alan kardeşlere, evlerine beş dakika yürüme mesafesindeki kütüphaneye gelebilecekleri söylenince, kendilerini dönüştürebilecekleri muazzam bir kapı açılır önlerinde.

Arda ve Miraç Emir, yaklaşık bir aydır kendi adlarına çıkarılan kimliklerle o açılan kapıdan isteyerek giriyor, sessiz, sakin ve sıcak bir yerde oturup ders çalışıyor. Miraç Emir, zayıf olan iki dersini kurtarmak için şimdi daha çok çalıştığını anlatıyor. Takıldığı yerlerde kütüphane görevlilerinden yardım alıyor. Büyüyünce ne olacağını sorduğumda “Liseyi bitirip, futbolcu olacağız” diyorlar aynı anda. Ben de onlara “basit bir soru” soruyorum: “Neden peki, hem üniversite okuyup hem futbolcu olunmuyor mu?” Gözleri parlıyor ve aynı anda heyecanla cevaplıyorlar: “Aaa! Beşiktaşlı Umut Nayir vardı. Biz de onun gibi hem üniversiteye gidip hem de futbolcu olabiliriz!” Futbola meraklı çocuklara umut olan Nayir’in hukuk okuduğunu böylece öğrenmiş oldum.

DÖNÜŞÜM BAŞLADI

Evet, dönüşüm çoktan başladı. Yalnız çocuklar için de değil. Mahallenin meydanındaki parka, camdan bir konteyner kütüphane kurulduğu günden beri, orada yaşayan herkes için... Alışılmışın dışında şeffaf bir mimariyle karşılaşmak, kütüphanenin bulunduğu mahalleyle birlikte düşünüldüğünde, şüphesiz çok daha etkileyici oluyor. Şeffaf kütüphanenin içinde oturup çalışırken mahalleye, dışarıya çıkıp etrafında yürürken kütüphaneye dahil olma hâlimiz gibi... Rus Vatandaşı Dmitriy Sukhorukov da bu şeffaflık hissini sevdiği için her gün Karagümrük Kütüphanesi’ni tercih edenlerden...

Sabah 8.30’dan akşam 20.00’ye kadar açık olduğunu, salgın öncesi ise gece 12.00’ye kadar burada çalıştığını söylüyor. Ücretsiz bir hizmet olması, sessiz bir ortam sağlanması, onun için önemli. Yedi yıl önce müslüman olmuş, üç yıldır ailesiyle birlikte Fatih’te oturuyor. Fatih, özellikle de Suriçi, öteden beri farklı din, dil, ırktan insanların iç içe yaşadığı bir semt. Tarihi dokusu, merkezi konumu gibi birçok faktör son yıllarda hızla artan nüfusuna rağmen onu yaşanır kılıyor.

Bunları düşünürken Kariye Kütüphanesi’ne varmış oldum. Burası Refik Halid Karay Halk Kütüphanesi’yken de geldiğim bir yerdi. Önemli değişimlerden birisi, ortamın dikkat dağıtıcı şeylerden arınmış olması... Restore edilirken her kat farklı yaş grupları için ayrılmış. Önce anaokul ve birinci sınıflar için özel tasarlanmış çocuk kütüphanesini anlatmalıyım. Her gün 16.00’ya kadar hizmet veren bu katta, çocuk gelişimi bölümünden mezun görevli bir öğretmen karşılıyor sizi. Haftada bir, belirlenen özel bir gün üzerine okumalar yapılıyor. Benim payıma çok sevdiğim yerli malı haftası etkinliği düştü. Yerli malının ne olduğu anlatıldıktan sonra çocuklarla birlikte bu konuyla ilgili bir hikâye okundu. Bu yaş grubunun kütüphaneye velisiyle gelme zorunluluğu var. Bu istek, özellikle ailelere buranın bir çocuk bakım evi değil, kütüphane olduğunu da vurgulamış oluyor. Karşılaştığım çocukların yanında anne, baba, abla hatta babaanne ya da anneanneleri vardı. Onlar da kütüphaneyi çok seviyor.

Arda ve Miraç Emir

Recep Abdullah Atik

Zeynep Melike Kılınç

Torunları kitap okurken ya da eve götürmek için ödünç alırken öğretmenden bir tane de kendileri için istemeyi ihmal etmiyor. Bazı babaannelerin torunlarıyla yarış hâlinde kitap okuduğunu anlattı öğretmen hanım. Farklı kuşakların aynı çatı altında buluşması ne güzel. Dönüşüm torununu elinden tutup kütüphaneye getiren aile büyükleri için de çoktan başlamış.

Kütüphanenin üst katlarında ise ortaokul, lise, üniversite öğrencileriyle karşılaştım. Onlardan biri de on sekiz yaşındaki lise son sınıf öğrencisi Recep Abdullah Atik. Evdeki ortamının elverişli olmadığını, dikkat dağıtıcı çok şey olduğunu, konfor alanında konsantre olamadığını anlattı. Beş dakikalık yürümeyle ulaştığı kütüphanede üniversite sınavına hazırlanıyor. Arkadaşları da geldiği için okulunu aratmayan bu ortamı, onlarla ders çalışıp, molalarda kafeteryada sohbet ederken ikram edilen çay ve çorbadan içmeyi seviyor. Ve ekliyor: “Burada çalışmak beni hedefime yaklaştırıyor!”

Hedefi olan gençleri görmek, onların kendilerinden emin, bulundukları kütüphanelerden memnun hâlleri, yüzlerinin gülmesi -özellikle hayatlarımızı altüst eden, çok sayıda hastalık ve kayıp haberi aldığımız bu salgın günlerinde- bana o kadar iyi geldi ki! O gençlerden biri de Kalenderhane Kütüphanesi’nde tanıştığım on dokuz yaşındaki Zeynep Melike Kılınç. Evde ortamı olmadığı için kütüphanelerde daha verimli ve disiplinli bir şekilde çalıştığını anlatıyor. Bunu kendisine sağlayan Fatih Belediyesi’nin birçok kütüphanesine gitmiş. Fakat evine yakınlığı sebebiyle, burayı tercih ediyor ve bu yıl gireceği üniversite sınavına hazırlanıyor.

Yirmi yaşındaki üniversite öğrencisi Mert Karacan ise evindeki çalışma odası, mahallesindeki kütüphaneye rağmen Kalenderhane’ye gelenlerden... Motivasyonu bozulduğunda kütüphane görevlileriyle sohbet etmenin kendisine iyi geldiğini, samimiyetlerinin onu çok rahatlatıldığını anlatıyor.

Mert Karacan

Sema Karatekin

Yirmi beş yaşındaki üniversite mezunu Sema Karatekin'in hedefi ise KPSS'yi kazanmak. Ders çalışmak için hemen her gün Bağcılar'dan Fatih'e geliyor. Burada tanıştığı arkadaşlarından bazılarının Alibeyköy, Üsküdar, Esenler gibi farklı ilçelerden geldiklerini söylüyor. Hepsinin kendi ilçesinde kütüphane var aslında. Fakat onlar özellikle Fatih'teki kütüphanelerini seviyor, onlardan birinde çalışmayı tercih ediyorlar. Sema, Kalenderhane'nin genişliğini, ferahlığını, sessizliğini, salgın sürecine rağmen titizlikle aksamadan işleyen sistemi anlatıyor heyecanla.

Konuştuğum gençlerden açılış sırasına göre hemen her kütüphaneye gittiklerini, dileklerini ve şikayetlerini rahatlıkla anlatabildiklerini, hatta isteklerinin kısa süre içinde gerçekleşmiş olduğunu duyduğumda bunun ancak büyük bir tutkuyla yapılabileceğini düşündüm. Tıpkı Alberto Manguel'in en büyük tutkusunun kütüphaneler olması ve bu mekânları, insana iyi gelen ruh klinikleri olarak tanımlaması gibi...

Kalenderhane'den Topkapı Kütüphanesi'ne geldiğimde bu kez Başkan Turan'ı kütüphanenin üst katındaki ofisinde çalışırken gördüm. Kabul edelim, öğrencilerle aynı kapıyı kullanıp bir kütüphanenin içinde çalışmak, ülkemizde hiç de alışık olduğumuz bir durum değil. Londra'da yaşayan bir arkadaşımı yıllar önce ziyarete gittiğimde mahallesindeki belediye kütüphanelerini uzun uzun anlatmıştı: Çalışma ortamlarını, kütüphanenin etkinliklerini, belediye başkanıyla burada sık karşılaşmalarını... Yerel yönetimlerin bu kadar iyi kütüphane hizmeti veriyor olmasına hem sevinmiş hem de bu uygulamanın ülkemiz için çok uzak olduğunu düşünüp bir "ah" çekmiştik. Bugün o iç çekişlerin hayranlık ve sevinçle "oh" nidasına dönmesine ne kadar mutlu oldum.

Gençlerin çoğunun evindeki kalabalık, karanlık, darlık hatta imkânsızlıklardan kütüphaneye kaçıp "oh" nidasıyla ders çalıştığı hissediliyor. Zaten konuştuklarım da bunu saklamıyor.

Barış Kıldırıcı

On sekiz yaşındaki Barış Kıldırıcı da onlardan biri. Evde kalabalık ve sesten dolayı konsantre olamadığını, ihtiyacı olan her şeyin -internet, kitaplar, çıktı alma imkânı, çay, çorba- burada var olduğunu anlatıyor. Kütüphaneye üniversite sınavına hazırlanmak için her gün Şişli'den geliyor. Özellikle Topkapı Kütüphanesi'nin kampüs ortamına benzemesinin kendisini daha çok motive ettiğini söylüyor.

Topkapı Kütüphanesi, kampüs ortamına alışkın üniversite öğrencilerinin de göz bebeği olmuş. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisi Rabia Çalışkan da onlardan biri. Ailesi Tekirdağ'da ikamet eden Rabia, arkadaşıyla Beyazıt'ta "bir artı sıfır" diye tarif ettiği evde yaşıyor. Bu durum ikisinin aynı anda derse katılmasını, konsantrasyonlarını zorlaştırdığı için her sabah okula gider gibi kalkıp buraya geliyor, internet çok iyi çektiği için fakülte

derslerine bağlanıyorlar. Kalenderhane Kütüphanesi'nde de çalışmış, mekân değişikliği yapıp Topkapı'yı tercih etmişler. Aynı kartla belediyenin tüm kütüphanelerini kullanabildiklerini, burada oturmanın belli bir sınırı olduğunu, kaç dakika molaya çıkacaklarının sistem tarafından ayarlandığını anlatıyor. Belediyenin kütüphanelerini neden tercih ettiğini, üniversite kütüphanesi ve devlet kütüphanesiyle karşılaştığında şunları söylüyor: "Kendi üniversitemin kütüphanesinde çalışmayı sevmiyorum. Mesela öğrenci bir masaya oturuyor, sonra dışarıda sohbet etmeye çıkıyor. Eğer size yer kalmadıysa kendisi dışarıda ama "çantasıyla orada var olan kişinin" masasını kullanamadığınız gibi, onun kaç dakikadır dışarıda olduğunu da görevliye kanıtlayamıyorsunuz. Final sınavlarından önceki on gün boyunca insanlar birbirlerinin sandalyelerini alıyor. Böyle gergin bir ortamda ben çalışamıyorum.

Ne mola dakikası ne de başka bir kural var. Burada ise en fazla bir saat dışarıda zaman geçirebiliriz. Eğer onu aşarsak sistem yerimize başka birini alıyor. Bu, kartlarımızla ayarlandığı için kimse itiraz edemiyor. Beyazıt Devlet Kütüphanesinde de çok çalıştım. Orası da güzel ama bir süre sonra beyaz duvarlar üstüme üstüme geliyor, hastaneye düşmüş gibi oluyorum. Burada camlar, yüksek tavan, modern tasarım, ferahlık ve sıcaklık hissi veriyor. Bunu özellikle düşünmüşler, oturduğumuz sandalyeler bile yormuyor. Bu kadar ince bir düşünceyi başka kütüphanelerde görmedim." Ayrıca öğle saatinde içtikleri çorbanın onları akşama kadar tok tuttuğunu, bunun maddi ve manevi olarak bir öğrenci için ne kadar kıymetli olduğunu, görevlilerin genç, dinamik, samimi ve hoş sohbet

olduklarını eklemeyi de ihmal etmiyor. Rabia, Fatih Belediyesi'nin kütüphanelerini anlatırken sanki cenneti büyük ve sonsuz bir kütüphane olarak düşleyen Borges'in heyecanını yaşıyor. Haksız da sayılmaz. Günlük yaşamımızın akışında mahalle deyince geçmişten beri kullanageldiğimiz mahallenin çocuğu, kahvesi, esnafı gibi kavramların yanında artık Fatih semti için mahallenin kütüphaneleri de eklendi diyebiliriz. Bütün gün dokuz farklı mahallede ziyaret ettiğim Kalenderhane, Topkapı, Karagümrük, Kariye, Kadırga, Kasım Günani, Vani Dergâhı, Dervişali, Mevlanakapı; yapım aşamasında olan Abdi Çelebi, Cerrahpaşa ve Başkanlık Kütüphanelerini eklediğimizde, cennetteki sonsuz kütüphane fikrinin dünyadaki yansımaları görmüş gibi oluyorum.

Rabia Çalışkan

Kaynakça:

İsmail E. Erünsal, Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik, Timaş Yayınları / Alberto Manguel, Kütüphanemi Toplarken, Yapı Kredi Yayınları
Alberto Manguel, Borges'in Evinde, Yapı Kredi Yayınları

BÂB-I ÂLİ VE TARİHİ YARIMADA

❖ **DOĞAN HIZLAN**
GAZETECİ-YAZAR-ELEŞTİRMEN

Uzun yıllar yaşadığınız bir semti bir yazıda anlatmak mümkün değil. Gerek gazetelerde gerek yayınevlerinde çalışırken hiç kuşkusuz o semtin başka nimetlerinden de yararlanıyorsunuz.

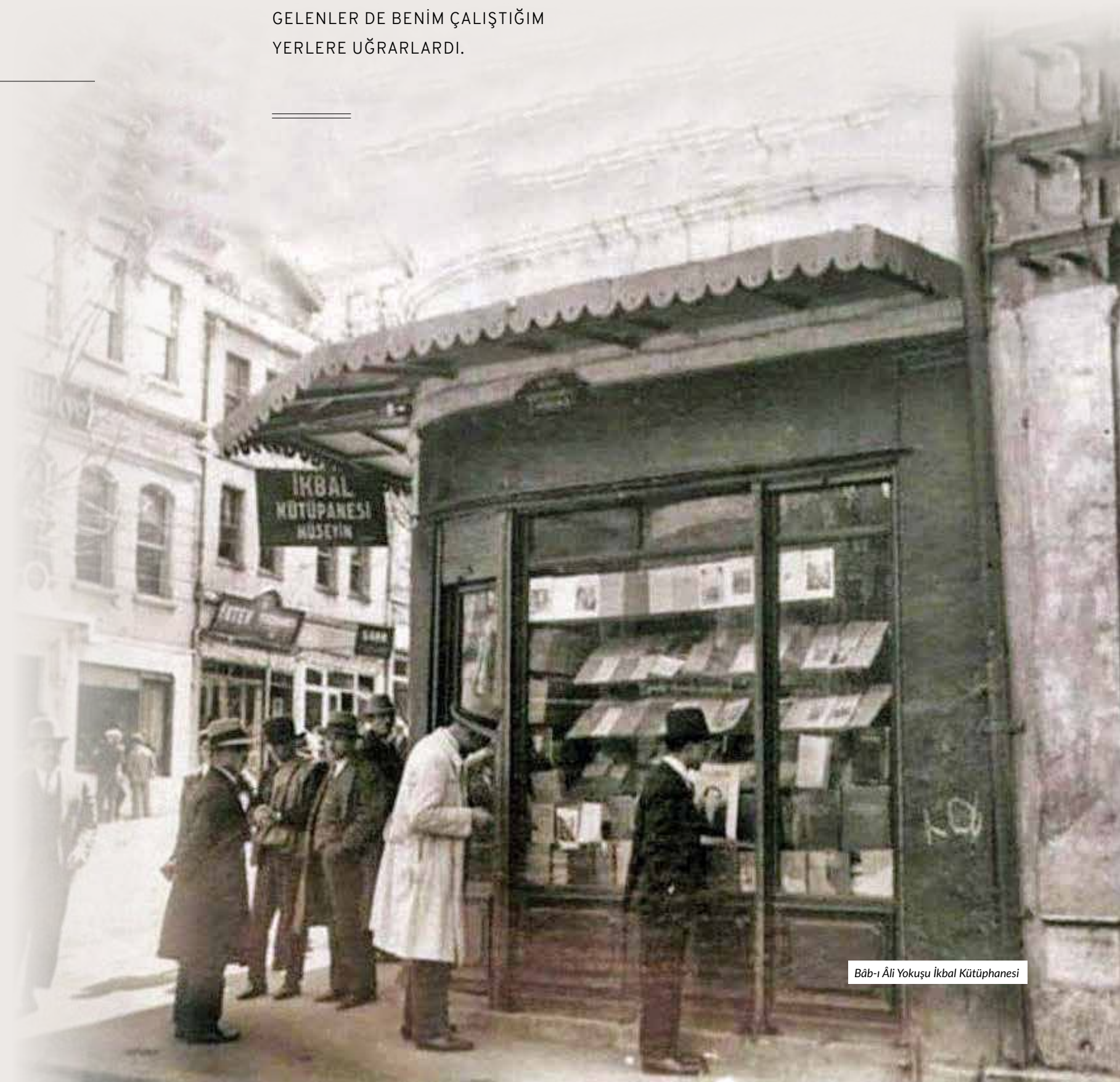
Cağaloğlu gazetelerin ve yayınevlerinin bulunduğu bir semtti. Üstelik müzeleri de düşünürsek buranın önemini, İstanbul'daki yerini saptamış oluruz. Gündüzleri Sirkeci civarında lokantalarda mutlaka bir dostuma rastlardım. Yokuş'tan aşağı inerken ya da çıkarken gene bir çok kişiyle selamlaştırdım. Yalnız İstanbul'da yaşayan yazarlar değil Ankara'dan gelenler de benim çalıştığım yerlere uğrarlardı. Çünkü en rahat görüşülebilecek yer buradaki idarehanelerdi. Tarihi yarımada bir çok buluşulacak, konuşulacak yerler vardı. Bunların başında

rahmetli Çelik Gülersoy'un yaptırdığı Soğukçeşme Sokağı'ndaki Yeşil Ev gelirdi, şimdi orada İstanbul Kütüphanesi var.

Gerek Türk İslam Eserleri gerek arkeoloji müzelerinde etkinliklerin yanı sıra belli günlerin kokteylleri de verilirdi. Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde de yazın oturulurdu. Topkapı Sarayı Müzesi'nin içinde Aya İrini'de de İstanbul Müzik Festivali'nde önündeki bahçede konuşmalar yapılır, oraya gelen yabancı sanatçıların CD'leri satılırdı.

Öğle yemeğine çıkar, yokuş aşağı inerken yeni çıkan kitaplara bakardım, alacaklarıma karar verir dönüşte de onları alırdım. Yalnız özel yayınevlerinin değil Devlet Kitapları'nın da satış yeri şimdiki adıyla Ankara Caddesi'ndeydi.

YOKUŞ'TAN AŞAĞI İNERKEN YA DA ÇIKARKEN GENE BİR ÇOK KİŞİYLE SELAMLAŞIRDIM. YALNIZ İSTANBUL'DA YAŞAYAN YAZARLAR DEĞİL ANKARA'DAN GELENLER DE BENİM ÇALIŞTIĞIM YERLERE UĞRARLARDI.

Bâb-ı Âlî Yokuşu İkbâl Kütüphanesi

Eski Hâli Bugünkü Hâli

Eski Hâli Bugünkü Hâli

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Kültür Bakanlığı Yayınlarını da oradan satın alabilirdim, Millî Eğitim Bakanlığı'nda Türk müziği notaları da satılırdı. Ayrıca kırtasiye sektörünün kalbi de bu caddede atardı.

Resim malzemelerinden defterlere, kurşun kaleminden dolma kalemlere, mürekkeplere kadar kırtasiye ihtiyacı buradan giderilirdi. Başka yerlerde AVM'lerde kırtasiye bölümleri olduğu hâlde bence kırtasiyenin başkenti hâlâ Ankara Caddesi'dir. Okul zamanlarında, özellikle Cumartesi günleri veliler öğrencilerle birlikte kitap kuyruklarında beklerlerdi. Yabancı dilde kitapları almak için Tünel'e Hachette'e, Frenc Amerikan'a uğrardım. Bir de üniversiteden aşağıya inerken Rızapaşa Yokuşu'nda gene İngilizce kitapların satıldığı Redhouse'a uğrardım. Yavaş yavaş Bâb-Âli'den yayınevlerinin bazıları Beyoğlu'na taşındı. Oysa Beyoğlu'nda yabancı yayıncı satan kitabevleri vardı. Cağaloğlu'nda yaşadıklarımı, yazdığım bağımsız kitapta dile getirdim. Matbaalar da Cağaloğlu'ndaydı, dizgi de baskı da aynı semtte yapılırdı. Daha sonraları matbaalar İstanbul'un uzak semtlerine taşındı. Cağaloğlu Yokuşu'ndan

aşağıya inerken Varlık Yayınevi'nin yönetim yeri vardı.

Yeditepe de oradaydı. Sahaflar Çarşısı'nı da anlatmak gerek. Beyazıt'ta yoğunlaşan üniversitelerden çıkanlar oradan Bâb-ı Âli'ye Kapalıçarşı'dan inerdi. Dergi kitap dağıtım yerleri de Cağaloğlu'nda kümelenmişti. Gece ve gündüzü ilgi çekiciydi. Genellikle gazeteler gece basıldığından akşamın geç saatlerinde de lokantaların bazıları açıktı. Sirkeci Gari'ndaki lokanta da popüler bir yerdi. Kutlamaların bazıları da orada gerçekleştirilirdi. Bilgisayarların olmadığı dönemlerde ya el yazısıyla yazılırdı ya da daktiloyla. Durum böyle olunca daktilo tamircileri de buraların vazgeçilmez mekânlarıydı. O zamanlar portatif daktilolar birçok yazarın elinde görülürdü. Şimdi de dizüstü bilgisayarlar taşıyor.

Bir çok şey değişti, bilgisayarlar çıktığından beri zaten gazetelerde yazar yoğunluğu yaşanmıyor. Home Office pandemiden önce de başladı. Teknoloji arttıkça, çalışan sayısı da azaldı. Birçok aşama otomatik olarak yapıldığı için, bazı işler yok oldu. Gazetelerin, yayınevlerinin çoğu

GENELLİKLE
GAZETELER GECE
BASILDIĞINDAN
AKŞAMIN GEÇ
SAATLERİNDE DE
LOKANTALARIN
BAZILARI AÇIKTI.
SİRKECİ GARI'NDAKİ
LOKANTA DA POPÜLER
BİR YERDİ.
KUTLAMALARIN
BAZILARI DA ORADA
GERÇEKLEŞTİRİLİRDİ.

Eski Hâli Bugünkü Hâli

Ankara Caddesi ve Vilayet Camii, 1960

Ankara Caddesi, Sirkeci

Eski Hâli

Bugünkü Hâli

Cağaloğlu'nda olduğu için konuklar da Kumkapı'daki lokantalarda ya da sahildeki otelde ağırlandı. Önceleri, gazetelerin çoğunda personele yemek verilmezdi, herkes dışarda yer ya da yemeğini yanında getirirdi. Ben tatil günlerinde, pazar günlerinde Cağaoğlu'nu çok severdim. Sadece Sultanahmet'te turistler görülürdü. Gazete ve yayınevlerinin çalışanları tatilde olduklarından, oralarda dolaşmayı çok severdim.

GAZETELERİN,
YAYINEVLERİNİN
ÇOĞU
CAĞALOĞLU'NDA
OLDUĞU İÇİN
KONUKLAR DA
KUMKAPI'DAKİ
LOKANTALARDA YA
DA SAHİLDEKİ
OTELDE
AĞIRLANIRDI.

Sirkeci'deki yeni postaneye de uğrar Hürriyet Gösteri'ye gelen paketleri alırdım. İstanbul'a Anadolu'dan gelen tüccarlar için de Sirkeci'de oteller vardı. Daha sonra bir çok otel açıldı.

Evde yazınızı yazar, birisiyle gazeteğe gönderirsiniz. Ramazan aylarında Sultanahmet bir başka görünüşe bürünürdü. Adliye'nin de orada olduğu zamanda hukukçulara da caddede rastlardık. Dizgilerle baskıların ayrı olduğu zamanlarda kurşunlardan yapılan sayfa hamalların sırtında gönderilirdi. Semtlerin de kaderleri değişiyor, gerçi hâlâ bazı semtler gene tarihi özelliklerini koruyor. Fotoğrafçılar fotoğrafları çektikten sonra gelirler karanlık

odada banyo yaparlardı.

Şimdi dijital dönemde artık bunlar yapılmıyor. Eski yıllarda yurt içinde, İstanbul dışında veya yurt dışında bir fotoğraf çekildiğinde onlar bir yolcu ya da bir uçak görevlisi tarafından havaalanında karşılanır gazeteğe getirilirdi. Şimdi pek görünmüyorlar ama eski yıllarda gazete patronlarının gazeteğe geliş saati belliydi. Her gün gelirlerdi. Zaten çoğu da başyazardı. O zamanlar kitap fuarları olmadığından yazarlar okurlarıyla ancak randevu yoluyla görüşebilir, kitaplarını imzalayabilirlerdi.

Şimdi tarihi yarımadanın yeniden canlandırılması, öne çıkarılması gerekiyor. Müzeler semtinde toplantı salonları,etkinlik mekânları yapılmalı.

Evet günlük uğraşlardan söz ettim. Geçmiş anılarda kalıyor, bugün yeniden Cağaloğlu, Sirkeci ve çevresini canlandırmak, tarihine uygun bir seviyeye getirmek gerekiyor.

CERRAHPAŞA TIP'TA
BİR İYİLİK HAREKETİ

SEMPATİ CERRAHPAŞA

İnsanlar, hayvanlar, tüm canlılar gibi mekânların, şehirlerin, ülkelerin de bir hikâyesi var. Bizim hikâyemiz üç gencin üç köpekle yolunun kesişmesiyle başlıyor ve içine kediler köpekler ve onlarca genç eklenince ortaya şahane bir iyilik hareketi çıkıyor. Bu iyilik hareketinin adı Sempatî Cerrahpaşa.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi bünyesinde kurulan Sempatî Cerrahpaşa Kulübü'nün başlattığı iyilik hareketini okul öğrencilerinden Peren Uçar, Lütfi Fırat ve Abdurrahman Kandemir'le konuştuk.

Bu kış hava çok soğuk olacak... Tıp Fakültesi 4. sınıf öğrencisi Lütfi, 2017 yılının Aralık ayında "Havalar çok soğuk olacak" haberleri çıkmaya başlayınca kedi evi yapmak üzere bir araya geldiklerini aktarıyor. 15-20 kişilik ilk buluşmanın ardından kedi evlerini yapıp kulüp kurmaya karar veriyorlar ve o günden bugüne faaliyetlerine kesintisiz devam ediyorlar.

EMİNE DOLMACI
BURAK OKUYUCU

Tıp Fakültesi 5. sınıf öğrencisi Peren de ilk günden itibaren kulüp faaliyetlerine katılıyor, dahası en önde koşturanlardan... "Öncelikle kampüs içinde, sonra kampüs çevresindeki sokak hayvanlarının beslenme, barınma ve sağlık ihtiyaçlarını elimizden geldiğince karşılamaya çalışıyoruz. Kısırlaştırma ve sahiplendirme de yapıyoruz. Çünkü burası onların doğal alanı değil."

Bu yaklaşım ve çabayla, kulüp bağlantılarını ve sosyal medya hesaplarını kullanarak onlarca kediye sahiplendirmişler.

ŞİRİN ANA

Gençlerin hayvanlarla ilgili ayrı hikâyeleri, farklı ilgi alanları var. Lütfi, Tatlı Kaçıklar isimli televizyon dizisindeki Şirin Ana karakterinden ilhamla yıllar önce bahçesindeki kediye bu ismi vermiş. Kars Sankamış'ta 4-5 yaşlarında başlayan bu tanışıklık âdeta Lütfi'nin kaderi olmuş. "O yaşlarda en iyi arkadaşımı sorduklarında 'Şirin Ana' derdim, insanlar anlayamazdı" diyerek aralarındaki bağı anlatıyor. Kedisini yaşlılıktan, 6 aylık

köpeğini ise bir kazada kaybeden Lütfi, tekrar üzülmeyi ve kaybetme duygusu yaşamayı göze alamadığı için uzun süre hayvanlardan uzak durmuş ta ki Cerrahpaşa'ya kadar. Tıp Fakültesi kampüsünde o günlerde yaşanan bir başka hikâye onun hayvanlarla yeniden temasını ve bu iyilik hareketine katılmasını sağlamış.

KIZLARIN HAMİSİ NAZLI

"Hayvanlarla doğrudan bağ kurmamıştım ta ki Nazlı'ya kadar" diyen Lütfi, Nazlı ve iki arkadaşıyla hikâyesini şöyle anlatıyor: "Nazlılar 3 köpekti. Bunların ünü şuydu; akşam kütüphaneden çıkan kızları evlerine bırakıp geri gelirlerdi. Daha sonra 2017 yazında bu üç köpekten biri epilepsi krizi geçiriyor, Yedikule'ye gidiyor. Nazlı ve diğeri kalıyor. 2018 yazında da diğer köpeğe pitbull saldırıyor. Nazlı devreye giriyor ancak pitbullun sahibi hem diğer köpeğe hem Nazlı'ya kurşun sıkıyor. Diğer köpek yaşamını yitirirken Nazlı 2 ay Yedikule'de tedavi gördükten sonra buraya geliyor. Üç köpek Cerrahpaşa'nın hakimiyken geriye Nazlı kalıyor. İnanılmaz bir depresyonda, bir şey yemiyor içmiyor... İşte ben de kuralımı bozup onunla ilgilenmeye başladım. 2.5-3 yıldır da hemen her gün en az bir saatimiz birlikte geçiyor. Yemeğini, suyunu, hastalandığında ilacını veriyorum. Kucağına alıp veterinerine götürmüşlüğüme bile var."

İNSANLA HAYVANI AYRI TUTMAM

Abdurrahman Kandemir, henüz 2. sınıf öğrencisi ve grubun en genci. Hayvanlarla dostluğu, memleketi Kilis'te kuş ve balık besleyerek başlamış. "Kulübe, geçen sene okula gelir gelmez katıldım" diyor. İlk faaliyet olarak da Belgrad ormanlarında köpekler için kulübe yapıyor. "Şehrin içinde hayvanlara çok uygun ortamlar olmadığı için onlar bizim ilğimize muhtaç" diyen Abdurrahman, genç arkadaşlarına çağrı yapıyor: "Ben insanla hayvanı ayrı tutmuyorum. İnsana ne kadar sevgi gösteriyorsak hayvanlara da aynı şekilde sevgi göstermemiz gerektiğini düşünüyorum. Onlara mama vermezsek

“...TEK BAŞLARINA YAŞAMA İMKÂNLARI YOK. ÇÜNKÜ DOĞAYI ONLARIN ELLERİNDEN ALDIK. HEPİMİZ BİR ŞEYLER YAPABİLİRİZ...”

veya sıcak bir ortam sunmazsak ölecekler. Tek başlarına yaşama imkânları yok. Çünkü doğayı onların ellerinden aldık. Hepimiz bir şeyler yapabiliriz. İstersek, bir şeyler için çabalarsak sonucu gelir.” Peren bunu sözleriyle destekliyor: “Hayvan sevgisi, insanın doğasında olan bir duygu. Bunu bilim insanları söylüyor. Modern hayatın bunu unutturmasına izin vermeyelim.”

TIP ÖĞRENCİSİ DE ZAMAN BULUR!

Onlarca kedi köpek, onların beslenmesi, bakımı, barınması pek çok sorumluluğu üstleniyorlar. Her gün en az birkaç saatlerini hayvan dostlarıyla geçiriyorlar. Ama karşımızdaki gençler, tıp öğrencisi. Ağır ders yükü olan bir branştan mezun olabilmek için çok uzun saatler ders çalışmak durumunda olan tıp öğrencileri, nasıl zaman buluyor? Bu soruya Peren cevap veriyor, “Aslında çok fazla, istediğimiz kadar zaman bulamıyoruz” diyor. Sınavdan iki gün önce Gece ismini verdikleri köpeği sokakta terk edilmiş hâlde bulduğu günü anlatıyor: “Ben oradan ‘ah yazık’ deyip geçsem sınava çalışamayacaktım. Bu duygu kişiye sonradan eklenen değil, zaten var

olan bir şey. Kişi bunu, yani insanlık görevini hatırlayınca es geçemiyor. Ben buna vakit ayırmamam, yapmamam, başka hiçbir şeye vakit ayıramam artık.”

PANDEMİ HAYVANLARI DA ETKİLEDİ

Tüm dünyada hayatı değiştiren pandeminin hayvanları da etkilediğini belirten Lütfi, şunları anlatıyor: “İlk vaka açıklandığında kütüphanelerin kapatılması kararı çıktı. 10 kedi vardı burada, Şişko bunlardan biri. Nazlı da kütüphanede uyurdu geceleri. Daha sonra bu kedilerin tamamı ve Nazlı dışarda kaldı” diyerek açıklıyor. Çare olarak bahçeye kedi evleri ve köpek kulübesi yapıyorlar. Onları yeni yuvalarına çekebilmek için de bir süre yemeklerini orada verip, sevdikleri şeyleri alıyorlar.

Kovid 19 virüsünün bulaşma yollarıyla ilgili yanlış ve yetersiz bilgilerin ortada dolaştığı pandeminin ilk günlerinde hayvanların “zan altında” kalması, evcil hayvanların sokağa bırakılması, gençleri en çok üzen durumlardan biri... Neyse ki bu süreç, bilim insanlarının bilginin asılsız olduğunu açıklamasıyla ortadan kalkıyor.

KUYRUKSUZ YENİDEN YUVADA

Alman kurdu Lady'nin yavrularından biri olan Kuyruksuz, kardeşleri sahiplendirildiği hâlde ona yuva bulunamadığı için fakültede kalmış. Bir ara kaybolan ve kaza geçirerek kuyruğunu kaybeden bu dost canlısı köpek, artık yuvasında çok mutlu ve dostlarını hiç yalnız bırakmıyor.

GECE

Evcil bir köpek olan ancak sokağa bırakıldığı için yalnızlaşan Gece, Sempatı Cerrahpaşa Kulübü sayesinde alıştığı, mutlu olduğu bir yuvaya kavuşan küçük dostlardan biri.

EN GÜVENLİ DOST

Salgın döneminde evcil hayvanlarını sokağa bırakanlar olduğu gibi hayvan sahiplenenler de var. Karantinadan ötürü eve kapanma, ziyaretlerin azalması ve sosyal ilişkilerin sınırlanmasından dolayı dostluğu hayvanlarda arayan çok insan oldu. Lütfi, “Bir hayvanla bağ kurmak, dostluk kurmak bana göre insanla olandan daha güvenli bir ilişki. Onlarla bağ kurduğunuz zaman, onların sizi sevip sevmeyeceği ile ilgili bir şüpheye düşmüyorsunuz çünkü onların sevilme dışında bir beklentisi yok” diyor. Uzun süre kedi ve köpekten uzak duran Lütfi'nin evinde şimdi üç kedisi var: Freud, Rosa ve Maymuş. Peren'in de en yakın dostları, Portakal, Pıksel ve Fındık adını verdiği kedileri. Abdurrahman ise Terrier cinsi köpeği Mex ve Golden cinsi köpeği Paşa'ya yoldaşlık ediyor. Mex evde kendisiyle yaşarken, Paşa'ya bahçede bakıyor.

YENİ HEDEF YANAN ORMANLARI AĞAÇLANDIRMAK

Cerrahpaşa Sempatı yaklaşık 170 kişilik bir kulüp. Sokakta onlarca kedi ve

köpeğin sağlıklı ve mutlu yaşaması için çabalyorlar. Fatih Belediyesinin sağladığı kedi kutuları ve nakil desteğiyle, kısırlaştırılacak olan hayvanları İBB Cebeci Geçici Hayvan Bakımevi'ne gönderiyorlar. Tümüne kuduz aşısı uygulanıyor, kayıt altına almak amacıyla mikroçip ve kulak küpesi takılıyor. Ancak gençlerin işleri sokakta bitmiyor ve başta sahiplendirme olmak üzere çalışmaları sosyal medyada devam ediyor. Hayvanların yaşam hakları ve iyi bir hayat sürmeleri için çabalayan Cerrahpaşa Sempatı'nın yeni hedefi, yanan orman alanlarını ağaçlandırmak...

BİR HAYVANSEVERİN ÇANTASINDA NE OLUR?

Peren'in çantasında arkadaşları gibi fizyoloji kitabı, defteri, bilgisayar, şarj cihazları var ama bunlara ilave olarak Nazlı ve Kuyruksuz için B12 tabletleri bulunuyor ve alabildiğince mama... Ayrıca ıslak mendil, göz damlası, dezenfektan da yine çantada bulunanlardan. Peren, kedilerin gözlerinde enfeksiyon oluşmaması için önce temizliyor ardından göz damlasını ihmal etmiyor.

ÇOK YAŞA KARAGÜMRÜK

OSMAN ALTUNTERİM

Hikâyesi aslında İstanbul'un öz hikâyesidir. Bizans'ın kara surlarına komşu bir ana kucağı gibidir Karagümrük. Yüzlerce yıldır dünyanın her yerinden göç edenleri kucaklayan İstanbul'a, atalarımızın, dedelerimizin ilk adımını attığı yerdir.

İçindeki samimiyet de bu sosyolojiden kaynaklanır tam olarak. Karagümrük sadece bir semt, Karagümrük Spor da sadece bir futbol takımı değildir. Bu özelliği ile onlarca etnik, sosyal, kültürel çeşitlilik ve inanç farklılığına rağmen, havasını soluyan, suyunu içen herkesi birbirine benzetir. Karagümrük, tüm renkleri bir arada barındırırsa da dışarıdan kırmızı siyah görünür. Fatih'in bu müstesna semtini diğerlerinden ayıran ve

hâlihazırda daha da popüler olan şüphesiz Karagümrük Spor'dur. Karagümrük, 1926 baharında Muhtar Bey ve etrafında toplanan gençlerle Karagümrük İdman Yurdu adıyla faaliyetlerine başlar.

Semt, Osmanlı'dan bu yana "Tulumbacılar" olarak bilinen İstanbul itfaiyecilerine ev sahipliği yaptığından, takım rengi olarak alevleri temsilen kırmızı, dumanı temsilen siyah seçilir. Bu seçim kulübün âdeta ruhuna işleyecek, yıllar içinde yaşanan büyük olumsuzluklara rağmen karanlıktan aydınlığa bir ateş gibi parlayarak çıkacak, ortalığı duman kapladığında bile yolunu kaybetmeden, pes etmeden, yok olmadan devam edecektir.

ANADOLU'YA İLHAM

Karagümrük Spor, yüz yıla yaklaşan geçmişinde sadece sporun gelişimine değil, kültür sanattan siyaset ve sosyal yaşama, tüm bir tarihe eşlik ve tanıklık eder. 1932'den 1942'ye kadar birbirinden başarılı sonuçlar alarak İstanbul'un "Büyükleri" dışında en başarılı takımı olan kırmızı siyahlılar, bir dönem Vefa Kulübü ile birleşmeye zorlanır. Buna karşı çıkan Karagümrük 4 yıl kapalı kalır ve Karagümrük ile Vefa arasındaki büyük rekabet böyle başlar.

Takım yıllar içinde başarılarıyla Türkiye'de büyük ses getirir. Anadolu'da ardı ardına şehir takımları kurulurken, bunlardan biri olan Yozgatspor, Karagümrük Spor'dan esinlenerek kırmızı siyah renkleri seçer.

BEŞİKTAŞ'IN KARAGÜMRÜKLÜ BABA HAKKI'SI

Beşiktaş tarihini değiştiren ve Beşiktaşlıların "Duruş" olarak adlandırdığı değer abidesi Baba Hakkı (Hakkı Yeten) efsanesi Karagümrük'ten doğar. Baba Hakkı Türk futbol tarihine "Beşiktaş Efsanesi" olarak geçmiş olsa da, sahadaki duruşu,

adaleti, saygı ve sevgisi, Beşiktaşlı olsun olmasın herkesin övgüyle andığı o güçlü karakteri Karagümrük'ten alır. Hâlihazırda Karagümrük Spor tarihinin en çok gol atan futbolcularından ve en büyük efsanelerinden biridir Baba Hakkı.

ÇEKİRDEKTEN YETİŞENLER

İbrahim Tenekeci bir yazısında, "İnsan, doğup büyüdüğü ve yaşadığı yerin ünsiyetini alır" diyordu. O "ünsiyet" Karagümrük'te önce Baba Hakkı'da vücut bulur, ardından yeni başarılarla tüm Türk futboluna mal olur. Türk sporunda iz bırakan daha pek çok ismin yolu Karagümrük Spor'dan geçer. Rıza Erseven, Musa Sezer, Necdet Gezen, Mustafa Çakar, "Rüzgarın oğulları" Aydın Yelken ve Tank Kutver'i bünyesinden çıkarırken, Galatasaray'ın efsanelerinden Kadri Aytaç'a da bir dönem kadrosunda yer verir.

Karagümrük, bu büyük isimlerin yanı sıra yakın dönem tarihinin efsane altyapı hocalarından Osman Odman döneminde Abdülkerim Durmaz'ı, Oktay Derelioğlu'nu, Serdar Topraktepe'yi, Taner Alpak'ı Türk futboluna kazandırır.

TARAFTARIN GÜCÜ

Türk futbolunun asırlık çınarı Karagümrük Spor, tarihi boyunca savaşçı ruhunu hiçbir zaman kaybetmedi, zor günlerde inançla mücadele etti.

O günlerin naçizane canlı tanıklarından biri olarak, takımın unutamadığım maçlarından biri, 1999- 2000 sezonunda amatör kümede oynarken rakibi Kocamustafapaşa'yla yaptığı şampiyonluk karşılaşmasıdır. Bugün dünya futbolunun yıldız isimlerini kadrosunda barındıran Karagümrük Spor, o günlerde Bizans kara surlarının dibinde, Belgradkapı ile Silivrikapı arasında inşa edilmiş Namık Sevik Stadi'nin toprak zemininde şampiyonluk için ter döküyordu.

Stat tarihinde yaşanan en görkemli günlerden biriydi belki de...

Surların üzerinden stadın merdivenlerine, kale arkalarındaki bostana, her yer insan doluydu. Fatih derbisi oynanacaktı dile kolay... Tribünlerde yerimi almıştım. Toprak zemin üzerinde oynanan oyun futbol olmasa da, tribünlerde yaşanan coşku Karagümrük Spor'un neden büyük olduğunu ve pes etmeyeceğini gösteren en büyük gerçeklikti. Yokluk içinde var olmaya çalışan bir kulübün böylesine sadık bir taraftar kitlesine, karşılıksız ve gönülden sevenlere sahip olması, Karagümrük Spor'u tekrar bir destan yazarak küllerinden doğmaya iten esas güctü.

O güç hala yerinde duruyor. Yolu bir şekilde Karagümrük'ten geçen insanların o ünsiyeti, takımlarına bağlılıkla vücut buluyor. Çünkü Karagümrük, gurbeti orada yaşayanlara, kendilerini ifade şansı tanıyor.

KARAGÜMRÜK SPOR'UN İLK TRİBÜN BESTESİ
Biz Karagümrüklüyüz yoktur kederimiz, Kainata metelik vermeyiz. Var mı hiç, var mı hiç, bize yan bakan, Yoktur hiç, yoktur hiç, böyle bir aslan.

KARAGÜMRÜK SEVDALILARI

Kendini kulübe adayan Cem Duruakan'ın çabaları, bir başka Karagümrük sevdalısı ve futbol aşığı Cengiz Günaydın'ın taşıdığı bayrak ve bugün Süleyman Hurma ile yeniden ihtişamlı günlere dönen Karagümrükspor, geleceğe yürümeye devam ediyor...

Karagümrük Spor, dünyanın neresine giderse gitsin Fatih'i gönlünde yaşatanlar için Haliç kıyılarını, Balat'ın sokaklarını, Süleymaniye'nin eşsiz manzarasını, Eminönü'nde balık ekmeği, Mısır Çarşısı'nın baharat kokularını, Mahmutpaşa'nın şenlikli yokuşunu, Sultanhamam'ın hamallarını, Gülhane'nin ceviz ağaçlarını, Samatya meydanını, tarihin tanığı Yedikule Zindanları'nı, Kocamustafapaşa'da bir semt kahvesinde içilen çayı, Fatih Camii'nden okunan ezanı, Aksaray'ın, Beyazıt'ın, Kapalıçarşı'nın hızlı akan hayatını temsil ediyor.

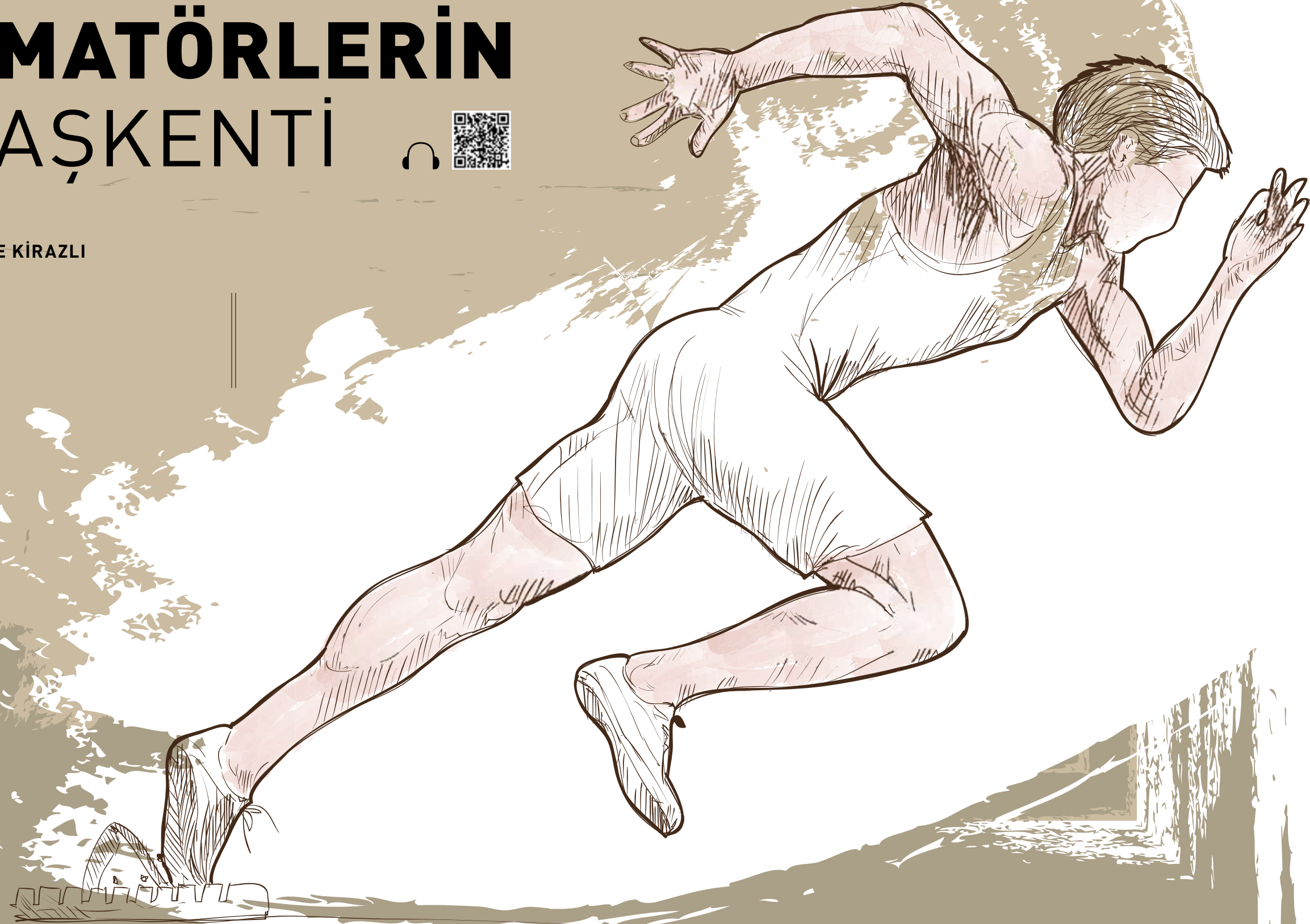
Bu yüzden Karagümrük Spor bir futbol takımından çok daha fazlasını ifade ediyor. Bu yüzden, içinde kendine bir yer bulmuş, Fatih'e kıyısından köşesinden yolu düşmüş herkesin yüzünde, Karagümrük adını duyduğunda bir tebessüm oluşuyor. Çok yaşa Karagümrük!...

AMATÖRLERİN BAŞKENTİ

◆ HALİME KIRAZLI

Dünya üzerinde birçok yerde, kent kültürünü oluşturan unsurlar arasında tarih ve sanatın yanı sıra spor da önemli ve geniş bir yer tutuyor. İncelendiği zaman, bazı ülkelerin belirli spor dallarında ne kadar öne çıktığı rahatlıkla görülebiliyor. Mesela Maradona, Pele ve Ronaldo gibi üst düzey oyuncular, dünya futbol tarihinde, dikkatleri kendilerinin yanı sıra ülkelere de çekmeyi başardı. Öte yandan 3 milyon nüfusu olan Jamaika, Usain Bolt'un başarısıyla atletizm tarihine ismini altın harflerle yazdırdı. Halterde kırılmayan rekorların sahibi Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu Naim Süleymanoğlu da Türkiye'yi en güzel şekilde temsil etti. Yüzmeden buz patenine, jimnastikten boksa sayısız dünya şampiyonu çıkaran Almanya, Rusya ve ABD de onlarca sporcusuyla dünyaya adını duyurdu.

Özellikle futbolla endüstrileşen dünya sporunda, ülkeler ve kulüpler yetenekli genç isimleri spora kazandırabilmek için altyapılarına ciddi yatırımlar yapıyor. Ülkemizde de son yıllarda sportif altyapının önemi daha iyi anlaşıldı. Sporun şehir kültürünün bir parçası olarak yaşatan Fatih, ülkenin amatör sporlarının başkenti olarak genç sporcuları yetiştirmeye devam ediyor. Bugün 57 mahallesiyle İstanbul'un en büyük ilçelerinden biri olan Fatih'te tam 70 spor kulübü, amatörleri farklı dallarda sporla buluşturuyor.

Amatör spor kulüpleri denilince akla büyük spor kulüplerinin belirli alanlardaki altyapı çalışmaları gelir. Oysa altyapı sadece köklü kulüplerin, bir alanda yaptığı çalışmaları kapsamasıyla ölçülemeyecek kadar önemli. Belirli sayıda ve belirli yetenekte sporcu adayına şans verebilen spor kulüpleri, kimi yetenekleri gözden kaçırabiliyor. İşte bu noktada amatör spor kulüpleri devreye giriyor. Özellikle Fatih, tarihi ve kadim kültürüyle ne

futbol kulüpleri. Futbol kulüplerinden en köklüsü olan Vefaspor ve Fatih Karagümrük'ü, Topkapıspor, Davutpaşa, Mimarşinan gibi kulüpler izliyor. Futbolu sırasıyla basketbol, karate, kick boks, güreş, judo ve atletizm kulüpleri takip ediyor. Tüm bu kulüplerin arasına katılan yeni üyeler ise kano ve yelken...

kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunu her fırsatta bizlere gösterse de spor kültürünün de bir o kadar köklü olduğunu söylemek mümkün.

Amatör kulüp sayısı, mahalle sayısından fazla olan Fatih'in 57 mahallesinde 70 amatör kulüp bulunuyor. Bunlara yeni katılmaya hazırlanan iki branşla birlikte her mahalleye yaklaşık iki kulüp düşüyor olacak. Bu kulüpler arasında sayıca başı çekenlerse

HEPSİ KOMŞUMUZ

İlçe kulüplerinde amatör olarak spora başlamış birçok isim, profesyonelliğe yine buradaki çalışmalarıyla ulaşmış. Avrupa ve dünya şampiyonluğu yaşamış pek çok isim, birçoğumuzun kapı komşusu... Amatörde uzun yıllar ter döküp profesyonelliğe geçen ve yöneticilik yapanlar arasında Abdülkerim Durmaz, Sadettin Tantan, Osman Şansal gibi birçok kişinin yakından tanıdığı isimler bulunuyor.

içlerinde bir federasyonu var ve kendi aralarında farklı dallarda birçok turnuva düzenliyorlar. Turnuvalar özellikle bireysel sporlarda oldukça maliyetli olabiliyor. Her sporcu için ayrı antrenman, ayrı yarış, ayrı çalışma zamanı ihtiyacı ve ekipman derken ihtiyaçların listesi uzayıp gidiyor.

Profesyonel kulüplere göre daha az devlet desteği alan amatör kulüpler, ya kendi ya

AMATÖRE DESTEK

Amatör spor deyince elbette ilk akla gelen kulübün kendine ait bir tesisi var mı sorusu oluyor. Bu alanda sıkıntı yaşansa da son dönemlerde yapılan birtakım imar düzenlemeleriyle spor kulüplerinin tesislerinde büyük çaplı değişiklikler gerçekleşiyor. Özellikle Anadolu'dan gelen yetenekli, yatılı öğrencilere ev sahipliği yapan kulüpler, pansiyon vb. giderleri için desteğe ihtiyaç duyuyor. Yerel yönetimlerin ihtiyaçların giderilmesine dönük desteği hem amatör sporun hem de Türk sporunun gelişmesine katkı sağlıyor. Tesis bulunan kulüplerin malzeme, ulaşım gibi farklı konularda desteklenmesi de kulüplerin daha çok sporcu ve gence ulaşmasına olanak sağlıyor. Amatör kulüplerin kendi

ailelerinin yardımı ya da yerel yönetimlerin desteğiyle ayakta kalmaya çalışıyor. Kendi imkânıyla faaliyet göstermeye çalışan amatör kulüpler sınırlı sayıda kişiye hizmet verirken, aldıkları destekle hem eğitim kaliteleri hem de ulaştıkları genç sayısı artıyor.

HEDEF AY-YILDIZLI FORMA

Kulüplerin faaliyet alanına göre yaptığı sporlar, bireysel ve takım sporu olarak ikiye ayrılıyor. Fatih'te takım sporu olan futbol ve basketbolda kulüp sayısı çoğunlukta. Hatta ilçede birden fazla kadın futbol takımı bile var. Takım sporlarının yanı sıra bireysel sporlara olan ilgi de bir hayli fazla. Özellikle güreş, kick boks, karate gibi spor dallarında kadın ve erkek sporcuların sayısı neredeyse eşit.

Bir kulüpte ortalama 70 amatör sporcu bulunuyor. Farklı yaş gruplarına göre kategorize edilen gruplarda eğitim sürdürülüyor. 5 yaşından itibaren kulüplere kabul edilen sporcular, müsabakalara çıkıp derece kazandıkça daha büyük kulüplere giderek profesyonelliğe adım atıyor. Başarılı olan sporcular, emeklerinin karşılığını

hayatlarının her alanında alıyor. Başarı ve özveriyle üniversiteye yerleşen sporcular, farklı burslarla yaptığı sporu daha ileri bir seviyeye taşıma şansı da elde ediyor. Ayrıca milli takıma çağrılacak başarıyı elde edenler, Ay- Yıldızlı formayı taşıma onuruna da erişiyor.

HEM SPOR HEM YAŞAM ALANI

Fatih'in yıllar içinde amatör spor dallarında gösterdiği gelişimde, kişisel girişim ve başarıların yanı sıra yerel yönetimlerin sağladığı destek de önem taşıyor. Mahallelerde bulunan sahalar ve spor merkezleriyle çocuklar ilgi duydukları spor dallarında kendilerini deneme imkânı buluyor.

İlçede amatör sporlara sağlanan destek, malzeme sağlama ve sporcuya katkı sunmanın ötesinde yeni ve yenilenen tesislerle artıyor. Belediye tarafından açılan spor merkezleri, yüzme havuzu ve su sporu tesisleriyle Fatihli çocuk ve gençlere amatörlükten profesyonelliğe uzanan önemli bir fırsat sunuluyor. Ayrıca spor tesisleri, okullar arası, ulusal ve uluslararası turnuvalara ev sahipliği yapabilecek şekilde tasarlanarak, ilçenin spordaki hedefleri genişletiliyor. Kadınların, özellikle de annelerin çocuklarıyla, hem spor yapıp hem de sosyalleşebileceği alanlar olarak kurgulanan tesisler, bölge ve mahallenin sosyolojisi ve eğilimleri gözetilerek inşa ediliyor. Haliyle bu yapılar, bir spor alanı olmanın ötesinde bir yaşam merkezine dönüşüyor.

SPOR SALONLARI YENİLENİYOR

Geçmişte önemli başarılarla ev sahipliği yapan fakat şu an aktif olarak hizmet vermeyen önemli isimlerin çıktığı spor tesisleri, eski başarılarına ulaşmaları hedefiyle yenileniyor. Bunlardan biri olan Ayvansaray'daki halter ve minder sporlarının yapıldığı kompleks, yakın zamanda yeniden sporcularıyla buluşacak. Yedikule, Kadırga, Ayvansaray, Draman ve Sulukule'de inşa süreçleri devam eden diğer kompleksler, sporseverlerin yeni durakları arasına girmek için gün sayıyor.

Yedikule'ye Yeni bir Hayat geldi

Yedikule Yüzme Havuzu ve Spor Merkezi

Yarımada özelliğiyle deniz kıyısına sahip olma avantajını da kullanan Fatih, Balat ve Cankurtaran'da başlayacak deniz sporlarıyla, sporun her alanında varlığını hissettiriyor. Deniz sporu meraklıları, yelken, kano ve kürek için kısa süre sonra Fatih'te buluşabilecek.

FEDERASYON KRİTERİNE UYGUN

İlçede amatör spor kulüplerine malzeme, tesis vb. ihtiyaçlara dönük destekler verilerek gençlerin yanı sıra kulüpler de profesyonelliğe teşvik ediliyor. Amatör kulüp sporcularının lisans alabilmesi için federasyonca belirlenen alet, ekipman, minder ve alanlarda antrenman yapma standartları, spor yapılarında göz ardı edilmemiş. Belediye tesislerin tasarımında, profesyonel sporcu yetiştirilmesine destek vermek amacıyla bu kriterlere öncelik veriyor. Ulusal ve uluslararası turnuva ortamları birebir örneklenerek hazırlanan spor salonları, eğitimlerle iş birliği içerisinde düzenlenerek gençlerin profesyonelliğe geçişi için gerekli imkânları sunuyor.

SAĞLIKLI GELİŞİME KATKI

Fatih'te amatör kulüplere artan destekle önemli kazanımlar hedefleniyor. Özellikle küçük yaşlarda sporla ilgilenen, kulüplerde eğitim alan çocuk ve gençler zararlı alışkanlıklardan uzak dururken, bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı bir gelişim imkânına kavuşuyor. Boş zamanı verimli değerlendirmenin yanı sıra sporla bir disiplin oluşturma refleksi kazanan amatör sporcular, sosyalleşme becerisi, arkadaş edinme ve akademik başarıda da önemli kazanımlar sağlıyor. Bu sayede karakter gelişimleri daha sağlıklı ve güçlü oluyor.

Yenilenen tesisleri, yeni spor kompleksleri, gelişen amatör kulüpleriyle Fatih, Türk sporuna yeni profesyoneller kazandırmak için çalışıyor. Fatih, her gün her saat hazır bekleyen tesisleriyle, sporun her alanında iddialı olduğunu bir kez daha vurguluyor.

HER DÖNEMİN İZİ ZEYREK'TE BULUŞUYOR

◆ MERVE AKBAŞ
📷 ERSİN AYHAN

Rus ressam Alexis Gritchenko 20. yüzyılın başında iki sene kaldığı İstanbul'u sokak sokak gezip resimlerken, mahallelerin, sokakların hikâyelerine de yakından şahitlik etmiş. Gritchenko o günlerin İstanbul'unu şöyle anlatıyor:

"Suriçi İstanbul, mor bir kilime benziyor. Bir müezzin minarenin tepesinden yumuşak bir sesle ezan okuyor. Sayısız küçük ev üst üste binmiş. Kafesler, cumbalar, asmaların sardığı bir sütun altında taraçalar. Yer yer yeşil ağaçlar. Ufukta sayısız serviden oluşan siyah bir yele ve daha ilerde, minarelerin beyaz gövdeleri, selatin camiler gökyüzünde haşmetli beyazlıklarını yansıtıyorlar."

Gritchenko'nun İstanbul'da yaptığı resimlerine baktığımızda, bir yabancıнын bu kentin günlük

telaşında, hareketinde, heyecanında nasıl detaylar yakaladığını da anlıyoruz. Onun ve onun gibi daha nice meraklı gözün yollarından geçtiği, durup incelediği İstanbul semtlerinden biri de Zeyrek ve Zeyrek sokaklarında yer alan nice önemli sivil mimari örneği. Doğan Kuban'ın Türk "Hayat"lı Evi isimli kitabında da değindiği, evin insan yaşamının uzantısı olması düşüncesi, Zeyrek'teki mimari örneklerle aramızdaki bağı anlamamız için yeterli oluyor. Bu toprakların geleneğini yansıttığı, kültürünün bir parçası olduğu için de Zeyrek evlerinin 1985'ten bu yana UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde olduğunu hatırlatalım. Tabii bunlarla da bitmiyor, semtte farklı dönemlerden nice önemli eser var. Bu kendine has semtteki mimari yapıları görmek için ufak bir gezintiye çıkmak yeterli.

KENTİN EN ÖZEL MİMARİ YAPILARI

Eski İstanbullular, “Serçeden başka kuş, Zeyrek’ten başka yokuş bilmez” der cahili tanımlarken. Biz de Zeyrek’i ve Zeyrek evlerini görmek için yapacağımız gezimize İstanbul’da yaşayan hemen herkesin bildiği Zeyrek Yokuşu’ndan başlayacağız. Unkapanı’ndan Zeyrek’e doğru yürürken bölgedeki ilk mimari eser bizi karşılıyor. Cumhuriyet döneminin mimarlarından, Sedad Hakkı Eldem’in SGK binalarından bahsediyoruz. Eldem aslında “Türk evi” tabirini kullanan, üzerine düşünen biri. Onun bu özel yapısında Osmanlı mimarisinin özgün öğelerinin nasıl modernleştiğini görebiliyoruz.

Başımızı biraz çevirdiğimizde ise yine modern dönem İstanbul’unun karakteristik bir diğer yapısını, Doğan Tekeli’nin mimarlarından olduğu İMÇ binasını görüyoruz. Tabii Süleymaniye’nin muhteşem selamlamasıyla birlikte... Yokuşu tırmanırken aklımıza yeniden ressam Gritchenko ve tabloları gelebilir. Çünkü her adımda Suriçi’nin gerçekten insanı her sokağında, her manzarasında içine alan, başka dünyalara, hülyalara götüren bir yer olduğunu da yeniden hissediyoruz.

Bu düşüncelerle Bizans İstanbul’undan Zeyrek’e kalan eseri Molla Zeyrek Camii, yani Pantokrator Kilisesi’ne ulaşıyoruz. Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethinden sonra medreseye dönüştürülen yapı Doğu Bizans mimarisinin özelliklerini üstünde topluyor. Uzmanlara göre aynı zamanda İstanbul’un Ayasofya’dan sonra Bizans’tan kalan en önemli eseri de burası. Üç ayrı şapelin bir araya gelmesiyle oluştuğunu da ekleyelim. Biraz daha aşağıda semtin barındırdığı başka bir önemli yapıyla, Zeyrek Sarnıcı’nın hemen üstündeki Piri Mehmet Paşa (Soğuk Kuyu) Camii’yle karşılaşıyoruz. Buranın özelliklerinden biri hemen yan taraftaki kabristanda Mehmet Emin Tokadi Hazretleri’nin medfun olması. Cami, 2013 yılında restore edilip ibadete açılmış.

Burayı yüzlerce yıl önce ziyaret eden Evliya Çelebi de yapıyı Seyahatnamesi’nde şu cümlelerle anıyor: “Konstantin’in bir büyük kilisesi dahi İstanbul’da Zeyrekbaşı denilen yüksek bir tepe üzerinde, Hz. Yahya adına yaptırılan 360 kubbeli manastırdır. Buraya bitişik bir sarnıç yapıp, içine kırk çeşme

pınarlarını akıtıp, yerine bir medrese ve İncil evi yaptırdı. Hâlâ Zeyrekbaşı abadan Piri Paşa Medresesi derler. Adı geçen su mahzeni sarnıca Soğuk Su derler. Yedi yüz yüksek direk üzerine yapılmış, göl gibi tatlı suyu vardır. Temmuz ayında Unkapanı gemicileri ve başka canlar, oradan susuzluklarını giderirler.”

AHŞABIN RUHU

TÜM DÖNEMLERİ YANSITIOYR

Camiden çıkıp sokakları arşınlamaya devam ediyoruz. Zeyrek üzerine çalışan araştırmacılar, bölgenin konumu nedeniyle her zaman şehrin önemli noktalarından biri olduğunun altını çiziyor. Bu nedenle dönem değişse de bölgeye verilen önem hiç değişmemiş, gözden düşmemiş. Sokaklarda plansız bir biçimde yaptığımız gezinti esnasında bunu örnekleriyle görmek mümkün oluyor. Hâlâ Osmanlı mimarisinin önemli özelliklerini taşıyan ahşap yapı örnekleriyle bezeli sokakları buradan geçen herkesi büyülemeye, şaşırtmaya hazır. Bu yapıların Zeyrek'i nasıl diğer tüm semtlerden ayırdığını anlıyoruz. Sementin her biri kendine has mimarisi olan ahşap yapıların önemli bölümü İstanbul'un meşhur yangınlarında zarar görse de ayakta kalmayı, yapıldıkları dönemin ruhunu bugüne bugüne taşımayı

başarabilmiş. Tabii bir kısmının hâlâ tadilata, büyük restorasyon çalışmalarına ihtiyacı var. Bu nedenle de son zamanlarda Zeyrek'te yoğun bir çalışma yürütülüyor. Fatih Belediyesi'nin bu evlerin tadilatlarına başlamasıyla bölgenin eski günlerine dönmeye hazırlandığını bile söyleyebiliriz. Üstelik Fatih Belediyesi tarafından başlatılan, Koruma Uygulama Denetim Bürosu denetiminde gerçekleşen uygulamalar için atölyelerde ahşap ve taş ustalarının yetişmesi de sağlanıyor.

BURADAKİ KOMŞULUK BİR BAŞKA

Sokakları gezerken bu evlerde yaşayan, hayatlarını Zeyrek'te geçiren insanları merak etmemek mümkün değil. Bu nedenle tadilat seslerini takip ederken karşımıza ilk olarak Yıldız Tecir'in evi çıkıyor. Yıldız Hanım, 1997 yılından beri Zeyrek'te oturduğunu söyleyerek başlıyor anlatmaya: “22 yaşında

SEMTİN HER BİRİ
KENDİNE HAS
MİMARİSİ OLAN
AHŞAP YAPILARININ
ÖNEMLİ BÖLÜMÜ
İSTANBUL'UN
MEŞHUR
YANGINLARINDA
ZARAR GÖRSE DE
AYAKTA KALMAYI,
YAPILDIKLARI
DÖNEMİN RUHUNU
BUGÜNE TAŞIMAYI
BAŞARABİLMİŞ.

Yıldız Tecir

Fatma Demir

evlendiğimde buraya taşındım. O yıllarda buradaki evlerin hepsi doluydu. Ama durumları da şimdikinden daha kötüydü. Yollar bile daha kötüydü. Ama mahalle her zaman güzeldi.” Yıldız Hanım gelin olarak geldiği bu semtte komşuları tarafından hemen benimsenmiş. Belki de bu nedenle “Ben burada mutluyum. Memleketime gitsem de burayı özlerim” diyor sohbetimiz esnasında. Sonra da ısrarla ekliyor: “Buradaki komşuluk bir başkadır. Bu komşularımın inanın hepsi benim dostlarımdır. Herkes birbirine yardım eder, derdine koşar. Doğrusu beni buraya bağlayan bu mahalle kültürü, yani komşularım. Yoksa neden burada kalalım.” Tadilat başlamadan önce Yıldız Hanım'ın evinin durumu pek de iyi değilmiş. Ancak bir sene önce başlayan çalışmalar yüzleri güldürmeye yetmiş. “İnanın ev üzerimize yıkılmak üzereydi. Duvarlar toprak hâline gelmişti. Bu da beni çok üzüyordu. Çünkü sonuçta burada bahsettiğimiz bina bir tarihi eser. Çatı başımdan uçacak diye korkuyordum. Şimdi bu sorun bitti, çok şükür. İnşallah tamirat bittikten sonra da burada oturmaya devam edeceğim” diyor.

Yıldız Hanım'la vedalaştıktan sonra birkaç sokak ötede başka bir Zeyrekli'ye, Fatma Demir'e konuk oluyoruz.

Onun evinin tadilatı da bitmek üzere. Kendisi çocukluğundan beri bu mahallede yaşıyor. Hayatı Zeyrek'te geçmiş. Çocukluğunun Zeyrek'ini sorunca, aklına hemen Kâtip Çelebi ilkokulunda okuduğu günler geliyor. “Komşularımızın önünden geçerken ‘hanım evladım, canım evladım’ diyerek bizi okula uğurlarlardı” diyor gülümseyerek. Bir yandan da oturduğu evin babasının evi olduğunu, hayatını da burada geçirdiğini belirtiyor. Bu nedenle evin tadilat görmesi onun için manevi bir önem de taşıyor.

Kısa bir süre önce kaybettiği babasını hatırlayınca sesi titreyerek şunları söylüyor: “Burası babam Hasan Demir'in evi aslında. Burada olmak beni mutlu ediyor. Müstakil evi de seviyorum. Babam da çok seviyordu bu evi, hiç satmak istemedi. Komşum Şerife Hanım da evin alt katında. Biz birbirimize destek oluyoruz.”

Mahalle kavramına, Osmanlı mimarisine ve ahşabın sıcaklığına dair düşüncelerle beraber 17. yüzyılın tarihçilerinden Eremya Çelebi'ye göre şehrin on dördüncü kapısı olan Cibalikapı'ya doğru yürümeye devam ediyoruz. Haliç'e doğru inerken bu eski İstanbul semtinin bizi çoktan modern çağdan bir çırpıda kopardığını da fark ediyoruz.

Tarihi Zeyrek Evleri

“KOMŞULARIMIZIN
ÖNÜNDEN
GEÇERKEN ‘HANIM
EVLADIM, CANIM
EVLADIM’
DİYEREK
BİZİ OKULA
UĞURLARLARDI”

BİR PARŞÖMENE
ÜST ÜSTE YAZI
YAZILMASI GİBİ,
TARİHİN FARKLI
DÖNEMLERİNDEKİ
KÜLTÜREL
BİRİKİMİ İÇİNDE
ERİTMİŞ, BÜTÜNE
ULAŞTIRMİŞ BİR
ŞEHİR BURASI...

Buradan geçerken onlarca yıl önce şehri gezen başka bir seyyahın, Edmond De Amicis'in şu cümleleri geliyor aklımıza: "Ama yokuştan inip bu dar sokakların sonuna gelin: her şey değişmiştir. Kendinizi, İstanbul'un, seyrine gözlerin ve hayranlık duygusunun kâfi gelmediği abidelerle çevrilmiş büyük yollarından birinde bulunursunuz. Camilerin, köşklerin, minarelerin, kemerlerin, mermerden ve lâcivert taşından yapılmış çeşmelerin, arabeskle ve altın kitabelerle pırl pırl parlayan, duvarları çini kaplı, çatısı sedir ağacıyla döşenmiş, duvarlardan, bahçelerin yaldızlı parmaklıklarının üstünden taşmış ve sokağı güzel bir kokuyla dolduran yeşilliklerin gölgesindeki sultan türbelerinin arasından yürürsünüz. Bu sokaklarda, adım başında, bir nezaretten ötekine gidip gelen paşa arabalarına, zabıtlere, memurlara, yaverlere, konakların haremağalarına, bir alay hizmetkâr ve yanaşmaya rastlanır. Burada, büyük bir imparatorluğun payitahtı belli olur ve insan buna bütün ihtişamı içinde hayran kalır. Her tarafta, duyguları

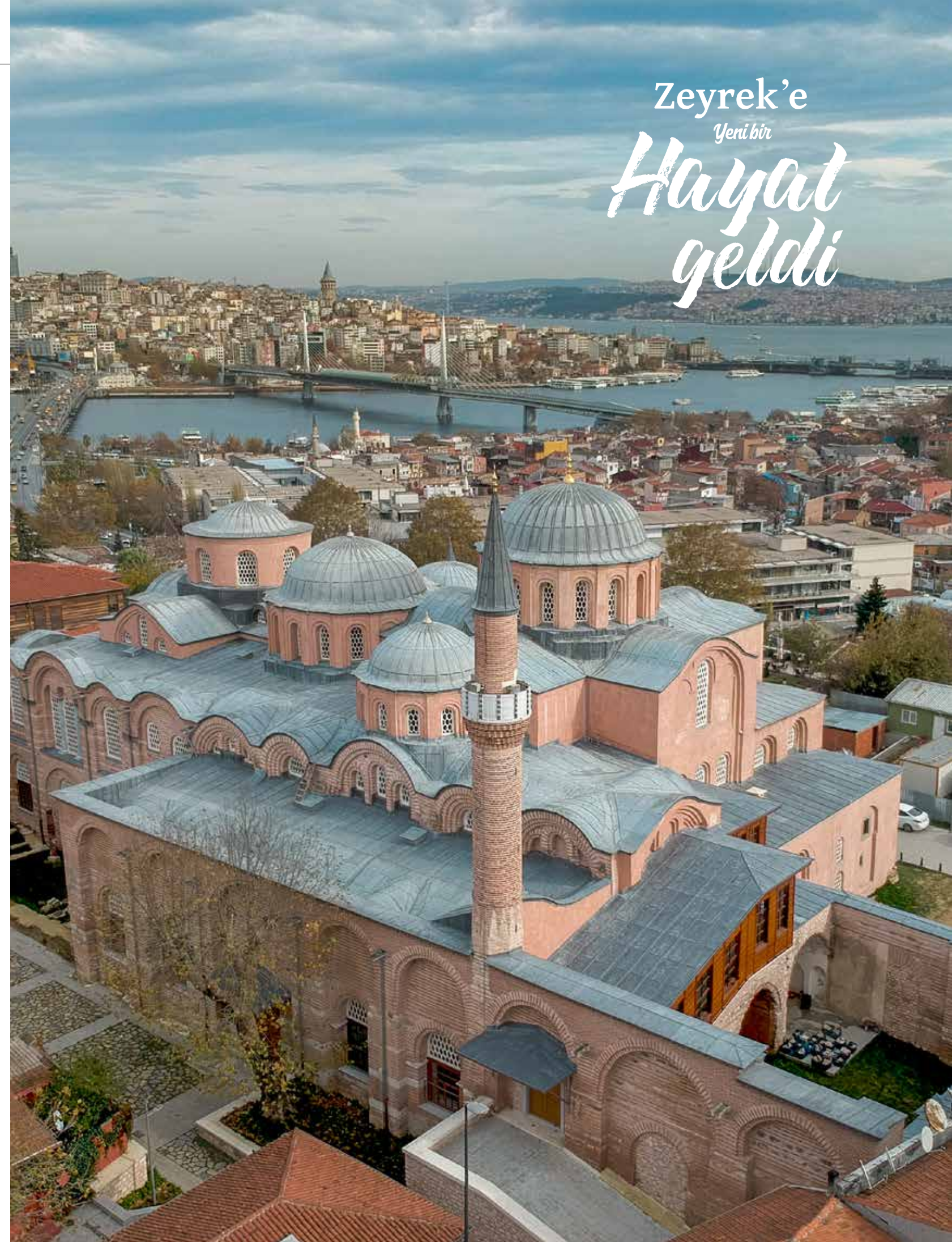
esrarlı bir musikî gibi okşayan ve zihni sevimli hayallerle dolduran bir beyazlık, zarif bir mimarî, bir su şınlıtsı, serin bir gölge vardır. Bu sokaklardan geçerek selâtin camilerin yükseldiği büyük meydanlara gelince bu heybetli kütlelerin önünde şaşırıp kalır insan."

Cibalikapı'dan çıkıp Boğaz'ın seyrine dalarken Hasan Fırat Diker ve Cahide Nur Cünük'ün İstanbul üzerine yaptıkları çalışmalarında değindikleri gibi, İstanbul'un bir palimpsest olduğunu düşünmek gerektiğini de fark ediyoruz. Yani bir parşömene üst üste yazı yazılması gibi, tarihin farklı dönemlerindeki kültürel birikimi içinde eritmiş, bütüne ulaştırmış bir şehir burası. Zeyrek de farklı kültürlerin, dönemlerin önemli izlerini taşıyan ama en çok da kendisi gibi olan bir semt olmaya devam ediyor. Osmanlı mimarisinin, geçmiş günlerin izlerini taşıyan yapılarıyla mahalle kültürünü hâlâ taşıyan, kendine has ve özgü mimarisiyle bu şehre gelen herkesin gözden kaçırmaması gereken gizli bir hazine gibi.

Kaynakça:

Alexis Gritchenko, İstanbul'da İki Yıl, Çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yayınları, Eremya Çelebi Kömürçiyân, XVII. Asırda İstanbul - İstanbul Tarihi, Eren Yayıncılık
Doğan Kuban, Türk "Hayat"lı Evi, MTR, Sedat Hakkı Eldem, Türk Evi Plan Tipleri, Pulhan Matbaası, Edmondo De Amicis, İstanbul, Türk Tarih Kurumu Basımevi

Zeyrek'e

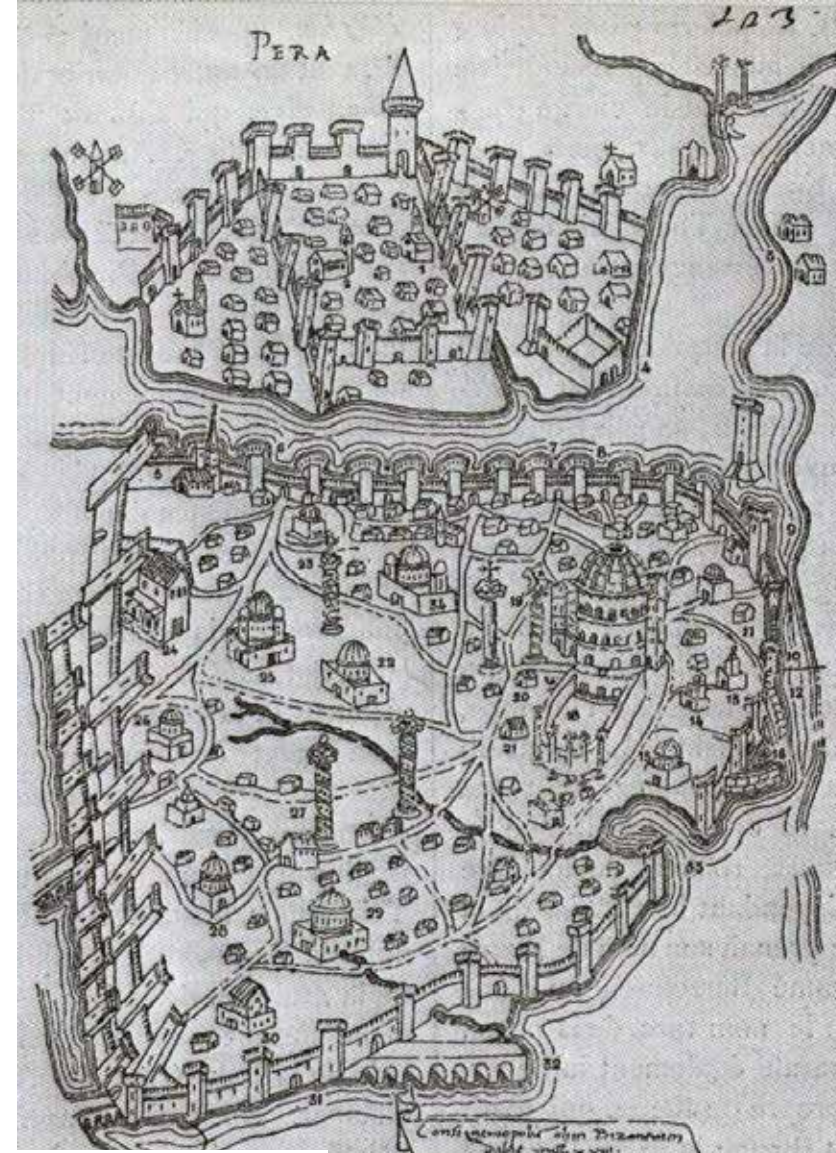
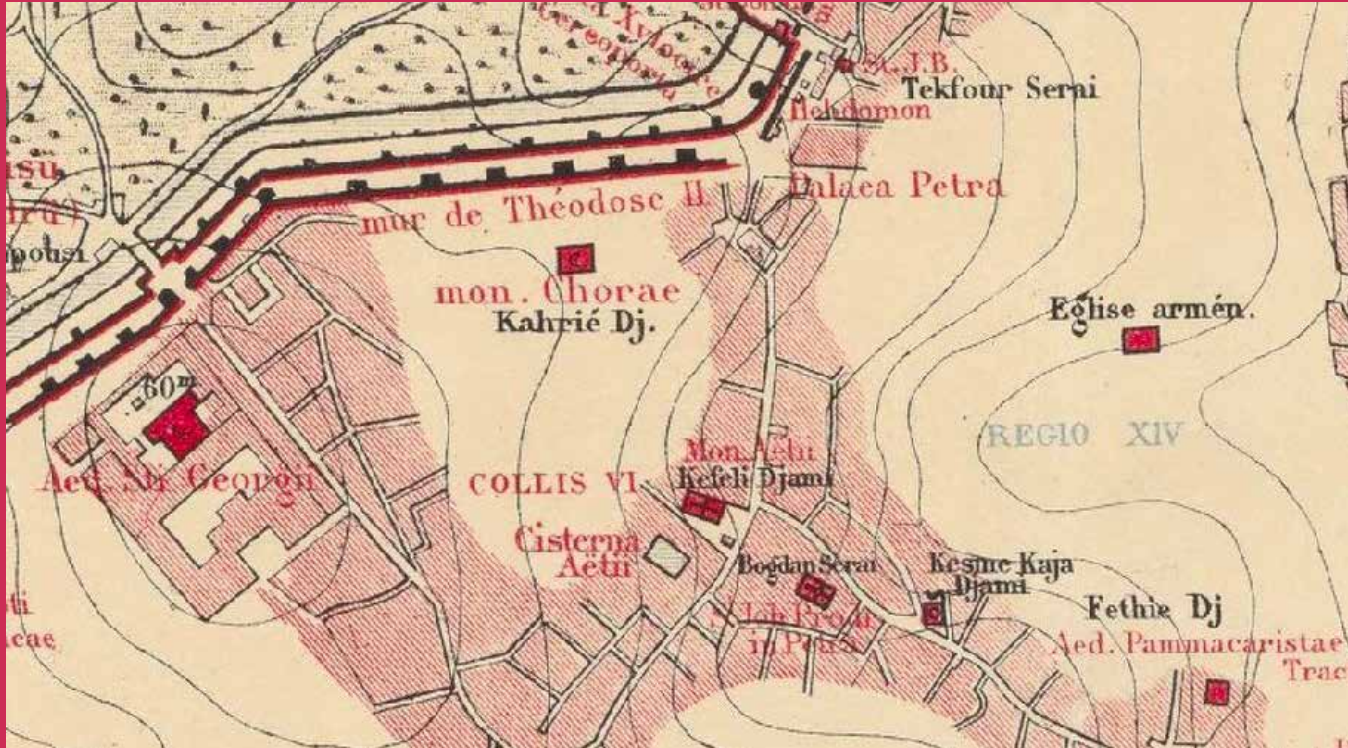
Yeni bir

*Hayat
geldi*

KARASURLARI DÜNYA MİRAS ALANI İÇİNDE EDİRNEKAPI

◆ DR. OLCAY AYDEMİR

Y. MİMAR / İSTANBUL RÖLÖVE VE ANITLAR MÜDÜRÜ

15. yy gravüründe surların görünümü

Alman Mavileri haritalarından Edirnekapı ve çevresi

Fatih ilçesi sınırlarını da kapsayan “Karasurları Dünya Mirası Alanı” kentin kurulduğu yarımada; Marmara Denizi’nden başlayıp kuzeyde Haliç’e kadar uzanan surları ve yakın çevresini içerir. Bu surlar, kapıları ile var olduğu zamandan itibaren birçok kuşatmaya şahitlik etmiş, günümüze kadar varlığını sürdürerek şehre giriş-çıkışı da sağlayan önemli bir fonksiyon kazanmıştır. Surların sınır olma, kapı olma durumu, alanı fiziksel, çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan önemli derecede etkileyen bir faktör olmuştur. Öyle ki Edirnekapı’da bugün hâlâ geçmişten gelen yapı stoğu çoğunlukla varlığını sürdürmüş ve bulunduğu çevreye olumlu bir etki sunmuştur. Bu bağlamda Edirnekapı, Bizans döneminde olsun Osmanlı döneminde olsun, şehrin önemli bir kapısı olmuş ve bu özelliği bölgeyi 20 yy’a kadar geçiş noktası yapmıştır.

Edirnekapı Meydanı, etrafında bulunan tarihi yapılarla da önemli bir odak noktası konumunda olması itibarıyla Fatih ilçesi için değerlendirebilecek önemli bir potansiyele sahiptir. Bir geçiş yolu olan bu surların içinde sur çevresinde; anıtsal yapılar, çeşmeler, bostanlar, dönemin sivil yapıları yer alır. Geçmişe de baktığımızda, kentin şehre su getiren su kanalları Edirnekapı’dan geçerek şehre doğru uzanmaktaydı. Bölge surlarında, duvar çeşmeleri, kimi zaman sur duvarlarını beden duvarı olarak kullanan ahşap evler yer almaktaydı. Mihrimah Sultan Cami avlusu ve Aya Yorgi Kilisesi onarımı sırasındaki kazılarda da su kanalları ortaya çıkmıştır.

Pervitch haritalarında Edirnekapı ve çevresi

Edirnekapı surları ve çevresi

Encümen Arşivi belgelerinde Kariye ve etrafının topoğrafik durumu

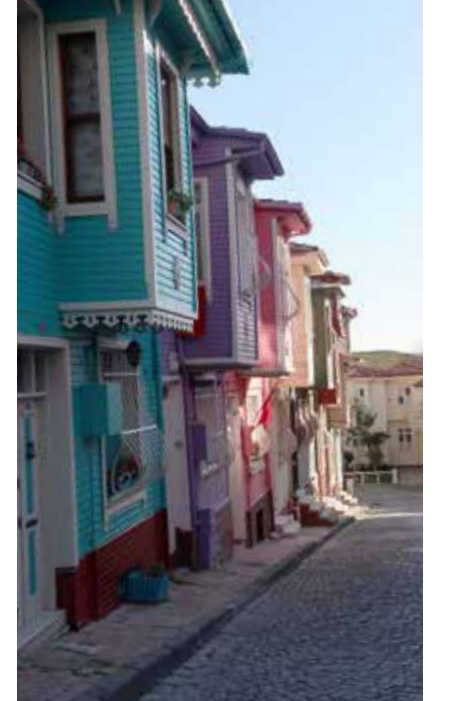
Edirnekapı surları ve dış görünümü ile Mihrimah Sultan Cami

Kara surlarının dışardan görünümü ve Mihrimah Sultan Cami

Edirnekapı surlarına dayalı evler ve tramvay yolu

Kariye çevresinde yer alan ahşap evler

Geçmişten günümüze uzanan tarihi dokunun en önemli parçalarından biri olan bu bölge, hem Haliç'e hem de İstanbul'un önemli bir silüetini oluşturan Eyüp semtine bakan bir yamaç üzerinde İstanbul'un altıncı tepesinde yer alır. Coğrafi olarak bu konumu, gerek Bizans dönemi, gerekse Osmanlı döneminde bölgenin önemli olmasını sağlamış ve bu durum günümüze kadar sürmüştür.

Söz konusu bölgenin bu denli önemli olmasında hiç şüphesiz Bizans döneminde Tekfur Sarayı, Kariye'nin bu bölgede olması, Mihrimah Sultan Cami'nin konumunun burada seçilmiş olması da etkilidir. Genel olarak İstanbul'un topoğrafik yapısına baktığımızda yedi tepeli şehrin altıncı tepesinin burada olması, önemli bir yapının da burada seçilmesi tesadüf olmasa gerektir. Bugün çevrede 19. yüzyılın sivil yapı örneklerinin, doğal sokak dokusunun, hamam ve çeşmelerinin hâlâ kısmen özgünlüğünü sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Surlara dayalı evlerin 20.yy başlarına kadar varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Anıtsal yapıların yanında ahşap Türk mimarisinin en güzel örneklerini sergileyen Edirnekapı bölgesinde özellikle Kariye Cami ve çevresi, görünümüyle hâlâ turistik açıdan çok ilgi çeken bir alandır. Çelik Gülersoy'un alana yaklaşımı, 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II organizasyonu ve İstanbul 2010 Kültür Başkenti Ajansı projelerinin alana katkısı, bölgenin uzun süre ekonomik bir canlılıkla kentin çekim merkezi olmasını sağlamıştır.

Kariye Cami önünde yer alan meydan ve yapılar

O. Aydemir arşivi 2020

Bu tür etkinliklerin kentin kültürel gelişimindeki rolünün iyi değerlendirilmesi gereklidir. Bu alan kültürel miras anlamında çok önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, kültür ve turizm açısından bölgeye, kültürel, ekonomik, sosyal yönden hatırı sayılır bir katkı sağlamaktadır. Bölgenin geliştirilerek kente entegre edilmesi, yapılacak her türlü fiziksel ve sosyal müdahalenin, bu değeri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Geçmişin izleri bazen bir çeşme, bazen bir sur duvarı bazen bir cami, bazen yolların özgün dokusu, bazen de dev bir çınar ağacı olarak karşımıza çıkıp bir röper olarak insanların çekim noktası olmuştur. Meydana hakim konumdaki alan semtin önemli faaliyetlerini gerçekleştireceği bir konumundadır. Meydan ve çevresinin, tescilli sivil yapılarının iyileştirilmesi, sosyal ve ekonomik canlılığı beraberinde getirecektir. Hemen Mihrimah Sultan Cami'nin altında sıra hâlinde yer alan yapılar, bir çeşme ve hamam ile önemli, etkili ve güçlü bir silüet oluşturmaktadır.

Caddeye bakan bu silüetin fiziksel ve doğru fonksiyonlarla iyileştirilmesi, tıpkı Mihrimah Sultan Cami, Aya Yorgi Kilisesi ve meydan parkı düzenlemesinin yarattığı gibi etki bırakarak, aslında bütünsel bir iyileşmenin tamamlayıcısı olacaktır. Bu potansiyelin değerlendirilmesi alana değer katacaktır.

Restorasyon çalışmaları tamamlanan Mihrimah Sultan Cami ve Aya Yorgi Kilisesi'nin bölgeye canlılık getirmesiyle meydana ilgi artmış, Fatih Belediyesince yapılan düzenlemeyle insanların dinlenme ve uğrak yeri olmuştur.

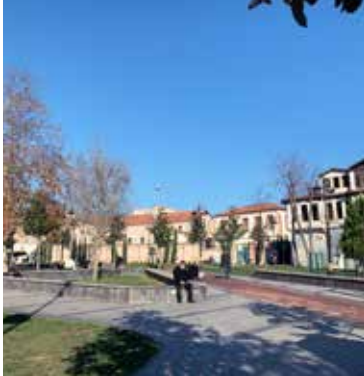
Geçmişte tramvayın geçiş yolundaki Arnavut kaldırımlı yolun ve surlara bitişik ahşap evlerin yerini, bugün minibüs durakları ve asfalt yol almıştır. Surlar

Bölgenin Mihrimah Sultan Camii minaresinden görünümü

Meydan Parkı

Sulukule Sanat Akademisi

açığa çıkarılarak görünür kılınmış olsa da yol dokusunun özgün hâle getirilerek iyileştirilmesi, surların onarılması ve minibüs duraklarının başka bir yere alınmasıyla meydanın daha yaşanır, daha görünür kılınmasına olumlu etkisi olacaktır.

Bir sur, bir cami, bir kilise üçgeninde yer alan bu alan UNESCO Dünya Miras Alanı içinde önemli bir çekim alanıdır. Sulukule Sanat Akademisi'nin hemen yanı başında yer alan meydanın ileride yapılacak aktivitelere ev sahipliği yapacağı düşünüldüğünde, semt için bu meydan daha da değer kazanmaktadır. Bir alandan beklediğimiz fiziksel, sosyal, ekonomik tüm kriterleri taşıyan bölgenin ufak dokunuşlarla kent hayatına katılması oldukça önemlidir. Sahip olduğu canlılıkla odak noktası hâline gelebilecek meydan, bu potansiyele sahiptir.

1934'lerden sonra modernleşmenin getirdiği yeni arayışlardan, değişim ve dönüşümlerden ve teknolojik olanakların artmasından sonra betonarme yapılara olan ilginin artması bölgeyi etkilese de, tarihi alan büyük ölçüde korunmuştur. Bölgenin Dünya Miras Listesine kabul edilmesinden sonra gördüğü ilgi artmış olsa dahi, özellikle sivil mimari mirasın iyileşmesi bütünsel bir noktaya ulaşmamıştır. Elbette öncelikle anıtsal yapıları koruma çalışmalarıyla başlayan canlanma, sivil yapılar, altyapı gibi kentin diğer bileşenlerini de etkisi altına almıştır. Kentsel koruma çalışmalarında anıtsal yapıların röper olması ve bu çalışmaların anıtsal yapı çevresini olumlu etkilemesi, koruma eyleminin nasıl da bulaşıcı bir etkisi olduğunu açıkça ortaya koyan önemli bir parametredir. Bu nedenle koruma çalışmalarının hızlandırılması alanı iyileştirecektir. Ancak sadece fiziksel müdahale değil, yapılara verilecek doğru fonksiyonlar da çalışmaların önemli bir parçası olmalıdır.

BİR "KENT SAHNESİ" OLARAK TARİHİ ALANLAR

Birçok tarihi kentte meydanlar, surlar, yapılar kentin bir sahnesi olup festivallerle, yaşayan, canlı alanlar hâline getirilmektedir. 2015 yılı Haziran ayında bir festivale ait basit duyuru totemlerinde görüldüğü gibi, meydan aktiveleri duyuruları bulunduğunuz yönlendirerek, hem kentin müzelerinden geçirmekte hem de pratik rotalar sunmaktadır. Bu sayede tarih kentler çeşitli aktivitelerle daha canlı ve kolay gezilebilir hâle gelmekte, basit planlamalarla kentliler yönlendirilebilmektedir.

Yerel yönetimlerin desteklediği, üniversitelerin, STK'ların katılımının olduğu festivaller, etkinlikler, kent için etkin gelişme faaliyetleri olmaktadır. Bu nedenle günümüzde yapılan koruma çalışmalarında fiziksel çalışmaların yanında sosyal faktörleri de göz önünde bulundurmak, bu açıdan önem taşımaktadır.

Bu faaliyetleri içerecek modern zamana uyan yeni yasalar, yönetmelikler; tarihi kentlerde koruma uygulamalarına yönelik kentsel politikalar geliştirilmesine ve kentsel ölçekte daha başarılı çalışmalara kapı açmaktadır. Kentin tümünü kapsayan koruma çalışmalarının koruma önceliği, kalitesi, koruma parametresinin ekonomik (kaynak yaratmak, kaynak kullanımı vb.), sosyal (göç, çok mülkiyetlilik, mülkiyet değişimi vb.) ve fiziksel (bakımsızlık, yanlış fonksiyon ve kullanımları, yanlış uygulamalar vb.)

Bolonya'da festivalde meydan hazırlığı

Fotoğraflar: Olcay Aydemir Arşivi 2015

Bolonya Üniversitesinin dünyadaki tüm mezunları için buluşma etkinliği duyurusu, totem ve bannerlar

Duyuru panosunda Cimabue'den Morandî'ye ressamın konu alan ve farklı mekânlarda gerçekleşen bir sergi den bahseder. Vittorio Sgarbi'nin küratörü olduğu pano, sizi şehri gezdirerek sergiye yönlendirir.

Bolonya Üniversitesinin tüm dünyadaki mezunları için bir buluşma etkinliği duyurusu sponsorları yer almaktadır.

Duyuruda "Uzun bir yolculuğa birlikte çıktık, evimize dönüyoruz" yazıldı.

parametrelerle olan ilişkisi, Edirnekapı bölgesinde öncelikli ele alınması gereken faktörlerdir.

Bölge; Edirnekapı surları, anıtsal yapıları, nitelikli sevimli sivil mimari mirasıyla birlikte yoğun fiziksel yapının iyileştirilmesiyle, sosyal ve ekonomik stratejilerle birleştirilerek canlanmalıdır.

Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması için Washington Tüzüğü'nde (1987) küçük veya büyük tarihi kentsel alanlar "...kentleri ve tarihi merkezleri saran doğal ve insan yapısı çevreyi de kapsamaktadır, bu alanlar tarihi belge olma özelliklerinin yanı sıra, geleneksel kent kültürüne ait değerleri de barındırırlar" şeklinde vurgulanır. Özellikle Kariye Cami çevresi, Edirnekapı Meydanı, geleneksel kent kültürünü sürdüren önemli bir alan olarak içinde önemli noktaların haritalarının da bulunduğu bilgilendirici rehberlerle (rehber haritalarla) tanıtılmalıdır. Bu tür miras alanlarında, gerek yeni yapılarda kullanılan malzemenin seçiminde, gerekse sokak aydınlatmalarının nitelik ve yerinin

Bolonya'da festivalde meydan

seçiminde, çöp kutuları, banklar, bitkiler, yollar, yapı renkleri, yeni yapı cepheleri vb. tasarım ve seçiminde, yapılacak müdahalelerin geleneksel dokuya entegrasyonu, kontrolü ve seçimi için bir uzman kurul oluşturulması ve Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanması faydalı olacaktır.

Bu alana özgü hazırlanacak “Edirnekapi Bölgesi Kentsel Tasarım Rehberi” eşgüdümü ve tutarlı bir tasarım süreci oluşturur ve bölgeyi daha akıllı, tarihi dokuyu koruyan ve sürdüren, bütüncül bir yaklaşım geliştirmek için hazırlayabilir.

Kentsel Tasarım Rehberleri, alanda çalışan resmi mimar, şehir plancıları vb. Planlama Müdürlüğü, proje sponsorları, tasarım uzmanları ve mahalle yaşayanları için bir çerçeve sağlayarak, mahalledeki tarihi, ticari, konut alanlarının iyileştirilmesinin gözden geçirilmesi için bir belge görevi görecektir.

Miras Alan Tasarım Rehberleri, öncelikle bu özel bölgelerde “Konut Tasarım Yönergeleri” gibi, uygulanacak tüm bakım, onarım, yeni yapım gibi çalışmalara rehberlik etmeyi ve projelerin hangi beklentiler, amaçlar, değerler ve nitelikler

dizisi içerisinde ilerlemesi gerektiğini ortaya koymalıdır.

Korumanın sürdürülmesi ve kente estetik bir entegrasyon, ancak özen gösterilmiş çalışmalarla sağlanabilir. (Freiburgkent dokusu). Geçmişin kent dokusu belki de yeniden düşünülmeli, hiçbir şehrin, bölgenin, yapının tesadüfi oluşmadığının farkındalığı artırılarak, Edirnekapi surları, anıtsal yapıları, sivil mimari mirası ve yeni yapılarıyla doğası, yolları, kent mobilyalarıyla bir bütün olarak düşünülerek kente katılmalıdır.

Kentsel röper örnekleri

Freiburg kent dokusuna örnekler
Mahallelilerle tasarım etkinliği
twitter.com/creasfoundation?s=112.11.2020

Fotoğraflar: O.Aydemir arşivi

Kaynakça:

Aydemir 2008: O. Aydemir, Kentsel Yaşam Kalitesi Değerlendirmesinde Bulanık Küme Modeli: Örnek Alan: Zeytinburnu İlçesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul.
Aydemir 2010: O. Aydemir, Zeyrek Bölgesi, Haydar Medesesi Rölöve Çalışması, Yüksek Lisans, Kadir Has Üniversitesi.
Kuban 1973: D. Kuban, Türkiye’de ve özellikle İstanbul’da Ahşap Konut Mimarisi ve Korunması ile ilgili Sorunlar, Mimarlık Dergisi, Sayı 6.
Kuban 2001: D. Kuban, Türkiye’de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri, İstanbul.
Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü, 1987. twitter.com/creasfoundation?s=11

Kariye Camii ve çevresi kent dokusu ve çeşme

Kariye Camii

ESKİ ESER BİR YAPININ RESTORASYONU

EDİRNEKAPI AYA YORGİ KİLİSESİ

◆ MURAT SAV

ARKEOLOG-SANAT TARİHİ UZMANI

Aya Yorgi Kilisesi ve Mihrimah Sultan Camii

Suriçi, diğer adıyla Fatih. İstanbul tarihinin destansı sayfalarının en yoğun anlatımı... Adıyla, yapılarıyla, olayları ve insanlarıyla tüm dünyanın ilgi odağı olmuş büyük şehir. Bu şehri çevreleyen yaklaşık 22 km uzunluğundaki surun içinde her yüzyıldan kalma çok sayıda eski eser yapılar ve kalıntılar, zenginliğin diğer adıdır.

Samatya'nın, Yedikule'nin, Balat ve Fener'in ve diğer semtlerin sokakları, derin kültürel mirasın izlerini taşıırken, camilerle birlikte kiliseler ve sinagoglar ortak yaşam kültürünün en güzel göstergeleridir. Edirnekapi Aya Yorgi Tropeoforos Kilisesi tüm bu anlatımın güzel bir özeti gibidir. Bilinmezlikler barındıran tarihi ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan adına yaptırılmış Klasik Osmanlı döneminin bir eseri olan Mihrimah Sultan Camii'nin yanı başında yer alışı, kiliseyi daha da efsanevi kılar.

Aya Yorgi Kilisesi'nin ve bağlı yapılarının sıralandığı günümüzün Edirnekapi semti, kuzey yandan Haliç'e, güney yandan Vatan Caddesi'ne doğru eğimli yamaçları olan bir arazi yapısına sahiptir ve kilise, bu iki eğimin birleştiği sırt noktasında kendine bir yer bulur.

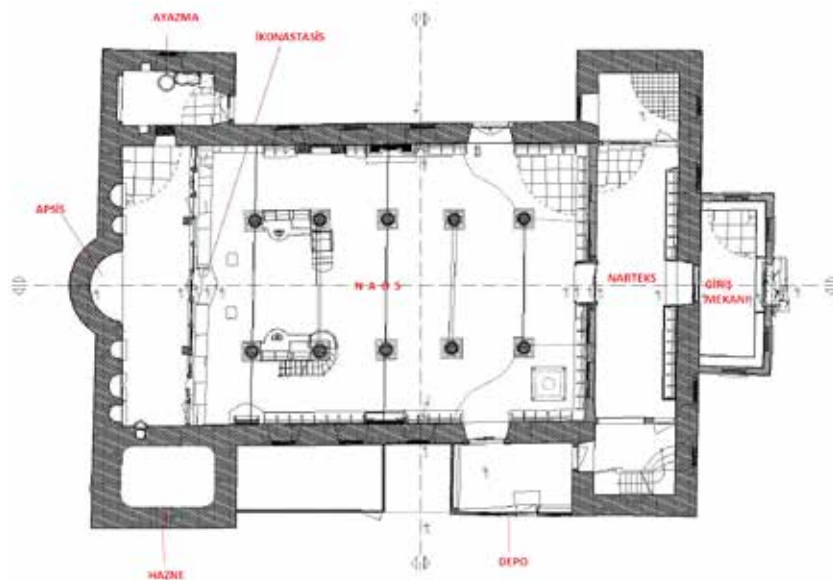
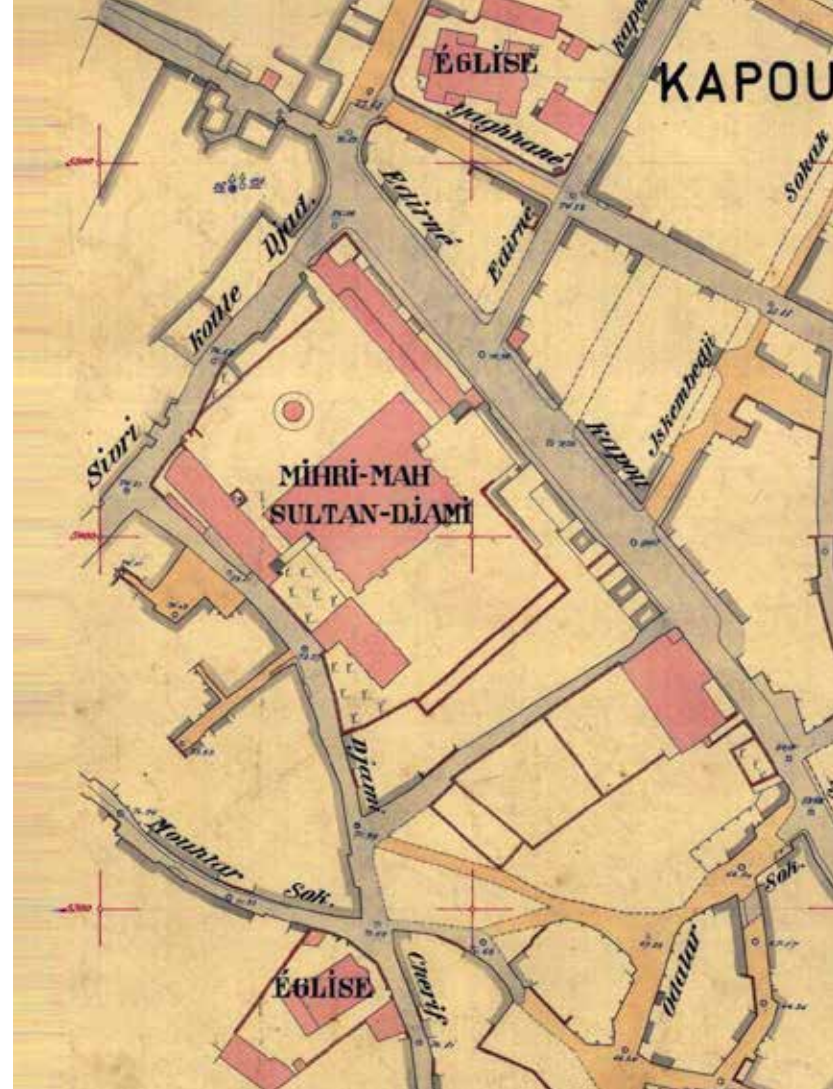

Pek çok asker azizden biri olan Aya Yorgi, sadece Ortodoks kilisesinde değil tüm Hristiyanlıkta saygı duyulan bir azizdir. Asker aziz olduğu için at üzerinde, elinde mızrağıyla resmedilen Aya Yorgi, bu şekilde inanç düşmanlarına karşı mücadele etmektedir. 5. yüzyıla gelindiğinde artık Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmiş olan Roma İmparatorluğu'nda ve hâliyle de İstanbul'da çok popüler bir kült olur. Bu nedenle adına izafeten çok sayıda kilise inşa edilir. Aya Yorgi kilisenin bulunduğu Edirnekapı'nın koruyucu azizi olarak kabul edilir. Aynı zamanda Aya Yorgi'nin anma günü olarak benimsenen 23 Nisan, azizin ölüm günüdür.

Aslında kilise yalnızca bir ibadet mekânından ibaret değildir. Kilisenin yer aldığı avlunun doğu ucunda bir okul yapısı bulunur. Kilisenin kuzeyinde Papaz Evi olarak addedilen bina ve kuzeydoğuda ayrı biçimde bir çan kulesi kiliseyi çevreler. Bunlara ek olarak su haznesi, çeşmesi, kuyusuyla birlikte küçük bir manastır kompleksi hüviyetindedir.

Aya Yorgi Kilisesi'nin ilk olarak ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmiyor. Bir söylenceye göre Edirnekapı Mihrimah Sultan Külliyesi'nin civarında yıkık bir manastır hâlindeyken 16. yüzyıl ortalarında yeniden yapılmış, ardından tekrar onarılmış ve 1836 yılında mimar Hacınikolis Nikitiadis tarafından kapsamlı olarak düzenlenerek son kez yapılmıştır. Aya Yorgi Kilisesi, diğer kiliseler gibi batı-doğu doğrultusunda uzanan, üç nefli (bazilikal planda) bir plana göre inşa edilmiştir. Ortadaki nefin doğu ucu, dışarı doğru yarım daire şeklinde çıkma yapan ve mihrap adıyla karşılayabileceğimiz bir apsisle son bulur. Nefleri, yine batı-doğu doğrultusunda sıralanan altışar adet ahşap sütun ayırır. 12 sütunun, 12 havariye işaret ettiğine inanılır. Kiliseye batıdan bitişen ve bir nevi hazırlık mekânı adıyla karşılayabileceğimiz narteks ve

ROMA ORDUSUNDA
ASKER OLAN VE
HRİSTİYANLIĞI KABUL
EDEN AYA YORĞİ, TÜM
UYARILARA RAĞMEN
İNANDIĞI DİNDEN
DÖNMEZ.
BU NEDENLE 23 NİSAN
303'TE ROMALILAR
TARAFINDAN ŞEHİT
EDİLİR.

onun da önünde sonraki süreçte eklenen bir sundurma/rüzgârlık vardır. Kilisenin kuzeydoğu ucundan yapıya bitleştirilen bir hazne, kuzeybatıda yine kiliseye bitişen bir mekân ile güneydoğudan bitişen, önemli su bulunan Vasilios Ayazması ile doğu cephenin kuzeyinde bir çeşme yapısı yer alır. Kilisenin döşemeleri mermerdendir. Doğusunda ahşaptan bir templan ve üzerinde deri üzerine yapılmış, İncil'den çeşitli bölümleri içeren sahneler sıralanır ve yapının duvarları muntazam olmayan taşlarla örülüdür.

Kilisenin güney cephesinde Bizans dönemine ait mermerden devşirme bir yazıt vardır: ...TOKRAT diye okunan yazının aslının Bizans imparatorlarının sanlarından AUTOKRATOR şeklinde olması lazımdır. Üzeri, restorasyon çalışmalarından önce kireç ve sarı renkle boyalı olduğundan çok fark edilmeyen yazı, yapılan ince raspa sonrası tamamen açığa çıkarıldı.

Kanuni Sultan Süleyman, kızı Mihrimah Sultan için bir külliye inşa etmesi için Mimar Sinan'ı görevlendirir. Bir söylenceye göre o zamanlar Aya Yorgi Kilisesi, bugünkü Mihrimah Sultan Camii'nin yerindeydi. Caminin bu noktada inşa edilmesi için de Rum cemaati ile anlaşılır. Buna göre Aya Yorgi Kilisesi 16. yüzyıl ortalarında şimdiki yerinde yeniden inşa edilmiştir. Ancak bu söylence ispatlı değildir. Nitekim Mihrimah Sultan Camii'nde yapılan restorasyon çalışmaları sırasında böyle bir kalıntıya rastlanmamıştır.

Günümüzde üzerinde Mihrimah Sultan Külliyesi'nin ve hemen yanı başında Aya Yorgi Kilisesi'nin bulunduğu alan, eski şehrin 7 tepesinden biri, 6. tepesiydi. Hatta tepelerin, deniz seviyesinden en yüksek olanıydı (yaklaşık 75 metre). Surların ikinci en önemli kapısı olarak kabul edilen ve bir zamanlar (özellikle Bizans dönemi)

İKİ KATLI OKUL
BİNASI VE ÇAN
KULESİ ELDEN
GEÇİRİLEREK
ÖZGÜN
HÂLLERİNE GÖRE
RESTORE EDİLDİ.

törenlerin düzenlendiği Charisius Kapısı (Edirne Kapısı), bu iki yapının arasında yer alır. Bizans döneminin tören yolu olan Mese'nin başladığı bu noktaya yaklaşık 200 metre mesafede devasa bir açık su toplama havuzu vardır: Aetius ya da Karagümrük Çukurbostanı. Alan, yaklaşık 100 yıldan beri futbol stadyumu olarak kullanılmaktadır. Aya Yorgi Kilisesi'nin yaklaşık 300 metre kuzeydoğusunda ise Bizans döneminin önemli manastırlarından Khora (Kariye Camii) yer alır.

RESTORASYONA DAİR NOTLAR

Aya Yorgi Kilisesi ve bağlı yapıları, 2014-2017 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından kapsamlı biçimde restore edildi. Titiz bir çalışma sürecinde hazırlanan restorasyon projesine göre amaç, kilisenin ve aynı parselde bulunan yapılarının eski niteliklerini muhafaza edecek biçimde elden geçirilmelerini sağlamaktır. Böylece yapıların antik özellikleri ön plana çıkarılarak nitelikli bir çalışma yapılmış olacaktı. Buna dayanarak, yakın dönemlerde parsel içine eklenen ve muhdes olarak nitelendirilen betonarme mekânlar tamamen kaldırıldı.

Kilise, okul binası ve Papaz Evi içinde çok fazla ahşap malzeme bulunduğundan, tüm ahşaplar böceklenmelere karşı ilaçlandı. Kilise çatısındaki kiremitler restorasyon sırasında toplanarak çatı tamamen açıldı. Bu sırada çürümüş durumdaki kiremit altı tahtalarla çatıya ait diğer aksamalar aynı malzemeyle değiştirildi. Ayrıca çatıya izolasyon yapıldıktan sonra üzerine kiremit kaplama uygulaması yapıldı ve yangına karşı yangın söndürme sistemi kuruldu. Çatıda, kullanılamayacak kadar kötü durumda olan Malta taşlarının bazıları da değiştirildi.

Kilisenin cephelerindeki, çeşitli onarımlardan kalma, yapının özgün

durumuna uygun olmayan çimentolu derzler kaldırılıp temizlendikten sonra, bunların yerlerine mevcut eski derz içeriğine göre hazırlanmış Horasan derz yapıldı.

Kilise genelindeki pencerelerin çürüyen ahşap doğramaları değiştirildi. Pencerelerdeki demir parmaklıkların temizlikleri yapıldıktan sonra bakımları yapılarak yeniden boyandı. Kilisenin üstünü örten ahşap tonozunun eksik olan çıtaları tamamlanırken, kadınlar mahfilinin su alan ve oldukça kötü durumdaki tavanı ve ahşap zemin döşemesi ile mahfile çıkış merdiveni tamamen söküldü ve eski detayları doğrultusunda çürüyen elemanlar değiştirilip yeniden yapıldı.

İç mekânda, doğudaki sütuna sarılmış olarak yapılan ahşap ambon (vaiz kürsüsüne benzer işlev için kullanılan merdivenli kürsü) ve karşısındaki sütuna yaslanan ahşap despot koltuğunun temizlikleri ve konservasyonları yapıldı.

Kilisenin batıda giriş kısmıyla kiliseye kuzey duvarının doğu ucundan bitişen su haznesi, ters taraftaki Aya Vasilios Ayazması, Papaz Evi olarak bilinen resmi bina ile iki katlı okul binası ve çan kulesi elden geçirilerek özgün hâllerine göre restore edildi.

KALEMİŞİ BEZEMELER

Kiliselerin iç mekân duvarları, tıpkı camilerde olduğu gibi çeşitli süsleme öğeleriyle düzenlenirdi. Aya Yorgi Kilisesi'nin iç duvar yüzeyleri de bu düşünceye göre düzenlenmişti. Ancak restorasyona başlanmadan önce kilisenin tüm duvar yüzeylerinde, kilisenin eskilik değerine uymayan farklı renklerde yağlı boya kullanıldığı görüldü.

Duvar yüzeylerinde gerekli temizlik çalışmaları yapılırken iç duvar

yüzeylerinde üç farklı zamanda yapılmış eski boyama ve kalemîşi tespit edildi. En üstte, baskı ve şablon bezeme yapılmıştı. Bu bezemelerde bitkisel motiflerin devamlılığı sağlanamadığından, bu dönem motiflerinin en çok korunduğu birkaç noktada numune bırakıldı. Kilise iç duvarlarında, yapının inşa edildiği döneme ait beyaz ve grinin tonlarındaki zemin üzerine kalem işi motifler yapıldığı tespit edildi. Sonrasında ise duvar alt bölgelerinde, sütunlar üzerinde ve sütunların üzerindeki kemerlerde, mermer taklidi boyamalar yapılmıştı. Sütunların kaidelerinde de aynı şekilde beyaz renkli mermer taklidi boyama yapıldığı keşfedilerek, restorasyon çalışması buna göre yapıldı. Kilise duvarlarının en alt kısmını dolanan bordo mermer taklidi boyamalar da yeniden canlandırıldı.

Kilise içindeki en önemli bezemelerden birini, kiliseyi üç nefe ayıran sütun-kemer düzeninin, kuzey ve güney duvarlarda kalemîşi olarak tekrar edilmesi oluştuyordu. Ortaya çıkarılan bu motiflerde eksik kısımlarda küçük tamamlamalar yapıldı.

ON İKİ HAVARİLER, MELEKLER VE DİĞER TASVİRLER

Kilise içinde bulunan bazı ikonlar ve dini içerikli tasvirlerden biri kilisenin ahşap tonoz tavanının merkezinde bulunan ve "evrenin yaratıcısı İsa" adıyla tanımlanan beyzi formdaki ikonadır. Bu tür tasvirler, kilise eğer kubbeliyse kubbe ortasında, değilse tavan ortasında bulunurdu. İkonanın yüzey temizliği ve ahşap çerçevesindeki eksik parçalarda tamamlama yapılarak koruyucu sürüldü ve konservasyon sonrası ikona eski yerine monte edildi.

ÜÇ KRALIN HZ. İSA'YA SECDESİ

Restorasyon öncesinde apsis nişinin (mihrap benzeri dışa doğru çıkma yapan

bölüm) merkezinde on iki havari figürü ile ortalarında Başmelek Mikhael figürünün yer aldığı bir kompozisyon bulunuyordu. Özellikle havari figürleri üzerinde geçmişte bazı müdahaleler yapıldığı, bu müdahalelerin restorasyon tekniklerine oldukça uzak olduğu görüldü. Havarilerden üçünün yüzleri değiştirilmiş, çizgisel şekilde yeniden yapılmıştı. Bu olumsuz müdahaleler temizlendikten sonra 19. yüzyılda yapıldıkları anlaşıldı. Figürlerin özgün görünümünün muhafazası sağlanacak şekilde üzerlerinde temizlik yapıldı. Bu tasvirden başka apsinin kuzeyindeki ilk nişin içinde son derece önemli bir İncil sahnesi bulunuyordu: Doğu'nun üç müneccim kralının İsa'ya secde etmesini anlatan sahne. İncil'de anlatıldığı üzere Hz. İsa'nın doğacağını yıldızları gözlemleyerek öğrenen Doğu'nun üç kralı, bu yıldızı takip edip Hz. İsa'yı bularak ona çeşitli hediyeler sunmuşlar ve secde etmişlerdir. Bu konuyu canlandıran sahnedeki figürlerin altındaki sıva iyi durumda olmadığından, güçlendirilerek tasvir yüzeyinde temizlik gerçekleştirildi. Küçük bazı dokunuşlarla tasvir tekrar gün yüzüne çıkarıldı.

TANRISAL AŞKLA YANAN MELEKLER

Apsisin (mihrap benzeri bölüm) üst bölümündeki büyük kemerin üzerinde yapılan temizlik sırasında bir Serafim figürüne rastlandı. Üzeri kapalı melek, Serafim adıyla bilinen, Ortodoks inancında önemli bir melektir. Serafimler, Tanrı tahtının koruyucusu olduğuna inanılan, İncil'de adları geçen ve Tanrı aşkıyla yanan melekler olarak bilinmektedir. Restorasyon sırasında, İstanbul'daki Ayasofya Camii'nde de tasvir edilen Serafimlere ait iki figür daha bulundu. Kilisenin batı cephesinin kemer üstünde yer alan bu figürler için de koruma ve konservasyon işlemleri gerçekleştirildi. Serafim figürlerindeki tamamlamalar ve taşınabilir nitelikteki diğer ikonalar, Patrikhane tarafından

HAVARİLERDEN ÜÇÜNÜN
YÜZLERİ DEĞİŞTİRİLMİŞ,
ÇİZGİSEL ŞEKİLDE
YENİDEN YAPILMIŞTI.
BU OLUMSUZ
MÜDAHALELER
TEMİZLENDİKTEN
SONRA 19. YÜZYILDA
YAPILDIKLARI
ANLAŞILDI.

OLDUKÇA
KİRLENMİŞ
DURUMDAKİ
ÇEŞMENİN MERMER
YÜZEYLERİNDE
TEMİZLİK YAPILIRKEN
ÇEŞME
YALAĞININ
MERMERDEN BİR
LAHİT OLDUĞU
ANLAŞILDI.

görevlendirilen, konunun uzmanı Peder Nikolaos öncülüğünde yapıldı.

Kilisedeki en önemli mimari elemanlardan olan ve templon olarak adlandırılan, üzerinde İncil'den sahnelerin bulunduğu ahşap bölümde temizlik ve boya rasparları yapıldı. Yağlı boya ların temizliği sonrasında ortaya çıkan kurt delikleri kapatıldı; raspada ortaya çıkan orijinal renkler kullanılarak noktasal tamamlamalar yapılarak koruyucu sürüldü. Ayrıca templonun eksik ahşap oyma parçaları için aynı malzeme kullanılarak tamamlamalar yapıldı. Altın varakları aşınan bölümlerin yüzeyleri yeniden altın varakla süslendi. Templonun üst kısmında düz bir hat üzerinde devam eden ikonalar yerlerinden alınmadan,

oldukları yerlerde temizlenerek üzerlerine koruyucu sürüldü.

AVLU DÜZENLEMESİ

Avlusunun peyzajı, eski geleneklere ve izlere bağlı kalınarak gerçekleştirildi. Kilise etrafını saran gecekondu lar kaldırılarak, yapının etrafı açıldı. Tamamen çürümüş olan çan kulesi, özgün detayları kullanılarak tekrar yapıldı. Avlunun güneyindeki taş duvar çökme tehlikesi taşıdığı için sökülerek aynı özelliklerde yeniden örüldü. Avlu içi aydınlatma ve güvenlik kamera sistemi kurularak yeni bir tuvalet binası yapıldı.

KAZIYLA ORTAYA ÇIKARILAN ÇEŞME

Kilise çevresinde drenaj kazısı yapılırken yapının doğu cephe duvarının kuzey kısmında, sadece üst kısmı görülen mermer çeşme tamamıyla ortaya çıkartıldı. Oldukça kirlenmiş durumdaki çeşmenin mermer yüzeylerinde temizlik yapılırken çeşme yalağının mermerden bir lahit olduğu anlaşıldı.

Kadim İstanbul'un kadim semti Fatih'teki 6. Tepe ve çevresini süsleyen yapılar arasında bulunan Aya Yorgi Kilisesi, Mihrimah Sultan Camii ile birlikte yüzyıllardan beri Edirnekapı'nın koruyuculuğunu yapan iki önemli eser olarak varlıklarını kardeşçe devam ettiriyor. Ve her 23 Nisan günü, barışın ve esenliğin sembolü olarak Aya Yorgi Kilisesi'nde Aya Yorgi'nin yortusu kutlanmaya devam ediyor.

4 YIL SÜREN RESTORASYON

Edirnekapı Aya Yorgi Kilisesi'nin restorasyon süreci titizlikle tamamlanırken, kadim beldenin koruma altına alınan bu kültür varlığının yaşatılmasına dönük çalışmalar 2019'da kitap hâline getirilerek basıldı.

2014-2017 yıllarını kapsayan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü denetiminde yürütülen restorasyon sürecine pek çok kişi ve kurum katkı sundu. Çalışmada, Prof. Dr. Oğuz Ceylan, Dr. Olcay Aydemir, Arkeolog- Sanat Tarihi Uzmanı Murat Sav, Mimar Serap Baydoğan, İnş. Müh. Cihan Gökçek ve Özgür Özyurt görev aldı. Restorasyona, malzeme ve güçlendirme konularında Öğr. Gör. Dr. Ömer Dabanlı, kalem işi bezemeler konusunda Sanat Tarihi Uzmanı Hayri Fehmi Yılmaz destek verdi. Süreçte yüklenici olarak Pekerler Restorasyon Firması ve Şantiye Şefi olarak Mimar Ebru Sünnetçi görev yaptı.

Restorasyon boyunca İstanbul Koruma Bölge Kurulu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi, Fener Rum Patrikhanesi görevlileri ile RUM-VADER Kurucu Başkanı Laki Vingas tarafından tüm sürece büyük katkı ve destek sağlandı.

SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN FATİH

◆ MESUD AKYÜZ
İLETİŞİMCİ

İnsanlık tarihinin görmüş olduğu en büyük imparatorluklardan üçüne (Roma, Doğu Roma ve Osmanlı) ev sahipliği yapmış, her daim gözlerin üzerinde olduğu, tarihte birçok milletin hayallerini süsleyen şehir... Kuruluşu MÖ 657'ye dayanan bu büyüğü şehir, Roma İmparatorluğu ile tarih sahnesinde kendini göstermeye başlamış, Doğu Roma İmparatorluğu ile serpilmiş ve tüm dünyanın ilgi odağı hâline gelmiş ise de “Şehirlerin Sultanı” unvanına Osmanlı Devleti ile kavuşmuştur. Peygamber Efendimizin övgüsüyle mukaddes bir şehir hâline gelen İstanbul, fetihten sonra Müslümanların sembol şehirlerinden biri olmuştur. Tarih boyunca yaklaşık 35 farklı isim ile anılmış (Byzantium, Antonina, Konstantinopolis, Aleksandra, Kuşta, Tekfuriye, İslambol, Dersaadet...) olan bu şehir, Asya ile Avrupa'nın vuslata erdiği, içinden boğaz geçen güzel insanların yurdu olarak tanımlanmıştır.

Hakkında en fazla kitap yazılan şehirlerin başlarında gelen İstanbul, yüz yıllar içinde birçok değişik ülkeden seyyahları misafir etmiştir. Bu seyyahların hatıralarını okurken, sizlerle her sayıda başka bir seyyahın gözünden İstanbul'a ve onun özünü teşkil eden Fatih'e tekrar sevdalanacağız. Bu anlamda ilk misafirimiz İtalyan Edebiyatçı Edmondo de Amicis ve İstanbul İzlenimleri...

**“Gözlerimin önündeki manzarayı
bir imparatorluğa bile değişmem”**

Edmondo De Amicis 1874 yılında 28 yaşında İstanbul'a ressam arkadaşı Yunk'la birlikte birkaç günlük seyahat için gelen İtalyan seyyahtır. Edmondo De Amicis, tam 25 dile çevrilmiş dünyaca meşhur “Çocuk Kalbi” kitabının da yazarıdır. Seyahatnamelerinin yanında roman, hikâye ve şiir dalında eserler vermiştir. 1846 yılında Oneglia'da dünyaya gelen De Amicis, küçük burjuvazi kesiminden

Edmondo De Amicis

bir aileye mensuptu. Torino'daki kolej eğitiminin ardından orduya katılan İtalyan yazar, Topçu Subaylığına kadar yükseldi. Askerlik döneminde başladığı yazarlığı meslek olarak seçen De Amicis, askerliği bırakarak çeşitli dergi ve gazeteler için yazmaya başladı. Gittiği şehirler için aldığı notlardan oluşturduğu seyahatnameleriyle dikkat çeken yazar, İstanbul için yazdığı iki ciltlik Constantinopoli (İstanbul) kitabıyla üne kavuştu.

Aynı zamanda şair de olan De Amicis, İstanbul'a büyüleyici bir giriş yapmış, şehre gemiyle gelmiştir. İstanbul silüetinin en güzel görüldüğü boğazın mavi sularından şehre yaklaşan De Amicis, bu manzara karşısında hayranlığını gizleyememiş âdeta büyülenmiştir. 1874 yılında şehri ziyaret eden Amicis, kitabını 1876 yılında bastırmıştı. Kitap içerisinde 45 tane karakalem gravürler mevcuttur. Enrico Junk'a ait gravür kitabın orijinalinde 45 tane iken Türkçe çevirilerinde bu gravür sayısı 21'e düşmektedir. Kitap 17 bölümden oluşur.

Seyyahımız İstanbul'u gördüğü ilk an hissettiklerini şöyle ifade eder:
“...insanı çılgınlar gibi bağirtacak bir renk cümbüşü, bir nebatat coşkunuğu, önceden düşünülmemiş bir şey, bir haşmet, bir haz, bir zarafet. Gemide, herkesin ağız şaşkınlıktan bir karış açılmıştı; ... Ne yana

bakacağımızı bilmiyorduk. Bir tarafımızda Üsküdar ve Kadıköy, bir tarafımızda Saray tepesi, karşıımızda Galata, Pera ve Boğaz vardı. Hepsini birden görebilmek için fırl fırl dönmek gerekiyordu ve her tarafa ateşli gözlerle, gülerek, elimizi kolumuzu konuşmadan sallayarak, zevkten nefesimiz kesilmiş bir hâlde döne döne bakıyorduk.”

Yazısının devamında: **“...krallar, prensler, kreüz, dünyanın kudretli ve zengin insanları, o anda hepinize acıdım; gemide bulunduğum yer, sizin bütün hazinelerinize bedeldi ve İstanbul'a bir bakışımı bile bir imparatorluğa değişmezdim... böyle bir güzelliği rüyamda bile görmemiştim.”**

İstanbul Pera'da bir otelde konaklayan De Amicis, şehrin ara sokaklarında kaybolmuş, surları dolaşmış, surdısına çıkmış, günlük hayata dair ilgisini çeken detaylardan bahsetmiştir. Kahvehanelerin çokluğu ve işlevi, kimi zaman berber, kimi zaman dişçi olarak hizmet vermesi, dikkatini çekmiş, Türklerin günde 12 fincan kahve tükettiklerinden bahsetmiştir. Bir Avrupalı olarak bazı gördüklerini yadırgasa da genel olarak hayranlığını gizleyememiştir. Özellikle birçok milletten insanın beraber kendilerine has özellikleriyle beraber yaşıyor olmaları ilgisini çekmiş, bunu yazılarında ayrıntılı olarak anlatmıştır. Eski ile yeninin, Doğu ile Batı'nın İstanbul'da keşiştiğinden bahsederek bu ikilemden rahatsız mı oluyor yoksa büyüleniyor mu anlamadığını ifade etmiştir. Özellikle Kapalıçarşı'ya hayran olan yazar; **“Çarşı etrafında tamamen sessizlik hâkimdir, kemer kapısına 4 adım kala bile hala ıssız bir yer izlenimi verse bile kapıdan içeri girer girmez nutku tutulur insanın”** der.

Çarşının içindeki cümbüşten çok etkilenen İtalyan yazar, **“her sokağında ayrı bir eşyanın çarşısı var ve kulağı sağır edercesine bir kalabalığın dolaştığı hakiki bir şehir”** olarak tarifler Kapalıçarşı'yı.

Rum tüccarın azametle seslendiğini, Ermeni tüccarın mübalağalı bir hürmet gösterdiğini,

Yahudi tüccarın ise satacağı şeyleri kulağına fısıldadığını anlatırken Türk tüccarın ağır başlı tavrından ve ancak gözleriyle davet ettiğinden bahseder. **“İnsanın gözünü, aklını ve kesesini kaybettirecek kadar zengin ve muhteşem bir çarşı”** diyerek noktayı koyar.

Seyyahımız Edmondo de Amicis, Topkapı Sarayı girişinde bulunan Üçüncü Ahmet Çeşmesi için de ilginç tasvirlerde bulunur: **“... İstanbul'un bütün küçük harikaları arasında ilk sırayı alır. Bu çeşmede oyulmamış, süslenmemiş, emek verilmemiş bir karış yer yoktur. Bu çeşme cam fanus içinde saklanması gereken bir güzellik, ihtişam ve sabır eseridir; bu sadece göz zevki için yapılmışa benzemez, sanki lezzeti de vardır, insanın ağzına bir lokma atıp içinde ne var diye bakası gelir; ille de açıp, içinde bir çocuk tanırsa mı, devasa bir inci mi, yoksa sihirli bir yüzük mü var diye bakma isteği uyandıran bir mücevher kutusudur.”**

Çeşmenin güzelliği karşısında büyülenen De Amicis, heyecandan aşka gelmiş, milyonlarca

cümlecigi bir anda söylemeye çalışan bir şairden farksızdır:

“Bu çeşme, Türk sanatının en özgün, en gösterişli anıtlarından biridir. Bir anıttan ziyade, romantik bir sultanın aşka geldiği an, insanın alnına kondurduğu mermerden bir mücevherdir. Bana öyle geliyor ki, bu çeşmeyi ancak bir kadın tasvir edebilir. Kalemim bu görüntüyü tasvir edecek kadar ince değil” diyerek hislerini ifade eder. De Amicis, Türklerin karakteristik özelliklerinden bahsederken, Avrupalıların Türkler hakkında normal tutum ve davranışlarının doğru olduğunu göstermek gibi bir gayrete de düşmüştür.

İstanbul'a derinlemesine bakmayı bilen İtalyan seyyah, sokakta, çarşıda, yollarda, kahvehanelerde, mesirelerde kendinden önce gelen yabancıların göremediklerini tespit ederek, bunları kitabına aktarmış ve şehre beraber geldiği ressam arkadaşı Yunk'a ait gravürlerle yazdıklarını zenginleştirmiştir.

FATİH'TE GEÇEN YILLAR

◆ PROF. DR. ABDULLAH UÇMAN
EDEBİYAT ARAŞTIRMACISI

YAZ TATİLİNDE ANNEM VE KARDEŞLERİMLE BERABER İLK DEFA İSTANBUL'A GELMİŞTİM. BAKIRKÖY'DE TEYZEMLERDE KALIYORDUK, ARADA BİR DE MECİDİYEKÖY'DE DEDEMİN AKRABALARINA GİDİP GELİYORDUK. İŞTE BU SIRADA İLK DEFA OTOBÜSLE BOZDOĞAN KEMERİ'NİN ALTINDAN GEÇERKEN, SULARIN BU KEMERİN ÜSTÜNDEN NASIL AKTIĞINA, TAŞIP DA AŞAĞIYA DÖKÜLMEDİĞİNE HAYRET ETTİĞİMİ DÜN GİBİ HATIRLIYORUM.

Yıl 1968... Ekim ayının son günleri, çünkü 1 Kasım'da üniversiteler açılıyor. Edirne'de Ekrem Aktaş ağabeyimiz vasıtasıyla tanıştığımız tuhafiyeci Ahmet Turan'ın ön ayak olmasıyla Kıztaşı'nda, eski Komünizmle Mücadele Derneği binasında bir nevi pansiyoner olarak kalıyorum. Burada benimle beraber kalan başka kimler var: İstanbul Üniversitesi Arap-Fars Bölümü talebesi İzmirli Abdülkadir Özcan, Hukuk Fakültesi talebesi Urfalı Davut Doğan, Tıp Fakültesi talebesi Manisalı Mehmet Özdemir, Galatasaray Kimya Mühendisliği talebesi Adıyamanlı Celâl Demir ve yine Hukuk talebesi Edirneli hemşehrim Fahri Babalı.

İstanbul'u, hatta Fatih'i bile tam olarak tanımadığım için derslerimin olduğu günler Kıztaşı'ndan Saraçhane-Şehzadebaşı-Vezneciler üzerinden Edebiyat Fakültesine gidip geliyorum. Hafta sonu arkadaşlarımla beraber birkaç defa Fatih Camii'ne gidip geldiğimizi hatırlıyorum, fakat Fevzipaşa Caddesi'nin Edirnekapı'ya doğru uzanan bölümü henüz bizim için meçhul, meçhul olduğu kadar da muamma...

Şimdi giriş katı bir eczane olan ikametgâhımızın pencerelerinden Kıztaşı bütün haşmetiyle görünüyordu, ama o günlerde nedense hiç ilğimizi çekmediği gibi, kimse de bize bu taşın Bizans döneminden kalma önemli bir anıt olduğundan hiç söz etmemişti.

Çok iyi hatırlıyorum, bir hafta sonu bizimle tanışmak için o sırada Dışçılık Fakültesinde asistan olan Erman Tuncer geldi, galiba yanında o sırada Vefa Lisesi son sınıf talebesi rahmetli Sedat Yenigün de vardı. Sedat Yenigün vasıtasıyla Millî Türk Talebe Birliği’ndeki hafta sonu konferanslarıyla Kitap Kulübü’ne gidip gelmeye başladım. Galiba kışa rastlayan bir Ramazan gecesi bütün arkadaşlar Millet Kütüphanesi’nin yan sokağındaki bir lokantaya iftara davet edildik. İftardan sonra da hayatı boyunca topladığı nadide yazma kitapları kütüphaneye bağışlayan Ali Emîrî Efendi’den, hatta onun, adını kütüphaneye verme teklifine karşı. “Ben bunları milletimden topladım, dolayısıyla benim değil milletin adı verilsin” dediğinin nakledildiğini hatırlıyorum. O günlerin mutî talebeleri olan bizler fakültedeki dersleri hiç kaçırmadan muntazaman takip ediyoruz. Derslerimize de, bizim o günlerde pek farkında olmadığımız, Türkoloji’nin çoğu rahmetli olan duayen hocaları giriyor: Başta Ali Nihat Tarlan,

Ahmet Caferoğlu ve Sadettin Buluç olmak üzere Fahir İz, Mehmet Kaplan, Abdülkadir Karahan, Muharrem Ergin, Faruk Kadri Timurtaş, Ömer Faruk Akün, Ali Fehmi Karamanlioğlu, Ali Alparslan, Necmettin Hacıeminoğlu, Kemal Eraslan, Birol Emil, İnci Enginün, Mehmed Çavuşoğlu, Günay Alpay (Kut) ve Âmil Çelebioğlu...

Mevcudu 100 kişi olan sınıfımız Yeni Türk Edebiyatı ile ilgili bir ders için, tek numaralar İnci Hanım’ın, çift numaralar Birol Bey’in derslerine girmek üzere ikiye ayrıldı. Benim numaram çift olduğu için ben Birol Bey’in derslerine giriyorum. Hoca daha ilk derste bize Yahya Kemal’in, klasik tarzdaki şiirlerinin bir araya getirildiği *Eski Şiirin Rûzgârıyla*’yı satın aldırdı ve “Selimnâme”den başlayarak her ders enine boyuna bir şiiri tahlil etmeye başladı. Elimizin altındaki Ferit Devellioğlu’nun *Osmanlıca Lügati*’ndan dersten önce şiirlerdeki Osmanlıca kelimelerin Türkçe karşılıklarını buluyorduk ama yine de:

Devr-i Sultan Selim’i yazmak için

Seyf-i meslûl kıldı hâmesini

ŞİMDİ
GİRİŞ KATI BİR
ECZANE OLAN
İKAMETGÂHIMIZIN
PENCERELERİNDEN
KIZTAŞI BÜTÜN
HAŞMETİYLE
GÖRÜNÜYORDU.

MUHTÂC İSEN
FÜYÜZUNA
ESLÂF PENDİNİN
DİZ ÇÖK ÖNÜNDE
ŞİMDİ EMÎRÎ
EFENDİ’NİN.

Halk Yahya Kemal’e rahmet okur

Güş ederken Selimnâmesi’ni

kıt’asındaki “seyf-i meslûl”, “hâme”, “rahmet okumak” ve “güş etmek” ne demekti, tam olarak anlayamıyorduk. Galiba üç beş hafta sonra sıra “Ali Emîrî’ye Gazel”e geldi. Hoca, her zamanki gibi o müstesna talâkat ve belâgatıyla:

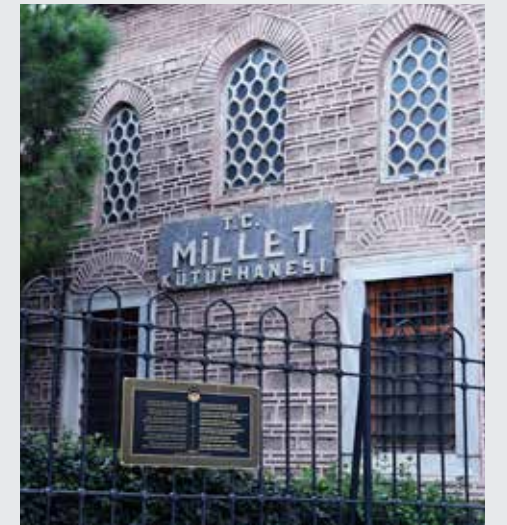
Muhtâc isen füyûzuna eslâf pendinin

Diz çök önünde şimdi Emîrî Efendi’nin

beytiyle başlayan şiiri bütün ayrıntılarıyla enine boyuna tahlil etti; biz de tutabildiğimiz kadar not tuttuk. Hoca, dersin sonunda: “Çocuklar, dedi, bu müstesna şahsiyet ömrü boyunca yemeyip içmeyip memleketin dört bir köşesinden topladığı paha biçilmez kitaplarını bir kütüphaneye bağışlamıştır. Bu kütüphanenin nerede olduğunu içinde bilen var mı?” diye sorunca, esasen çekingen tabiatlı olduğum hâlde, elimi kaldırıp: “Fatih’te Millet Kütüphanesi!” diye cevap verince, sonraki yıllarda aynı kürsüye intisap

ettiğim, birlikte müşterek kitaplar üstünde yan yana adımın yer aldığı, jürilerde beraber bulunduğum Birol Hoca’dan bir âferin aldığımı unutmuyorum. Lise 2 veya 3’te iken yaz tatilinde annem ve kardeşlerimle beraber ilk defa İstanbul’a gelmiştim. Bakırköy’de teyzemlerde kalıyorduk, arada bir de Mecidiyeköy’de dedemin akrabalarına gidip geliyorduk. İşte bu sırada ilk defa otobüsle Bozdoğan Kemerî’nin altından geçerken, suların bu kemerin üstünden nasıl aktığına, taşıp da aşağıya dökülmediğine hayret ettiğimi dün gibi hatırlıyorum. Tabii sonraki yıllarda, Bizans döneminde Valensiya adını taşıyan ve şehre su taşıyan kemerin Kanuni Süleyman zamanındaki “Kıyamet-i sugrâ” denilen 1509 depreminde büyük ölçüde hasar görüp yıkıldığını, yani bozulduğunu; bu yüzden de halkın bir süre Bozulgan dediğini, daha sonra bunun Bozdoğan’a dönüştüğünü ve üzerinde de künk veya suyu nakleden suyolunun bulunduğunu öğrenecektim.

Kıztaşı’nda iken, ay başlarında Edirne’den babamın gönderdiği havaleyi almak üzere Fatih Postanesine gidip gelirken bir gün, “Macar Kardeşler Caddesi” tabelası dikkatimi çekmişti. Bugün de Saraçhane geçidinden başlayarak Fatih Postanesine kadar olan caddenin adı Macar Kardeşler Caddesi adını taşımaktadır.

SANIYORUM
BUGÜN BİLE
FATİH'TE YAŞAYAN
ÇOĞU KİMSENİN
BİLMEDİĞİ
BU MACAR
KARDEŞLER KİMDİ?
BUNLARIN FATİH'TE
NE İŞLERİ VARDI?

Sanıyorum bugün bile Fatih'te yaşayan çoğu kimsenin bilmediği bu Macar Kardeşler kimdi? Bunların Fatih'te ne işleri vardı? Bir kısım Fatih'te doğup büyümiş semtin yerlileri dahil, yıllarca kime sordumsa bu hususta doğru dürüst bir cevap alamadım. Nihayet İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olduğu 2010 yılında, "40 Semt 40 Yazar" projesinde Fatih semtini hazırlama işi bana havale edilince, doğruca rahmetli Semavi Eyice Hoca'ya gittim ve hocadan adı geçen ismin aslının ne olduğunu öğrendim. Hocanın verdiği bilgiye göre, caddeye "Macar Kardeşler" adı, Rusların ta Yeşilköy'e kadar geldiği 93 Harbi'nden sonra, Ruslar'a karşı Macaristan'la yapılan bir anlaşma dolayısıyla Türk-Macar dostluğuna dair bir nişane olarak verilmiş, hatta bu isimle bir kitap bile yayımlanmış.

Yine adı geçen Fatih kitabını hazırlarken aklıma takılan ve o sırada çözemediğim meselelerden biri de Saraçhane ismi idi. İstanbul Belediyesi'nin yanındaki, galiba İstanbul'un ilk alt geçitlerinden biri olan ve o zamanki Belediye Başkanı Haşim İşcan'ın adı verilen, fakat zamanla bu ad yerine Saraçhane Geçidi adını alan geçit ile Fatih Parkı'nın bulunduğu bölge Saraçhane adını taşıyordu. Doğup büyüdüğüm Edirne'de de çarşıdaki ana caddenin adı Saraçlar Caddesi adını taşıyordu, ama orada deri işleriyle meşgul para cüzdanı ve çantacılaran kayış ve kemer ustalarına, at koşumları, at eyerleri, kırbaçlarla çizmeler yapan kunduracılar kadar saraciye esnafının dükkânları mevcuttu. Halbuki Fatih'te adı geçen yerde ne bir saraç dükkânı ne de bunu çağrıştıracak bir âlâmet vardı. Ayrıca Kanuni devrinin "Sultânü's-şuarâ"sı Bâkî'nin çocukluğunda, şimdiki Tayyare Anıtı ile Fatih İtfaiyesi ve Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi rektörlük binasının bulunduğu mahaldeki çarşıda saraç çırağılığı yaptığını; Tanzimat devrinde ise Muallim Nâci'nin sekiz yaşına kadarki çocukluk hâtralarını anlattığı Ömer'in Çocukluğu'nda, babası Ali Efendi'nin adı geçen yerde bir saraç

dükkânı bulunduğunu okumuştum. Fakat bu çarşı ne zamana kadar varlığını sürdürdü, ne zaman ve niçin ortadan kalktı, uzun süre peşine düştüğüm hâlde bir türlü öğrenemedim. Ama birkaç yıl önce bir gün tesadüfen, yazlıkta eski kitaplarımı karıştırırken, konuyla hiç alâkası olmayan bir yerde, Murat Yahya Dağlı'nın İstanbul Mahalle Bekçilerinin Destan ve Mânî Katarları (1948) adlı kitabındaki bir dipnotunda meseleyi çözen kısa ama önemli bir bilgiyle karşılaştım: 1918 yılındaki meşhur Çırçır yangını sırasında ta Yedikule'ye kadar bütün Fatih'i kasıp kavuran yangın sırasında Saraçlar Çarşısı da baştan başa yanıp kül olmuş, daha sonra İstanbul Şehremaneti çarşığı yeniden ihya etmeğe teşebbüs etmişse de, düzeni bozulan esnaf istememiş ve böylece çarşısının cismi ortadan kalkmış, sadece ismi kalmış. Merkezinde caminin yer aldığı Fatih Külliyesi'ni meydana getiren yapılardan bugün medreselerle Fatih Türbesi ile kütüphane ve hazîre kalmış durumdadır. Fatih Türbesi'nin içinde girişteki sağ duvarda Reisül-hattatın Kâmil Efendi'nin (Akdik) sülüs hatıyla, Şâir-i Âzam Abdülhak Hâmid'in meşhur "Merkad-i Fâtih'i Ziyaret" manzumesinin yer aldığı 3x1.25 metre ebadında camlı çerçeve içindeki tezhipli panonun görülmeye değer olduğunu belirtmeliyim.

Fâtih'in hanımlarından Gülbahar Hatun'dan başlayarak baba oğul Yesarîler, Ahmet Cevdet Paşa, Ali Emiri Efendi, Gazi Osman Paşa, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Rasathane Müdürü Salih Zeki Bey, Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi, Ahmet Midhat Efendi, Emrullah Efendi, Mesnevî şârihi Âbidin Paşa, Amiş Efendi, Maraşlı Ahmed Tahir Efendi, hattat Sâmi Efendi ve Seyyid Mustafa Hâkî Efendi, yakın tarihlerde de Halil İnalıcık ile Semavi Eyice'nin kabirlerinin Fatih Camii hazîresinde olduğunu da zikretmem gerekir.

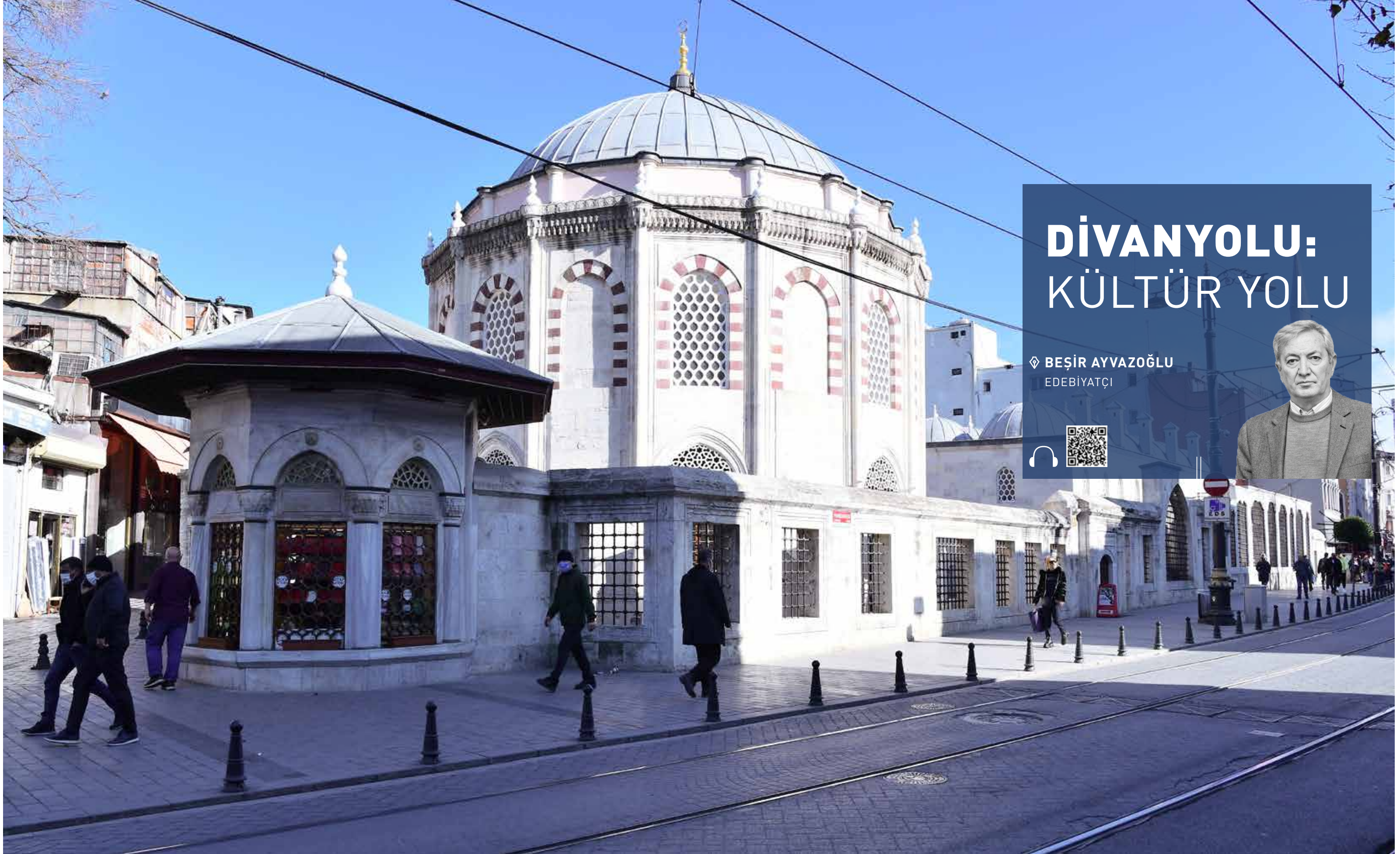
Hâlen Fatih'te, galiba bir zamanlar Mehmed Âkif ile Hüseyin Sebilci ve Memduh Cumhuriyet'un da oturduğu Sarı Nasuh Sokağı'nda ikamet ediyorum.

FATİH KİTABINI
HAZIRLARKEN
AKLIMA TAKILAN
VE O SIRADA
ÇÖZEMEDİĞİM
MESELELERDEN
BİRİ DE
SARAÇHANE İSMİ İDİ.

DİVANYOLU: KÜLTÜR YOLU

◆ BEŞİR AYVAZOĞLU
EDEBİYATÇI

Roma devrinde Mése adı verilen ve Ayasofya'dan başlayıp Edirnekapısı'na kadar uzanan, iki taraf üzeri örtülmüş sütunlarla çevrili protokol yoluna Osmanlı devrinde Divanyolu deniyordu. Fatih devrinden itibaren, sarayda salı günleri sabah namazından sonra toplanan Divân-ı Hümâyün üyelerinin toplantı bittikten sonra saraylarına ve konaklarına “âlây-ı vâlâ” ile giderken kullandıkları yol olduğu için bu adı alan caddenin bazı bölümleri, 1865 HocaPaşa yangınından sonra Keçecizâde Fuat Paşa başkanlığında kurulan Islâhât-ı Türk Komisyonu tarafından genişletilirken birçok yapı acımasızca yıkılmış, bazıları da hoyratça kesilerek tanınmaz hâle getirilmişti.

Daha sonraki imar hareketlerinde de çok şey kaybeden Divanyolu'nun Ayasofya ile Beyazıt arasındaki bölümü 1934 yılında Şehir Rehberi hazırlanırken ikiye ayrılmış ve Atık Ali Paşa Camii ile Beyazıt arası Yeniçeriler Caddesi diye adlandırılmışsa da bu isim sadece kayıtlarda ve tabelalarda geçerlidir. Ancak Yeniçerilerin Divanyolu'yla ilişkisini unutmamak gerekir; cadde boyunca dizilmiş eski yapılardan birinin duvarlarına kulaklarınızı dayayıp modern hayatın gürültülerinden bir an uzaklaşabilseniz, bir zamanlar kazan kaldırıp Etmeydanı'ndan Atmeydanı'na, yani Sultanahmet'e yürüyen öfkeli yeniçerilerin taşlara sinmiş tüyler ürpertici gulgulesini duyabilirsiniz.

Padişahlar Topkapı Sarayı'nı terk ettikten sonra eski önemini yitiren bu cadde, yangınların, depremlerin ve geçen zamanın yok ettiği değerlerin yerine, aynı değerde yenileri konulamadığı için kimliğini büyük ölçüde kaybetti. Aşağı yukarı yüz elli yıldır Türkiye'nin kültür hayatına İstiklal Caddesi yön veriyor. Bu elbette ayrıca tahlil edilmesi gereken önemli bir meseledir. Beyoğlu'nun tarihiyle Batılılaşma tarihimiz örtüşür. Elçilikler, ilk bankalar, ilk tiyatrolar, sinemalar vb. hep Beyoğlu'nda açılmış, Türk aydınları Batı kültürüyle önce Beyoğlu'nda tanışmışlardır. Beyoğlu on dokuzuncu yüzyılın

Alman Çeşmesi

ortalarından itibaren başka türlü bir cazibe merkezi oldu ve bu özelliğini hiç kaybetmedi.

Bu tercih hiç şüphesiz Divanyolu'nun yaklaşık iki bin yıldır ana arter olduğu gerçeğini değiştirmez. İstanbul'un nabızı, her şeye rağmen yakın zamanlara kadar Divanyolu ve çevresinde atıyordu. Basın ve yayın dünyası Babiâli, Cağaloğlu ve Divanyolu'nda toplanmıştı. Ne var ki 1980'lerde gazeteler İkitelli'ye ve o civardaki steril mekânlara, yani plazalara taşınmaya başlayınca Babiâli hızla halıcıların vb. toplandığı bir ticaret merkezi hâlini aldı. Yayıncılar da imkân ve fırsat buldukça bu bölgeyi terk ediyor. Sahaflar Çarşısı artık sahafların çarşısı olmaktan çıktı. İstanbul Üniversitesi'nin bile bu bölgede ciddi bir ağırlığı kalmadı.

Bu kültür yolu Topkapı Sarayı'ndan başlatıldığı takdirde, Gülhane Parkı'nı, bu park içindeki müzeleri, Alay Köşkü'nü, bu köşkün karşısındaki Zeynep Sultan Camii'ni, Babiâli'yi, dolayısıyla bir zamanlar basın

yayın dünyasının merkezi olan Ankara Caddesi'ni ("Bizim Yokuş") ve Cağaloğlu'nu da kuşatacaktır. Kısa bir zaman önce cami olarak yeniden ibadete açılan Ayasofya'nın da kültür tarihimiz açısından ne ifade ettiği, fetihten sonra zamanla büyük bir külliye dönüşen camiye Mimar Sinan'ın katkıları, avlusunda beş Osmanlı padişahın yattığı (II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Mustafa, I. İbrahim), ilk üç padişahın türbelerinin eşsiz birer mimari eseri oldukları unutulmamalıdır. Ayasofya Külliyesi'nin bir parçası olan ve Hürrem Sultan tarafından yaptırılan Haseki Hamamı ve II. Selim Türbesi, Sinan'ın imzasını taşıyan eserlerdir.

Sultanahmet Camii, tam karşısında, günümüze ulaşabilmiş tek vezir sarayı olan ve günümüzde Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan İbrahim Paşa Sarayı, bu şehirde kurulduğu tarihten itibaren olup bitmiş her şeye şahit olan dikilitaşlar, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devrinde yapılmış binalar (MÜ Rektörlüğü tarafından kullanılan Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti, Mimar Vedat Tek'in eseri olan Defter-i Hakani binası, Recep Peker Konağı vb.)

özenle korunması gereken kültür varlıklarıdır. Sultanahmet Meydanı'nın Osmanlı döneminde de sportif faaliyetlere sahne olduğunu, özellikle muhteşem şenliklerin bu meydana düzenlendiğini, yirminci yüzyılın başlarında da çok önemli mitinglerin burada yapıldığını unutmamak gerekir.

Fetihten sonraki ilk önemli camiler Divanyolu'nda yapılmıştır: Kitabesi Hattat Şeyh Hamdullah'ın imzasını taşıyan Firuzağa Camii (1491), Atık Ali Paşa Camii (1509), Beyazıt Camii (1505)...

Batı etkisinde inşa edilmiş ilk camilerden biri olan Nuruosmaniye Camii (1755), ayrıca Ampir üslubunun üç önemli yapısı da (Alay Köşkü, Cevri Kalfa Mektebi, II. Mahmud Türbesi) bu bölgededir. Günümüzde Ahmet Hamdi Tanpınar Müze Kütüphanesi olarak kullanılan Alay Köşkü, padişahların muhteşem alayları seyrettiği ve çok önemli hadiselerin cereyan ettiği, Sur-ı Hakani'nin Babiâli karşısındaki burçlarından birine yapılmış bir köşktür. Türk Edebiyatı Vakfı tarafından kullanılan Cevri Kalfa Mektebi, Sultan II. Mahmud'u ölümden kurtaran cariyenin

Sinan Paşa Medresesi

¹ **Etmeydanı:** Aksaray'dan Yenibahçe'ye doğru uzayan, Yeni Odalar adlı büyük yeniçeri kıslasının önündeki askeri meydan. Bu alanın yer aldığı Bayrampaşa Deresi vadisinden günümüzde Vatan Caddesi geçmektedir.

Çemberlitaş Sütunu

Talat Paşa Konağı

2. Mahmud Türbesi

A. Hamdi Tanpınar Müzesi

Basın Müzesi

Cevri Kalfa Çeşmesi

Firuzağa Camii

İbrahim Paşa Sarayı

Nuruosmaniye Camii

Türk Edebiyatı Vakfı

hatrasını yaşatır. II. Mahmud Türbesi ise aynı zamanda Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid'in ve bu üç padişahın ailelerinin yattıkları türbedir.

II. Mahmud Türbesi'nin bahçesi zamanla bir kübera mezarlığı (panteon) hâline gelmiştir. Abdülatif Suphi Paşa, Fethi Paşa ve Sadullah Paşa gibi Tanzimat, Said Halim Paşa ve Ziya Gökalp gibi II. Meşrutiyet devri ricalinin yanı sıra Muallim Naci gibi önemli şair ve yazarların ebedi uykularını uyudukları bu mezarlık, her biri başlı başına bir sanat eseri olan mezarlarında yüzlerce hikâyeyi saklamaktadır. Aynı şey, Divanyolu'ndaki cami ve medreselerin hazirelerindeki mezarlar için de söylenebilir. Türbenin ve hazirenin bulunduğu alan, Esmâ Sultan Sarayı'nın bahçesi imiş. Küçük Esmâ Sultan, I. Abdülhamid'in kızı ve II. Mahmud'un ablasıdır. Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmialem Valide Sultan, bu ahşap kışlık sarayı yıktırarak yerine Darülmâarif isminde, hâlen Çağaloğlu Anadolu Lisesi tarafından kullanılan mektebi yaptırdı.

Türbenin bahçe duvarına bitişik sebilin arkasında muhtemelen sıbyan mektebi ve muvakkithane olarak inşa edilmiş olan yapı hâlen İstanbul Türk Ocağı tarafından kullanılıyor.

Esmâ Sultan Sarayı muhafaza edilmiş olsaydı, klasik üslupta kışlık bir sultan sarayı hakkında sarıh bir fikrimiz olacaktı. Divanyolu ve civarında çok sayıda sultan ve vezir saraylarının bulunduğunu biliyoruz. Başta Esmâ Sultan Sarayı olmak üzere bir zamanlar bu bölgede yer alan sultan ve vezir saraylarıyla günümüze ulaşamamış bütün Osmanlı yapıları hakkındaki bilgiler ve görsel malzeme toplanarak bir envanter çıkarılmalı ve mümkünse Divanyolu'nun Miniatürk benzeri bir maketi hazırlanarak yerleri belirlenmelidir. 1950'lere kadar iki tarafı tarihi konaklarla çevrili olan Divanyolu'nda günümüze sadece Fuat Paşa Konağı (İÜ Eczacılık Fakültesi), Talat Paşa Konağı, Recep Peker Konağı, Şair Nigâr Hanım'ın gelin geldiği Salih Efendi Konağı (Sağlık Müzesi), Arif Paşa Konağı (bir süre

Eminönü Belediyesi tarafından kullanılan konak), Besim Ömer Paşa Konağı, Abdullah Cevdet'in İctihad mecmuasını çıkardığı İctihad Evi ulaşabilmiştir.

Divanyolu civarında bu kültür yoluna ayrı bir cazibe kazandıran müzeler de vardır: Topkapı Sarayı Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Basın Müzesi (Eski Darülfünun binası), Yahya Kemal Müzesi, Türk Vakıf ve Hat Sanatları Müzesi (Beyazıt Medresesi)... Kubbealtı Kültür ve Sanat Vakfı tarafından kullanılan Köprülü Medresesi, Birlik Vakfı'nın kullandığı Atık Ali Paşa Medresesi, Koca Sinan Paşa Medresesi, Çorlulu Ali Paşa Medresesi, İstanbul Fetih Cemiyeti ve Yahya Kemal Müzesi'nce kullanılan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi'ne ayrıca dikkatinizi çekmek isterim.

Firuzağa Camii'nin yanındaki boş alanda bir zamanlar Burhan-ı Terakki Mektebi ve Ârif'in Kiraathanesi diye tanınan bir kahvehane vardı. Meddah Aşkı ile Hayalî Kâtip Salih'in sürekli "icra-yı san'at" ettikleri Ârif'in Kiraathanesi ise, geçen asrın sonlarında Şinasi, Namık Kemal, Âli Bey, Lastik Said Bey, Ahmed Midhat Efendi, Muallim Naci, Şeyh Vasfi, Ebüzziya Tevfik ve Mehmed Âkif gibi tanınmış şair ve yazarların devam ettikleri önemli bir kültür merkeziydi. Ârif'in Kiraathanesi ile Salih Efendi Konağı'nın alt katında açılan kahvehane arasında ciddi bir rekabet vardı. II. Mahmud Türbesi'nin karşısındaki otelin yerinde bir zamanlar Yeni Şark Kahvesi faaliyet gösteriyordu. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir'de Şark Kahvesi diye söz ettiği ve bir zamanlar Süleyman Nazif, Yahya Kemal, Mükrimin Halil Yınanç, Hilmi Ziya Ülken gibi meşhurların sık sık uğradıkları bu kahve, Mütareke yıllarında Sultanahmet ve Nuruosmaniye kahveleriyle birlikte aydınların buluştukları, birbirlerine daha fazla

diz dize ve göz göze yaklaşmak ihtiyacıyla, memleket ve edebiyat meselelerini konuşup tartıştıkları mekânlardan biriydi. Tanpınar “Kaç nesil ve kaç terbiye burada birleşirdi” diyor.

20. yüzyılın başlarında, Sultanahmet'te, tam köşedeki ilk kahve Hasan Âli Yücel'in verdiği Akademi adıyla anılmış. Ahmet Hamdi Tanpınar gibi genç yazar ve şairlerin yanı sıra bazı ressamların da devam ettiği bu kahvede tanıdığı Rıza Tevfik bir Ramazan gecesi çoğu talebesi olan bir kalabalık önünde zeybek oynamış, satıcı ve Yahudi taklitlerine çıkmıştır. Akademi ismini “saygılı bir istihza” olarak değerlendiren Peyami Safa'ya göre, bu isim o yıllarda bütün Beyazıt, Divanyolu ve Nuruosmaniye kahvelerinin yüklendiği fonksiyonu çok iyi ifade etmektedir. Yahya Kemal ve arkadaşlarının Dergâh

mecmuasını çıkardıkları, sonraki yıllarda da Orhan Kemal'in romanlarını yazdığı İkbâl Kiraathanesi Nuruosmaniye'deydi. Beyazıt'taki Küllük Kahvesi ve 1960'larda bu kahvenin yerini alan Marmara Kiraathanesi üniversite hocalarının, yazarların, ressamların ve gazetecilerin devam ettikleri entelektüel kahveleriydi. Semai kahveleriyle ünlü Tavuk Pazarı'nın da Çemberlitaş'ta bulunduğunu unutmamak gerekir. Osmanlı taşrası belli ölçüde bu meydandaki semai kahveleri vasıtasıyla İstanbul şehir hayatında temsil edilirdi. Anadolu ve Rumeli'den İstanbul'a gelen âşıklar, Tavukpazarı'ndaki kahvelerde buluşur, atışır ve imtihan edilirdi.

Çemberlitaş'a ismini veren sütunun tam karşısında, bugün Çemberlitaş Sineması'nın da bulunduğu işhanının yerinde, 15. yüzyıl

sonlarından itibaren yabancı elçilerin ikamet ettikleri Elçi Hanı bulunuyordu. Semavi Eyice, 1865 Hoca Paşa yangınında harap olan bu iki katlı muhteşem yapının Atık Ali Paşa manzumesine bağlı kervansaray olabileceğini söyler. Elçi Hanı'nın yerine 19. asrın ikinci yarısında yapılan ve sahibi Osman Bey tarafından Darüşşafaka'ya bağışlanan işhanı, içindeki büyük matbaa dolayısıyla Osmanbey Matbaası ismiyle tanınıyordu. İstanbul'un sayılı sinemalarından biri olan Çemberlitaş Sineması da bu hanın içindeydi. Daha sonra yıkılan hanın yerine, bugün yeni Çemberlitaş Sineması'nı da içine alan büyük iş merkezi yapılmıştır.

Divanyolu'nu bezeyen, sanat tarihimiz açısından çok önemli su yapıları da vardır. Bâb-ı Hümayun karşısındaki III. Ahmet

Çeşmesi, Bahçekapısı'ndan Zeynep Sultan Camii önüne taşınan I. Abdülhamid Sebili, Ayasofya, Cevri Kalfa, II. Mahmud Türbesi, Sinan Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Köprülü ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sebilleri ve muhtelif çeşmeler...

Divanyolu ve Beyazıt Meydanı arasındaki kültür mirasımız elbette bu kısa metinde zikrettiklerimizden ibaret değildir. Daha detaylı bir çalışma, bu mirasın göz kamaştırıcı zenginliğini ortaya koyacaktır. Her şeye rağmen, bir ilim ve kültür yolu olma özelliğini muhafaza eden bu tarihi cadde ihya edilerek yenien bir cazibe merkezine dönüştürülebilir. Bunu yapabilmek için bu caddenin her gün milyonlarca insan tarafından çiğnenmesine sebep olan atölyelerin, imâlathanelerin vb. bu civardan uzaklaştırılması gerekir.

Sultanahmet Meydanı, Dikilitaş

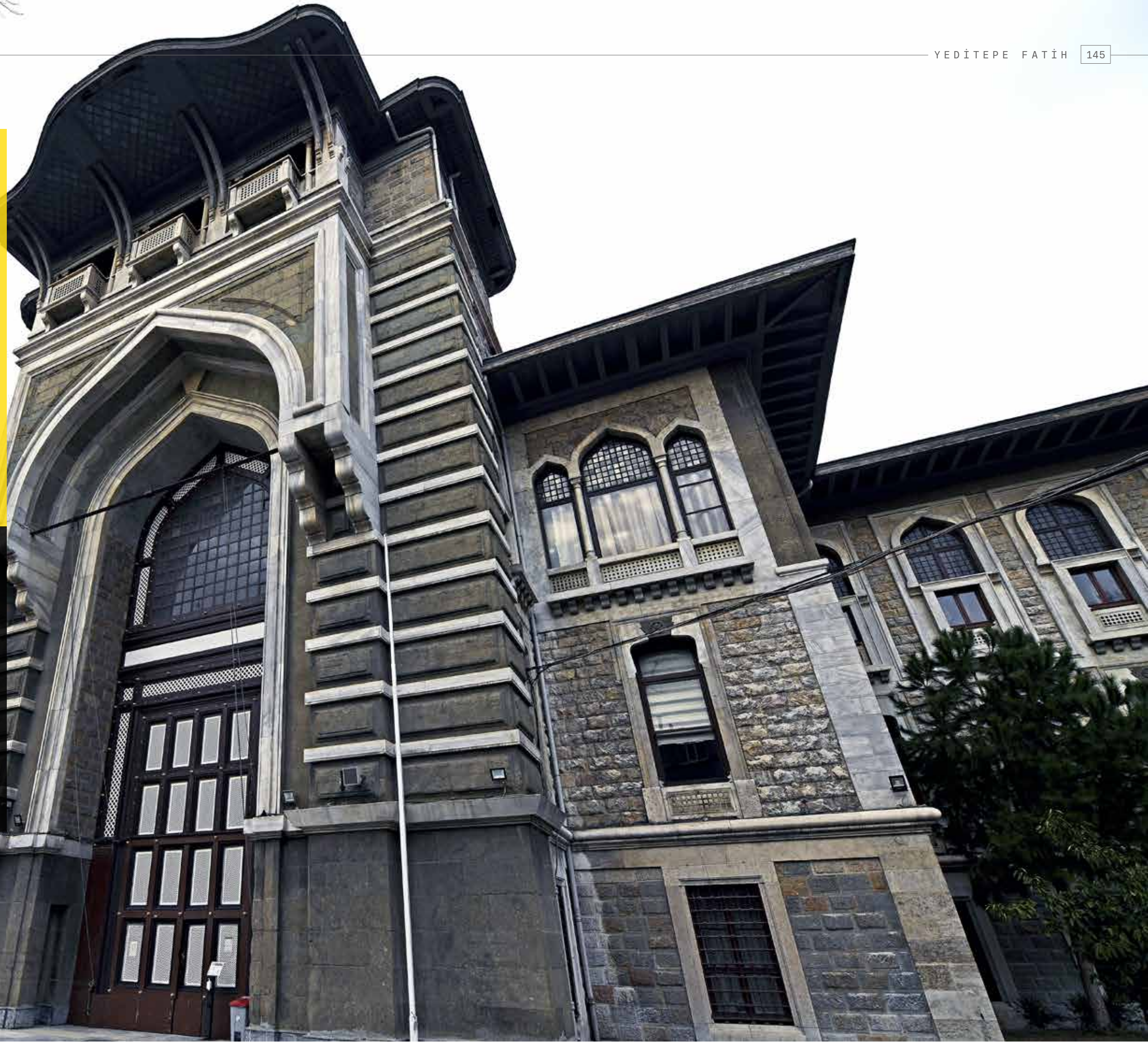
SARI SİYAH BİR EĞİTİM OCAĞI İSTANBUL ERKEK LİSESİ

◆ FATİH GÜLDAL

TARİHÇİ / İSTANBUL ERKEK LİSESİ MÜDÜRÜ

📷 FATİH GÜLDAL - İHSAN İLZE
OĞUZ BÜKTEL - ZAFER SÖĞÜT

EŞSİZ TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRASININ YANI SIRA
TÜRKİYE’NİN EN ÖNEMLİ EĞİTİM KURUMLARINI İÇİNDE
BARINDIRAN FATİH’TE, GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
BAŞARILARIYLA ÜLKENİN GURURU OLAN PEK ÇOK
OKUL YER ALIYOR... YETİŞTİRDİĞİ DEVLET ADAMLARI,
SİYASETÇİLER, SANATÇILAR, MÜHENDİSLERLE EĞİTİM
DÜNYASINA DEĞER KATAN BU OKULLAR, GELECEĞİN
TÜRKİYE’SİNDE İZ BIRAKACAK YENİ NESİLLER
YETİŞTİRMEYE DEVAM EDİYOR.

İlköğretim kurumlarından yükseköğretime kadar Osmanlı Devleti'nin en kayda değer eğitim ocakları Fatih sınırları içerisinde bulunur. O günlerden Cumhuriyet'e miras kalan Gelenbevi Anadolu Lisesi, Davutpaşa Anadolu Lisesi, Pertevniyal Lisesi, Çapa Fen Lisesi, Vefa Anadolu Lisesi, Cağaloğlu Anadolu Lisesi dönemin sultani ve idadileri olarak kurulmuştu. Gerek öğretmen kadroları gerekse de bu okullardan yetişen öğrenciler her dönem toplum hafızasında başarılarıyla iz bırakanlar arasında yerlerini aldılar.

Bu okullardan biri de Türkiye'nin en önemli devlet liselerinden olan Cağaloğlu'ndaki İstanbul Erkek Lisesi... Mimarisi, eğitim kadrosu ve Türkiye derecesiyle okula girmeye hak kazanan yüksek başarıya sahip öğrencileriyle, İstanbul Erkek Lisesi adından söz ettirmeye devam ediyor.

İstanbul Erkek Lisesi, 1884 yılında Bahriye emekli yüzbaşısı ve matematik öğretmeni Mehmet Nadir Bey tarafından “Numune-i Terakki” adıyla özel bir okul olarak kurulur. Dönemin şartlarına göre çok kaliteli ve disiplinli bir eğitim veren Numune-i Terakki, Süleymaniye'de Bab-ı Meşihat Dairesi yanında bir konakta eğitimine başlar. O dönem kurulan özel okullar genellikle büyük konaklarda eğitim verir ve yeni bina inşası çok tercih edilmez.

Okul uyguladığı modern eğitim yöntemleri, kurucusunun entelektüel kişiliği, güçlü eğitim kadrosu ve öğrenciye verilen önem nedeniyle kısa sürede İstanbul'daki önemli bürokratların ve aristokrat ailelerin çocuklarını gönderdiği bir eğitim yuvası olur. Türkiye'deki ilk okul dergisi olarak kabul edilen Numune-i Terakki Dergisi'ni de çıkararak literatüre geçen okul, ünlü ressamlarımızdan Hüseyin Avni Lifiç, Cumhuriyet tarihinin ilk bilim tarihçisi, siyasetçi ve yazar

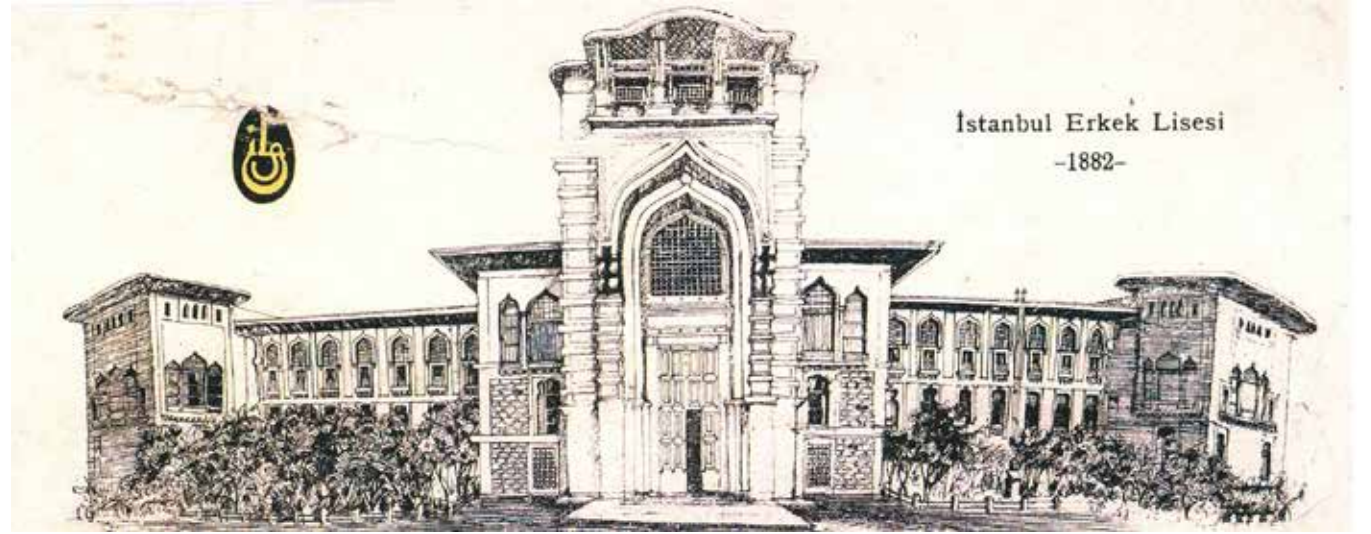

Adnan Adivar, Şair-Milletvekili Fazıl Ahmet Aykaç, Mimar Kemalettin, Türk edebiyatına tiyatro alanında çok değerli eserler veren Musahipzade Celal ve daha pek çok öncü ismi yetiştirir.

Özel okul olarak kurulan Numune-i Terakki, bazı öğretmenlerinin Sultan II. Abdülhamit'e karşı planlanan bir darbe girişimine karıştıkları iddiasıyla 1897 yılında devlet tarafından satın alınır ve öğretmen ve idareci kadrosu dağılır. Okulun kurucusu Mehmet Nadir Bey, Sultan Abdülhamit'in çok önemseydiği bir başka mektep olan Aşiret Mektebi'ne müdür olarak tayin edilir.

134 YIL SÜREN İSİM DEĞİŞİKLİĞİ

Numune-i Terakki, bugünkü adıyla İstanbul Erkek Lisesi kurulduğu günden 1933 yılına kadar birçok farklı binada eğitim verir ve okulun adı farklı tarihlerde bazı değişikliklere uğrar. 1909 yılında okula bakanlar kurulu kararıyla “İstanbul Leyli İdadisi” adı verilir ve kurum resmi okul statüsüne kavuşur. Bu süreç içerisinde okul ilk kurulduğu küçük konaktan taşınarak farklı binalara yerleşir. 1888 yılında Şehzadebaşı'nda Burmalı Mescit karşısında Mümtaz Bey Konağı'na, 1899'da Aksaray'da Selimpaşa Yokuşu'nda daha konforlu ve sağlıklı bir bina olan Şirvanizade Rüşdü Paşa Konağı'na taşınır.

1903 yılında okulda yapılan tadilat ve tamirat dolayısıyla okulun idadi kısmı bugünkü adıyla lise kısmı Aksaray'da bir haneye geçici olarak gönderilir. 1910 yılında yapılan bir düzenleme ile bazı idadiler lise adını alırken okulun adı da İstanbul Lisesi olur. Ancak bu durum uzun sürmez ve yaklaşık bir yıl sonra okulun adı İstanbul Sultanisi şeklinde tekrar değiştirilir.

1923 yılında Sultani ismi İstanbul Erkek Lisesine dönüştürülürken, altmış sene sonra 1982 yılında ihtilalin uygulamalarından biri olarak okulun adı tekrar İstanbul Lisesine dönüşür. 2018 yılında bizzat yaptığım başvuru sonucunda okulun resmi evrak haricinde pek de kullanılmayan bu ismi değiştirilerek tekrardan İstanbul Erkek Lisesi olur.

SAVAŞ YILLARI VE CUMHURİYET

Balkan Savaşları sürecinde okulun bir kısmı hastane olarak kullanılır. Bu süreçte öğrenciler memleketlerine gönderilir. Ardından I. Dünya Savaşı patlak verir ve İstanbul Sultanisi öğrencileri ilk kez bugünkü Fatih sınırlarından dışarıya; hükümet tarafından el konulan Karaköy'deki Saint Benoit Lisesine nakledilir. Taşınma zahmeti savaş sonunda da devam eder. Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ve İstanbul'un işgaliyle bir gün Fransız askerleri okulun kapısına dikilir ve okulun boşaltılmasını ister. 5 yıl kaldıkları binadan süngülü askerlerin zoruyla ayrılan öğrenciler, Şehzadebaşı'ndaki Haşim Paşa Konağı'na binbir zorlukla taşınır. Suyu ve elektriği dahi olmayan bu okuldaki zorlu günler bitmek bilmez. Savaşın bitmesi ve Cumhuriyetin ilanı ile okulun hem ismi hem de binası yeniden değişir. Yeni adıyla İstanbul Erkek Lisesinin yeni mekânı, Saraçhanebaşı'ndaki Münir Paşa Konağı'ndan Beyazıt'taki Fuat Paşa Konağı olarak adlandırılan eski Maliye Nezareti Binası olur.

İstanbul Erkek Lisesinin son olarak taşındığı ve 1933 yılından beri faaliyet gösterdiği bina ise Cağaloğlu'nda İran Konsolosluğunun bitişiğinde yer alan ve 1890'lı yıllarda Osmanlı Devleti'nin

Avrupalı devletlere olan borcunu tahsil için, suriçi İstanbul'unun en merkezi noktalarından birinde inşa edilmiş Düyun-ı Umumiye yani Genel Borçlar İdaresi binasıdır. İdarenin İstanbul'dan Paris'e taşınması sonrasında boş kalan binanın taliplisi çoktur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de imzasının bulunduğu Bakanlar Kurulu kararında binanın geleceği ile ilgili tartışma olur. Özel sektöre kiralanması, valiliğin buraya taşınması gibi konular konuşulur. Sonunda 04 Mart 1933'te binanın Maarif Vekaletine verilmesine karar verilir. Temmuz 1933 yılına ait gazetelerde binaya İstanbul Erkek Lisesinin taşındığı duyurulur.

BEAUX-ARTS MİMARİSİ

Eski Düyun-ı Umumiye yeni İstanbul Erkek Lisesi binası kuşkusuz İstanbul'un en görkemli yapıları arasında olup görsel açıdan İstanbul'un başta tarihi yarımada olmak üzere Haliç'i ve Galata'yı gören mükemmel bir manzarası vardır. Okulun çeşitli yerlerinden Ayasofya, Aya İrini ve boğaz yapıları gibi neredeyse tüm abidevi yapıları görülür.

Bina güneydoğu-kuzeybatı ekseninde yerleştirilmiş dıştan dışa yaklaşık 120x50 m boyutlarında, Beaux-Arts mimari özelliklerini taşıyan aksiyal, simetrik planlı kâgir bir yapıdır.

Yapı kuzeydoğu yönündeki meyil nedeniyle bu cephede dört, güneybatı cephede üç katlıdır. Binanın mimarı İstanbul'un Sanayi-i Nefise Mektebi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Pera Palas Oteli, Tokatlıyan Oteli, Abdülmecit Efendi Köşkü, Haydarpaşa Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane gibi önemli mimari yapılarının da mimarı olan Fransız asıllı levanten mimar Aleksandre Vallaury'dir.

Vallaury, bu binada özellikle Pera gibi Batı'ya daha yakın bir çerçevede gerçekleştirdiği binalarda uyguladığı Batı'ya özgü yeni-klasik üsluptan özellikle kaçınmış, klasik ve barok dönem Osmanlı mimarlığından alınmış pek çok ögeyi yeniden yorumlayarak binayı ilmek ilmek işlemiştir. İlk bakışta dikkatimizi çeken görkemli taç kapısı, sekizgen kule, sivri kemerler içerisine alınmış pencereler, taş konsollara oturtulmuş geleneksel

cumbalardan esinlenilmiş çıkmalar, köşeleri yuvarlatılmış, dalgalı geniş saçaklar ve bunları destekleyen eliböğründeler, bu yeniden yorumlamaların en güzel örnekleridir. Binanın bulunduğu alan Osmanlı Devleti'nin kalbinin attığı bölge olup, bugün valilik olarak kullanılan dönemin Osmanlı yönetim binası Babiali, Ayasofya ve diğer abidevi yapılar arasında binanın uyumlu bir şekilde durabilmesi için mimarın çaba gösterdiği görülür.

“VEKİLLER OKULU”

İstanbul Erkek Lisesinin öğretmenleri ve yetiştirdiği öğrencilerinden bahsedersek Türk eğitim tarihi açısından ne derece önemli bir eğitim yuvasından söz ettiğimiz anlaşılır. İstanbul Erkek Lisesinden başbakanlar, onlarca milletvekili ve siyasetçi, sayısız bilim ve sanat adamı yetişmiştir.

1958 yılının Bakanlar Kurulundaki Samet Ağaoğlu, Celal Yardımcı, Nedim Ökmen, Sıtkı Yırcalı, Emin Kalafat, Abdullah Aker, Esat Budakoğlu, İstanbul Erkek Lisesi mezunudur. Bu nedenle okul “Vekiller Okulu” olarak da adlandırılmıştır.

Türk düşünce tarihinde önemli izler bırakan Nurettin Topçu ise hem İstanbul Sultanisinde okumuş hem de yirmi yıl burada öğretmenlik yapmış aydınlarımızdandır. Onun hocası olup Türk fikir hayatına yön vermiş, akademik ve bilimsel anlamda sosyal bilimler çalışmalarının yapılabilmesi için metot ve fikirler üretmiş Hilmi Ziya Ülken de İstanbul Sultanisi ünlüleri arasındadır. Hukuk tarihimizde önemli çalışmalara imza atmış Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, Türk arkeolojisinin en önemli ismi Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, ünlü matematikçimiz Cahit Arf, iktisatçı Sabri Ülgener, tarihçi Enver Behnan Şapolyo, halk bilimci Pertev Naili Boratav, kalp damar cerrahı Siyami Ersek, canlandırdığı karakterlerle Türk milletinin kalbinde taht kuran Türk tiyatro ve sinemasının büyük oyuncusu Münir Özkul, hem ünlü bir bestekar hem de önemli bir cerrah olan Dr. Alaeddin Yavaşca, müzisyen Erol Evgin ve daha saymakla bitiremeyeceğimiz pek çok isim, okulun sıralarında yetişmiştir.

TARİHE İZ BIRAKAN OKUL YÖNETİCİLERİ

Öğrencilerini yazmışken İstanbul Sultanisi/İstanbul Erkek Lisesinde görev almış öğretmen ve idarecilerden bahsetmemek olmaz. Kuruluşundan bugüne kadar birçok kıymetli eğitimcinin bu önemli yuvada öğretmenlik yaptığı, yatakhaneğinde belletmenlik görevi aldığı ve ülkemize değerli insanlar yetiştirmek için canla başla çalıştığı bir gerçektir. Okulun kurucusu askerlikten ayrılma Mehmet Nadir Bey Shakespeare'in Hamlet eserini Türkçeye kazandıracak kadar edebiyata aşına, çözölemeyen

Necmettin Erbakan, Mesut Yılmaz ve Münir Özkul'a ait okul arşivindeki bazı belgeler

matematik sorularını uluslararası yayınlarda cevaplayabilecek kadar matematik dehası bir idareciydi. Muallim Naci ile “Afak” dergisini de çıkaran Nadir, birçok dergi ve gazetede pedagoji ve eğitim üzerine yazılar yazar, “Hesab-ı Nazari” adında matematik içerikli bir kitabı olan ve Osmanlı'da özel okulculuğu başlatan isimlerden biriydi. Sınıfı mabede girer gibi giren Nurettin Topçu kuşkusuz okulun tarihine adını yazdıran eğitimcilerin başında geliyordu. Celaeddin Ökten, gazeteci yazar Hakkı Tarık Us, Agah Sırrı Levent, Hakkı Süha Gezgin, Hasan Ali Yücel, Nurullah Ataç,

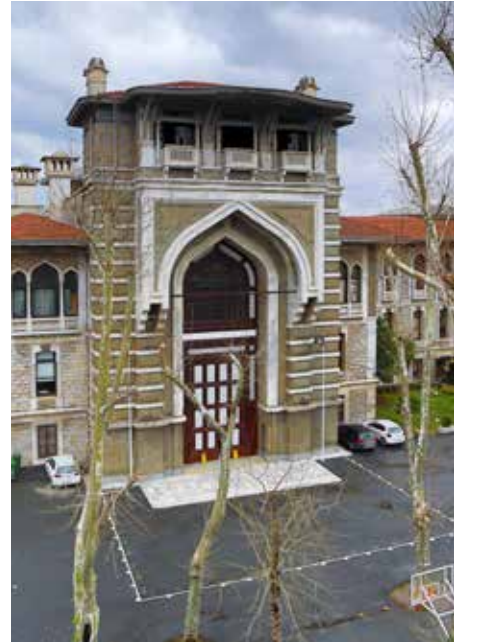
Tevfik Fikret ilk akla gelen eğitimciler arasında idi. Okulda müdürlük yapanlar arasında I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde, İran'da savaşan, daha sonra esir düşüp Sibiry'a sürülen efsane müdür olarak tanınan Celal Ferdi Gökçay, “İstanbul ve Boğaziçi” adlı muazzam eseri ile İstanbul tarihçilerinin tanıdığı İhtifalci Mehmet Ziya ve Fatih'te Hırkai Şerif semtindeki konağı ile bildiğimiz mutasavvıf Kenan Rufai ilk akla gelen müdürlerdir.

TÜRK VE ALMAN DİPLOMASI

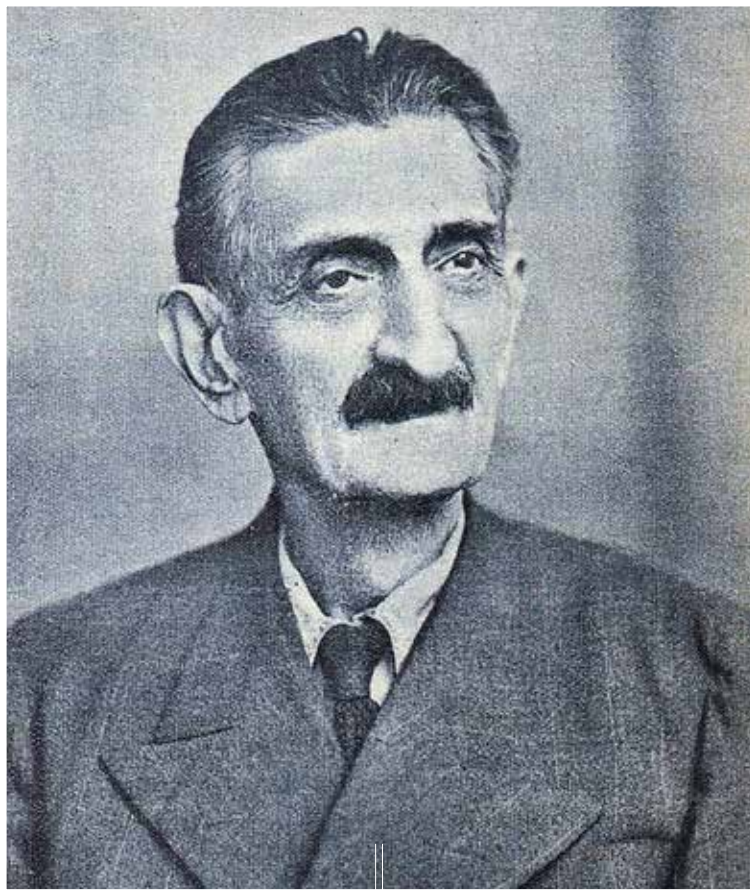
İstanbul Erkek Lisesi Türkiye'de yabancı hocaların da eğitimi olarak çalıştığı nadir okullardan biridir. Galatasaray Sultanisi çevresinde oluşmuş, akabinde tüm Osmanlı sathına yayılmış Fransızca eğitim ve Fransız kültürüne biraz da alternatif olması düşüncesiyle 1916 yılında başlayan ve fasıllarla günümüze kadar devam eden Almanca eğitim ve Alman öğretmen istihdamı için bu okul pilot olarak seçilmiştir. 2000'lerin başından beri de Abitur adı verilen ve Alman cimnasiumlarında uygulanan programla Türk diplomasının yanında Alman diploması da vermekte, mezun öğrenciler diploma puanlarına göre Almanya'daki üniversitelere sınavsız geçiş hakkı elde etmektedirler. Türkiye'deki en köklü izcilik çalışmalarının Sakarya İzci Oymağı adıyla burada yapıldığını, Türk futbol tarihinde önemli bir yere sahip İstanbul Spor Kulübü'nün de buradaki öğrencilerce kurulduğunu da unutmadan söylemeliyiz. İstanbul Erkek Lisesi bugün ulu çınarların gölgesinde muhteşem bir binada Türkiye Cumhuriyeti ve insanlık için öğrenci yetiştirmeye devam ediyor. Çanakkale muharebelerinde vatan için toprağa düşen ağabeylerinin manevi mirasını yaşatmak öğrencilerimizin en önemli şiarıdır. 137 yıldır Türk maarifinin en kıymetli ocağı olarak ilim ve irfan meşalesini gelecek kuşaklara taşımak için var gücüyle çalışmaktadır.

Nümune-i Terakki Mektebi kurucusu Mehmet Nadir Bey

21 Mayıs 1896 tarihli
Düyun-ı Umumiye
Binasını gösteren Servet-i
Fünun Dergisi

BİR İSTANBUL EFENDİSİ İBNÜLEMİN MAHMUT KEMAL İNAL

🎧 **HÜSEYİN KIYAK**
ARAŞTIRMACI-MÜZİSYEN

19. yüzyılın son çeyreği ile 20'nci yüzyılın ilk yarısından biraz fazlasının tanıdığı olan; hafızası, çalışkanlığı, eserleri ve kişilik yapısıyla döneminin en önemli aydınlarından İbnülemin Mahmud Kemal İnâl, bugün de temel başvuru kaynağı olan eserleriyle, hakkında yapılan çalışmalarla yaşamaya devam ediyor. Yazar, tarihçi, edebiyat tarihçisi, müzeci ve mutasavvıf olarak 33 yıl boyunca Osmanlı Devleti'nde çeşitli mevkilerde görev yapan Mahmud Kemal, hizmetlerini Cumhuriyet döneminde de sürdürdü. Süleymaniye Camii külliyesinde "Evkaf-ı İslamiye Müzesi" adıyla Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ni kuran İbnülemin, güçlü sosyal ilişkileriyle bir ilim, kültür, sanat mekânı olan ünlü konağında entelektüel fikir ve ilim dünyasına yeni kapılar aralamaya çalıştı. Biyografik eserleri olan son dönem Osmanlı şairleri, müzisyenleri, sadrazamları, hattatları hakkındaki kitaplarının yanı sıra şiir, roman, hikâye alanlarında da eser verdi.

BİR İSTANBUL EFENDİSİ

Yusuf Kâmil Paşa'nın mühürdarı Emin Paşa'nın oğlu olarak 17 Kasım 1871'de İstanbul'da doğan Mahmud Kemal, babasının teşvikiyle din, tarih ve edebiyatla meşgul olur, devrin önemli hocalarından dersler alır. Küçüklüğünden beri en büyük özelliği olan çalışma tutkusuna, hafıza ve zekâ gücünün de ilavesiyle yeri doldurulamayacak eserlerini vermeye başlar.

Tanpınar'ın "Bu mazi adamında ancak uzun araştırmalarla veya şaşırtıcı tesadüflerle ele geçirebileceğimiz, zamanından kopmuş şeylerin lezzeti vardı" dediği İbnülemin, tanıyanlar için "yürüyen bir tarih", "edebiyatımızın bir hülâsasıdır." Hayatının 50 yılından fazlasını Osmanlı döneminde geçirmiş, her şeyiyle zamanı dondurmuş, hatta

doğduğu devirden de eskilere ait bir İstanbul efendisidir. Onu, herkesten ayıran çok başka özellikleri de vardır. Süleyman Nazif ve Yahya Kemal'in müştereken söyledikleri beyit Mahmud Kemal'i çok güzel ifade eder: "Hezar-gıpta o devr-i kadim efendisine / Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine."

FATİH'TE ESKİ BİR KONAK

Doğduğu ve daha sonra kelimenin tam anlamıyla "yerleştiği", her bir hücre sine nüfuz ettiği, Mercan'daki sarı boyalı, 8 numaralı Mühürdar Emin Paşa Konağı, Mahmud Kemal için sadece bir ev değil, aynı zamanda yazma ve matbu ciltler dolusu kitabı barındıran bir kütüphane, en meşhur Türk hattatlarının talik ve sülüs levhalarını, çeşimbülbülleri, aileden kalan çeşitli antikalara sergileyebildiği bir müze, kendisiyle görüşmek isteyenleri kabul ettiği bir toplantı salonuydu. İşgal yıllarında Fransızların zoruyla boşaltmak mecburiyetinde kaldığı bir buçuk sene sayılmazsa, Mahmud Kemal tüm hayatını bu konakta geçirmiştir.

DARÜLKEMAL

Üniversite profesörleri, âlimler, yazarlar, tarihçiler, devrin hemen hemen tüm aydın kesimi bu konakta bir araya gelir; edebiyat, tarih, kültür sohbetleri yapılır ve musiki dinlenirdi. İstanbul merkezli Türk müziğinin saraylar ve tekkeler dışında geliştiği meclislerin 1900'lü yıllardaki en seçkin örneği idi. Süleyman Nazif'in "Darülkemal" adını verdiği bu konağın müdâvimleri yalnızca okumuş yazmış kesim değildi. Ev sahibinin layık bulduğu her yaştan, her meslekten kimse bu toplantılara katılabilirdi. Bu musikili toplantılar, İbnülemin'in her hâliyle maziye aidiyetinin bir yansımasıydı aslında. Çocukluğunda, gençliğinde babasının ve Said Halim, Yusuf Kâmil Paşalar gibi aile yakınlarının düzenlediği toplantılara katılan üstat, kendisi de bu geleneği devam ettirerek, geçmişle arasındaki zincire kuvvetli bir halka daha eklemiş oluyordu.

PAZARTESİ MEŞKLERİ

Toplantıların günü pazartesidir. İbnülemin, gelenlere oturacağı yeri gösterir, yeni gelen olursa onu soru yağmuruna tutar ve meşklere devamına müsaade edip etmeyeceğine karar verir. İlk konuşmalardan ve eş dost hakkında sorulardan sonra İbnülemin'in "tertib -i bezm eyleyelim" deyişiyle fasla geçilir. Peşrevden sonra eserler okunur. Saz taksime başladığı sırada çay ikramı başlar. Taksim dinlenirken çaylar yudumlanır. Taksimden sonra şarkılara devam edilir, saz semaisiyle fasıl tamamlanır. Sonra dinî bölüme geçilir ve Aziz Mahmud Hüdaî'nin "Kudümün rahmeti zevk u safadır" tevşihî, ardından çalınan Mevlevihane Peşrevi ve Ethem Bey'in okuduğu gazel ve Kuran-ı Kerim tilavetiyle program bitirilir. İbnülemin'in en çok sevdiği makam rasttır. Basmacı Abdi Efendi'nin "Senin aşkınla çâk oldum" ve Hafız Post'un "Gelse o şuh meclise" mısrasıyla başlayan eserleri söylendiğinde pek sevinir. Hüz zamdan ise hiç hazzetmez.

Bu toplantılara Zeki Arif Ataergin, Subhi Ezgi, Sadeddin Kaynak, Alaeddin Yavaşca, Arif Sami Toker, Necdet Yaşar, Süleyman Erguner, Haluk Recai, Cevdet Çağla, Hüsnü Coşar, Tanburi Selahaddin Tanur, Hakkı Süha Gezgin gibi tanınmış isimlerin yanında, Kapalıçarşı'dan Tanburi Ali Efendi, mühendislikten emekli Udi Edhem Bey, emekli albay Kemani Alaaddin Bey, Hanende Albay Hulusi gibi amatör musikîşinaslar da gelir.

Meclisin en önemli kısmı, musiki faslından sonradır. Ev sahibi herkesin istifade etmek için merakla beklediği sohbetine başlar. Hicivler, şiirler, İbnülemin'in ilmiyle hissini yoğurarak anlattığı hikâyeler... Bunları dinleyen, üstadı kızdırmadan sohbe katılan âlimler arasında Necati Başara, Halil Boztepe, Behzat Budak, Burhan Felek, Ziyaeddin Fahri Findikoğlu, Kâzım İsmail Gürkan, Fethi İsfendiyaroğlu, Necmeddin Hakkı İzmirli, Mithat Cemal Kuntay, Pertev

İbnülemin Konağı

Paşazade Nurullah Bey, Taha Toros, Mükrimin Halil Yınanç, Hasan Âli Yücel, Vasfi Rıza Zobu vardır.

KONAĞIN AKİBETİ

İbnülemin, son zamanlarına kadar sağlığını korumuş, bu toplantılara da devam etmiştir. 27 Mayıs 1957'deki ölümüyle bir devir de onunla kapanmıştır. Sağlığında kütüphanesini İstanbul Üniversitesine bağışlamış, konağını da İlim Yayma Cemiyeti'ne bırakmış, ölümünden sonra olduğu gibi muhafaza edilerek yurt yapılmasını vasiyet etmiştir. Fakat vasiyetinin aksine, ülkemizde rant uğruna birçok hafıza mekânının yok edildiği gibi bu konak da yıktırılmış, yerine iş hanı yapılmıştır.

HOŞ SADA

İbnülemin'in son kitabı, ölümünden bir yıl kadar sonra basılabilen Hoş Sada'dır. Kitaba 20-25 yıl önce başlayan, fakat musikişinaslar hakkında kaynak yetersizliğinin de etkisiyle olsa gerek, tamamlayamayan İbnülemin'i ikna eden kişi, Türk kültür hayatına çok önemli katkıları olan Hasan Âli Yücel'dir. Son Sadrazamlar gibi, Hoş Sada da Yücel'in çabalarıyla basılmıştır.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal ancak Tanburi Cemil Bey maddesinin sonuna kadar olan sekiz formalık kısmı yazabilmiştir. Kitap, Mahmud Kemal 'in içkiciliğinden dolayı "Avni-i mest" dediği Avni Aktunç tarafından tamamlanmıştır. Vefatından sonra kitapta kullanılacak müsvedde ve belgeleri aramak için konağa giden Avni Aktunç'un karşılaştığı manzara hem kitabın tamamlanması için yaşanan zorluk hem de Mahmud Kemal 'in çalışma tarzı hakkında bilgi vermektedir:

"Yığınlar hâlinde kâğıtlar, kırık kalemler, yerlerde kırık fincanlar, ilaç şişeleri, bir sürü hırdavat... Oturduğu kanepenin üstüne atılmış yırtık defterler, hemen hemen her tarafı yazılmış, boş yeri olmayan kâğıtlar, basılmış eserlerine ait prova kolonları, resimler, gazete kupürleri, torba torba sarılmış türlü boyda kâğıtlar, takvim kenarlarına yazılmış notlar..."

Son kitabı, onun bu kubbeye bıraktığı "Hoş Sada"'nın bir hûlasası gibidir. İlmiyle, hayata bakışıyla, hâliyle, tavriyla kimselere benzemeyen bu eski zaman adamını saygıyla anıyoruz.

Yıkılan Konak

NEVZAT ATLIĞ: "... 'SEN HER GECE GELECEKSİN, UNUTMA!' DEMİŞTİ"

Hocam, siz hangi yıllar arasında katıldınız bu meclislere?

1943'te gittim ilk. Üstadın 57'deki vefatına kadar devam ettim. Benim İstanbul'da ilk girdiğim musiki mahfilidir.

Hocam İbnülemin'in "sevdiklerim" ve "sevmediklerim" tasnifli bir defteri varmış. Sizi "sevdiklerim" hanesine yazmış.

Gerçekten de öyleydi. Ben ilk gittiğim gece çıkarken –o zaman kemanımla oradaki faslı da biraz derli toplu götürdüm galiba– "Sen her gece geleceksin, unutma!" demişti. Beni özel davetlere de götürdü. Necdet Molla'nın davetine gittik 1945 yazında. Nikâhıma geldi, ta Bayezid'den kalkıp Beyoğlu'na. Evlendikten sonra Cağaloğlu'ndaki evimize geldi, Kâzım İsmail Bey'le. Sonra Laleli'ye geçmiştım, oraya da geldi; ilk çocuğumuz Bülent'in kulağına duasını okudu. Yani severdi beni, ben de anlıyordum bunu.

Bize biraz İbnülemin'in konağında bahseder misiniz?

Dış kapıdan avluya girilir, eski bir merdiven çıkılır, asıl binaya girilir. Büyükçe kârgir bir konak, içi ahşap. 5-6 m'lik bir koridordan yürüyorsunuz. Sağdan bir merdiven üst kata çıkıyor. Bina iki buçuk katlı bir şey. Loş bir ortam var, İbnülemin tasarruflı biriydi, en düşük ampuller yanardı.

Oradaki icra nasıldı?

Amatör bir icraydı tabii. Nota filan kullanılmazdı. Öyle çok iyi yapılan bir müzik değildi tabii. Alaeddin (Yavaşca) geldikten sonra daha iyi müzikler de yapıldı, yani tek okuduğu zaman... Zaten müzik hazırlanarak yapılır, evlerde provasız yapılan müzik daima amatörce ve aksaklıklarla oluyor.

Repertuvar nasıldı? Klasik eserler okunur muydu, takımlar?

Yok takımlar pek okunmazdı, beste filan okunurdu ama bazen. Ama öyle iki beste, ağır semai, yürük semai filan hiç şahit olmadım.

*Devlet Sanatçısı Koro Şefi Prof. Dr. Nevzat Atılg ile bu görüşme Aralık 2020'de yapılmıştır.

Kaynakça:

- Alâeddin Yavaşca, "Evlerdeki musiki toplantıları II", *Kök, Sayı 4, Mayıs 1981*, s. 10.
- Alâeddin Yavaşca, "İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in geceleri", *Kök, sayı 5, Haziran 1981*, s. 12.
- Bir İnsan Bir Devir: İbnülemin Mahmud Kemal'in Hutû-ı Meşahir Defteri (haz. Şemsettin Şeker, İsmail Kara), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Dursun Gürlek, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Cumhuriyet Devrinde Bir Osmanlı Efendisi, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2017.
- Hasan Ali Ediz, "Kitaplar arasında: Hoş Sada", *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1958.
- Hasan Âli Yücel, "Üstad İbnülemin Mahmut Kemal İnal", *Hoş Sada: Son Asır Türk Musikişinasları, Türkiye İş Bankası, Ankara, 1958*, s. XI-XXXIV.
- Hasan Âli Yücel, "Kubbemizde sönen son Hoş Sada", *Cumhuriyet*, 3 Haziran 1957.
- İbnülemin Mahmud Kemal, *Hoş Sada: Son Asır Türk Musikişinasları, Türkiye İş Bankası, Ankara, 1958*.
- Kâzım İsmail Gürkan, "Üstad İbnülemin'e Dair", *Hoş Sada: Son Asır Türk Musikişinasları, Türkiye İş Bankası, Ankara, 1958*, s. XXXV-XLV.
- Metin Toker, "İstanbul'un harab bir konağındaki hazine", *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1949.
- Muzaffer Esat Güçhan, "Bazı Hususiyetleri ile İbnül Emin Mahmut Kemal İnal", *Hoş Sada: Son Asır Türk Musikişinasları, Türkiye İş Bankası, Ankara, 1958*, s. LVI-LIX.
- Ömer Faruk Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2000, Cilt 21, s. 249-262.
- Selahaddin İçli, "İbnülemin Mahmud Kemal", *Musiki ve Nota, Sayı 7, Mayıs 1970*, s. 12.
- Yusuf Ziya Ortaç, *Bir Varmış Bir Yokmuş: Portreler*, İstanbul 1963, s. 183-188.
- Hüseyin Vassaf, *Bir Eski Zaman Efendisi İbnülemin Mahmud Kemal: Kemalü'l-Kemal (haz. Fatih M. Şeker, İsmail Kara)*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009.

FATİHLİ UD USTASI
ENGİN EROĞLUER

"AŞK OLMADAN MEŞK OLMAZ"

🔧 **TUBA KARAÇORLU**
📷 **ERSİN AYHAN**

İCRA EDİLMESİ KADAR YAPIMI DA BÜYÜK BİR USTALIK GEREKTİREN ENSTRÜMANLARDAN BİRİDİR UD... GELENEKSEL TÜRK MÜZİĞİ ÇALGILARI ARASINDA AYRICALIKLI BİR YERE SAHİPTİR. MİLATAN ÖNCE 8. YÜZYILA KADAR UZANAN KÖKLÜ GEÇMİŞİNİN YANI SIRA GÜNÜMÜZDE SEVENLERİ TARAFINDAN RAĞBET GÖRMEYE DEVAM EDEN BİR ÇALGIDIR. HATTA BİR ÇALGI OLMANIN DA ÖTESİNDE, EŞSİZ NAĞMELERİYLE MÜZİĞİN GELİŞİMİNDE YÜZYILLAR BOYUNCA TARİHİ BİR ROL ÜSTLENMİŞTİR.

USTA İCRACILARIN ELİNDE SANATA DÖNÜŞMEDEN ÖNCE BAŞLAYAN AĞAÇTAN UDA UZANAN SERÜVENİ, 60 YILDIR FATİH'TE İKAMET EDEN ENGİN EROĞLUER'E SORDUK.

FATİH'İN ARA SOKAKLARINDAKİ MÜTEVAZİ DÜKKÂNINDA 13 YAŞINDAN İTİBAREN UD YAPAN ENGİN USTA, DÜNYADA MÜZİK HİÇ SUSMASIN DİYE ÇALIŞAN DEĞERLERİMİZDEN BİRİ. ÇOCUK YAŞTA UD USTASI OLMAYA KARAR VEREN EROĞLUER'İ, BABASI HADİ BEY BÜYÜK BİR MEMNUNİYETLE DESTEKLER. KENDİSİ DE UD USTASI OLAN HADİ BEY, MESLEĞİNİ KENDİSİNDEN SONRA DEVAM ETTİRECEK KALFANIN OĞLU OLMASINA SEVİNİR ELBETTE.

YORGO
BACANOS
UD TAKSİMİ

Nasıl başladınız mesleğe?

Dedemin mesleği subaylık olduğu için, doğduğum sene Zonguldak'ta görev yapıyor. Ben de orada dünyaya geldim. Sonra ailece İstanbul'a yerleştik. Ud yapımı babamın mesleği idi. 13 yaşında ben de tamamen kendi kararım ile bu mesleği yapmaya başladım. Şu anda 72 yaşındayım ve yaklaşık 60 senedir babamın mesleğini hakkıyla devam ettirmeye çalışıyorum. İşimi her zaman severek yaptım, hâlen de yapıyorum. Bir işi aşkla yaparsanız pişman olmazsınız. Çünkü “Aşk olmadan meşk olmaz.”

Babanız Hadi Usta ud yapımını kimden öğrenmiş?

Babam, Manol Usta'nın yetiştirdiği Hamza Usta'dan ud yapımını öğrenmiş. Hamza ustanın kalfası babam Hadi Bey'di. Ben de babamın kalfasıydım. Manol Usta kendi devrinin en iyi ud ustasıydı. Pek çok öğrenci yetiştirmiş biridir. Bugün bile onun yapmış olduğu udlara büyük rağbet var. O udlar

tarihi bir eser kadar kıymetli ve yapıtlarının üzerinden yüzyıl geçtiği için artık antika olarak kabul ediliyor. Manol Usta'nın imzası olan udlar özellikle yurt dışından Ermeniler tarafından alınıyor.

Babanızın aynı zamanda ustanız olması nasıl bir deneyimdi?

Babam ud yapımının inceliklerini çok iyi bilen bir luthierdi*. Ud, tambur, kanun yapardı ve aynı zamanda tambur çalardı. Ben de ondan öğrendim ve çok kısa bir zamanda ud yapımına başladım. Babamın tabiriyle, çırak olmadan usta oldum.

Ud yapmak çok hoşuma gidiyor. En son tamamlayıp da bitirince ve telini takıp karşıma koyup bakınca çok mutlu hissediyorum. İnsan ortaya bir eser koyunca artık onu çocuğu gibi görmeye başlıyor. Hatta müşterilerim eskiden

* Tellî müzik aleti yapımcısı

BABAM, MANOL USTA'NIN YETİŞTİRDİĞİ HAMZA USTA'DAN UD YAPIMINI ÖĞRENMİŞ... MANOL USTA KENDİ DEVRİNİN EN İYİ UD USTASIYDI... BUGÜN BİLE ONUN YAPMIŞ OLDUĞU UDLARA BÜYÜK RAĞBET VAR. O UDLAR TARİHİ BİR ESER KADAR KIYMETLİ VE YAPILIŞLARININ ÜZERİNDEN YÜZYIL GEÇTİĞİ İÇİN ARTIK ANTİKA OLARAK KABUL EDİLİYOR.

yaptığım udları bana tamire getirdiklerinde “senin oğlunu getirdim” veya “senin kızın geldi” diyorlar, bu da çok hoşuma gidiyor. İçindeki tarihe bakıyorum mesela 1968. 30 sene, 40 sene hatta 50 sene önce yaptığım udlar tekrar bana tamire geliyor. Elime alınca farklı bir gözle bakıyorum tabii, bazen eksik yanlarımı görüyorum. O zamanlar böyle yapıyormuşuz diye düşünüyorum, keşke şurasını farklı yapsaydım diyorum. Bazen hüzünleniyorum...

Hangi icracılara ud yaptınız?

Tanıdığınız ud icra eden birçok isme ud yaptım. Yıldırım Gürses, Selahattin Erköse, Yeni Türkü, Coşkun Sabah, Sinan Özen ve daha birçok isim...

Ud yapımının incelikleri nelerdir?

Burada udun en ince detaylarına kadar biz yapıyoruz. Bir tek tellerini dışarıdan alıyorum. Ağacı keresteciden aldığımız ham hâliyle kalıplardan geçiriyoruz. Ud yapılacak olan

ağacın kuru olması lazım çünkü yaş ağaç olursa bozulur, çarpılır. Yani ağaç malzemenin kuru ve kaliteli olması lazım.

Udun gövdesinin Artvin Borçka ladin ağacından olması gerekir. Udun ön tarafındaki kafeslerde kullanılan malzeme manda boynuzudur. Piyasadaki bazı ud yapımında plastik kullanılıyor. Ancak meraklısı bu detayı iyi bilir. Bu işten anlayan kişiler ön kafeslerdeki malzemenin muhakkak manda boynuzu olmasını ister.

Kaliteli bir ud almak için neye dikkat etmek gerekir?

Göğüsteki süslemelerin manda boynuzu ile yapılması ve tabii her şeyden önce iyi bir ustanın elinden çıkması gerekir. Ud icrası öğrenmeye de iyi bir ud ile başlamak gerekir. Ucuz bir ud alayım, çalmayı öğrendikten sonra daha iyisini alırım diye düşünmek yanlıştır. Çünkü kötü udla çalıştığınızda kulaklarınız kötü seslere alışır.

Siz ud çalıyor musunuz?

Yok, çok profesyonel değilim. Kendi kendime öğrendiğim kadarıyla amatör seviyede “Üsküdar’a gider iken...” , “Yıldızların Altında” gibi birkaç tane şarkıyı çalıyorum. Aslında ud çalmayı çok istedim. Fakat ud yapmaktan ud çalmayı öğrenmeye vaktim kalmadı. 60’lı, 70’li, 80’li yıllarda işlerimiz o kadar yoğundu ki cumartesi pazar dahi çalışırdım. O dönem 3 senelik siparişler alırdık. O yüzden hiç vaktim olmadı. Ama ud sesini çok seviyorum. Öyle ki, iyi bir ud taksimini sabaha kadar dinleyebilirim. Hiç usanmam.

Genelde kimler udla daha çok ilgileniyor, belli bir yaş grubu var mıdır?

Amatör olarak ilgilenen çok farklı gruplar oluyor. Her yaştan, meslekten ilgi duyanlar olabiliyor. Ancak genelde doktorlar ud ile ilgileniyor. Benim çok fazla doktor müşterim var. Udun ruha iyi gelen bir yanı var. Çünkü udun sesi insan sesine çok yakın, davudi ses derler ya hani böyle derinden gelen...

Easında ud, öğrenilmesi kolay olan bir çalgıdır. Tambura veya kanuna kıyasla daha kolay öğrenildiği için çalanı daha çoktur. Örneğin keman çalmak zordur, öğrenmeye 4-5 yaşında başlamak gerekir. Ancak ud öyle değil, 50-60 yaşında dahi başlayabilirsiniz. Benim o yaşlarda çok müşterim oluyor. Belli bir yaştan sonra ud çalmayı istiyorlar ve 3

ay içerisinde çalacak seviyeye geliyorlar.

İnsanlar sizden nasıl haberdar oluyor? Daimi müşterileriniz dışında ud meraklıları ile nasıl iletişim kuruyorsunuz?

Dünyanın dört bir tarafından insanlarla iletişim kuruyorum. Beni bilenler tanıyanlar zaten dükkânıma geliyorlar. Uzun yıllardan beri udlarımdan alan kişiler var. Yurt içinden yurt dışından her yerden geliyorlar. Yurt dışından gelen kişilerle de Facebook sayfam üzerinden iletişim kuruyorum. (facebook.com/engin.erogluer.1) Hem yapımını tamamladığım udların fotoğraflarını o sayfada paylaşıyorum hem de ud sevenler için ud taksimleri paylaşıyorum ve yurt dışından ud almak isteyenlerle sayfa üzerinden iletişim kuruyorum.

Yurt dışından hangi ülkelerden talep var?

Amerika’dan, Avustralya’dan, Yunanistan’dan, İsveç’ten, Danimarka’dan geliyorlar veya sipariş veriyorlar. Bu küçük atölyede yaptığım bir ud dünyanın diğer bir ucuna gidiyor ve onunla müzik icra ediliyor. Mutlu oluyorum ve gurur duyuyorum.

60 senedir Fatih’te yaşıyorsunuz.

Çocukluğunuzda Fatih nasıl bir yerdi, neler hatırlıyorsunuz?

Biz bu dükkâna geldiğimiz dönemde burada ahşap evler vardı. O ahşap evler sokağa ve mahalleye çok farklı bir güzellik katardı. Yan tarafımızda bahçesi

UDUN GÖVDESİNİN ARTVİN BORÇKA LADİN AĞACINDAN OLMASI GEREKİR. UDUN ÖN TARAFINDAKİ KAFESLERDE KULLANILAN MALZEME MANDA BOYNUZUDUR. PİYASADAKİ BAZI UD YAPIMINDA PLASTİK KULLANILIYOR. MERAKLISI BU DETAYI İYİ BİLİR.

olan bir ev vardı mesela ve bahçesinde dut ağacı vardı. Yazın o dut ağacının gölgesinde otururduk. Güzel günlerdi...

Eskiden açık hava sinemaları vardı. Yaz aylarında toplanıp filmler izlerdik. Fatih’te de Yusufpaşa’da açık hava sinemaları olurdu. Eski Türk filmlerinin hemen tamamını orada izledim. 35-40 sene öncesi tabii bu bahsettiğim.

İlk aklınıza gelen film hangisi diye sorsam?

Senede Bir Gün.

Fatih’teki yaşamı seviyor musunuz?

Kozmopolit bir yapısı var. Fındıkzade’de

oturuyorum. Burada insanlar birbirine daha yakın ve mahallemizde bir aile ortamı var, diğer semtlere göre daha sakin ve burada yaşamayı seviyorum.

Bu mesleği yapmak isteyenlere ne tavsiye edersiniz?

Konservatuvarlarda çalgı yapım bölümü var. Öğrenciler orada 5 yıl eğitim alıp mezun oluyorlar ve bu alanda çalışmaya başlıyorlar. Bazen son sınıf öğrencileri dükkânıma geliyor. Bitirme tezleriyle alakalı bana sorular soruyorlar, bilgi alıyorlar ve notlar tutuyorlar.

Konservatuvardan mezun olanlar mektepli, bizler alaylıyız. Ancak her ne kadar okulundan mezun olsalar da muhakkak bir ud ustasının yanında çalışmalılar. Bu işe gönül verirlerse ve iyi bir ustayla çalışırlarsa meslekte gerçekten iyi noktalara gelirler.

Bu dükkân babamdan bana kaldı. Ben de burayı olduğu gibi koruyarak, atmosferini ve düzenini değiştirmeden devam

ettirdim. Dükkâna gelen müşteriler ve misafirler ağaç kokusunu hemen fark ediyorlar. Ayrıca dükkânı gören kişiler genelde şaşırıyorlar. Çünkü büyük bir atölye bekliyorlar, böyle küçük bir yerde udları yaptığımı görünce şaşırıyorlar. Bence mekânın büyük veya küçük olması fark etmiyor. Ufak bir yer olur ama orada çok fazla iş üretilir, tam tersi büyük bir yer olur ama orada hiçbir iş çıkmaz. Üretim mekânla kısıtlanmaz, ürettiğin ve ortaya çıkardığın üründür asıl olan.

Ağaçlar, Engin Usta’nın maharetli ellerinde zarif birer uda dönüşüyor. Yıllarını mesleğine adayan Engin Eroğlu her bir udu özenle ve 60 yılın engin tecrübesiyle üretmeye devam ediyor. Cerrahpaşa Nakşi Sokak üzerindeki 25 numaralı küçük dükkânda üretilen udlar, dünyanın farklı köşelerindeki müzikseverlerin ellerinde yeniden hayat bulmak üzere yolculuğa çıkıyor.

ASIRLARI AŞAN BİR LEZZET MİRASI BOZA

✍ PELİN AVCI
📷 ERSİN AYHAN

BOZZAAA.

Soğuk kış günlerinde sokaktan gelen bir ses!

Eskiden ellerinde güğümlerle gezen boza satıcıları mahalle aralarında dolaşarak nara atmaktaydı. Şimdilerde git gide azalan bu sesi duymasak da, tadı, lezzeti ve besin değeri bakımından geleneksel fermente içecekler arasında boza önemli bir yere sahip. Ayrıca bu benzersiz lezzet, değerliliği sağlamak için koruma altına alınan ve Türkiye Ulusal Somut Olmayan Envanter Listesi'ne giren miraslarımız arasında yer alıyor. İçeceklerin mevsimle ilişkilendirilmesinde ezber bozan bir gelenek olan boza, soğuk havalarda soğuk içilen bir içecek olarak karşımıza çıkıyor. Boza kelimesi, Farsça "buze" (darı) kelimesinden geliyor. Yazılı kaynaklarda, kökeninin Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış topluluklara dayandığı belirtiliyor. 16. yüzyıldan itibaren de Osmanlı Devleti ile birlikte dünyaya yayılıyor.

Fermente tahıl bazlı bir içecek olan bozanın yapımında darının yanı sıra mısır, pirinç, buğday gibi tahıllar da kullanılıyor. Tatlı-ekşi mayhoş bir tada ve açık sarı bir renge sahip olan ve doğal maddeler kullanılarak üretilen bozayı yapıldıktan sonra hızlı tüketmek gerekiyor.

BOZA KÜLTÜRÜ

Eskisi kadar sokaklarımızdan bozacı sesi yükselmese de boza geleneği hâlen sürüyor. Uzun süredir marketlerde ambalajlı satılan boza, kış aylarında ilk akla gelen içecekler arasında yer alıyor.

Fatih'te boza içmeye gitmekse ayrı bir etkinlik. Fevzipaşa Caddesi'nde karın, kışın güzelliği eşliğinde Vefa Bozacısı'na gidilir. Bozdoğan kemerlerinin arkasına saklanan mekânın önünde her yıl benzer kareler görülür. İçeri girerken üzerinden geçtiğimiz mermer, yıllardır süren geleneği bir kez daha bizlere hatırlatır.

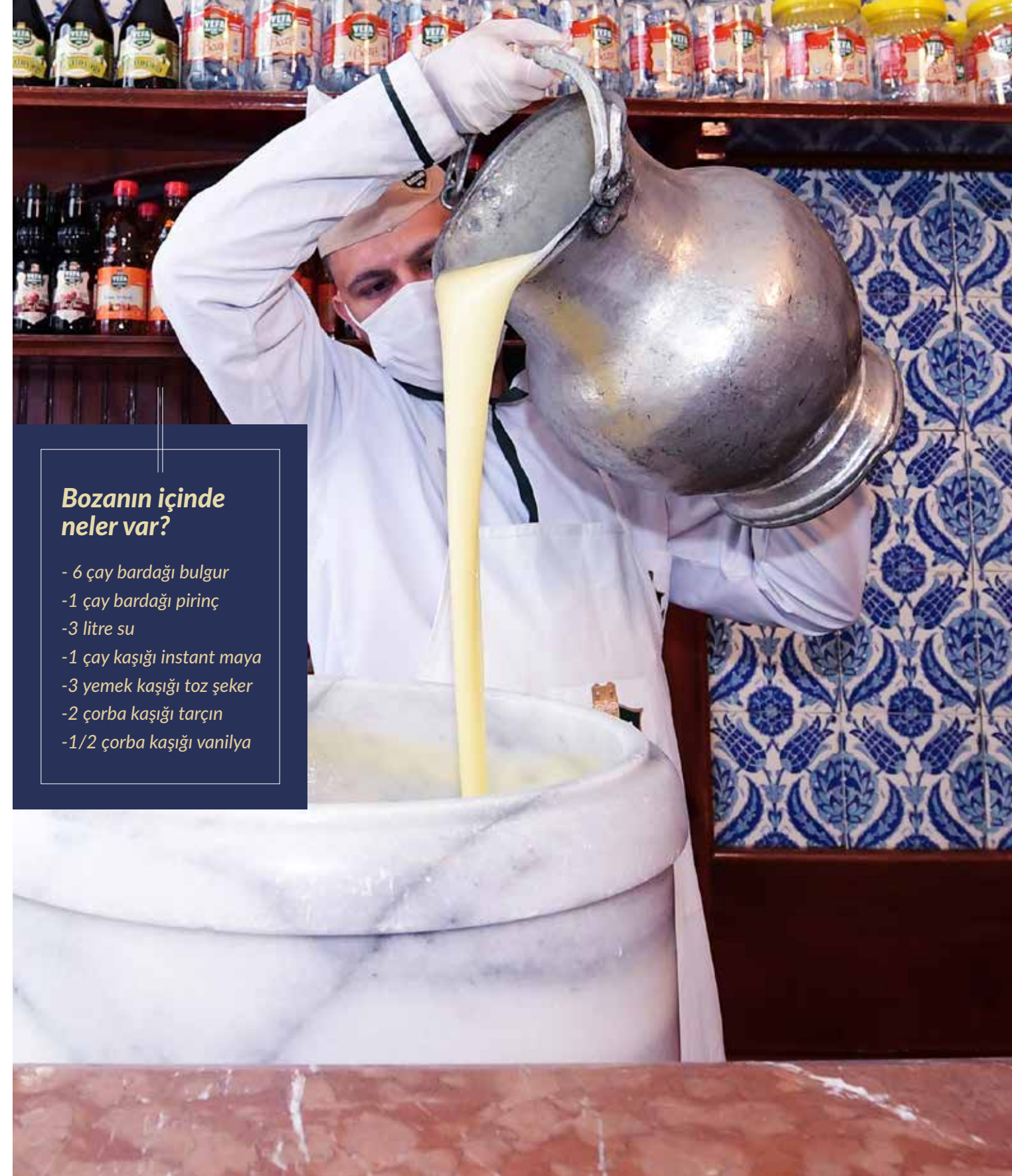
Kalabalık hep vardır. Her grup kendi içinde organize olur. Yer tutmak için biri, bozaları almak için başka biri, sıcak leblebi almak için üçüncü kişi görevlendirilir. Şanslıysanız oturarak bozanızı içerken bozanın tarihi ve faydalarıyla ilgili asılı yazıları okuyup, Atatürk'ün buraya geldiği tarihin çerçevesini ve boza içtiği bardağı görebilirsiniz.

Oturma alanları küçük ve azdır. Bu nedenle sıkışık bir yerleşim planı hâkimdir. Ama

sıkıntı vermez. Vefa Bozacısı'na giden hiçbir arkadaş grubundan "hiç rahat oturamadık" diye bir cümle duymazsınız. Oturamazsanız da sıkıntı olmaz. Kapının önünde herkes eldivenlerini çıkarıp atkılarını sıyırıp bozasını içmeyi başarabilir. Leblebisini bozanın içine tek tek atmayı sevenler, tarçın serpeyim derken üzerini tarçın içinde bırakanlar... Tüm bu bahsettiklerimi bardağın içine alternatif koyulan kaşıkla bozanızı yerken 15 dakika boyunca seyredebilirsiniz. Ama bu tecrübenin samimiyetini o kadar çok seversiniz ki bir sonraki yıl kış geldiğinde aklınıza ilk gelen bu 15 dakikalık boza tecrübeniz olur. Vefa Bozacısı, insanları 144 yıldır aynı adreste toplamayı başaran bir lezzet ve kültür mirasının en önemli temsilcilerindendir.

PANDEMİDE BOZA

Evliya Çelebi, seyahatnamesinde boza için "Bedene kuvvet veren, kan dolaşımını hızlandıran ve açlığı bastıran" bir içecek olarak bahsetmiştir. İnsan sağlığı açısından son derece yararlı bir besin olan bozanın içinde çok sayıda vitamin vardır. Antimikrobiyal özelliğinden dolayı, bağışıklığımızı güçlendirmeye çalıştığımız bugünler için oldukça uygun bir içecek. Tabii şimdilerde pandemiden dolayı Vefa Bozacısı'nda içerde oturmak yasak. Mecburen dışarıda ayakta boza içiyorsunuz. Pandemiden önce de kapının önünde ayakta boza içmek bir adet olduğu için çok yadırgamıyorsunuz.

Bozanın içinde neler var?

- 6 çay bardağı bulgur
- 1 çay bardağı pirinç
- 3 litre su
- 1 çay kaşığı instant maya
- 3 yemek kaşığı toz şeker
- 2 çorba kaşığı tarçın
- 1/2 çorba kaşığı vanilya

MEKÂNIN ÇOCUKLAR İÇİN DE BİR DİLİ VAR

◆ SEVDA DURSUN

ŞEHİR YAŞAMINDA ÖZGÜRLÜK ALANLARI KISITLI OLAN, ÜSTELİK SALGIN DÖNEMİNDE HİÇ OLMADIĞI KADAR DÖRT DUVAR ARASINDA YAŞAMAK DURUMUNDA KALAN AİLELER İÇİN YAŞANABİLİR ŞEHİRLER KURMAK DAHA DA ÖNEMLİ HÂLE GELDİ. ŞEHRİN DARACIK EVLERİNDE ÇOCUK YETİŞTİRMENİN ZORLUĞU BİR YANA, OSMANLI DÖNEMİNDE BATI TARAFINDAN PARMAKLA GÖSTERİLEN ÇOCUK YETİŞTİRME METOTLARIMIZ DIĞER TARAFA.

SALGIN DÖNEMİNDEKİ SIKIŞMIŞLIĞIMIZ BELKİ ÇOK YENİ AMA BU MESELE SALGINDAN ÖNCE DE BÖYLEYDİ. ÖZELLİKLE SON YILLARDA ÇOCUKLAR NEFES ALMAKTA ZORLANILAN EVLERDE, PAYLAŞMAYI, SAYGIYI, SEVGİYİ ÖĞRENMEDEN BÜYÜYOR, MEKÂNIN FERAHLIĞINI TADAMIYOR. MEKÂNIN ÇOCUKLAR İÇİN DE BİR DİLİ OLDUĞUNU NE ZAMAN ANLAYACAĞIZ?

Şehir denilince akla bir tarafta yüksek binalar, lüks, şatafat, diğer tarafta daracık sokaklardan yükselen çocuk çılgınlıkları, küçücük mekânlara sığmaya çalışan aileler geliyor. Hele de İstanbul deyince, en çok beton duvarlara sıkışmış çocuklar üzüyor insanı. Salgın dönemi de işin tuzu biberi... Nerede o eski günlerdeki gibi akşam ezanlarına kadar sokaklarda oynayan çocuklar? Anneler artık köşe başındaki bakkal dükkânına bile gönderemez oldu çocuğunu. Anaokulu çağına kadar doğru düzgün bir arkadaşla sahip olmak şans meselesi. Akrabalar birbirinden uzak semtlerde oturduğu için, çocukları ayda bir, en iyi ihtimalle haftada bir görüşebiliyor. Hâl böyle olunca da şehir yaşamını özellikle aileler ve çocuklar için kolaylaştırmak öncelik kazanıyor.

Eskiden kadınlar tarlada bayırda çalışır, şimdilerde makinelerin kolaylaştırdığı ev işleriyle bütün gününü meşgul eder, çocuklara ekstra bir emek harcamazdı. Çünkü geniş ailede çocuklarla ilgilenecek bir büyük mutlaka olurdu. Kardeşler, kardeş çocukları birbirine arkadaş; babaanne, dede yoldaş olurdu. Şimdiye tek çocuğun peşinde koştuktan helak olmuş anneler görüyoruz. Çünkü hiçbir yardımcısı yok. Baba işe gidince, anne markete, pazara gitmek için bile çocuğunu emanet edecek kimse bulamıyor.

Eğitiminden sosyalleşmesine, hastalığından alışverişine kadar her şeyiyle anne ilgilenirse, çocuk da anne de nefes alamaz hâle geliyor. Hele de büyük şehirde bu mesai hiç bitmez.

Şehirde çocuk büyütmenin zorluklarını ve çözüm önerilerini, geçmişten günümüze çocuk yetiştirmenin inceliklerini konunun uzmanları Eğitimci Gülsüm Mehdiyev ve Tarihçi Nermin Taylan'la konuştuk.

ÇOCUKLAR İÇİN MEKÂN TASARIMI

Şehirde çocuk yetiştirmenin birtakım zorlukları olduğunu söyleyen Gülsüm Mehdiyev, çocukların nefes aldıkları mekânlar olan çocuk parklarının çocuğa uygun olarak tasarlanması gerektiğini ifade ediyor. Mehdiyev, yerel yönetimlerin çocuğa yönelik alan yaparken çocuk gelişim uzmanı ve eğitimcilere danışmasının uygulamalara artı değer katacağını belirterek, “Şehirlerde çocukların oyun oynayacağı alanlar çok fazla yok. Onların ihtiyacı olan boş alanlar, boş kütükler, yeşillikler, kendilerinin oyun yaratacağı mekânlar. Böyle yerler olmayınca çocuk parka gidip saatlerce hiçbir şey yapmadan sallanabiliyor. Bir park yaparken veya çocuğa ait bir mekân tasarlarken çocuk gelişimcilerin fikirleri alınarak tasarım yapılırsa, çok daha sağlıklı mekânlar ortaya çıkar” diyor. Yapı üreticilerinin de konut ve konut alanlarını

Gülsüm Mehdiyev - Eğitimci

Nermin Taylan - Tarihçi

tasarlarken, çocuklara öncelik vermeleri gerektiğine dikkat çeken Mehdiyev, “Herkes mesleğini yaparken çocukları düşünmeli, bu mesele milli bir değer gibi olmalı. Örneğin konut tasarlanırken 'Nasıl çocuklara boş alan bırakırım' diye düşünülmesi lazım. Eskiden avlulu evlerimiz vardı, geniş ve ferah. Şimdi bakıyorsunuz, en büyüğü 3 oda 1 salon, onda da çok eşya kültürü olunca maalesef çocuklar için boş bir alan kalmıyor. Hiperaktivite ve dikkat dağınıklığının artmasının bir sebebi de çocuğun doğal ortamlardan kopuşu. Sık sık doğa yürüyüşleri yapmak çocukların sınırlarını anlaması için çok önemli” sözleriyle şehrin yakınlarındaki yeşil alanlarda ailece doğayla bağ kurulmasının önemini vurguluyor.

YEDİKULE BAHÇE'DE TOPRAKLA İÇ İÇE

Mehdiyev'in dediği gibi çocuklar için olduğu kadar yetişkinler için de doğayla kurulacak yakın bir bağ ruh ve beden sağlığı için gerekli. Ancak metropollerde yeşil alana ulaşmanın zorluğu herkesin malumu. İşte bu noktada da yeşil alanları vatandaşın ulaşacağı yakınlığa getiren yerel yönetim anlayışı devreye giriyor.

Çocuklarda çevre bilinci geliştirmek, toprağa dokunmalarını ve bitki yetiştirmeyi öğrenmelerini sağlamak amacıyla tasarlanan “Yedikule Bahçe” tam da bu ihtiyaca yanıt

veriyor. Çocukların ve ailelerinin birlikte vakit geçirmeleri, doğayla bağlarını güçlendirmeleri için ideal mekânlardan biri olan Yedikule Bahçe, herkesin toprakla buluşmasına imkân sunan şehrin ortasında yemyeşil bir alan. Çocuklar doğaya saygıyı, toprağın değerini ve emeğin karşılığını öğrenirken, kadınlar da toprakla uğraşma ve bahçeciliğin inceliklerini tanıma şansı buluyor. Salgın dolayısıyla okulların kapalı olması, ailelerin çok fazla dışarıya çıkamamaları sebebiyle bugünlerde kısa bir mola verilmiş olsa da, Yedikule Bahçe şehirde büyüyen çocuklar için büyük bir şans.

EKRAN YERİNE SOHBET MUHABBET

Salgın dönemi hangi etkinliğin kapısına kilit vurmadı ki. Belki de bunca karamsarlığın tek sebebi, dört duvar arasına sıkışıp kalmışlığımız. Salgın döneminden en çok çocukların etkileneceğini söyleyen Mehdiyev, bu süreci sağlıklı atlatabilmek için, çocukların ekran sürelerini azaltıp, yerine sohbeti, muhabbeti koymak gerektiğinin altını çiziyor. “En garantili çözüm sohbet. Bizim kültürümüzde zorluklar aile bağlarını güçlendirir, bunu da fırsata çevirmek gerekiyor. Ama ‘çocuk’ deyince aklımıza eğitim ve eğitim bakanlığı, online eğitim ve ders gelirse olmaz. Onun da bir insan olduğunu, bizim gibi kaygılıyken eğitim gerçekleştiremeyeceğini düşünüp rahat

birakmamız lazım. Salgından sonra dünyada hiçbir şey eskisi gibi olmayacak diyoruz, ama nedense çocuklar için her şey eskisi gibi olsun istiyoruz. Sadece ders ve ödev konuşuyoruz onlar için. Çocuğun serbest oyun için zamanının kalmaması demek, sosyolojide çocuğun kurumsallaşması demek. Bugün çocukların serbest oyun zamanı kalmadı. Mesele çocuk büyötmek değil, insan yetiştirmek. Onları kendi hâline bırakmazsak eğer, insanoğluna yolculuğunu tamamlayamazlar.”

ESKİNİN FERAH MEKÂN LARI

Eskinin çocuk yetiştirme metotlarına göz attığımızda, mekânın çocuklar için ne kadar önem arz ettiğini fark ediyoruz. Bunu uzmanlar da dile getiriyor. Osmanlı’da sadece saray hayatında değil, şehirde konak hayatı veya köy hayatında, evlerin duvarlarının yüksek olduğunu ve insanların o duvarların içinde genişçe bir yere sahip olduğunu söylüyor Tarihçi Nermin Taylan. Mekânın çocuklara sağladığı ferahlığı ve büyük ailenin ne kadar önemli olduğunu şu ifadelerle anlatıyor: “Çocuklar doğduklarında dedelerinin, babalarının dizlerinin dibinde, onların terbiyelerini alırdı. Çoğu zaman içerisinde su fıskiyesinin olduğu bir konakta, diğer amca çocukları, belki teyze çocuklarıyla beraber büyödü. Paylaşmayı, büyüğe saygıyı, küçüğe sevgiyi yeri geldiğinde fedakârlık etmeyi biliyordu çocuk. Günümüze baktığımızda, çekirdek ailede çocuk, büyük

küçük nedir bilmiyor, dedenin, babaannenin kültürünü tanımıyor. Şehir içerisinde tek dairede sıkışmış kalmış, belki ayda bir defa, belki haftada bir defa kendi amca çocuğunu veya başka çocuğu görüyor, paylaşmayı öğrenemiyor. İki kardeş bir daire içerisinde bir odayı paylaşamıyorlar.”

Geçmiş dönemde padişahlar veya devlet adamları kime bakarsak bakalım, bir hedef belirliyorlardı ve hedefe doğru ilerliyorlardı. Ama şimdi çocukların tek bir hedefi var, ‘sınava çalışmak.’ Osmanlı döneminde bizim çocuklarımız Batlı gezginlerin hatıratlarında örnek gösterilirken, şimdi biz Avrupalı turistlerin ne kadar söz dinleyen çocukları olduğunu söylüyoruz. Fransız yazar ve gezgin Dr. A. Brayer, “Türk çocukları başka memlekettekilere benzemezler, ne güröltü ederler ne ağlayıp dururlar. Şarkta geçirdiğim üç seneye yakın zaman zarfında hiçbir Türk çocuğunun bağırıp çağırdığını işitmedim sokakta” notunu düşüyor. Sokakta bağırıp çağırmanın ayıp olduğunu söyleyen Nermin Taylan, “Bu ayıbı onlara aile içerisindeki dede-babaanne yahut anne-baba öğretiyordu” diyor.

MOTİFLERİMİZİ KAYBETTİK

Taylan, geçmiş uygulamaları arka plana atarak neler kaybettiğimizi şu ifadelerle ortaya koyuyor: “Çocuk sokakta veya aile içinde bir edepsizlik görmediğinden, kendisi de bunu yapmıyordu. Eskiden annelerimizin işlediği kanaviçeler vardı, işte onun gibi biz motiflerimizi kaybettik. Evlerimizin içindeki, gönöllerimizdeki, beynimizdeki evlatlarımıza nakşettiğimiz motiflerimizi kaybettik. O ince nüanslar gidince, ortaya zaten kabalık çıkıyor, başka bir şey değil. Osmanlı çocukları okullarda bahçe dersi, eşya dersi görüyordu. Eşyaya isim veriyor, eşyanın da bir canı, bir kıymeti olduğunu öğreniyorlardı. Eşyayı incitmek, hor görmek, basit görmek yoktu.

En önemlisi de, o çocuk öyle bir dünyaya doğuyordu ki, dokuz milyon kelimeyle konuşulan bir dile sahipti.

Bir üzüntü kelimesinin 15 farklı karşılığı vardı. Beyin balon gibi, ne kadar verirsene o kadar genişler. Siz beyne elli kelimeyle konuşmayı öğretirseniz, düşünce dünyası da o kadar dar olur. O çocuklar öyle bir topluma doğuyorlardı ki, diline hakim, kültürene hakim, edebine ne olduğunu kendi ailesinden biliyor, anne babaya saygıyı da bizzat anne babasından öğreniyor. O dönemin güzelliklerini ne kadar alabilirsek o kadar kârdır diye düşünüyorum.”

BAŞKASININ MAYASIYLA OLMAZ

Kültürümüzden kopuşumuzun bedellerini çok ağır ödediğimizi söyleyen Mehdiyev ise, Osmanlı’nın çocuk terbiyesindeki başarısının altında tamamen İslami bir birikimin yattığını şu sözlerle vurguluyor: “Bugün çocuk terbiyesi denilince kimsenin aklına peygamberimizin çocuklarını nasıl terbiye ettiğı gelmiyor. Terbiye; sevgi demek, şefkat demek. Peygamber terbiyesi dediğimizde bunu anlamamız lazım. Başkasının mayasıyla bizim çocuklarımız mayalanırsa tutmaz. Oradaki ödöl ceza sistemleri olduğu gibi alınmış, bize uygulanmaya çalışılmış. Yıllar önce bebekleri beşiklerde yalnız bırakmanın, kucağa almadan saatlerce ağlatmanın yanlışlığını kendileri keşfetti. Hem çocukla ilgili hem de kadınla ilgili kendi kültürümüzde bağlamsal çalışmalar yapmamız gerektiğini düşünüyorum.”

Mekânsal anlamda çocuğun ve ailenin doğayla bağının kurulmasına yönelik yapılacak çalışmaların yanı sıra, eğitim ve terbiye noktasında da bütöncöl bir yaklaşım sayesinde, yaşanan mekâna aidiyeti olan, köklerini ve değerlerini tanıyan, mutlu çocukların yetişmesine ortam sağlanmış olacaktır.

KUM TEPSİSİ TERAPİSİ

◆ YASEMİN GÜLER
UZMAN PSİKOLOG

Yaşadığı ihmal ve istismarın yaşı gereği farkında olmayan bir çocuk... Kendi isteği dışında danışmanlık merkezine getirilen ve pek de konuşmaya istekli olmayan bir ergen... Birbirleriyle ve diğer insanlarla iletişim problemi yaşayan, çalkantılı ve çatışma içindeki bir evliliğin yıprattığı eşler... Sözel terapiler açısından zor vakalar olabilir. Bu nedenle, sözel olmayan terapi teknikleri terapistler açısından gerekli olmaktadır. Sözel olmayan terapi tekniklerinden biri de kum tepsisi terapisi.

KUM TEPSİSİ TERAPİSİ NEDİR?

Kum tepsisi terapisi doğal kum, kum tepsisi, su ve yüzlerce minyatürden oluşan, kişinin duygu ve düşüncelerinin, problemlerinin, yaşadığı acıların ortaya çıkarılarak işlenmesini sağlayan, danışan ya da terapist tarafından yönetilen dışavurumcu bir terapi şeklidir. Dolayısıyla kum tepsisi terapisinin ilk hedeflerinden biri, bu terapi aracılığıyla

danışanın var olan sorunlarını sözel ya da sözel olmayan bir şekilde işlemesine yardımcı olmaktır.

Danışan istediği sayıda minyatürü kullanarak (duruma göre değişen bir şekilde yönlendirilerek veya yönlendirmeksizin) tepside bir sahne oluşturur. Minyatürler iç dünyanın somut dışavurumlarıdır. Konuşurken nasıl sözcükler kullanıyorsak, bu terapideki minyatürler de sözcükler, semboller ve metaforlardır. Minyatürler pek çok kategoriden oluşur. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, ulaşım araçları, binalar, çitler, taşlar, çeşitli ev eşyaları, tıbbi öğeler, manevi/mistik öğeler... Böylece kişi, minyatürler ve kum eşliğinde çatışmalarını ve bilinçdışı süreçlerini tepsie yansıtır. Bu süreç çoğu zaman bilinçli olmayan bir şekilde gerçekleşir ve oluşturulan bu dünya ile kişi travmaları ile güvenli bir şekilde yüzleşir. Bilinç ve bilinçdışı arasında köprü kurularak iyileşme ve değişim gerçekleşir.

NEDEN KUM?

Bu terapinin temel aracı kumdur. Kum sadece çocukların değil, aynı zamanda yetişkinlerin de oynamaktan zevk aldığı, deniz kenarlarında istedikleri şekilde kaleler yaptığı bir malzemedir. Kum ve oyun arasında doğal bir ilişki vardır. Kum, tarihi de anımsatır. Tek bir kum tanesi en az yüz kilometre yol katederek bir milyon yılda oluşur. Sweeney (1999), kumun bu hikâyesinin, metaforik olarak insanların karşılaştıkları zorlukları, iç ruhsal acılarını ifade ettiğini, kumun da insanlar gibi tarihi olan bir ürün olduğunu belirtmiştir. Kumun dokunsal uyarıcılığı çok güçlüdür, terapötik bir etkisi vardır, pozitif enerji verir. Kum terapisi, sadece ıslak kum şekillendirilerek de kullanılabilir. Biri kuru diğeri ıslak olan iki tepside hangisini seçeceğine danışan kendisi karar verir.

Eichoff (1952), “Kum, büyük duyguların ifade edilebileceği ve bu amaçla fırlatılabilecek, saçılabilir, biçimlendirilebilecek, sürülebilecek, kazılabilecek ve düzlenebilecek bir araçtır ve bu taban üzerine somut semboller yerleştirilebilir” der.

Kum tepsisi terapisi psikotik durumlar (düşünce ve duyunun ağır oranda bozulduğu zihin durumu) dışında her sorun alanında

özellikle 8 yaş üzerindeki her birey için uygulanabilir. Ayrıca çiftler ve aileler için de kullanılmaktadır. Diğer terapi yöntemleri ile eş zamanlı olarak da kullanılabilir ve birçok terapi yöntemiyle entegre edilmeye uygundur.

KUM TEPSESİ TERAPİSİNİN TARİHÇESİ

İngiliz çocuk psikanalisti olan Margaret Lowenfeld 1920'lerin sonlarında kumu terapide kullanan ilk kişi olmuştur. 1920 yılında Polonya'daki savaş kamplarında esir tutulanlara verdiği tıbbi hizmet, binlerce Polonyalı savaş mağduru öğrenci ve çocuklarla yaptığı çalışmalar sonucu elde ettiği deneyimler, Lowenfeld'i çocukların kendi iç dünyalarını yansıtabilecekleri bir yol keşfetmesine götürmüştür. Oyun odasına kum, su, kum tepsisi ve minyatürler olan bir dolap koymuş ve kısa bir süre içinde çocukların kendi kendine yarattığı yeni bir tekniğin kendiliğinden geliştiğini belirterek, Dünya Tekniği adındaki kendi tekniğini oluşturmuştur.

İsviçreli bir psikolog olan Dora Kalf, Margaret Lowenfeld'in Dünya Tekniği'ni duymuş ve ondan çok etkilenmiştir. İngiltere'ye gidip Lowenfeld ile birlikte çalıştıktan sonra İsviçre'ye dönmüş ve bu tekniği uyarlayarak Kum Oyunu ismiyle

adlandırdığı tekniğini geliştirmiştir. Zamanla bu tekniği yetişkinlerde de uygulamış ve böylece dünyaya yayılmıştır.

NEDEN KUM TEPSESİ TERAPİSİ?

Kum tepsisi terapisi özellikle çocuğun sözle ifade edemediği, dile getirmek istemediği veya farkında olmadığı sorunlarını, kum ve minyatürler aracılığıyla ifade etmesinde, iç dünyasıyla iletişim kurmasını kolaylaştırmada yardımcı olur. Özellikle travmaları dile getirmek çok daha zor olabilir. Ancak bu travmalar tepsie farklı şekillerde yansıyabilir. Böylece çocuk veya yetişkin bu zorluklarını güvenli şekilde ortaya çıkarır. Bilinç ile bilinçdışı arasında bir yol açılır. Kum tepsisi duygusal boşalmanın yaşanabileceği güvenli bir yerdir.

Kum terapisiyle daha derin sorunlara daha çabuk ulaşılabilir. Kum yumuşak ve kinestetik bir özelliğe sahiptir. Konuşmayı tercih etmeyen danışanların dahi kumla gerçekleştirdiği dokunsal temas sayesinde en derin sorunlar hakkında bile daha rahat konuştukları görülmüştür.

Zaman zaman seansa isteksiz gelen çocuk ya da aile üyeleri olabilir. Oyun çocuk için doğal

bir iletişim aracı olduğundan çocuk zaten bildiği bir oyun aktivitesiyle kendisini ifade eder. Bu nedenle kum terapisi ilgi çekici gelebilir.

Bilişsel olarak etkili iletişim kuramayan ya da gelişimsel dil geriliği yaşayan veya sosyal ilişki kurmada zorlanan danışanlar için bu terapi seansları, rahatlama sağlayan ortamlardır. Sözel ifadelerle değil, istedikleri minyatürlerle bir dünya oluşturma özgürlüğüne sahip oldukları çok özel bir ortamdır. Kumla olan temas, gerginlik ve anksiyeteyi azaltır. Bir eli kumda gezinirken pek çok ergen ve genç yetişkinin daha özgür bir şekilde konuşabildikleri görülmüştür. Ayrıca her yaşta yetişkin kum terapisi materyallerini başarıyla kullanabilir.

Kum tepsisi terapisinde kendi başına özgürce bir dünya inşa eden çocuk, yapılandırabilme yetisi olduğunu, problemlere çözüm üretebildiğini deneyimleyerek görür. Böylece kendine olan güven duygusu da gelişir. Fatih Belediyesi Yavuz Selim ve Fındıkzade Yaşam Merkezlerinde ücretsiz olarak sunduğumuz bu terapiyle, özellikle çocuk ve gençlerimizin duygusal gelişimine psikolojik açıdan katkı sunma çabası içindeyiz.

Kaynakça:

Homeyer, L.E. ve Sweeney, D.S. (2020). *Sandtray Therapy: A Practical Manual*. (Çev. K. Çakmakçı ve K. Demirkaya) İstanbul, Apamer Psikoloji Yayınları.

1. FATİH BELEDİYESİ
FOTOĞRAF YARIŞMASI

SERBEST
VİZÖR

FOTOĞRAFIN GÖR DEDİĞİ

JÜRİ ÜYELERİ:

Foto muhabiri ve fotoğraf sanatçıları Coşkun ARAL, İhsan İLZE, İsmail KÜÇÜK, İzzet KERİBAR, Leyla EMEKTAR, Murat GÜR, Mustafa YILMAZ, Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU ve Abdullah KARGILI

Kadim şehrin gök kubbesi altında kurulan gönül kubbesinde buluşan hayatlar, objektifin merceğinden tarihe iz bırakıyor.

Kimi sur dibinden kimi balık ekmek teknesinden kimi de Yahya Kemal misali şehre bir tepeden bakıp neler görüyor, neler söylüyor...

BİRİNCİ Adnan TEYMUR / Surlar

İKİNCİ Ahmet TARIMCI / Balık Ekmek

ÜÇÜNCÜ Mahmut BEDİR / Siluet

1. FATİH BELEDİYESİ FOTOĞRAF YARIŞMASI

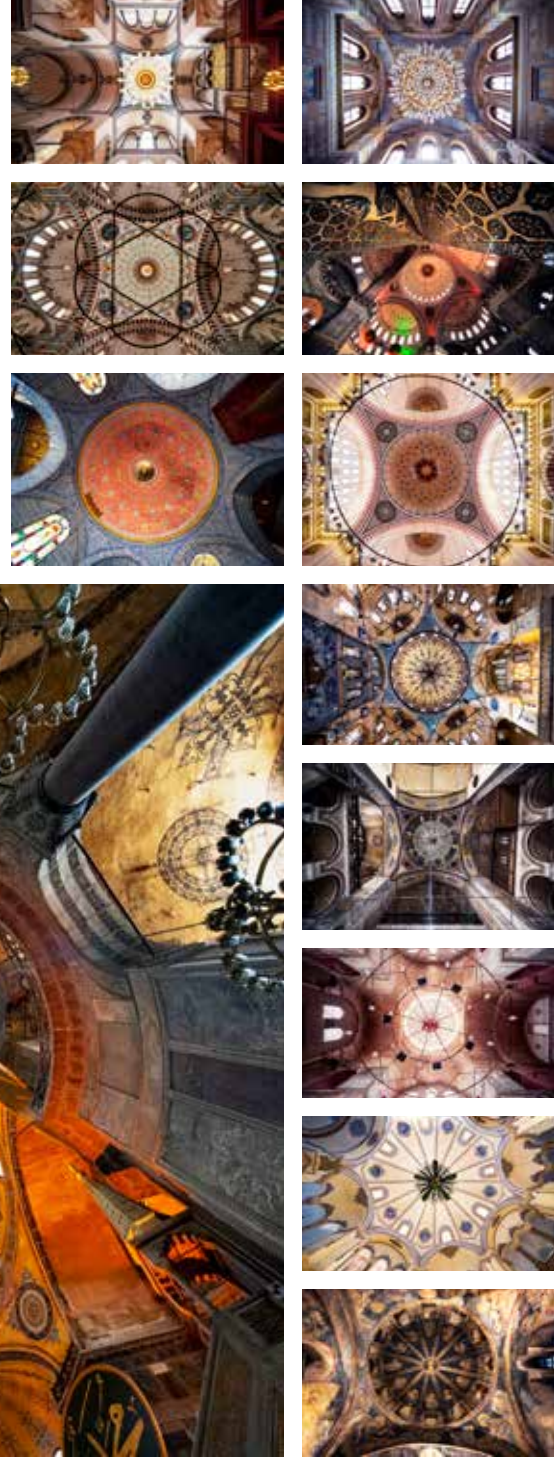
BİR
HİKÂYE
ANLAT

FOTOĞRAFİN GÖR DEDİĞİ

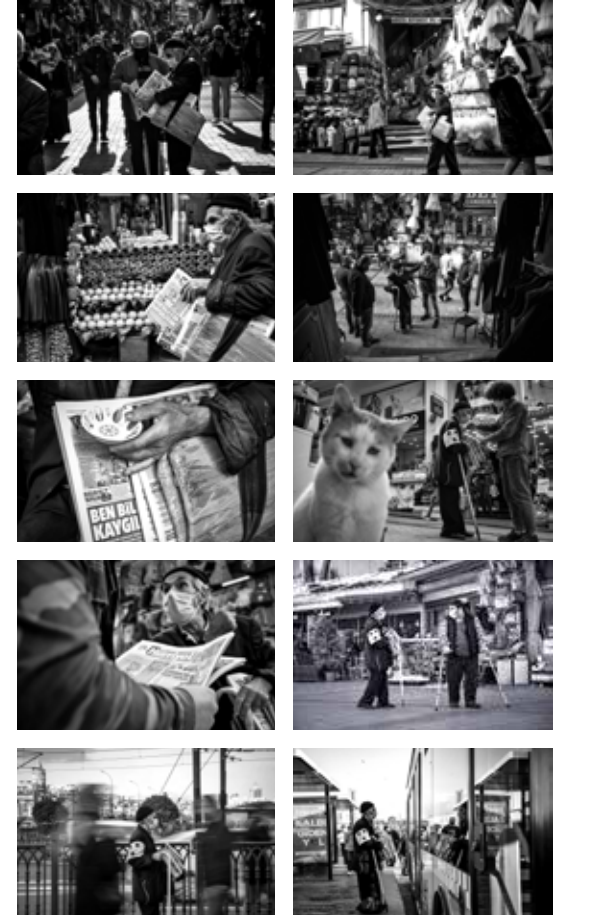
İnsanın asıl vazifesi dünyayı güzelleştirmek değil midir?..
Büyük mirasımız, bunu ne güzel anlatır ne güzel hatırlatır..

İKİNCİ Ayşegül KURT / Kubbe

Küçük yaşta görme yetisini kaybetmiş Ramazan Amca...
Yaklaşık 50 yıldır sokakta gazete satarak ailesini geçindiriyor.
Eski filmlerin "Yazıyor, yazıyor!.." diye bağırان çocuğu misali...

"Kaldı mı senin gibi be amca?" diye seslenen bir esnafa;
"Ben son neferim" diye gülerek karşılık veriyor.

ÜÇÜNCÜ Ahmet ÖNER / Son Nefer

1. FATİH BELEDİYESİ
FOTOĞRAF YARIŞMASI

ÇEK
KURGULA

FOTOĞRAFIN GÖR DEDİĞİ

Hayal etme özgürlüğü, yaratıcılığın sınırsızlığı...

BİRİNCİ Okan ÖZDEMİR / Balat Evleri

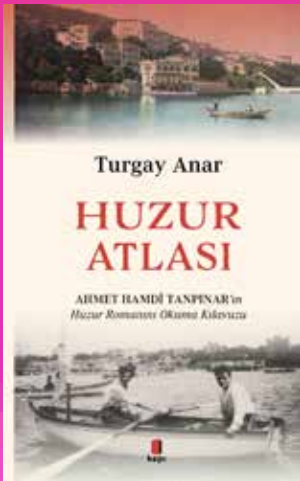
İKİNCİ İlhami ULUHAN / Topkapı Sarayı'nda Yaşam

ÜÇÜNCÜ Rüyet ÇOBAN / Mimar Sinan

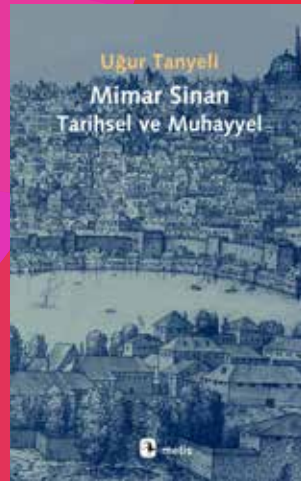
HUZUR ATLASI

Turgay Anar'ın, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur adlı romanını bir "okuma kılavuzu" olarak kaleme aldığı Huzur Atlası, sadece edebiyat terimlerini değil romandaki kahramanların boyutlarını, eşya ve nesnelerin anlatıya katkılarını; kültür, sanat, ekonomi, siyaset, tarih, sosyoloji, psikoloji, felsefe, resim ve görsel sanatları ilgilendiren kavram, konu, gönderme, tema, eser, kişi ve tartışmaları da kuşatan yönüyle farklı, ilginç, çok cepheli bir inceleme sunuyor. Anar'ın yoğun bir emekle tamamladığı eser, Huzur gibi derin anlamlar içeren bir edebî metne dört yüzden fazla madde ile ayna tutarak onun karanlıkta kalmış yanlarını aydınlatıyor. Anar, eserin ışıltılı yönlerini gösterirken diğer yandan da kapalı alanları üzerinde zihni hareketlendirecek noktalar buluyor ve Huzur gibi zengin göndermeler barındıran bir romanı çeşitli anlam ve yorum prizmalarından geçirerek derin bağlantılarını irdeliyor.

MİMAR SİNAN: TARİHSEL VE MUHAYYEL

Türkiye modernliğinin fiziksel çevre bağlamında irdelenmesi üzerinde çalışmalar yapan Mimar Prof. Dr. Uğur Tanyeli, Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel isimli yeni kitabında Sinan'ın ve Sinan çağı mimarisinin tarihini yazma yaklaşımlarını tartışıp alternatifler öneriyor, ardından da popüler kültürde var edilmiş ve hâlâ üretilmeye devam eden Sinan imgesinin nasıl inşa edildiğini anlamayı deniyor. Kitabın ilk bölümünde, bugüne dek yazılagelenden farklı Sinan tarihleri yazmak için bazı yeni imkânların nasıl kullanılabileceği gösterilmeye çalışılırken, ikinci bölümde Mimar Sinan'ın 16. yüzyılın toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel gerçekleri bağlamında görülmesi ele alınıyor.

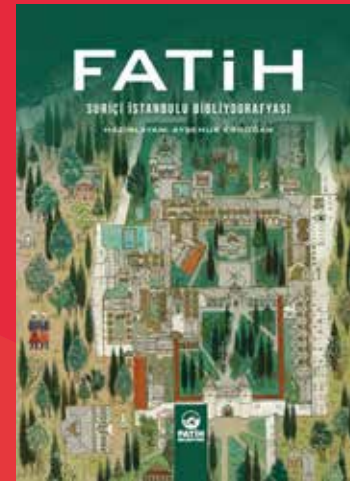
MEKÂNI PARANTEZE ALMADAN...

"Anadolu'daki insan mekân ilişkisinin kendine özgü bir ruhu olduğunu düşünürüm. Bu ilişkiyi farklı kılan, her birimizin kendi oluş macerası olduğu gibi, buraya özgü hatıraların, sevinçlerin, hüzünlerin hülasası olsa gerek. Zaten 'bizi biz yapan' diye başlayan zamanla içi boşaltılan her ne ise, o, 'acı ve sevinçlerin ortak paydası' değil midir? Zaferler kadar bozgunlar, buraya özgü biricikliğimiz kadar iç içe geçen çeşitliliğimiz..." Genç sayılacak bir yaşta, 2017'de yaşamını yitiren Gazeteci Yazar Akif Emre, insan ve mekân ilişkisini, topraklara yaşadığımız toprakların dokusu üzerinden bu sözlerle anlatıyor. Akif Emre'nin mekan, şehir ve mimari üzerine kaleme aldığı yazıları bir araya getiren Mekâni Paranteze Almadan isimli kitapta yazarın kendisinin çektiği şehir-mekân fotoğrafları yazılara eşlik ediyor. Kitap, entelektüel birikimi ve düşünce dünyasıyla derin izler bırakan Emre'nin fikir ve arayışları üzerinden "mekâni paranteze almadan" yürümek isteyenlere yeni ufuklar açıyor.

SURİÇİ İSTANBULU BİBLİYOGRAFYASI

İstanbul'un aslını teşkil eden Fatih, asırlar boyunca kadim uygarlıklara ve büyük imparatorluklara ev sahipliği yapmış, surlarla çevrili kadim bir belde. Seyyahların üçgen şehir olarak tarif ettiği ilçe, tarihi ve kültürel dokusuyla asırlardır yerli ve yabancı araştırmacıların incelemelerine konu oldu. Araştırmacı Ayşenur Erdoğan tarafından hazırlanan Fatih Suriçi İstanbulu Bibliyografyası, ilçenin tüm yapı unsurları ile tarihi ve kültürel değerlerini aktarıyor. Fatih Belediye Başkanlığı'nın desteğiyle Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Salt Araştırma, İstanbul Üniversitesi ve Bibliotheque Nationale de France'ın aralarında bulunduğu 20'ye yakın kurumun veri tabanı kullanılarak yapılan araştırmada, 6263 çalışma taranarak ortaya çıkartılan binlerce eser konularına göre başlıklar hâlinde tasnifleniyor. Fatih Suriçi İstanbulu Bibliyografyası, Tarihi Yarımada, Suriçi ve Fatih hakkında yapılacak yeni çalışmaların önünü açmak amacıyla araştırmacıların ilgisine sunuluyor.

HALUK'UN DEFTERİ "GENÇLERLE HAYAT BİLGİSİ"

Haluk Dursun'un yıllar içinde sosyal medya hesabından paylaştığı yazıların seçkisinden oluşan "Gençlerle Hayat Bilgisi" adlı kitapta, "Gençler, eğitim hayatınız bitebilir ama öğrenme hayatınız hiç bitmesin" diye sesleniyor Dursun. 2019'da bir trafik kazasında yaşamını yitiren Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Haluk Dursun'un 58 yazısından oluşan ve her bir yazıda kıssadan hisse çıkartılacak bir anlatı kurgusuna sahip olan kitap, gençler için birbirinden değerli mesajlar içeriyor. Dursun gençlere, Fethi Gemuhluoğlu'nun gönül ve dostluk kavramını, Ekrem Hakkı Ayverdi'nin mimari coğrafyasını, Süheyl Ünver'in zevk-i selimini, Mahir İz'in gayretini, Ali Fuat Başgil'in dik duruşunu, Uğur Derman'ın naifliğini anlamaları için yol gösteriyor. Hocanın yazılarından derlenen kitapta, sosyal ve kültürel hayattan, gelenek ve yaşama sanatına, Dursun'un hayata bakışı ve değerlendirmeleri yer alıyor.

HADİKATÜ'L-CEVÂMİ' İSTANBUL CAMİLERİ VE DİĞER DİNİ-SİVİL MİMARİ YAPILAR

"Camiler bahçesi" anlamına gelen ve yazıldığı tarihte İstanbul'da bulunan bütün camileri tüm ayrıntılarıyla ele alan eser, 1768 yılında Ayvansarâyî Hüseyin Efendi tarafından hazırlandı. Müellif, eseri hazırlarken 821 cami ve medereseyle tek tek dolaşarak ayrıntılı tespitler sonucunda elde ettiği önemli bilgi ve verileri derleyerek eseri tamamladı. Kitabın yazılmasından 53 yıl sonra Ali Satı' Efendi esere, aradan geçen süre içinde İstanbul'a inşa edilen camileri içeren bir zeyl ekleyerek mevcut bilgileri zenginleştirdi. En son Süleymân Beşim Efendi'nin zeyli ile nihai hâline gelen Hadîkatü'l-Cevâmî, bir anlamda İstanbul'daki tüm camilerin kaydını tutan önemli bir boşluğu doldurdu.

Ahmed Nezih Galitekin'in uzun soluklu çalışmalar sonucunda günümüz Türkçesine kazandırdığı eser, bu alanda çalışan araştırmacılara ve meraklılarına kapsamlı bir veri kaynağı sunuyor.

SURİÇİ'NDE BİR GÜN

ŞEHZADEBAŞI - VEFA - SÜLEYMANİYE BÖLGESİ

İBRAHİM AKKURT

ÜNLÜ EDEBİYATÇIMIZ YAHYA KEMAL'İN “BİZİM MİLLETİMİZİN YERYÜZÜNDE VERDİĞİ EN BÜYÜK ESERDİR” DEDİĞİ İSTANBUL; MEDENİYETİMİZİN ÖZÜ, YAŞAYIŞ VE MİMARİ OLARAK TÜRK-İSLAM SENTEZİNİN MÜCESSEM HÂLE GELMİŞ ŞEKLİDİR. ŞEHİRLERİN SULTANI, SULTANLARIN ŞEHRİDİR. BİZANTİUM'DAN ROMA'YA, DOĞU ROMA'DAN (BİZANS) OSMANLI'YA VE CUMHURİYET'E, FARKLI KÜLTÜRLERİN VE MEDENİYETLERİN BİRLİKTE YAŞAMA SANATINI İCRA ETTİĞİ MÜSTESNA BİR ŞEHİRDİR. HER SAYIDA İSTANBUL'UN KUTUP YILDIZI SAYILAN FATİH'İN FARKLI BİR BÖLGESİNİ TEMATİK GEZİ ROTALARIYLA BİRLİKTE GEZECEĞİZ. İLK SAYIMIZDA ŞEHZADEBAŞI - VEFA - SÜLEYMANİYE BÖLGESİNE DOĞRU ADIMLARIMIZI ATYORUZ.

Bu rotamızda ilk durağımız şehir-i İstanbul'un yönetildiği mekân olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Binası. 1953 yılında Yüksek Mimar Nevzat Erol'un açılan proje yarışmasını kazanmasıyla inşa edilen İstanbul Büyükşehir Belediyesi Binası (İBB), uluslararası üslubun Türk mimarlığına yansıdığı ilk örneklerden birisidir. Osmanlı döneminde bu alanda Ebu'l Fazl Mahmud Efendi Medresesi ve Münir Paşa Konağı yer almaktaydı.

İBB binasının hemen yanında İstanbul'un en uzun isme sahip mescidi olan Kadı Hüsameddin Çamaşırcı Hacı Mustafa Efendi 18 Sekbanlar Camisi'ni görüyoruz. 29 Mayıs 1453 Salı günü, Edirnekapi tarafından şehre giren ordunun öncü birliği olan sekbanlar, düşmanla çarpışarak bu alana kadar gelmiş ve burada şehit düştükleri alana defnedilmişlerdir. Suriçi İstanbul'unun ilk toplu şehitliği olan bu hazinenin bulunduğu bölge, Şehitler Meydanı olarak tasarlanmış fakat uygulama henüz hayata geçmemiştir. 18 Sekbanlar Şehitliği'nden yolun karşısına geçtiğimizde Şehzadebaşı Camisi'nden önce, yivli minaresinden dolayı “Burmali

Camii” olarak isimlendirilen ve İstanbul'un tek yivli minareli yapısı olan cami karşılıyor bizleri. Yapının inşa kitabesinden 1540 yılında Mısır Kadısı Emin Nureddin Osman tarafından yapıldığı bilgisini öğrenip gezimize devam ediyoruz.

ŞEHZADE MEHMET KÜLLİYESİ

Burmali Cami'nin hemen yanında Kanuni Sultan Süleyman'ın çok sevdiği oğlu Şehzade Mehmet adına 1544-1548 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırdığı ve Sinan'ın çıraklık eserim dediği Şehzade Mehmet Külliyesi'nin tüm unsurlarını tek tek ziyaret ediyoruz. Mimar Sinan'ın “Bu yüce binada güzel sanatların her türü birbirine uyum hâlinde tatbik edilmiştir” diye tanımladığı külliye, ihtişamından dolayı görenlere sultan camisi hissi yaşatmaktadır. Şehzade Mehmet Külliyesi; cami, medrese, tabhane, kervansaray, sıbyan mektebi gibi yapılar silsilesiyle Süleymaniye'nin müjdeleyicisi bir külliye'dir. Medrese kısmının ortasında yer alan ve Kayseri'deki Selçuklu mimarisi kümbetleri andıran şadırvan, bizlere Mimar Sinan'ın doğduğu topraklara ve Selçuklu medeniyetine vefasını anımsatmaktadır.

Şehzade Mehmed Camii Minaresi

Şehzade Mehmed Camii

Şehzade Mehmed Medresesi Kümbet biçimli Şadırvanı

Şehzadebaşı ve Süleymaniye

18 Sekbanlar Şehidliği

Vefa Lisesi

Kanuni'nin oğlunun ölümü karşısında duyduğu üzüntünün minarede gözyaşı motifiyle işlenmiş olması, mimarisindeki sadelik ve işlevsellik, Koca Sinan'ın dehasına bir kez daha hayranlık uyandırıyor. Külliye'nin cami önündeki türbelerin bulunduğu hazire kısmına geçtiğimizde ise sandukasının üzerinde sedeften yapılmış tahtını gördüğümüz Şehzade Mehmet'in, Şehzade Cihangir'in, "kehle-i ikbal" Rüstem Paşa'nın, Şehzade Mustafa'nın akıbetine uğrayan Şehzade Mahmut'un, Bosnalı İbrahim Paşa'nın ve hazirenin diğer sakinlerinin ebedi istirahatgâhları bulunuyor.

SADAKA TAŞI VE ORTA TAŞI

Şehzade Mehmet Külliyesi'nden çıktığımızda Damat İbrahim Paşa Külliyesi'ne gelmeden medeniyetimizin cömertliğini ve mütevazılığını yansıtan Sadaka Taşı'na ve eski İstanbul'un ortası sayılan yeşil somaki mermerden yapılmış Orta Taşı'na denk geliyoruz.

Lale Devri'nin mimarı sayılan, Muşkara'yı eserleriyle şehir hüviyetine kavuşturup Nevşehir yapan, ilim irfan ehlini kuşatıp Nedim gibi şahsiyetleri edebiyatımıza kazandıran Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın yaptırmış olduğu külliye'yi geziyoruz. Sonrasında Fatih Sultan Mehmet tarafından, Kalenderi tarikatı dervişlerine zaviye olarak tahsis edilen Kalenderhane Camii ile

rotamıza devam ediyoruz. Cami, İstanbul'un fethinden sonra kente yerleşen Müslüman kesimin ihtiyacını karşılamak üzere kiliseden dönüştürülen ilk camiler arasında olması açısından önem ifade eder. 18. yüzyılın başlarında Hacı Beşir Ağa tarafından minare ilave edilerek Kalenderi tarikat müntesipleri tarafından semahane olarak kullanılan yapı, İstanbul'daki ilk Mevlevihane olarak kayıtlarda yer almaktadır.

VEFA LİSESİ

19. yüzyılın Osmanlı konak mimarisinin üç katlı önemli bir örneği olan Mütercim Rüşdi Paşa Konağı'na (günümüzde Vefa Lisesi) geçiyoruz. Dört Osmanlı padişahı döneminde Sadrazamlık görevinde bulunan Mütercim Rüşdi Paşa'nın konağı, Paşa'nın 1882'de vefatı sonrasında Maarif Nezaretince satın alınmış ve o gün bugündür eğitim yapısı olarak hizmet vermektedir. Adnan Adıvar, Yahya Kemal Beyatlı, Kemal Sunal, Şener Şen, Ekrem Hakkı Ayverdi, Sadettin Ökten, Süheyl Ünver bu okuldan mezun olan tanınmış simalardan sadece birkaçı. Fatih Sultan Mehmet'in hocası Molla Hüsrev tarafından 1460 yılında yaptırılan Molla Hüsrev Camii, Birinci Ahmet Dönemi'nin Maliyecisi Ekmekçizade Ahmet Paşa Külliyesi, Sultan III. Mustafa dönemi Reisülküttablarından Recai Mehmet Efendi'nin sebil ve sıbyan

mektebi, rotamızdaki diğer mekânlar.

Vefa Caddesi'ne giriş yaptığımızda, semtin ismiyle özdeşleşen bir lezzet durağı, Vefa Bozacısı bizleri karşılıyor. 1870 yılında Kosova'nın Prizren şehriden gelip, kendine has bir lezzetle imal edip sokak sokak dolaşarak sattığı bozayı 1876'dan itibaren bugünkü mekânında yapmaya başlayan Sadık Bey'in tarihi mekânında misafir oluyoruz. Asırlık lezzet olan bozamızla, karşısındaki kuruyemişçiden leblebimizi alarak, iki muhteşem lezzeti bir araya getiriyoruz.

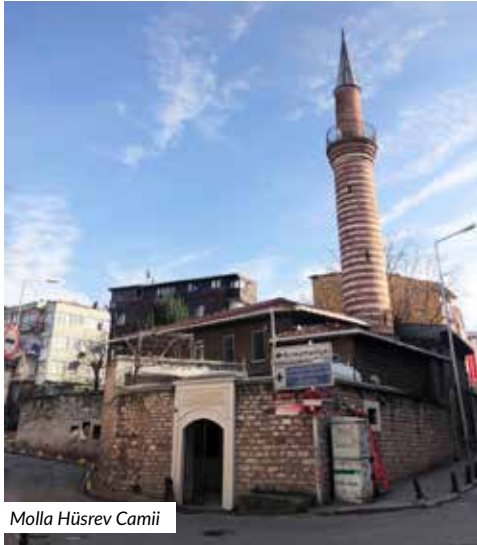
Semte ismini veren Şeyh Ebu'l Vefa Hazretlerine doğru yola revan olurken içimizi garip bir sevinç kaplıyor. Edep ile gelenin lütf ile ayrıldığı bu mekânda, hazreti ziyaret etmeden önce Şeyh Vefa ile Fatih Sultan Mehmet arasında geçen hadiseyi hatırlayınca devleti yönetenlerin nasıl bir ateşten gömlek giydiğini hatırlıyor, Şeyh Vefa Hazretleri'ni Fatiha ve dualarımızla manen selamlayıp hemen yakınında yer alan Atıf Efendi Kütüphanesi'ne nazar ediyoruz. Sultan Birinci Mahmut Dönemi Defterdarı Atıf Bey tarafından 1741 yılında inşa ettirilen yapı, Divanyolu'ndaki Köprülü Kütüphanesi'nden sonra, bağımsız binaya sahip ikinci kütüphane olarak tarihe geçmiştir. İstanbul'un sembol

yapılarından Süleymaniye Camisi'ne doğru yöneldiğimizde, restorasyonu yeni biten ve pırl pırl parıldayan Molla Gürani, diğer ismiyle Vefa Kilise Camii karşımıza çıkıyor. Bizans döneminde inşa edilen yapı, fetihten sonra 1484'te camiye dönüştürülmüş ve Fatih Sultan Mehmet'in hocalarından Molla Gürani'nin ismi verilerek bugüne kadar bu isimle anılagelmiştir. Kilise yapısı camiye çevrilirken eklenen minare, yivli minaredir ve düz yivli minarelerin İstanbul'daki tek örneğidir. Süleymaniye Külliyesi'ne geçmeden caminin hemen yanında yer alan meşhur Süleymaniye kuru fasulyecilerine uğrayıp, muhteşem Süleymaniye'yi ziyarete başlıyoruz.

SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ

Sadece İstanbul'un değil Osmanlı Devleti'nin de simgesi hâline gelmiş olan Süleymaniye Külliyesi, 1550-57 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman adına Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Cami, dört medrese, darüşşifa, tıp medresesi, imaret, hamam, tabhane, kervansaray, türbeler, hazire, sıbyan mektebi, meydan çeşmesi, darülkurra, darülhadis gibi 18 yapıdan müteşekkil yapılar topluluğu olan külliye, Türk mimarlık tarihinin en büyük külliyesi olmuştur. Şehre hakim bir tepe üzerinde inşa edilen külliye, dünya başkenti olan İstanbul'a kimlik kazandırmıştır.

MİMAR SİNAN'IN HAYATI BOYUNCA İNŞA ETTİĞİ CAMİLER, MEDRESELER, HANLAR, HAMAMLAR, KÖPRÜLER VE SU KEMERLERİNDEN OLUŞAN ESERLERİNİN SAYISI 452'DİR.

Molla Hüsrev Camii

ADNAN ADIVAR, YAHYA KEMAL BEYATLI, KEMAL SUNAL, ŞENER ŞEN, EKREM HAKKI AYVERDİ, SADETTİN ÖKTEN, SÜHEYL ÜNVER OKULDAN MEZUN OLAN TANINMIŞ SİMALARDAN SADECE BİRKAÇI.

Süleymaniye'nin dünyadaki özdeşi yapılara baktığımızda, Paris'teki Notre Dame Katedrali 180 yılda (1163-1345), Roma'daki Sen Pietro Bazilikası 120 yılda (1506-1626), Londra'da St Paul Katedrali 100 yıl gibi sürede bitirilirken Süleymaniye Külliyesi sadece 7 yılda tamamlanmıştır. Tezkiretül' Bünyan isimli eserde Mimar Sinan, Süleymaniye Camisi'nin açılışını “Bulamadım tok gözlülük hazinesinin anahtarını, Candan gönülden nice kez ‘Ya Fettah’ demeyince...” diyerek anlatmaktadır. Türkler için Süleymaniye bir cami olmaktan çok kurumsallaşmış bir sosyal düşünce, bütün tarihi özümseyen bir imgedir. Kubbe çapı 26 metre olan yapıda, Şehzadebaşı Camisi'ndeki 4 yarım kubbe yerini 2 yarım kubbeye bırakmıştır. Hem kubbe çapının büyümesi hem de onu destekleyen yarım kubbelerin ikiye düşürülmesi Mimar Sinan'ı çıraklıktan kalfalığa yükseltmiş bu eserle. Caminin 4 minareli olması İstanbul'un fethinden sonra Kanuni'nin dördüncü padişah olması, minarelerdeki on şerefenin de Osmanlı'nın onuncu padişahı olması şeklinde yorumlanmaktadır.

Süleymaniye Külliyesi'ni Kanuni ve Hürrem Sultan Türbeleriyle birlikte gezdikten sonra yapının mimarı Koca Sinan'ı ziyaret ederek rotamızda sona doğru yaklaşıyoruz. Mimarbaşı olarak 50 yıl bu hizmette bulunarak bereketli bir ömrün sonrasında 1588 yılında vefat eden Mimar Sinan, ölmeden önce hazırlattığı vakfiyede, “Dul ve yetimlere yaptırdığı çeşmelerden su verilmesini, kimsesiz çocuklara elbise ve yemek dağıtılmasını, sahipsiz çocukların okutulmasını, tahsis ettiği bir maaşla her cuma günü mezarı başında Kuran-ı Kerim ve Fatiha okunmasını” istiyordu.

Dâhi mimar “Her fani ölümü tadacaktır” sözü hikmetince Süleymaniye'nin en mütevazı köşesine türbesini yaptırmıştır. Türbedeki kitabeyi ise nakkaş ve yazar Sâi Mustafa Çelebi yazmıştır. Mimar Sinan'ın hayatı boyunca inşa ettiği camiler, medreseler, hanlar, hamamlar, köprüler ve su kemerlerinden oluşan eserlerinin

sayısı 452'dir. Tezkiretül'-ebniye isimli kitabında Mimar Sinan çağlara şöyle seslenir: **“Tasarlayıp uyguladığım birçok cami, mescit ve diğer anıtsal yapıları bir kitapta topladım. Dünya durdukça eserlerimi gören sağduyu sahiplerinin çabamın ciddiyetini anlayacaklarını umarım. O zaman eserlerime insaf ile bakarak, beni hayırlı dualarla anacaklardır inşallah.”**

Rotamızda son durağımız tarihi İstanbul Müftülüğü binası. Geçmişten günümüze Yeniçeri ağalarının ikametgâhı olan ve Ağa Kapısı olarak bilinen mekân, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrasında Bab-ı Meşihat yani Şeyhülislamlık Binası olarak kullanılmıştır. 1924 sonrasında İstanbul Müftülüğüne tahsis edilen yapının içerisinde Meşihat Arşivi, Şeriye Sicilleri Arşivi ile İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi yer almaktadır.

Bir sonraki gezi rotamızda buluşmak ümidiyle...

Fatih'e
Yeni bir
Hayat
geldi

Dünya Miras Alanı, Yenilenen Zeyrek Evleri